
**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

ВИПУСК 109

(ЧАСТИНА I)

КИЇВ – 2012

Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць.
Випуск 109. Частина I (у двох частинах).

К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут міжнародних відносин, 2012. – 302 с.

У збірнику представлені публікації круглих столів: «Ефективність міжнародних інтеграційних процесів», який був проведений 24 лютого 2012 р.; «Кластерні утворення в ЄС: досвід для України», який був проведений 29 березня 2012 р.; «Інноваційний розвиток як складова міжнародних інтеграційних процесів», який був проведений 20 квітня 2012 р.; «Економічні пріоритети в угоді про асоціацію між Україною та ЄС», який був проведений 8-9 листопада 2012 р. в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка кафедрою світового господарства і міжнародних економічних відносин за підтримки громадської організації «Українська асоціація економістів-міжнародників».

Редакційна колегія:

Копійка В.В.,	д-р політ. наук, проф. (головний редактор);
Бірюков О. М.,	д-р юрид. наук, доц. (заст. головного редактора);
Вергун В. А.,	д-р екон. наук, проф.;
Дайнеко В. В.,	канд. філол. наук, проф.;
Денисов В. Н.,	д-р юрид. наук, проф.;
Довгерт А. С.,	д-р юрид. наук, проф., член-кор. АПрН України;
Кисіль В. І.,	д-р юрид. наук, проф.;
Коппель О. А.,	д-р істор. наук, проф.;
Крижанівський В. П.,	д-р істор. наук, проф.;
Крушинський В. Ю.,	д-р політ. наук, проф.;
Макаренко Є. А.,	д-р політ. наук, проф.;
Манжола В. А.,	д-р істор. наук, проф.;
Матвієнко В. М.,	д-р істор. наук, проф.;
Муравйов В. І.,	д-р юрид. наук, проф.;
Пахомов Ю. М.,	д-р екон. наук, проф., академік НАН України;
Перепелиця Г. М.,	д-р політ. наук, проф.;
Пирожков С. І.,	д-р екон. наук, проф., академік НАН України;
Пузанов І. І.,	д-р екон. наук, проф.;
Рижков М. М.,	д-р політ. наук, проф.;
Рогач О. І.,	д-р екон. наук, проф.;
Скороход Ю. С.,	д-р політ. наук, проф.;
Філіпенко А. С.,	д-р екон. наук, проф.;
Фурса С. Я.,	д-р юрид. наук, проф.;
Шемшученко Ю. С.,	д-р юрид. наук, проф., академік НАН України;
Циганов С. А.,	д-р екон. наук, проф.;
Шнирков О. І.	д-р екон. наук, проф.

Відповідальний редактор: **Римська Т.Ю.**

Адреса редакційної колегії: 04119, Київ, вул. Мельникова, 36/1,
Інститут міжнародних відносин; тел. 483-11-25.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, імен власних та інших відомостей.

ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

*Філіпенко А.С.**

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ В ДОСЛІДЖЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Основні концепти в дослідженні ефективності міжнародних інтеграційних процесів (МІП) ґрунтуються, з одного боку, на ключових положеннях теорії світового господарства і міжнародних економічних відносин, з іншого – на макроекономічних агрегатах, що характеризують стан економік, які входять до інтеграційного об'єднання. Світогосподарські виміри ефективності МІП уособлюються в міжнародному поділі і кооперації праці, в рівні і характері міжнародної спеціалізації країн; у перевагах взаємної торгівлі, спільної чи узгодженої інвестиційно-інноваційної діяльності, в ефектах, що впливають із функціонування оптимальних валютних зон та ін. Інтегральний національний економічний інтерес країн-учасниць регіональної інтеграції полягає в тому, щоб використати зазначені переваги для поліпшення основних макроекономічних показників: економічного зростання, зайнятості, платіжного балансу і обмінного курсу, дефіциту державного бюджету, інфляції, державного боргу. Тільки за умов тісної кореляції між інтеграційними ефектами та макроекономічними показниками країн у якісному та кількісному аспектах можна дослідити потенційні та реальні вигоди відповідної країни від участі у регіональному інтеграційному об'єднанні. В окремих регіональних блоках, наприклад, у НАФТА, де основними суб'єктами взаємодії є фірми та ТНК, такий ефект для країн має як соціально-економічний (зайнятість, інвестиції, інновації, продуктивність), так і фінансовий характер (податки, акцизи, благодійні фонди тощо).

Практика інтеграційних об'єднань свідчить про позитивний вплив на національний економічний розвиток міжнародної спеціалізації та збільшення масштабів виробництва внаслідок приєднання країн до значно місткішого, ніж національний, регіонального ринку. Ефект масштабу також реалізується у зовнішній торгівлі поряд з перевагами внутрішньогалузевого та технологічного обміну. У межах зон вільної торгівлі та митних союзів вилучаються ефекти «створення торгівлі» шляхом усунення тарифних та нетарифних перешкод, удосконалення системи ціноутворення тощо. Можна узагальнити, що на перших двох стадіях (зона вільної торгівлі та митний союз) проявляються синергетичні ефекти, що впливають власне з переваг міжнародної торгівлі, міжнародного поділу праці, спільної чи узгодженої інвестиційно-інноваційної діяльності, технологічного обміну, міграції робочої сили.

Спільний ринок забезпечує вільне переміщення в межах інтеграційного об'єднання капіталів і робочої сили, що як концептуально, так і інструментально (розрахунково) сприяє підвищенню ефективності використання факторів виробництва в залежності від

* доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

наявності в країні інших сприятливих передумов. Водночас вже на рівні спільного ринку виникають суперечності та конфлікт інтересів у контексті теорій розміщення та людського капіталу. Виникнення «податкових гаваней», різна забезпеченість країн природними та людськими ресурсами спричиняють асиметричний перетік факторів виробництва, що призводить до виграшу одних країн та програшу інших (гра з нульовою сумою). Усе це супроводжується також впливом «мізків», що має як економічні, так і соціальні наслідки.

Надзвичайно складно вимірюється ефективність на вищих стадіях інтеграції – валютного та економічного союзу. Теоретичне обґрунтування оптимальності валютних зон існує. Однак практика останніх років у зоні євро викликає низку запитань і створює ряд викликів. По-перше, потребують істотної корекції маастрихтські критерії конвергенції, яким виповнилося 20 років. За цей час у світовому господарстві відбулися тектонічні зрушення в процесі розпаду СРСР і східноєвропейського блоку, здійснення ринкових реформ у Китаї, карколомного розширення ЄС та ін. Фінансові кризи 1997-1998 рр. та 2008-2009 рр. теж внесли корективи в економічну теорію та практичну політику. Щодо ситуації у зоні євро воістину пророчими виявилися слова Кейнса про те, що «зі штучною валютою рано чи пізно можна прийти до поганих результатів» [1]. По-друге, не обґрунтовано критерії оптимальності щодо розмірів і масштабів великих економічних просторів та кількості їхніх учасників, перевищення яких призводить до посилення ентропійних процесів, до ускладнення керованості та управління такими системами. Розширення членства в умовах валютного та економічного союзу викликає також шоки приєднання, особливо для менш розвинутих країн Європи, які, як показує досвід Греції, Ірландії, Португалії та ін., залишаються нездоланими протягом тривалого періоду.

Щодо української інтеграційної перспективи не може бути жодних сумнівів – європейський вектор є безальтернативним з погляду ціннісних вимірів, економічних, політичних, соціальних, технологічних та інших норм і стандартів. Однак у короткостроковому плані виникає принаймні одне суттєве застереження. Воно стосується нинішнього стану торговельного балансу. Дефіцит у торгівлі товарами у 2011 році становив більше 14 млрд. дол. США, в тому числі внаслідок лібералізації торговельного режиму в умовах членства України в СОТ. Подальша лібералізація торгівлі у форматі посиленої зони вільної торгівлі з ЄС може посилити цю негативну тенденцію. У такому випадку, як наголошував Кейнс, «несприятливий баланс може скоро породити тривалу депресію» [1, с. 306].

Таким чином, при дослідженні ефективності міжнародних інтеграційних процесів слід брати до уваги не лише зовнішньоторговельні ефекти, а й враховувати наслідки всієї сукупності зовнішньоекономічних зв'язків та визначати їхній вплив на макроекономічний стан країн регіональної взаємодії.

Література

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. Избранное. – Москва, 2007. – 871с.

УДК 339.924+330.131.5

Сіденко В.Р.*

ЩОДО ДЕЯКИХ ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ ОЦІНКИ ДОВГОСТРОКОВИХ ЕФЕКТІВ ВІД МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В оцінці ефектів від участі в міжнародних інтеграційних процесах (МІП) сьогодні очевидно переважають коротко- і середньострокові (до 5 років) підходи, тоді як основні ефекти від утворення регіональних інтеграційних формувань пов'язані з довгостроковими (понад 5 років) ефектами. Це призводить до того, що переважають оцінки суто торговельних ефектів, а не довгострокових ефектів від структурної адаптації економік країн, що інтегруються.

Коротко- та середньострокові ефекти зумовлені механізмами пристосування до економічного середовища, що змінюється в результаті лібералізації торгівлі, і відображають насамперед ефекти споживання (розширення асортименту товарів та послуг, доступних споживачам) та ефекти алокації ресурсів, які пов'язані з розкриттям порівняльних переваг країни. Крім того, можуть виявлятися ефекти поліпшення умов торгівлі (якщо хоча б один з партнерів, що укладають угоду інтеграційного типу, є т. зв. великою країною, яка може впливати на умови міжнародної торгівлі). За певних умов в середньостроковому періоді можуть проявлятися й ефекти концентрації, якщо зростаюча міжнародна спеціалізація на певних видах виробництва дозволяє знизити питомі витрати. В будь-якому разі, як показує практичний досвід проведення розрахунків утворення ефектів від зон вільної торгівлі, масштабність цих ефектів є не надто вражаючою – як правило, 1–2 % ВВП.

Масштабність довгострокових ефектів може бути значно більшою, і саме це зумовлює таке поширення міжнародних інтеграційних формувань. Проблема, однак, в тому, що надзвичайно важко з суто методологічної сторони, дати їм адекватну кількісну оцінку. Проте ці складності виявляються неоднаково стосовно різних компонентів довгострокових ефектів.

Найбільш простим для оцінки є ефект від приросту інвестицій, який прямо пов'язаний з економією факторів, що її країна отримує вже у середньостроковому періоді. Саме цей компонент сьогодні стандартно присутній в т.зв. динамічних моделях, у т.ч. в комп'ютерних моделях загальної рівноваги (computable general equilibrium models). Втім, це є лише частиною реально можливих ефектів.

Більш вагому роль, аніж приріст інвестицій, може відігравати якісні зрушення в структурі потенціалу економічного зростання, пов'язані з такими факторами, як освіта, наука та технології. Ці «ендогенні» фактори росту (ендогенні тому, що вони є провідними факторами саме в т.зв. ендогенних моделях економічного росту) створюють значний потенціал прискорення росту, оскільки долають обмеження, пов'язані з тенденцією до падіння віддачі від «класичних» факторів росту (капіталу та праці) по мірі їх накопичення. Проблема, однак, полягає в значній складності їх кількісної оцінки на довгострокову перспективу через те, що їх вплив є, як правило, нелінійним і характер такої нелінійності

* доктор економічних наук, член-кореспондент НАНУ, головний науковий співробітник ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

(конкретну математичну формулу) важко визначити заздалегідь на основі інформації за минулий період розвитку або ж з прикладу розвитку інших країн чи угруповань. Звичайно, певну інформацію про майбутні умови прояву цих факторів можуть давати досягнуті обсяги витрат (як відсоток ВВП) на цілі освіти, науки та пріоритетних технологій майбутнього, так само як і частки в зареєстрованих патентах в розрізі ключових технологій. Проте імовірнісний характер результатів процесу генерування знань робить такі оцінки досить умовними, тобто залежними від дії тих умов, про які ми не маємо уявлення на момент складання прогнозу довгострокових ефектів.

Слід відзначити, що для технологічно менш розвинених країн є можливість часткової оцінки зазначених ендогенних ефектів через оцінку ефектів технологічної конвергенції, тобто наближення до рівня більш розвинених учасників регіонального об'єднання. Саме такий підхід був застосований, зокрема, в процесі оцінки ефективності участі України в розвитку відносин з Єдиним економічним простором Білорусі, Казахстану та Російської Федерації, яку зробили в 2011 р. Інститут народногосподарського прогнозування РАН та Інститут економіки та прогнозування НАН України. Проте й тут залишаються відкритими питання про сукупний потенціал росту, який залежить не лише від взаємної технологічної конвергенції, але й глобальної конвергенції – покращення технологічних позицій співтовариства в цілому у світовій економіці. Проте кількісно оцінити цей синергетичний ефект надзвичайно важко.

Для адекватної оцінки довгострокових ефектів від МПП вкрай важливо врахувати можливі синергетичні ефекти (ефекти синергетичного розвитку), які виникають в структурно узгодженій міжнародній системі. Ці ефекти пов'язані, зокрема, з формуванням в інтеграційній системі міжнародних виробничих та науково-виробничих систем, міжнародно конкурентоспроможних кластерів виробництва товарів та послуг, поширення міжнародних мережевих структур, що мають підвищений рівень адаптивності до швидкоплинних умов сучасної ринкової діяльності.

Слід також мати на увазі, що виникнення довгострокових ефектів від МПП значною мірою опосередковується наявними в країні інститутами – як формальними, так і неформальними. Тому важливий аспект оцінки довгострокової ефективності полягає у виявленні впливу участі в регіональному угрупованні на поліпшення якості інститутів. Це набуває зростаючого значення навіть якщо інтеграційні процеси перебувають на стадії зони вільної торгівлі (ЗВТ), адже останні дедалі частіше утворюються у форматі глибоких ЗВТ, охоплюючи, поряд з лібералізацією торгівлі, питання розвитку інститутів, що впливають на ринкову діяльність. Більш висока якість інститутів означає, серед іншого, більші гарантії стабільності довгострокових угод між партнерами та зменшені ризики як суто комерційного, інвестиційного, так і політичного характеру. Вони пов'язані зі спрощенням комерційних процедур, а отже й з економією часу та зменшенням трансакційних витрат. Нарешті, вони виникають з клімату зростаючої довіри між партнерами та їх готовності шукати вигоду в постійній взаємодії (синергії), а не за рахунок виграшу в ринковій грі з нульовою сумою, коли виграш одного означає неминучий програш іншого.

Саме ці вищенаведені ефекти (синергетичний та інституційної якості) одночасно можуть бути більш істотними за свою розмірність, ніж прості ефекти лібералізації чи створення торговельних преференцій, але й найбільш складними для кількісної ідентифікації, оскільки пов'язані значною мірою з якісним удосконаленням механізмів продукування вартості. Ці ефекти повністю не може охопити сьогодні жодна з існуючих в світовій практиці економіко-математичних моделей. І тому тут неможливо уникнути оцінок на базі експертних висновків.

Таким чином, при комплексній оцінці наслідків МПП не слід покладатися на якийсь один метод; необхідне органічне поєднання різних методів: як кількісного, так і якісного аналізу (це не заперечує значення розробок за напрямком кваліметрії, тобто оцінки якості за кількісними параметрами); як експертних опитувань, так і розрахунків на базі комп'ютерних економіко-математичних моделей. Важливо, що довгострокові наслідки МПП не можуть мати лінійний характер і бути стовідсотково детерміновані. Якісні зрушення в економічних структурах, пов'язані з ними, зумовлює їх нелінійний та стохастичний характер. І це вимагає подальшого якісного удосконалення апарату економіко-математичного моделювання МПП, який за рівнем своєї складності має відповідати складності процесів, що моделюються.

УДК. 339.9

Биков С.О.*

РОЛЬ УКРАЇНИ В ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНІЦІАТИВІ

До організації Центральноєвропейської ініціативи входить 18 країн. З листопада 2011 р. ЦЄІ – організація-спостерігач ООН. Україна набула членство в 1996 р. Ініціативи в рамках політичного, парламентського та торговельно-економічного співробітництва.

В Києві відбудуться: Форум високого рівня з туризму ЦЄІ (березень); зустріч міністрів транспорту ЦЄІ (травень); міністрів фінансів ЦЄІ.

Зустріч міністрів закордонних справ країн ЦЄІ в Києві має затвердити План дії Ініціативи на наступні три роки (2013-2015 рр.), який готує українська сторона.

Кінофестиваль країн Ініціативи та щорічна зустріч міністрів науки і технологій відбудеться у Трієсті (Італія). В квітні та вересні в Києві відбудеться засідання Парламентської Асамблеї ЦЄІ.

Національні пріоритетні напрямки головування України в ЦЄІ:

- транспорт;
- туризм;
- мобільність громадян (візові питання).

Участь українських фахівців у роботі експертних мереж. Транскордонне співробітництво, транспорт, енергетика, наука і технології.

Отримання Україною коштів через участь в міжнародних проектах, які фінансуються в рамках ЦЄІ. З 2003 року профінансовано проектів на суму 3833 тис. євро. Сукупний сплачений внесок України до ЦЄІ – 129 тис. євро.

Посилення ролі України та використання інструментів впливу на рішення з регіональних економіко-політичних питань країн – членів Ініціативи. (Делегування представників України до Виконавчого Секретаріату ЦЄІ).

Щорічний Саміт глав урядів країн ЦЄІ та Бізнес-Форум ЦЄІ відбудуться наприкінці 2012 р. в м. Києві. Під час цих заходів відбудуться консультації на Вищому рівні з політичних та економічних питань регіону.

Головуванню України в ЦЄІ буде надана оцінка фактичної спроможності України виконувати функції головуючого та організатора міждержавного регіонального співробітництва.

* член Громадської Ради при МЗС України, шеф-редактор економіко-політичного журналу «Partnerschaft - Партнерство»

Virginija Jurėnienė, Martynas Radzevičius***

EUROPEAN UNION INTEGRATION & UNEMPLOYMENT CONSEQUENCES: THE CASE OF LITHUANIA

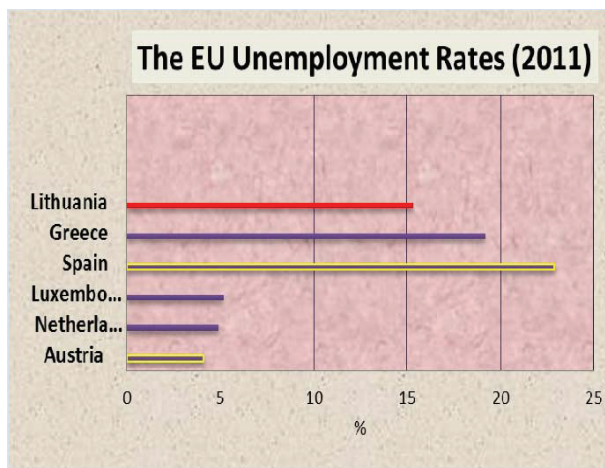
The integration into European Union (EU) is the most crucial objective of the Lithuania's foreign policy. Lithuania joined the European Union on May 1, 2004.

Unemployment in the EU and Lithuania

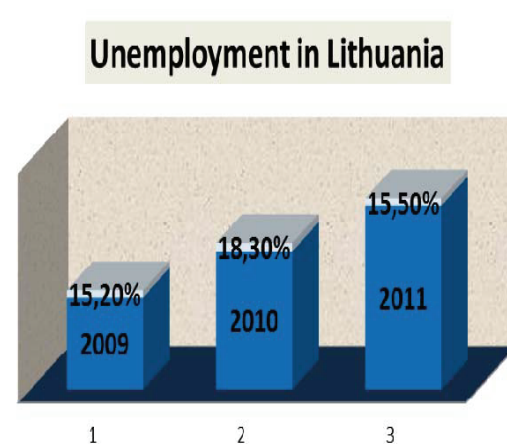
Unemployment levels and rates move in a cyclical way, largely related to the general business cycle. However, other factors such as labor market policies and demographic developments may influence the short and long-term evolution as well.

Eurostat estimates what about 24 million the population in the EU was unemployed in December 2011. Compared with December 2010, unemployment increased by 923 000 in the EU. In comparison to the rate during 2009, the unemployment rate rose by 0.6 per cent. This is less than the steep rise from 2008 to 2009 due to the economic crisis, when the rate rose by 1.9 per cent between 2008 and 2009. The impact of the economic crisis on unemployment in the years from 2008 to 2010 has now completely wiped out the reduction experienced in the unemployment rate between 2004 and 2008.

Among the EU states, the lowest unemployment rates were recorded in Austria-4.1 %, the Netherlands-4.9 % and Luxembourg-5.2 %, and the highest rates in Spain-22.9 %, Greece-19.2 % and Lithuania-15.3 % in the third quarter of 2011.

Source: *Unemployment statistics.*

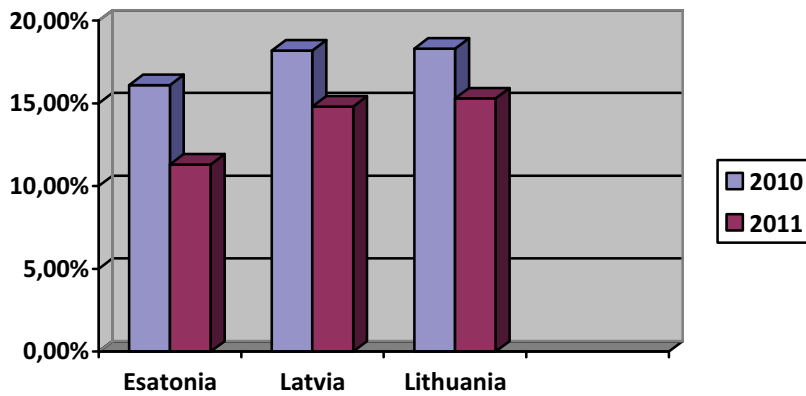

Source: *Lithuanian Department of Statistics.*

The largest falls were observed in Estonia -16.1 % to 11.3 %, Latvia -18.2 % to 14.8 % and Lithuania- 18.3 % to 15.3 % between the third quarters of 2010 and 2011.

* Doctor of humanities (history) sciences Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities

** Postgraduate student Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities

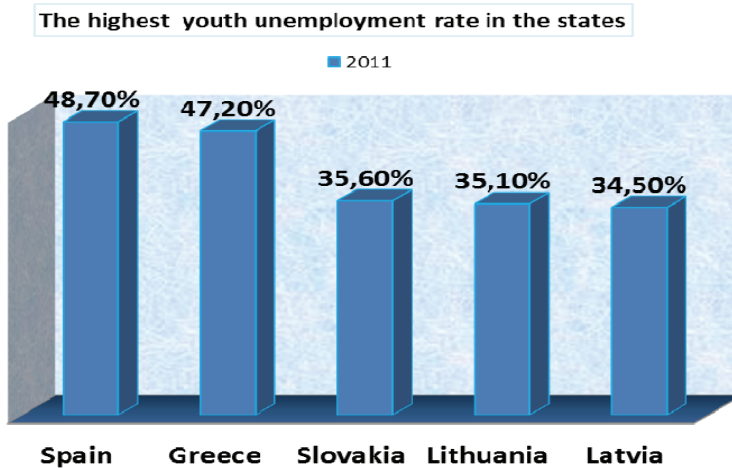

Source: *Unemployment statistics (Eurostat information)*.

not find a job because of reasons that were not related to the economic recession. Reducing the minimal salary and making the regulations of labor relations more liberal, about 40 thousand of the former unemployed have found a job in this period.

Youth unemployment.

In December 2011, 5.493 million (22.1 %) young people (under 25) were unemployed in the EU. Compared with December 2010, youth unemployment increased by 241 000. In 2011 the lowest rates were observed in Germany-7.8 %, Austria-8.2 % and the Netherlands-8.6 % and the highest in Spain-48.7 %, Greece- 47.2 % and Slovakia-35.6 %.

Source: *Unemployment statistics (Eurostat information)*.

of working-class professions, for example, tailors, welders. Most of the young people of Lithuania have graduated from higher education schools and work not by their profession, but have other jobs that do not require work of high qualification.

Another interesting tendency as noticed in the labor market is that employers have various requirements for their employees, but they intend to pay a salary of 1000 Litass, although they require the employees to have good skills not only in English, but in Chinese, as well.

The problem of unemployment of elderly people is also very big. In Lithuania, people can retire at the age of 65. This law comes into force in 2013, and each year 2 months will be added in order to gradually reach this age.

Market participants forecast the deterioration of the conditions of the Lithuanian labor market. Statistical surveys show that unemployment level in Lithuania was 15.2 percent in 2009, in 2010 rate was 18.3 per cent and in 2011-15.3 per cent. According to experts of Lithuanian Free Market Institution, 35 per cent of the former unemployed people in 2009 could

Lithuania also has the following problems in the youth unemployment. After a research, it is evident that every 3rd young person does not have a job. As compared to the EU states, Lithuania is in a better position only than Spain, Greek, and Slovakia. However, this does not necessarily mean that the group of unemployed persons aged between 15 and 24 is large because many young people are studying full-time and are therefore neither working nor looking for a job. Another problem is the lack of qualified specialists

Male and female unemployment trends

Historically, women have been more affected by unemployment than men. Between December 2010 and December 2011, the unemployment rate for males increased from 9.7 % to 10.2 % in the EU. The female unemployment rate increased from 9.6 % to 9.9 % in the EU. In Lithuania the male unemployment rate stood at 15.4%, the female one – at 12.4 % in the third quarter of 2011.

The main concern in the European Union is how to use the work of women. On February 7, 2011 a meeting was held in Stockholm where the leaders of the Northern and Baltic states as well as the leader of Great Britain discussed how to encourage women to be more active in starting their own business. Lithuania was taken as an example, where business women make up even 40 per cent of all persons engaged in business. By the data of the Department of Statistics of Lithuania, it is evident that these are mostly small business companies.

It should be noted that there are still more another problems:

It is the absence of flexible work schedules for young families. It would allow women to combine working and raising their children.

The emigration of young educated labor power to other countries. Most often Lithuanians choose to emigrate to England, Norway.

Literature

1. The Advantages of Lithuania's Integration into the European Union. – Ministry of Foreign Affairs of Lithuania, European Integration Department, 2004.
2. Employment and unemployment in 2011 and in IV quarter 2011. – Lithuania Department of Statistic, 2011.
3. Lithuania's integration into the European Union: On the eve of the accession negotiations. – Ministry of Foreign Affairs of Lithuania, European Integration Department, August 1997.
4. Saukienė I. Lietuvės – labiausiai pareigomis apkrautos moterys Europoje.[Electronic Resource] – Access mode: <http://www.DELFI.lt>.
5. Unemployment statistics. Eurostat. [Electronic Resource] – Access mode:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics#Male_and_female_unemployment_trends.

УДК 339. 92 (477)

Шевчук В.О.*

«ЕФЕКТ ЛОКОМОТИВА» ЯК НАБЛИЖЕНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: РОЗРАХУНКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Попередні зауваження. Прискорення динаміки економічного зростання - ВВП і промислового виробництва - звично розглядається одним з найважливіших аргументів на користь економічної інтеграції прихильниками як зміцнення тіснішої співпраці з Росією [2, с. 214], так і поглиблення курсу на євроінтеграцію [3, с. 11-22; 7]. В обох випадках визнається присутність сприятливого ефекту «локомотива» у зовнішній торгівлі - залежності економічного зростання від доходу країн-торговельних партнерів, але по-різному ідентифікується його географічна орієнтація. Попри низку емпіричних досліджень [1, с. 84-90; 8; 11], бракує переконливих свідчень дієвості обраних інтеграційних «векторів» - східного (євразійського) і західного (європейського). Нижче відповідні функціональні зв'язки для промислового виробництва проаналізовано за допомогою оцінок 2SLS.

Теоретичні та емпіричні аргументи. Нещодавно Т. Тищук виявила, що збільшення українського експорту на 10% до Росії підвищує темп зростання вітчизняного ВВП на 2,4%, а в країні Європейського союзу - на 1,8% [1, с. 88-89]. Зарубіжні економісти з використанням складніших економетричних методів стверджують цілком протилежне - послаблення залежності від російської економіки та зростання впливу країн ЄС, передусім після фінансової кризи 1998 р. [8; 11]. Переорієнтація на країни Західної та Східної Європи може прискорити довгострокове економічне зростання через стимулювання технологічної компоненти українського експорту [5, с. 15-23; 6, с. 135-143], що може відбивати конструктивність вітчизняних порівняльних переваг під час євроінтеграційного процесу. Натомість подальша орієнтація на Російську Федерацію може спричинити ще глибшу консервацію технологічних укладів [4, с. 11-15].

Д. Кім дослідив, що відкритість економіки прискорює динаміку ВВП лише у промислових країнах, але в країнах, що розвиваються, вплив стає протилежним [10, с. 677-709]. Це може пояснюватися неефективною спеціалізацією у низькотехнологічних секторах або секторах з низькою продуктивністю праці та вичерпаними можливостями для технологічних інновацій. А. Брюннер для великої вибірки країн з відмінним рівнем ВВП на душу населення отримав висновок, що зовнішня торгівля має значний і статистично значущий вплив на рівень доходу, але відповідний вплив на динаміку доходу є незначним [9].

Емпіричні результати. Для емпіричного оцінювання використано квартальні дані промислового виробництва України та країн-торговельних партнерів - Росії, євросони та Центральної і Східної Європи (ЦСЕ) - за 1998-2011 рр. Функціональні залежності оцінювалися як для рівнів, так і динаміки досліджуваних змінних.

* доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин Львівської комерційної академії

Отримані функціональні залежності для рівнів виявилися такими:

$$IND_t^{UKR} = 0,801IND_{t-1}^{UKR} + 0,016IND_t^{CEE} - 0,023IND_t^{RUS} - 0,036crisis_t, \quad (1a)$$

(12,52^{*}) (2,00^{**}) (-0,27) (-2,74^{*})

$R^2 = 0,95$ $DW = 1,53$

$$IND_t^{UKR} = 0,912IND_{t-1}^{UKR} + 0,064IND_t^{EURO} + 0,009IND_t^{RUS} - 0,036crisis_t, \quad (1b)$$

(12,56^{*}) (1,12) (0,08) (-2,66^{*})

$R^2 = 0,95$ $DW = 1,73$

де IND_t^{UKR} , IND_t^{RUS} , IND_t^{EURO} , IND_t^{CEE} - відповідно індекси промислового виробництва України, Росії, країн єврозони та ЦСЄ (використано індекс на основі пропорційних вагових коефіцієнтів), $crisis_t$ - фіктивна змінна для врахування кризових явищ (1 - для 1998Q3-2000Q1, 2004Q4-2005Q2, 2008Q3-2009Q3, 0 - у решті випадків).

Найбільш продуктивно виглядає вплив країн ЦСЄ, адже отриманий додатний коефіцієнт є статистично значущим на рівні 5%. Брак статистичної значущості для додатного коефіцієнта при IND_t^{EURO} може означати, що залежність від промислового виробництва країн єврозони потенційно загрожує нестабільністю промислового сектора в Україні. Важливо, що промислове виробництво у Росії не впливає на відповідний показник в Україні. Цілком передбачувано кризові явища знижують рівень вітчизняного промислового виробництва.

Оцінки для динаміки промислового виробництва отримано такі:

$$ind_t^{UKR} = 0,822ind_t^{CEE} + 0,226ind_t^{RUS}, \quad (2a)$$

(3,39^{*}) (1,44)

$R^2 = 0,20$ $DW = 1,86$

$$ind_t^{UKR} = 1,388ind_t^{EURO} - 0,236ind_t^{RUS}. \quad (2b)$$

(4,62^{*}) (-1,10)

$R^2 = 0,25$ $DW = 2,12$

Підтверджено сприятливий вплив торгівлі з країнами єврозони та ЦСЄ (обидва коефіцієнти є статистично значущими на рівні 1%). Також не заперечується нейтральність вітчизняної промисловості щодо динаміки промислового виробництва у Росії. Кризові явища 2008-2009 рр. не мали впливу на динаміку промислового виробництва в інший спосіб, ніж через механізм доходу країн-торговельних партнерів.

Висновки для економічної політики. Отримані результати переконують, що тісніша співпраця з Росією не створює сприятливого «ефекту локомотива», а це засвідчує неефективність (або щонайменше виразну обмеженість) відповідного інтеграційного вектора. Натомість орієнтація на країни єврозони і ЦСЄ дозволяє сподіватися на збільшення обсягів та прискорення динаміки вітчизняного промислового виробництва.

Література:

1. Тищук Т. Щодо стійкості економіки України до кризових явищ на світових товарних ринках / Т. Тищук // Стратегічні пріоритети. — 2011. — № 2(19). — С. 84—90.

2. Україна в 2010 р.: Щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / за заг. ред. А.В.Єрмолаєва. — К.: НІСД, 2010. — 528 с.
3. Філіпенко А. Інтеграційні перспективи України: бігравітаційна модель / А. Філіпенко // Економіка України. — 2005. — № 6. — С. 11—22.
4. Хрупов Є. Можливості посилення прагматизму російського вектора зовнішньоекономічної політики України шляхом мінімізації вітчизняної енергозалежності / Є. Хрупов // Економічний часопис—XXI. — 2011. — № 11—12. — С. 11—15.
5. Шевчук В., Черкас Н. Євроінтеграція і якість економічного зростання / В.Шевчук, Н. Черкас // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 66. Частина I. — К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Інститут міжнародних відносин, 2007. — С. 15—23.
6. Шевчук В. Вплив гео економічної орієнтації на розвиток технологічного сектора в Україні / В. Шевчук, Н. Черкас // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 71. Частина II. — К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Інститут міжнародних відносин, 2008. — С. 135—143.
7. Шнирков О. Економіка ЄС-10: два роки після вступу до Союзу / О. Шнирков // Дзеркало тижня. — 2006. — № 34.
8. Alturki, F., Espinosa-Bowen, J., and Ilahi, N. How Russia Affects the Neighborhood: Trade, Financial, and Remittance Channels // IMF Working Paper No. 09/277. — Washington: International Monetary Fund, 2009. — 26 p.
9. Brunner, A. The Long-Run Effects of Trade on Income and Income Growth // IMF Working Paper No. 03/37. — Washington: International Monetary Fund, 2003. — 38 p.
10. Kim, D.-H. Trade, Income and Growth // The Journal of International Trade & Economic Development. — 2011. — Vol. 20. — No. 5 (October). — P. 677—709.
11. Shiells, C. R., Pani, M., and Jafarov, E. Is Russia Still Driving Regional Economic Growth? // IMF Working Paper No. 05/192. — Washington: International Monetary Fund, 2005. — 41 p.

УДК 339.92(477+438)

Павліха Н. В.^{*}, Марчук Ю. В.^{**}

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Для України Республіка Польща була, є і буде ключовим стратегічним партнером, із яким ми розвиваємо всебічний двосторонній діалог, поглиблюємо взаємовигідну співпрацю. На сучасному етапі у цьому вимірі створено сприятливі передумови для подальшого зближення двох країн.

Впродовж тривалого часу незмінність такої позиції набула для України важливого значення як у контексті успішної реалізації політики європейської інтеграції, так і щодо розвитку двостороннього економічного співробітництва з Польщею, тому українсько-польське економічне співробітництво виступає об'єктом першочергової уваги з погляду виявлення резервів удосконалення господарських взаємовідносин України з постсоціалістичними країнами – членами ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції [1; 4].

Співробітництво між Україною та Республікою Польща бере початок ще з часів набуття незалежності нашою державою. За двадцятирічний період динаміка відносин між двома державами зазнавала підйомів та спадів, однак загалом розвиток співробітництва характеризується як позитивний.

Протягом цього періоду прийнято низку рішень та підписано ряд документів щодо розвитку співробітництва, на основі яких реалізуються різноманітні програми, проекти, що сприяють активізації двостороннього співробітництва. Економічні наслідки українсько-польської співпраці можна поділити на три види відповідно до їх рівнів.

На стратегічному рівні через посередництво Республіки Польща Україна просуває свої національні інтереси на Захід, реалізовує свої євроінтеграційні наміри, певним чином стабілізує економіку, забезпечує лобіювання своїх інтересів у Європі [3; 4].

На тактичному рівні наша держава забезпечує використання посередництва Польщі у відносинах з ЄС та НАТО, залучення та збільшення польських та інших західних інвестицій, співробітництво у військово-технологічній сфері, реалізацію стратегії нафтогазової та енергетичної співпраці, гармонізацію законодавства із законодавством ЄС, входження до Шенгенської зони. Тактичний рівень для Польщі пов'язаний зі збільшенням товарообігу з Україною, допомогою у набутті Україною асоційованого членства в ЄС, співробітництвом у військово-технологічній галузі з Україною, реалізацією енергетичної стратегії. Зокрема, за даними Економічного бюлетеня Посольства України в Республіці Польща, рівень українського експорту до РП на листопад 2011 р. становив 2 130,1 млн. дол. США та у порівнянні з аналогічним показником 2010 р. збільшився на 76,1%. Рівень польського імпорту до України склав 2 317,4 млн. дол. США та у порівнянні з аналогічним показником 2010 р. збільшився на 17,9% [2].

На оперативному рівні економічним наслідком співробітництва стає реалізація нових форм співпраці у виробничій сфері, вирішення проблем товарообігу з Україною у зв'язку з розширенням ЄС.

^{*} доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

^{**} магістр факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Нещодавно, а саме в 2006 році, був проведений «Рік Польщі в Україні», Українсько-польський економічний форум. Ці заходи позитивно позначилися на відносинах двох країн. Польща є нашим потужним економічним партнером у Центральній Європі. У свою чергу, Україна є для Польщі другим за величиною ринком збуту [3; 170].

З економічної точки зору Польща завжди була цікава для України. Після вступу Польщі в ЄС відносини між країнами змінились, виникли умови, яких повинна дотримуватись Польща відповідно до законодавства ЄС. Складність викликає ще й політична нестабільність в Україні, що зупиняє польських інвесторів, які хочуть мати гарантії.

Для того, щоб краще зрозуміти інтенсивність та стан економічного співробітництва варто подивитись на інвестиційну співпрацю між країнами. Щодо України, то вона отримала невеликі інвестиції з Польщі. Україна викликає інтерес інвесторів, однак їх зупиняє політична нестабільність [1; 5].

Транскордонне співробітництво в господарській сфері може стати ефективним знаряддям адаптації регіональної та української економіки загалом до вимог єдиного внутрішнього ринку ЄС та поступової інтеграції України до цілісного європейського економічного простору.

Західний кордон України є східним кордоном ЄС, тому важливо знайти нові інструменти і механізми, які б сприяли перетворенню проблем, що постали з розширенням ЄС, на можливості й переваги для України, водночас використати обопільні вигоди з метою зміцнення як сфери національної безпеки, так і нових перспектив транскордонного і регіонального співробітництва.

Література

1. Макаренко Є.А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка ХХІ століття // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип. 48: У 2 ч. – Ч. I. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2004. – С. 3 – 9.
2. Посольство України в Республіці Польща : Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/publication/content/29135.htm>.
3. Стрільчук Д. Традиційні та нові напрями українсько-польських економічних зв'язків // Волинь очима молодих науковців / ВНУ. – Т. 1. – Луцьк, 2007. – С. 170–171.

УДК 33(075)

Канов А.А.*

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЭФФЕКТ МАСШТАБА

Экономическая глобализация – это современный этап интернационализации хозяйственной жизни, в ходе которого мировое хозяйство приобретает качественно новые, неизвестные ранее характеристики и особенности своего развития. Глобализация понимается как усиление взаимосвязей и взаимозависимостей между экономиками мира, как интенсификация всех форм мирохозяйственных связей. Конечно, глобализация является объективной по своей природе, так как она отражает давнюю тенденцию на усиление интернационализации производства, торговли, денежного обращения, движения рабочей силы и т.д. Но в современных условиях процесс интернационализации достиг очень высокой отметки. Он настолько сильно связал хозяйственные системы практически всех стран мира, что уже невозможно ограничиться старыми схемами и подходами для объяснения как положительных проявлений экономической глобализации (например, стимулирование национального экономического роста за счет интеграции финансовых рынков), так и отрицательных ее последствий (например, возникновение мировых финансово-экономических потрясений за счет синхронизации экономического развития).

Современную модель экономической глобализации многие авторы справедливо называют неолиберальной моделью по аналогии с экономическими процессами, которые происходили в последней трети прошлого века во многих странах, и в рамках которых провозглашался возврат к принципам рыночной свободы, осуществлялась политика ограничения государственного регулирования и проводилась приватизация государственного имущества. Некоторые специалисты даже утверждают, что экономическая глобализация – это перенос либеральных реформ с национального уровня на международный. Возрождение принципов свободного рынка в неолиберальном оформлении, пишет один из зарубежных исследователей, вышло за пределы их национального исполнения [1, с. 87].

Действительно, экономическая глобализация строится на дерегулировании и либерализации внешнеэкономической деятельности, на открытости национальных экономик, на принципах свободной торговли, на проникновении ТНК в хозяйственную жизнь практических всех стран мира, особенно слаборазвитых. Элементы протекционизма по отношению к национальному производству сведены к минимуму и поэтому ограничений для интернационализации хозяйственной жизни в мировом масштабе остается все меньше. Достаточно сказать, что средний уровень импортных пошлин в развитых странах снизился с 40% в 1948 г. до 2,8% в начале 2000-х гг.

Экономическая глобализация имеет не только своих сторонников, но и противников. Дело в том, что она неизбежно вызывает усиление рисков для субъектов мирового хозяйства. Причем эти риски распределяются неравномерно. В большей степени ее выгодами пользуются наиболее развитые страны современного мирового хозяйства, и в меньшей степени страны, находящиеся на периферии мирового экономического развития. Особенно отчетливо это продемонстрировал финансово-экономический кризис 2008-2009 гг.

* доктор экономических наук, доцент кафедры экономической теории Крымского филиала Национального университета Государственной налоговой службы Украины

Именно из главного мирового центра экономического развития, каковым на сегодняшний день является экономика США, пошли волны финансово-экономических потрясений, которые затронули большинство стран мирового сообщества.

Конечно, существует множество объяснений негативного влияния глобализации на возникновение кризисных явлений, как в системе мирового хозяйства, так и в отдельных национальных экономиках. С нашей точки зрения, важным фактором нестабильности, порождаемой глобализацией, является действие эффект масштаба, который она порождает в современных условиях. Этот феномен в экономической науке чаще всего рассматривают по отношению к предприятию, хотя он, как нам представляется, присутствует и в системе мирохозяйственных отношений. Конечно, система мирового хозяйства еще не есть глобальная мировая корпорация (если такое вообще возможно), но это уже и не спонтанно действующая, разобщенная и раздробленная хозяйственная система, а высоко интегрированное мировое экономическое образование.

Любая крупная экономическая структура (а глобализация как раз и трансформирует мировое хозяйство из его традиционного и привычного состояния в новое наднациональное финансово-экономическое образование) с некоторого момента своего развития порождает проблемы управления и контроля, жизнеспособности и эффективности, согласования и взаимодействия интересов многочисленных субъектов, в нее входящих.

Многие исследователи при определении глобализации делают упор именно на масштабы этого явления. Так, например, группа российских ученых отмечает, что в эпоху глобализации размываются институциональные, юридические и технологические барьеры, разделяющие национальные хозяйства и вследствие этого «экономически мир обретает черты целостности в планетарном масштабе» [2, с. 5]. Украинские специалисты рассматривают глобальную экономику как процесс слияния национальных экономик и национальных рынков в единый мировой рынок [3, с. 23]. Мировое хозяйство, считают некоторые авторы, превращается в единый всемирный экономический организм [4, с. 2]. А Президент Всемирного банка Дж. Вулфенсон считает, что глобализация делает из мира единое глобальное образование, в котором национальное и интернациональное сливаются [5, с. 208].

Поэтому постепенное формирование высоко интегрированной системы хозяйственных связей в мировом масштабе равнозначно появлению гигантского интернационального корпоративного образования или хозяйства, где национальные экономики являются его отдельными звеньями. А укрупнение масштабов экономической деятельности на уровне предприятия, отрасли, национального и соответственно мирового хозяйства, как известно, приносит не только положительный эффект, но и отрицательный эффект. Наиболее общая причина снижения отдачи от масштаба, - пишет американский экономист М. Паркин, - заключается в укрупнении организации [6, с. 267]. Чем крупнее и сложнее механизм функционирования мирохозяйственных связей (а глобализация ведет именно к этому), тем больше причин и факторов возникновения кризисных явлений в системе мирового хозяйства. Поэтому не случайно последние кризисные явления в международных экономических отношениях связывают с процессом глобализации.

Конечно, действие эффекта масштаба в глобальной экономике требует специального исследования. Оно сегодня только обозначается в ряде работ, но является необходимым для объяснения новых явлений в мировом хозяйстве.

Литература

1. Gómez R.J. Neoliberalismo globalizado: Refutación y debacle. – Buenos Aires: Macchi grupo editorial, 2003. – 200 p.

2. Международные валютно-финансовые отношения / [Былиняк С.А., Красавина Л.Н. и др.]; под ред. Л.Н. Красавиной. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 576 с.
3. Бочан І.О. Глобальна економіка / Бочан І.О., Михасюк І.Р. – К.: Знання, 2007. – 403 с.
4. Глобализация мирового хозяйства / [Железова, Е.А. Касаткина, В.А. Зубенко В.Ф. и др.]; под ред. М.Н. Осьмовой. – М.: ИНФРА–М, 2006. – 376 с.
5. Partnership for Development: the World Bank 2000. – Washington, 2000. – 256 p.
6. Parkin M. Microeconomía. – México: Addison Wesley Longman, 1998. – 398 p.

УДК 30

Воин А. М.*

РОЛЬ ФИЛОСОФИИ В МЕЖДУНАРОДНЫХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССАХ

Международные интеграционные процессы идут под действием объективных факторов. Это, прежде всего, научно технический прогресс и порожденные им международное разделение труда, международная торговля, обмен научной информацией, культурный обмен. А также - необходимость объединения усилий всех стран и народов для разрешения общечеловеческих проблем: предотвращения распространения атомного оружия, борьбы с терроризмом, с изменением климата и т. д.

Однако, порожденные чисто объективными причинами, стихийно идущие международные интеграционные процессы имеют не только положительные, но и негативные последствия для человечества. Главными и наиболее очевидными из них являются нарастание конфликтности между странами и дестабилизация положения внутри стран, за которыми стоит, прежде всего, недовольство несправедливостью распределения материальных благ между странами и внутри них и культурно религиозно ценностные противоречия, обостряемые процессом интеграции. Наиболее яркие проявления этой конфликтности это антиглобалистское движение, противостояние исламского фундаментализма и Запада, протестные движения типа «Захвати Уоллстрит» внутри западных стран и т. п. Все это приводит к опасной потере устойчивости в мире в целом, чреватой глобальной катастрофой. Поэтому мы не можем позволить интеграционным процессам протекать чисто стихийно. Мы должны сознательно направлять их с целью свести к минимуму их негативные последствия.

Последнее может быть достигнуто, только если мы выработаем единую для всех народов систему общечеловеческих ценностей и сможем убедить представителей разных народов, религий, и политических идеологий принять ее. Существующая на сегодня система международных норм, прав человека и способа распределения материальных благ (базирующаяся на некоторой провозглашаемой или не провозглашаемой системе ценностей), независимо от того, насколько она истинна, оптимальна и т. п., такой убедительностью не обладает, о чем и свидетельствует нарастающая конфликтность. Ее истинность или оптимальность также вызывают сильное сомнение. Так, например, основополагающим принципом, лежащим в основе принятых большинством на Западе норм, является признание, что каждый имеет право делать все, что не ущемляет свободу другого. И одновременно в странах Запада действуют законы, предусматривающие уголовное преследование и суровое наказание за конкретные действия, не являющиеся насилием над другим или ущемлением его свободы. Например, за распространение и даже употребление наркотиков. Получается, что запретить проституцию, порнографию и однополые браки нельзя во имя этого принципа, а когда речь идет о наркотиках, то принцип не работает. Такое противоречие в выводах свидетельствует о том, что данная система норм (прав, ценностей) не является истинной (правильной). Но даже если бы она была истинной (правильной, оптимальной), то остается еще проблема обоснования.

* кандидат физико-математических наук, академик Международной академии информатизации, руководитель Международного института философии и проблем общества

Для того чтобы убедить кого-то в чем-то, а тем более убедить всех (одного человека или некоторых можно убедить с помощью обмана, но невозможно обманывать всех всегда), нужно доказать, обосновать истинность этого чего-то. А для этого должен существовать принимаемый всеми единый метод обоснования. Но сегодняшняя философия и гуманитарная наука в целом не знает такого метода. Сегодняшняя философия разбита на множество школ, которые, подобно религиозным конфессиям, не имеют между собой общего языка и не способны не только выработать принимаемую всеми общечеловеческую систему ценностей, не говоря уже обосновать ее, но и договориться по любому другому вопросу.

В то же время в сфере естественных наук картина отличная и представители этих наук способны, в конечном счете, всем мировым сообществом принять ту или иную гипотезу в качестве доказанной теории и отбросить прочие гипотезы. Это происходит потому, что естественные науки в процессе своего развития выработали единый метод обоснования своих теорий, который и служит общим языком для представителей этих наук. Но и в сфере естественных наук этот метод до сих пор не был представлен эксплицитно и работал лишь на уровне стереотипа естественно научного мышления, в силу чего и в естественных науках по сей день этот метод не всегда выполняется строго, что приводит к парадоксам и противоречиям. Последнее и привело к тому, что в гуманитарной науке и в философии этот метод до сих пор не применялся. Мало того, в современной философии господствуют школы (экзистенциализм, пост позитивизм и др.) доказывающие, что и естественные науки не обладают этим методом. Последнее в немалой степени и послужило причиной релятивизации морали и ценностей и принятию необоснованных (недостаточно обоснованных) и не оптимальных международных норм и правил.

Я в моих работах представил эксплицитно метод обоснования, выработанный естественными науками, опроверг аргументы пост позитивистов и других релятивизаторов науки, отрицающих его существование, и показал возможность применения его с соответствующей адаптацией в гуманитарной сфере и в макроэкономике. («Единый метод обоснования научных теорий», «Биоэтика или оптимальная этика», «Побритие бороды Карла Маркса или научен ли научный коммунизм», «Экономическая ситуация в мире» и др.

Используя этот метод, я разработал теорию оптимальной морали («Неорационализм», Киев, 1992, часть 4; «Проблема основания морали»), а также начала новой макроэкономики. В частности предложил формулу безкризисного развития экономики («Формула безкризисного развития экономики», «Уточнение формулы безкризисного развития экономики»). Эта формула обеспечивает также и справедливое распределение.

Я также показал возможность применения метода для толкования Священных Писаний («От Моисея до постмодернизма. Движение идеи», Киев, 1992; «Проблема толкования священных писаний и конфликт исламского фундаментализма с Западом»), что прокладывает путь к нахождению общего языка между представителями разных религий и конфессий. Все упомянутые в тексте работы можно найти на сайте www.philprob.narod.ru.

УДК 336

Скаленко А.К.*

ГЛОБАЛЬНОСИСТЕМНАЯ ОСНОВА СОВРЕМЕННЫХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Современный мир чрезмерно, по некоторым жизненно ключевым параметрам даже катастрофически, напряжен дезинтеграционными эффектами. Сегодня мы воочию наблюдаем, что по тем или другим причинам разделены люди, религии, страны, культуры, труд и науки.

Скрытая, но глобально мощная опасность для жизни и развития таится в том, что все это происходит в условиях космически действенного закона единства мира и объективной нерушимости законов природы. Что же это – закономерная противоречивость мира или человеческий парадокс? И как избежать опасности в мировой и национальной жизни?

Наши исследования в области этой проблематики интенсифицированы в 1999 году, т.е. на входе мирового сообщества в жизнь XXI века. Общей программно-целевой задачей исследований было определено всемерное содействие общечеловеческим усилиям по комплексному преодолению дезинтеграционных эффектов во всех реальных социальных, политических и экономических процессах. Поэтому, преследуя цель соответствующей реализации указанной задачи, в основу своих исследований мы положили глобалистический и цивилизационный подходы, а также всеобщесистемную методологию по решению проблем в духовно-гуманитарной, социально-политической и экономико-экологической сферах мировой и национальной жизни. Таким образом, исходя из наиболее ново выявленных реалий и императивных тенденций мирового развития, объединительным фактором нами была предусмотрена также возможность системной интеграции исследований общемировыми усилиями на единой духовно-информационной основе. С учетом очевидности планетарного распространения в системах человеческой жизнедеятельности, наиболее влиятельным определено еще доисторическое событие «согрешения людей съедением плода от дерева познания» как глобально начального «разделения мира» на нечто реальное и абстрактное, т.е. на нечто «живое» и нечто «мертвое». Следовательно, используя результаты общесистемного анализа, можно установить уже производный, но также абстрактогенный характер всех иерархически нижеследующих подсистем функционально и жизненно необходимых, но, к сожалению, одновременно дезинтеграционных процессов.

Таким образом, «первогрех» и необходимость преодоления эффекта первичного, по сути условно-абстрактного разделения мира феноменом познавательной деятельности «первых» людей, привела к идеально-информационному состоянию современного общества. А общий анализ проблем развития сегодня указывает на необходимость реформ именно научно-образовательной сферы, имея ввиду науку, как совершенный институт производства информационных знаний и систему образования как единого распространителя этих знаний во все сферы обеспечения личной и общественной жизни.

* ведущий научный сотрудник Института мировой экономики и международных отношений НАНУ, академик Международной академии информатизации при ООН, президент Международного фонда «ЕДИНЕНИЕ»

Поскольку мы обязаны закономерно и системно учитывать феномен информационных знаний как глобально влияющий приоритетно-стратегический и приоритетно-оперативный ресурс духовной, социально-трудовой, политической и экономической деятельности и развития человечества, то стратегия преодоления дезинтеграционных эффектов закономерно должна идти не только по линии накопления идеально-информационных ресурсов, но и их общесистемного воссоединения с ресурсами и процессами вещественно-энергетическими. Указанный процесс преодоления происходит исключительно в сознании людей как субъектов творческой деятельности в окружающей, объективно и закономерно существующей среде. Это можно осуществить лишь путем реформации принципов познания мира, методов образования людей и системы подготовки специалистов в сфере материального и духовного жизнеобеспечения.

Разработка таких принципов актуальна и уже начата. Таким образом, принципиально эффективным интеграционный процесс может быть лишь тогда, когда он будет осуществляться в глобальносистемном измерении, прежде всего, с учетом ново проявленных реалий и тенденций развития мировых процессов, то есть феномена интенсивной информатизации, следовательно, трансинформационной глобализации социокультурной и хозяйственной жизни человеческих сообществ различных масштабов и уровней. Непосредственно ясно, что при возможности выбора конкретного момента интеграции нужно придерживаться принципа оптимальности. С одной стороны, прежде всего надо максимально учесть национальные интересы, с другой – иметь и предложить определенные ценности для кооперативного сотрудничества. Если речь идет об интеграции Украины в ЕС, то кроме нашей выгоды приближения к более совершенному *modus vivendi* наше общество должно предъявить партнеру по интеграционному сотрудничеству нечто нужное и полезное для него. Острейшей проблемой европейского сообщества сегодня, безусловно, является преодоление методологического дефицита в условиях глобализированного развития.

Имея ввиду системно наиболее влиятельные факторы современного развития - трансинформационную глобализацию мира и главную цель седьмой рамочной Программы ЕС – построение «Европы знаний», мы можем предложить совместную доработку уже достигнутых нами инновационных результатов исследований по глобальносистемной проблематике мира «Человек, эко сфера и информатизация мира».

УДК 338.45:629.735 (043.2)

Геєць І.О.*

ОЦІНКА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АВІАЦІЙНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

В умовах жорсткої конкуренції та лібералізації ринку авіаційних перевезень проблема підвищення ефективності комерційної діяльності роботи авіакомпаній набуває особливого значення та актуальності. Діяльність цивільної авіації України на сучасному етапі характеризується пріоритетним розвитком міжнародних сполучень та відновленням ряду внутрішніх маршрутів, експлуатація яких являється досить ефективною. Велика кількість внутрішніх перевезень виконується літаками радянського виробництва з досить великим рівнем зносу, низькою паливною ефективністю та відсутністю можливостей забезпечення достатнього рівня сервісного обслуговування. Розвитку внутрішнього ринку перешкоджає дефіцит фінансових ресурсів, необхідний, перш за все, для оновлення парку повітряних суден. Також, міжнародні повітряні сполучення України забезпечується польотами іноземних перевізників, які відрізняються якісним сервісом та високою частотою польотів.

Особливістю діяльності авіакомпанії є висока вартість транспортного парку, а також потреба у мережі представництв у як найбільшій кількості авіатранспортних вузлів. Це є основною причиною унеможливлення вертикальної інтеграції у світових масштабах, яких досягла глобалізація. Тому авіакомпанії обирають співробітництво та об'єднання, основними видами яких є створення глобальних авіаційних альянсів, код-шерінг та інтерлайнінг, що дозволяє ефективно управляти міжнародними перевезеннями на авіаційному транспорті. В даний час в світі активного розвиваються близько десяти стратегічних альянсів. За станом на кінець 2011 р. близько 80% світового авіаринку контролюються стратегічними авіаційними альянсами, причому близько 55% припадає на частку трьох найбільш великих: «Star Alliance», «OneWorld» і «SkyTeam».

На сьогоднішній день основною тенденцією на міжнародному ринку залишається поглиблення кооперації авіакомпаній в різних регіонах світу, зокрема в області сумісного використання кодів, виконання перевезень і участі в програмах заохочення пасажирів, що часто літають. Велика частина злиття і придбань продовжує здійснюватися в межах однієї і тієї ж країни.

Інтернаціоналізація, лібералізація та глобалізація світового ринку авіаційних перевезень та інтеграція України до ЄС вимагає здійснення заходів щодо підвищення економічної ефективності діяльності авіакомпаній України на міжнародному ринку повітряних перевезень.

* кандидат економічних наук, заступник декана факультету економіки і підприємництва Національного авіаційного університету

УДК 338.46257:452

Біленко Ю.І.*

ДИНАМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕГРАЦІЇ ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ ДО ЄС

Аналіз досвіду економічної інтеграції постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи у ХХІ столітті до структур Європейського Союзу дозволяє визначити ряд статичних та динамічних ефектів регіонального розширення руху товарів, послуг та факторів виробництва, а також інституційної конвергенції. Ми зупинимось на дослідженні динамічних ефектів регіональної інтеграції в рамках ЄС з врахуванням досягнень традиційної та нової школи економічного зростання. Р. Балдуїн вважає, що динамічні ефекти в рази більші, ніж статичні ефекти від розподілу факторів виробництва [1]. Джерелом динамічного ефекту при лібералізації торгівлі, при інших рівних умовах, є зростання граничної продуктивності капіталу.

Цей процес визначається рухом до нової стабільної позиції пропорції капіталу до робочої сили, і, відповідно залучення нових капітальних ресурсів, що у свою чергу супроводжується зростанням виробництва, але при тому, що соціальна ставка доходності капіталу буде вища, ніж приватна, хоча це може мати тільки короткостроковий вплив на величину темпів економічного зростання за класичною моделлю Р.Солоу.

Економічна політика при входженні у регіональні інтеграційні об'єднання має на увазі залучення інвестицій у власну країну, а не збільшення витоків капіталу в інші країни об'єднання або за його межі. Розширення виробництва у зв'язку з входженням у Європейський Союз, яке зумовлене розширенням ринку і отриманням доступу до зовнішнього попиту, сформованого у всіх країнах інтеграційного об'єднання буде спричиняти прискорення процесу нагромадження капіталу і спонукати інвестиційно-орієнтоване економічне зростання. Хоча тут необхідно зауважити, що дія закону спадної доходності капіталу, може з часом, при досягненні стабільної позиції, може зменшити ставку доходності на капітал. Таке зниження може бути призупинене за допомогою ефекту масштабу, яке успішно може бути отримано в рамках спільного ринку інтеграційного об'єднання.

У новій теорії економічного зростання ендогенного типу, зокрема, Ж. Гросман та Е. Хелпман досліджують обставини, при яких фізичний та людський капітал, знання не будуть демонструвати спадної доходності, особливо в умовах відкритості економіки та лібералізації зовнішньої торгівлі. Основним механізмом довгострокового економічного зростання при інтеграційних процесах є можливість інтенсифікації технологічного обміну, наукового співробітництва, як ефект від зростання обсягів зовнішньої торгівлі та доходів держав. Крім цього, сектори економіки, які творять нові товари та знання функціонують в умовах недосконалої конкуренції або олігополістичної конкуренції, а, відповідно, економічна інтеграція сприяє значному посиленню політики конкуренції, що у свою чергу сприяє зменшенню монополістичної складової у діяльності цих секторів економіки і підвищення їх ефективності. Інтеграція в Європейський Союз також передбачає інтег-

* кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного економічного аналізу і фінансів Львівського національного університету імені Івана Франка

рацію ринків капіталу, що здешевлює вартість отриманих кредитних ресурсів, що спричиняє зростання ефективності інвестицій.

Підсумовуючи, ми можемо зробити висновок, що динамічні ефекти супроводжуються нагромадженням фізичного та людського капіталу, нових технологій, що відбувається в умовах зростаючого ефекту масштабу і посилення конкуренції, і як результат збільшення темпів економічного зростання та елімінація ефекту спадної доходності на всі види капіталу, які інтенсивно нагромаджуються.

Ми провели аналіз певних динамічних ефектів інтеграції країн Центральної та Східної Європи до Європейського Союзу у середньостроковому періоді, беручи до уваги п'ятирічний період до (1999-2003 рр.) та після (2004-2008 рр.) вступу. У дослідженні ми вибрали такі країни Центральної та Східної Європи: Словаччина, Польща, Угорщина, Чехія, Латвія, Литва, Естонія та Словенія.

Динамічні ефекти ми розглядали, як процес нагромадження капіталу через притік прямих іноземних інвестицій та природи інвестицій в основний капітал цих країн, а також темпи економічного зростання, як показник ефективності використання капіталу через розширення ринку та посилення конкуренції. Для аналізу зміни показників прямих іноземних інвестицій ми брали кумулятивні показники притоку ПІІ за п'ять років до і після вступу в ЄС, а також середньорічні темпи приросту інвестицій в основний капітал та середньорічні темпи приросту реального валового внутрішнього продукту цих держав за п'ятирічний період до і після вступу в Європейський Союз.

Результати наших розрахунків представлені в таблиці 1, аналіз якої засвідчує, що всіх країнах спостерігались швидкі темпи нагромадження капіталу, зокрема, акумульовані за п'ять років інтеграції з ЄС прямі іноземні інвестиції значно зросли, особливо в Прибалтійських державах майже в 3-4 рази, а також у Польщі та Словаччині.

Хотілось би відзначити рекордні показники притоку прямих іноземних інвестицій в абсолютному вимірі в економіку Польщі, більше 57 млрд. доларів США, що дозволило переламати негативну тенденцію щодо негативних темпів інвестицій в основний капітал. Якщо проаналізувати рівень ВВП на душу населення в до інтеграцій період, то найбільше зростання притоку ПІІ приходився на країни з порівняно нижчим рівнем добробуту, тобто в ті країни, де гранична продуктивність капіталу, за теорією, повинна бути вищою.

Таблиця 1
Динамічні ефекти інтеграції країн ЦЄ до Європейського до Союзу

Показники	Притік прямих іноземних інвестицій, (млн. доларів США)		Середньорічні темпи приросту інвестицій в основний капітал, (%)		Середньорічні темпи приросту ВВП, (%)	
	до вступу 1999-2003	після вступу 2004-2008	до вступу 1999-2003	після вступу 2004-2008	до вступу 1999-2003	після вступу 2004-2008
Словаччина	7069	16209	-2.3	8.5	3.3	7.4
Польща	23986	81416	-1.2	10.7	3.1	5.4
Угорщина	15136	29204	6.2	2.4	4.4	2.8
Чехія	27715	39178	4.6	4.3	2.6	5.2
Латвія	1482	6650	8	11.5	6.4	7.4
Литва	2229	7612	1.7	12.5	5.3	7.1
Естонія	2457	10085	10.8	7	6.5	5.8
Словенія	2708	5488	6	8.1	3.9	5

Джерело: розрахунки автора на основі даних: Eurostat, UN Economic commission for Europe, European Bank for Reconstruction and Development.

Загалом, наше дослідження обмежилось 2008 роком, щоб не спотворювати дані наслідками різкого шоку світової фінансової кризи на показники 2009 року. Хоча в прибалтійських, без врахування даних 2008 року середньорічні темпи приросту інвестицій в основний капітал та ВВП були б у два рази вищими у порівнянні з до інтеграційним періодом.

Література

1. Baldwin, R. Measurable Dynamic Gains from Trade // NBER Working papers. – 1989. – № 3147 – 75 p.

Сльозко О.О.*

ВІДМІННІСТЬ ЗВТ ВІД ОФШОРІВ: ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ В ЄС

Необхідно представляти, що офшорні зони є всього лише різновидом вільних економічних зон (ВЕЗ). Рішення соціально-економічних проблем окремо взятого регіону можна знайти, використовуючи також концепцію зон вільної торгівлі. Зони вільної торгівлі сприяють створенню додаткових робочих місць, скороченню безробіття, збільшенню прибутковості бюджету, залученню додаткових іноземних інвестицій, також як і сучасних технологій виробництва. Розвиток ВЕЗ переслідує й ще ряд цілей, виконання яких не є прерогативою офшорних зон. Проте, офшорний інструмент, також як і ВЕЗ, одержав велике поширення у світі. Це пояснюється особливостями, властивими як режиму вільних економічних зон, так і офшорному режиму. Під особливостями розуміються дві складові: створення й функціонування. Після постановки цілей і завдань розвитку окремо взятого регіону необхідно об'єктивно оцінити функціональні особливості даного регіону, що дозволить зробити висновок про тип економічної зони, застосовному в даній конкретній ситуації. Усього у світі налічується біля 2-3 тисяч ВЕЗ, і з них тільки близько 60 - 80 становлять офшорні зони.

Розвиток ВЕЗ будь-якого типу не представляється можливим без наявності власного адміністративного керівництва з розмежуванням функцій між місцевими органами влади й адміністрацією зони. Дуже часто є доцільним створення власного центрального банку зони, який би координував взаємини між федеральним бюджетом і адміністрацією зони. Таким чином, у порівнянні з офшорною зоною створення ВЕЗ вимагає досить великих споконвічних вкладень, інвестицій в обраний регіон. Оскільки основний принцип функціонування офшорної зони інший, а саме: господарська діяльність офшорних структур не передбачається на території зони й не вимагає великого первісного фінансування, створення офшорної зони для держави може обійтися значно дешевше.

Принцип функціонування ВЕЗ накладає певні обмеження на територіальні застосування даного економічного інструмента. Територією ВЕЗ не може бути оголошена вся країна. У рамках ВЕЗ діють спеціальні економічні правила, особливо стосовно іноземних підприємців. Іноземні підприємства можуть користуватися «податковими канікулами», на них не поширюються прийняті в країні правила валютного регулювання й контролю, вони можуть користуватися пільговим оподаткуванням і використовувати спрощену процедуру реєстрації підприємств. Таким чином, місцеві виробники можуть бути поставлені в менш вигідне положення, чим іноземні підприємства й просто виявитися неконкурентоспроможними.

Крім того, на території ВЕЗ багато товарів підпадають під особливий митний режим, до них застосовуються спрощені митні процедури, вони не обкладаються митами. Введення такого режиму в рамках ВЕЗ на всій території окремо взятої держави не представляється можливим, тому що це може не тільки істотно скоротити валютні надходження

* кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України

країни за рахунок митних зборів, але й негативно позначитися на внутрішньому ринку національних товарів.

Однієї з головних цілей створення ВЕЗ, на відміну від офшорної зони, є прагнення держави інтегруватися у світові економічні відносини по всіх параметрах шляхом розвитку міжнародного співробітництва у всіх формах. Це нарощування експорту товару й імпорту капіталу, одержання переваг від використання передових технологій виробництва, підготовка висококваліфікованих кадрів. Розглядаючи ВЕЗ як вікно, через яке відбувається інтенсивна взаємодія із зовнішнім миром, держава прагне всіляко підкреслити своє безпосереднє відношення до даної зони, ВЕЗ розглядається як частина економічного господарства країни, як невід'ємна складова економіки країни. Держава розвиває своє власне виробництво, залучаючи для цього ресурси інших країн.

Оскільки ВЕЗ завжди залишається невід'ємною частиною національного господарства, всі наслідки її розвитку відображаються на національній економіці. Цю рису ВЕЗ називають особою «здатністю до дифузійного розширення й поширення своїх границь на інші пов'язані з нею безпосередньо або опосередковано господарські території галузі й сфери». Таким чином, можна зробити висновок, що розташування ВЕЗ на окремих територіях, відособлених островах, географічно відділених від іншої держави зонах не є ефективним і розповсюдженим явищем. При такому розташуванні губиться первинний зв'язок ВЕЗ із іншою економікою країни. Економічний зв'язок з іншими регіонами стає більше складною, а це у свою чергу стримує розвиток самої зони. Для офшорних зон і ВЕЗ необхідні зовсім різні початкові умови й «кінцевий продукт» їхнього розвитку є відмінним друг від друга. Для підприємств ВЕЗ наявність сировини, транспортної інфраструктури, дешевих енергоносіїв, часто не висококваліфікованої робочої сили й нарешті вільних недорогих площ є визначальним. Для офшорних зон більше важливим є наявність розвинутої системи телекомунікації й кваліфікованого персоналу. Для ВЕЗ характерне виробництво товарів, для офшорних зон – послуг.

Створення ЗВТ+ з ЄС- економічні інтереси України

- Українські експортери матимуть кращий доступ до дуже великого і стабільного ринку
- Українські компанії зможуть імпортувати передові засоби виробництва за відносно низьких цін, покращуючи таким чином власну конкурентну позицію
- Прийняття законодавчих норм і технічних стандартів передбачає витрати для України, але це сприятиме поліпшенню доступу як до ринку ЄС, так і до ринків третіх країн, оскільки стандарти ЄС є міжнародними

Участь України в митному союзі з Росією та країнами СНД

- Принесе обмежені переваги для експортерів, оскільки Україна вже має режим вільної торгівлі з країнами СНД
- Привабливим є можливість дешевого імпорту енергії з Росії
- Однак, дешевий імпорт енергоресурсів малоімовірний в довгостроковій перспективі.
- Це може привести до вищої енергетичної залежності та уповільненню модернізації країни у сфері енергоефективності

Стратегічне рішення на користь створення ЗВТ+ з ЄС

- Необхідні подальші реформи в області технічного регулювання та санітарних і фіто-санітарних стандартів відповідно до зобов'язань України у СОТ

- У торгівлі послугами пріоритетом є подальше покращення доступу за третім способом поставки послуг (комерційна присутність)
Посилення захисту прав інтелектуальної власності.

Амалян Н.Д. , Амалян А.В.***

НЕЕФЕКТИВНІСТЬ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Одним із найбільш поширених гасел сьогодення є необхідність підтримки гірничо-металургійного комплексу, який забезпечує приблизно 25% ВВП і близько 40% валютних надходжень до України: «на збереження і по можливості зміцнення позицій ГМК країни на світових ринках має працювати вся державна машина - вся система держуправління, влада» [1].

Дійсно, за 11 місяців 2011 роки експорт чорних металів і виробів з них забезпечив надходження до України 17,46 млрд. дол., що становило 31,4% усіх експортних надходжень. На перший погляд таку суму можна було б вважати позитивним результатом, але цьому заважає другий (більш прискіпливий) погляд на усі грошові потоки, пов'язані з металургійним виробництвом. А саме:

1. Заводи, які забезпечують виробництво продукції, були побудовані головним чином у 1872 - 1899 роках - тобто 8 з 11 металургійних підприємств України нараховують на своєму віку більше 120 років (наймолодший з усіх був заснований у 1933 р.). Ступінь зношеності основних фондів 9 з 11 металургійних підприємств України перевищує 55%, в т.ч. двох - 80%. Інвестиції, необхідні для модернізації ГМК, оцінюються мільярдами доларів: задля того, щоб середньостатистичний меткомбінат потужністю 5-6 млн. тон продукції нормально функціонував, в його оновлення необхідно вкладати щорічно близько 200 млн. дол.

2. Завдяки застарілим технологіям питомі витрати енергоресурсів на виробництво чавуну в Україні набагато перевищують аналогічні показники не тільки країн ЄС, а й Китаю: по споживанню енергоресурсів в цілому - на 30% (637,8 проти 483,4 кг у.п. /т), а споживання природного газу навіть не піддається порівнянню - тільки в Україні на виплавку кожної тонни металу витрачають 82,2 кубічних метри. Особливо енергоємним є мартенівське виробництво сталі; витрати енергоресурсів при ньому майже у 5 разів (а природного газу в 15 разів) більші, ніж при конвертерному виробництві сталі. А в Україні саме і панують застарілі технології (в мартенах виплавляється 41 %, конвертерах - 55 % і лише 4 % сталі виплавляється у електросталеплавильних печах). Висока енергоємність виробництва пояснюється неефективним споживанням паливно-енергетичних ресурсів, що спонукає додатково щорічно витратити понад 8,5 млрд. куб. м природного газу.

3. Негативні наслідки використання застарілих і вкрай енергомістких технологій, що застосовуються на цих заводах, стають особливо помітними в періоди різкого удорожчання енергоносіїв. Внаслідок зростаючих із місяця в місяць виплат за газ, потерпає не тільки Нафтогаз України (у 2011 р. дефіцит цієї державної компанії вимірювався 20,6 млрд. гривень, що становить 1,6% ВВП країни) - ці виплати спричиняють цілу низку негативних наслідків для всієї економіки нашої країни:

* кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної торгівлі Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

** аспірант Державної академії статистики, обліку та аудиту Держкомстату України

- дефіцит рахунку поточних операцій платіжного балансу - 9,35 млрд. дол. за 3 квартали 2011 року перевищив аналогічний показник попереднього року (4,8 млрд.) майже вдвічі.

- нестача власних коштів примушує позичати гроші на оплату газу у тих же самих російських банків, що ще більше підвищує вартість газу: у грудні 2011 на оплату газу Нафтогаз взяв у російського Газпромбанку 550 млн. доларів кредиту під 8,5% [2].

- перехід на розрахунки у рублях загрожує подальшими втратами: якщо долари ми могли купляти на світовому грошовому ринку за ринковим обмінним курсом, то курс гривні до рубля встановлюватиме сама Росія.

4. В поточному сторіччі для підтримки приватних металургійних підприємств українська держава застосовувала різноманітні форми і методи підтримки підприємств: субвенції, субсидії, згоду на порушення антимонопольного законодавства, державні гарантії кредитів та інвестицій (в т.ч. гарантії захисту інвестиції від будь-яких примусових вилучень, втручання посадових осіб державних органів), пільгове кредитування, реприватизацію, податкові пільги тощо. В тому числі:

- окремим суб'єктам підприємницької діяльності, які реалізовували інвестиційні проекти з залученням іноземних інвестицій, що здійснювались згідно з державними програмами розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і території, встановлювався пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності. Так, зокрема, окремим металургійним заводам була надана можливість придбати всю українську гірничорудну базу за мінімальну, по суті символічну ціну. Держбюджет недоотримав від такої приватизації майже 100 млрд. дол.

- левову частину із загальної суми в 27 млрд. грн. податкових пільг у 2011 р. було надано саме металургійним комплексам. А ця величина дорівнює 42% дефіциту держбюджету 2010 року. Більш вражаючі цифри можна отримати при врахуванні і інших способів «оптимізації» податків: за даними аудиторської компанії Ernst & Young, із-за несплати податків підприємствами ГМК держава щорічно втрачає 40—55 млрд. грн. [3].

- до переліку пільг, якими користуються підприємства ГМК, відносяться:
 - постачання електроенергії по пільгових тарифах - як для підприємств першого класу - на 30—35% нижче, ніж для менших її споживачів.

- дотування державою видобутку вугілля, з відповідним штучним здешевленням коксу та електроенергії, що споживаються металургійними заводами

- пільги на перевезення залізничним транспортом продукції ГМК та сировини для її виробництва.

Надання різноманітних пільг та преференцій ГМК не може не мати негативного впливу на розвиток тих галузей народного господарства, які функціонують в менш сприятливих умовах.

5. За підрахунками фахівців Національного інституту стратегічних досліджень, в офшорних компаніях «осідає» від 20 до 35 % прибутку металургійних підприємств, які згодом частково повертаються в Україну в формі прямих іноземних інвестицій, а за оцінками ДПА, у деяких українських металургійних компаніях частка офшорних операцій сягає 40-60% [4].

6. Крім того, чорна металургія при сучасній технології виготовлення металів відноситься найбільших забруднювачів довкілля. Не випадково у ході своєї останньої «Розмови з країною» Президент В.Янукович перерахував майже всі центри металургійного виробництва та Донбас в цілому як райони, що потребують екологічних доплат населенню.

Наведені факти значною мірою допомагають зрозуміти, чому у п'яти із восьми українських мільярдерів, що увійшли до рейтингу Forbes у 2011 році, доходи повністю або частково пов'язані з металургійними підприємствами; але вони не є доказом необхідності нарощування державної підтримки галузі, передбачуваною проектом Закону України «Про підвищення конкурентоспроможності підприємств гірничо-металургійного та хімічного комплексів» (Проект Закону від 7.06.2010 р., реєстр. № 6492).

Література

1. Мазур В. Металлургия Украины: реверс власти Еженедельник // 2000. - № 20/12.
2. А. Сухоруков, О. Собкевич, С. Воробйов. Щодо напрямів реформування металургійної галузі України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/435/>
3. Урядовий кур'єр, 7.07.11, № 121.
4. Молдован О. Металургійний комплекс України в умовах кризи: причини падіння [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/September09/3.htm>.

Насадюк І.Б.*

ВПЛИВ РЕГІОНАЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

У після радянські роки українська економіка розвивалась на основі ліберальної моделі відкритої економіки, розглядаючи зовнішній сектор як потужний чинник національного економічного розвитку і підвищення добробуту населення. У політиці відкритості щодо міжнародних ринків і економічних відносин політика регіональної економічної інтеграції відігравала певну роль. Низка угод про вільну торгівлю з країнами Співдружності незалежних держав, підписаних у 1994 році, була покликана підтримати торгівлю товарами і послугами на пострадянському просторі. Європейський союз надав Україні Генеральну систему торговельних преференцій, в рамках якої для України діють преференційні тарифи або відсутні тарифи у торгівлі.

Метою дослідження виступає оцінка впливу співпраці з регіональними угрупованнями на економічне зростання в Україні. Аналогічними дослідження із використанням регресійної моделі займалися такі вчені, як Д. Ко и З. Могадам підраховували коінтеграцію між несільськогосподарським ВВП, фізичним капіталом, робочою силою, витратами на наукові розробки і часткою внутрішньо регіональної торгівлі ЄС до ВВП і дійшли висновку, що 0,3 процентних пункти темпу економічного зростання Франції у 1984-1991 роках були пов'язані із економічною інтеграцією до ЄС [1]. Ж. Демело К. Монтенегро, А. Панагрія побудували регресійну модель ВВП на душу населення із залежними змінними доходу на душу населення у базовому році, норми інвестування, рівня освіти населення та змінної, що відображає участь у регіональному об'єднанні (ЄС, ЄАВТ, ЛАВТ і т.д.). Проте це дослідження не спромоглося знайти статистично значущого впливу участі у регіональному угрупованні на економічне зростання [2]. Дослідження Дж. Нафбауера і Г. Шот 1992 року виявило позитивний вплив участі у НАФТА для США і Канади [3]. Дослідник А. Італ'єнер оцінив дані за 1961-1992 рр. для шести країн Європейського економічного співтовариства для обґрунтування впливу ЄЕС на економічне зростання. У середньому зростання частки внутрішньо регіональної торгівлі з ЄС у загальному обсязі торгівлі пов'язано зі зростанням ВВП на 0,85%, або 0,3 процентних пункти річного темпу зростання ВВП [4].

Метод регресійного аналізу економічного зростання, щоб був використаний для ідентифікації впливу регіональної інтеграції країн світу, можна застосувати і для української економіки. Для того, щоб виявити вплив регіональної співпраці України на економічне зростання країни побудована регресійна модель на основі моделі А. Італ'єнера:

$$y_t = \alpha + \beta_1 k_t + \beta_2 l_t + \beta_3 \text{Eur}_t + \beta_4 \text{RF} + \beta_5 o_t + \varepsilon_t,$$

де y_t - темп зростання реального ВВП України за відповідний період,

k_t - темп зростання капіталу в економіці за відповідний період,

l_t - темп зростання робочої сили в економіці за відповідний період,

* кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Eur_t – частка країн Європи у загальному зовнішньому обороту товарів України,
 RF_t – частка Росії у загальному зовнішньому обороту товарів України,
 o_t – відкритість економіки України, вимірюється у середньому значенні експорту і імпорту товарів до ВВП.

Оцінка моделі проводиться для квартальних даних за 2002-2010 роки із джерел Державного комітету статистики України [5], Національного банку України [6]. Отримані за допомогою статистичного пакету SPSS параметри регресії мають адекватність на рівні 79%:

Залежна змінна – темп зростання ВВП		
	Значення коефіцієнту	Рівень статистики/ вірогідність помилки
Інвестиції	0,523	5,125 ¹
Співпраця з Європейським економічним простором	0,304	3,159 ¹
Співпраця з Росією	0,187	1,95 ¹
Відкритість економіки	0,251	2,787 ¹

Залежна змінна темпу зростання робочої сили була видалена із оціненої регресійної моделі через відсутність статистичної значимості. Коефіцієнт змінної інвестиції є позитивним і статистично значущим: у середньому зростання основного капіталу на 1% пов'язаний зі зростанням ВВП на 0,5%. Результати регресії показують, що чим більша відкритість економіки України, тим більш високими є темпи економічного зростання. Інтеграція до світової економіки через експортні і імпортні відносини сприяє підвищенню добробуту.

Показники, що показують інтенсивність торговельних зв'язків з країнами Європейського економічного простору і Росії, є статистично значимими і позитивними, демонструючи прямий вклад співпраці з регіональними партнерами на зростання ВВП. Значення коефіцієнту при змінній Європи (0,304) є більшим, ніж значення коефіцієнту при змінній Росії (0,187), що може свідчити про більший вплив європейської регіональної співпраці на динаміку добробуту в Україні.

Отже, регресійний аналіз зростання ВВП України в 2002-2010 роках показав важливість фактора інвестицій і відсутність впливу трудового фактора на ВВП в Україні. Крім того, знайдені істотний вплив на зростання торгівлі Україна з двома регіональними партнерами - Європою і Росією. Відносний вплив торговельних відносин з Європою виявився більше за досліджуваний період, ніж торгівля з Росією.

Література

1. Coe D. and Moghadam R. Capital and trade as engines of growth in France: An application of Johansen's cointegration methodology. International Monetary Fund Staff papers. – 1993. – Vol. 40 1992. – P. 542–566.
2. De Melo J. Regional integration old and new: issues and evidence. / Montenegro C., Panagariya A. // World Bank. – Washington: Mimeo. – 1992. – 23 p.
3. Hufbauer G., Schott J. North American Free Trade: Issues and Recommendations. – 1992. – Institute for International Economic Studies. Washington, DC.

¹ вірогідність помилки оцінки коефіцієнта менше 1%

4. Italianer A. Whither the gains from European Economic Integration ? // *Revue économique*. – 1994. – Vol. 45. – № 3. – P. 689–702.
5. Статистична інформація. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
6. Статистична інформація. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.

УДК 339.9

Шевченко В.Ю.*

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ТА РИЗИКИ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Тенденції розвитку національних фінансових систем у сучасних умовах формуються під впливом все зростаючої їх взаємодії та взаємозалежності з процесами на глобальних та регіональних фінансових ринках. Зростання системної взаємозалежності національних фінансових процесів з міжнародними та регіональними обумовлено процесами фінансової інтеграції. Фінансова інтеграція має складну природу, фактори, виміри та результати. Якісний та кількісний аналіз міжнародної фінансової інтеграції неможливий без виявлення її особливостей у різних групах країн, впливу та стабільності фінансових систем.

Зміст міжнародної фінансової інтеграції аналізується дослідниками на основі різних методологічних та теоретичних підходів – теорії фінансових ринків, міжнародної макроекономіки, міжнародного руху капіталу, міжнародних інвестицій, теорії глобалізації, лібералізації фінансових ринків та інших. Застосування того чи іншого теоретичного підходу повинно бути адекватним природі досліджуваного процесу та давати змогу оцінити його динаміку та результативність. Аналіз процесів міжнародної та європейської фінансової інтеграції повинен дати відповідь на питання, яким чином розвиваються вказані процеси, якою мірою вони впливають на розвиток фінансових систем різних країн та як оцінити результати фінансової інтеграції.

У наукових дослідженнях фінансова глобалізація та міжнародна фінансова інтеграція часто розглядаються як взаємопов'язані, ідентичні або тотожні процеси. Так, у багатьох публікаціях представників МВФ відображено загальний підхід, згідно якому обсяги міжнародних потоків капіталу та їх баланс є основними змістовними ознаками міжнародної фінансової інтеграції та глобалізації.

Зміст міжнародної фінансової інтеграції в наукових дослідженнях трактується багатоаспектно. В якості характеристик та показників міжнародної фінансової інтеграції розглядаються різні процеси та показники, що відображають зростання взаємозалежності національних фінансових ринків, в їх числі аналізуються масштаб міжнародного руху капіталу, кореляція цін фінансових активів на міжнародних та національних ринках, кореляція базисних ринкових параметрів міжнародних ринків (ставки ЛББОР, фондові індекси та інше), ступінь лібералізації національних фінансових ринків, співвідношення зовнішніх та внутрішніх інвестицій, питома вага іноземного капіталу в національній фінансовій системі, зовнішні запозичення та інші.

Міжнародна фінансова інтеграція є багатоаспектним процесом, який має макроекономічні, мікроекономічні, вартісні та регуляторні аспекти. Фінансова інтеграція відображає системний характер процесу зростання ступеню включення та взаємозалежності функціонування національних та міжнародних фінансових ринків. Системним результатом міжнародної фінансової інтеграції є фінансова глобалізація як інтегральне визначення

* кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка

високого рівня включення, взаємодії національних фінансових систем до міжнародної фінансової системи.

Фінансова інтеграція веде до посилення впливу зовнішніх чинників на національні фінансові ринки. В силу різних рівнів розвитку національних ринків, ступеня їх лібералізації та конвергенції з міжнародними фінансовими ринками, фінансова інтеграція є різнорівневою та недосконалою.

Оцінки стану міжнародної фінансової інтеграції можна визначити на основі показників, що вимірюють динаміку та тісноту зв'язку основних параметрів взаємодії національних та міжнародних фінансових систем. Можна виділити основні підходи до вимірювання рівня міжнародної фінансової інтеграції.

1. Показники кількісних параметрах впливу зовнішніх фінансів, наприклад: зовнішня інвестиційна позиція країни - загальний обсягу зовнішніх активів та зобов'язань та їх відношення до ВВП -, показники міжнародного руху капіталу, рівень іноземного капіталу у фінансовому секторі та інші.

2. Показники, базовані на цінах на фінансові активи: кореляція відсоткових ставок та фондових індексів на різних ринках, спреди державних та корпоративних облігацій в різних країнах, співвідношення дохідності та ризику фінансових інструментів в різних країнах.

3. Співвідношення іноземних інвестицій до ВВП, внутрішніх заощаджень та інвестицій, які характеризують вплив інвестицій за рахунок зовнішніх джерел.

4. Інституційно-компаративні показники - міжнародне порівняння ступеню розвитку фінансових і банківських систем та їх проникнення в економіку.

5. Ступінь інституційно-регуляторної інтеграції: показники внутрішньої та зовнішньої лібералізації національних фінансових систем, а в ЄС – ступінь гармонізації національного фінансового законодавства з європейським.

Європейська фінансова інтеграція є особливою формою та має системні відмінності від міжнародної, що обумовлені її базовими характеристиками:

- єдина монетарна основа - валютний союз країн євросони, єдина валюта євро та проведення узгодженої монетарної політики;

- єдиний ринок капіталів та фінансова інфраструктура в рамках ЄС;

- європейська фінансова інтеграція має системну регуляторну основу - комплекс скоординованих заходів з метою інтеграції європейських фінансових структур, створення сильних та ліквідних ринків капіталу в Європі та ефективної конкуренції для задоволення потреб споживачів;

- європейська фінансова інтеграція забезпечує транскордонну діяльність фінансових інституцій на основі принципу єдиного паспорту, тобто автоматичного дозволу на їх діяльність в інших країнах ЄС;

- європейська фінансова інтеграція розвивається на основі гармонізації законодавчих, інституційних, регулятивних та наглядових умов діяльності фінансових інституцій у різних країнах ЄС.

Основними сферами європейської фінансової інтеграції є інтеграція ринків банківських послуг, страхування, фінансових інструментів та управління фінансовими активами.

Основними результатами міжнародної фінансової інтеграції є:

- використання країнами можливостей міжнародних фінансових ринків для ефективної алокації капіталу та зменшення ризиків;

- зростання вимог до макроекономічної стабільності та інституційного розвитку країн як необхідних передумов притоку міжнародного капіталу;

- збільшення транспарентності фінансових ринків та відповідно зменшення асиметричності фінансової інформації,
- зниження трансакційних витрат;
- розширення прямого доступу економічних агентів до міжнародних фінансових ринків;
- збільшення обсягів міжнародного руху капіталу та транскордонного володіння фінансових активів;
- зростання міжнародної конкуренції як фактору зниження вартості та зростання якості фінансових послуг.

Основними ризиками міжнародної та європейської фінансової інтеграції є ймовірність поширення кризових явищ з однієї країни до інших, вплив зовнішніх фінансових шоків на національні фінансові та банківські системи, транскордонний вплив падіння вартості фінансових активів, що є у володіння фінансових інституцій інших країн, обумовлені цим збитки фінансових інституцій та падіння вартості їх акцій. Водночас сучасна боргова криза Єврозони продемонструвала негативний ефект поширення падіння вартості суверенних облігацій Греції для банківських систем інших європейських країн, що володіють такими облігаціями. Водночас можливості європейської фінансової інтеграції використовуються для реструктуризації суверенних боргів та створення стабілізаційних механізмів.

Використання можливостей міжнародної та європейської фінансової інтеграції для підвищення ефективності фінансової системи України вимагає комплексу заходів системного характеру – суттєвого покращення бізнес клімату, підтримання керованого помірною інфляції, досягнення макроекономічної збалансованості, проведення більш гнучкої валютної політики, поетапної лібералізації національного фінансового ринку, підвищення транспарентності та ефективності корпоративного управління у фінансовому секторі.

УДК 519.8

Горбачук В. М.*, Лещинська Л. В.**

МІЖНАРОДНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ПІРАТСТВА

За розпорядженням Кабінету Міністрів України (КМУ) «План заходів щодо виконання у 2010 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 09.06.2010 № 1196-р, МОН є відповідальним за підготовку проектів Законів України а) «Про внесення змін до деяких законів України з питань інтелектуальної власності» (на червень 2010 р.) та б) «Про внесення змін до деяких законів України щодо авторського права і суміжних прав» (на вересень 2010 р.) Для проекту а) джерелами *acquis communautaire*, які регулюють правовідносини у відповідній сфері, є: Директива Європейського Парламенту (ДЄП) та Ради ЄС (РЄС) від 06.07.1998 № 98/44/ЄС про правову охорону біотехнологічних винаходів; ДЄП та РЄС від 13.10.1998 № 98/71/ЄС про правову охорону промислових зразків; Директива РЄС від 16.12.1986 № 87/54/ЄС про правову охорону топографії напівпровідникових виробів; Перша Директива ЄС від 21.12.1988 № 89/104/ЄС про наближення законодавства держав-членів, що стосується торговельних марок; Директива РЄС від 20.03.2006 № 510/2006/ЄС про захист географічних зазначень та позначень походження сільськогосподарської продукції та продуктів харчування; ДЄП та РЄС від 29.04.2004 № 2004/48/ЄС про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності. Для проекту б) джерелами *acquis communautaire*, які регулюють правовідносини у відповідній сфері, є: ДЄП та РЄС від 03.10.1989 № 89/552/ЄС про узгодження певних положень, визначених законами, підзаконними актами та адміністративними положеннями у державах-членах, стосовно надання аудіовізуальних медіа-послуг; Директива РЄС від 14.05.1991 № 91/250/ЄС про правову охорону комп'ютерних програм; Директива РЄС від 27.09.1993 № 93/83/ЄС про узгодження деяких положень авторського права і суміжних прав та застосування їх до супутникового мовлення і кабельної ретрансляції; ДЄП та РЄС від 12.12.2006 № 2006/116/ЄС про строк охорони авторських прав і певних суміжних прав; ДЄП та РЄС від 11.03.1996 № 96/9/ЄС про правову охорону баз даних; ДЄП та РЄС від 22.05.2001 № 2001/29/ЄС про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві; ДЄП та РЄС від 27.09.2001 № 2001/84/ЄС про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва.

За розпорядженням КМУ «План заходів щодо виконання у 2011 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 17.08.2011 № 790-р, МОНмолодьспорт і Державна служба інтелектуальної власності є відповідальними за супроводження розгляду Верховною Радою України проектів Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань інтелектуальної власності» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав».

* кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України

** молодший науковий співробітник Державного НДІ інформатизації та моделювання економіки

За експортом у галузі комп'ютерів та інформації (ГКІ) Україна має рейтинг 34 (Малайзія, РФ, Угорщина, Коста-Ріка, Чехія, Аргентина, Японія, Люксембург, Румунія, Гонконг, Греція мають вищий рейтинг) [1]:

Країна / Рік	Експорт (млн. дол.)					Імпорт (млн. дол.)				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Індія				33807		1957	3583	3787	2266	2531
Ірландія	22955	29736	34974	33650	37251	705	903	1036	957	930
Німеччина	9966	12615	15353	14456	16017	9243	11833	13683	12160	13649
США	10079	11953	13354	13378	13830	13434	15112	16803	17181	19032
СК	12366	13790	13352	10748	10856	4700	5328	6238	5953	5961
КНР	2958	4345	6252	6512	9256	1739	2208	3165	3233	2965
Ізраїль	5289	5809	6852	7671	7700					
Швеція	3572	6494	7841	6558	6651	2246	3015	3317	2775	2645
Іспанія	3970	5350	6114	6024	6358	2111	2622	2833	2701	3085
Нідерланди	4944	6389	6693	6091	6141	4434	5432	5776	5720	5215
Фінляндія	1476	1831	8286	6669	5696	1118	1497	1919	2610	1195
Канада	4296	4597	5007	4216	4893	2033	2502	2662	2688	2904
Бельгія	2870	2973	3753	4181	4080	1983	2193	2739	2976	2730
Норвегія	1374	1147	2179	2622	2192	1265	1664	1726	1564	1691
Філіппіни	95	305	1148	1748	2151	67	62	80	91	109
Італія	873	870	2267	1847	2067	1699	1755	4516	3563	4453
Австрія	1499	1822	2166	2005	2021	1076	1443	1745	1602	1585
Сінгапур	882	1004	1551	1583	1788	649	667	1069	1088	1229
Данія	1177	1336	1580	1701	1760	1353	1615	2001	1710	1744
Польща	408	662	933	879	1545	584	870	986	846	1672
Австралія	1060	1290	1418	1278	1496	935	1242	1313	1242	1460
Франція	1956	1907	1838	1603	1397	1985	2283	2240	2055	1807
Україна	97	191	316	344	429	137	160	272	220	247

Серед наведених у таблиці країн лише 4 країни мають у ГКІ експорт, менший імпорту, – США, Італія, Польща, Франція. Ці країни мають нижчий рівень піратства програмного забезпечення (ПЗ), ніж Індія, КНР, Філіппіни, Україна, які активно використовують аутсорсинг для зростання рівня життя населення [2]

Країна / Рік	Рівень піратства (%)					Ціна піратського ПЗ (млн. дол.)				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Індія	71	69	68	65	64	1275	2025	2768	2003	2739
Ірландія	36	34	34	35	35	92	106	118	125	137
Німеччина	28	27	27	28	27	1642	1937	2152	2023	2096
США	21	20	20	20	20	7289	8040	9143	8390	9510
СК	27	26	27	27	27	1670	1837	2181	1581	1846
КНР	82	82	80	79	78	5429	6664	6677	7583	7779
Ізраїль	32	32	32	33	31	102	121	172	148	170
Швеція	26	25	25	25	25	313	324	372	304	411

Країна / Рік	Рівень піратства (%)					Ціна піратського ПЗ (млн. дол.)				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Іспанія	46	43	42	42	43	865	903	1029	1014	1105
Нідерланди	29	28	28	28	28	419	502	563	525	591
Фінляндія	27	25	26	25	25	149	160	194	175	193
Канада	34	33	32	29	28	784	1071	1222	943	1066
Бельгія	27	25	25	25	25	222	223	269	239	233
Норвегія	29	29	28	29	29	181	195	229	195	261
Філіппіни	71	69	69	69	69	119	147	202	217	278
Італія	51	49	48	49	49	1403	1779	1895	1733	1879
Австрія	26	25	24	25	24	147	157	184	212	209
Сінгапур	39	37	36	35	34	125	159	163	197	233
Данія	25	25	25	26	26	183	193	215	203	208
Польща	57	57	56	54	54	484	580	648	506	553
Австралія	29	28	26	25	24	515	492	613	550	658
Франція	45	42	41	40	39	2676	2601	2760	2544	2579
Україна	84	83	84	85	86	337	403	534	272	571

Література

1. Горбачук В. М., Лещинська Л. В. Динаміка імпорту послуг основними торговельними партнерами України у 2004–2010 рр. у галузях транспорту, подорожей, комунікацій, будівництва, страхування, фінансів, комп'ютерів та інформації, роялті та ліцензій / Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації. – Дніпропетровськ: ДНУ імені О. Гончара, 2012. – С. 35–46.
2. Materials of the 8-th annual BSA global software 2010 piracy study [Electronic Resource]. – Access mode: [http:// www.bsa.org](http://www.bsa.org).

УДК 339.924:339.54

Литвиненко Т.М.*

ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА ЕФЕКТИВНОСТІ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

В сучасному світі неможливо уявити розвиток окремої країни ізольовано від впливу зовнішньоекономічних чинників. Проте відомо також і те, що участь кожної країни у світогосподарських процесах автоматично не веде до економічного процвітання країни, до підвищення добробуту її громадян. В цьому контексті вирішення питання ефективної участі України в євроінтеграційних процесах не втрачає своєї актуальності попри часткові періодичні політичні проблеми. Навпаки, євроекономічна стратегія країни має потребує переосмислення і коригування з огляду на перехід від міжнародної співпраці на якісно новий рівень міжнародних економічних відносин — початкову чи навіть підготовчу стадію торговельно-економічної інтеграції.

Досвід нових членів ЄС, засвідчив, що питання інституційного забезпечення всередині національних економік виявилось одним із найскладніших для розгортання інтеграційних процесів. Натомість необхідно акцентувати, що проблема інституцій в країнах Східної Європи, зокрема Україні, набагато складніша та потребує більш комплексного підходу до розв'язання порівняно з тією, що мали країни ЦСЄ на початковому етапі їх коінтеграції з ЄС.

Для вирішення питань щодо переходу нашої державі в співпраці з європейськими країнами на якісно новий рівень, перш за все важливо враховувати особливості сучасного етапу світового цивілізаційного розвитку.

Сучасне суспільство науковці часто характеризують як суспільство знань, як економіку знань. Як би не називали сучасне суспільство, потрібно визнати, що для нього характерні такі риси, як бурхливий розвиток науково-технічної революції, посилення інтеграції науки і виробництва, що викликало підвищений інтерес науковців і практиків до проблеми інтелектуальної власності, використання інтелектуальних продуктів. З'явилися теорії «акумуляції наукового знання» (Д. Белл), «людського капіталу» (Е. Хаксен), «розвитку індустрії знань» (Ф. Махлуп), у яких розглядаються проблеми включення інтелектуальних продуктів у ринкові відносини з приводу відбору, оцінки та визначення критерію корисності.

В Україні склалася парадоксальна ситуація: значний інтелектуальний потенціал, який ще можна вважати достатньо високим за рівнем, що відповідає сучасним вимогам постіндустріального суспільства, аж ніяк не впливає на темпи економічного зростання, співіснує з надвитратним і неефективним виробництвом. Слід не забувати також і про застарілість технічного парку, низький рівень виробничої бази більшості промислових підприємств, що робить проблематичним розгортання самостійної інноваційної діяльності. Такі внутрішні умови загрожують тим, що наша країна буде розглядатись європейськими країнами як джерело дешевої робочої сили, аграрно-сировинний придаток, яким потрібно керувати з боку цивілізованих європейців, як величезний ринок вживаних промислових товарів, застарілих ліків.

* кандидат економічних наук, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Перспективи розвитку науки та техніки в поки що також невеселі: якщо розглянути рівень розвитку науки у країні за допомогою показника витрат на душу населення у доларах США по паритету купівельної спроможності, то, до першої п'ятірки за рівнем науково-технічних витрат входять країни з вагомим науково-технічним потенціалом: Швеція (1350,8 дол.), Люксембург(1331,8 дол), Ізраїль (1257,7 дол.), США91220,8 дол.), Фінляндія (1195,2 дол.), Японія (1086,3) дол.), Китай (71,9 дол.). За розрахунками науковців України значення цього показника у 2008 р. дорівнювало 64,5 дол. [1]. Економіка, яка не базується на інноваційних підходах, не підтримує належний рівень розвитку освіти та науки не може претендувати на гідне місце в Європейському економічному просторі. Тому серед умов входження України в світовий та європейський економічний простір особливої уваги заслуговує освіта всіх рівнів та напрямів.

Проте, виявляється, що в сфері освіти, науки, які забезпечують інноваційність розвитку країни, фахівці не бачать особливих проблем в контексті формування інтеграційних процесів. В розробці питань сфер доволі принципової та жорсткої переговорної позиції ЄС з точки зору поступок з прийняття регуляторних норм країнами-кандидатами (на основі аналізу безпосереднього перебігу переговорного процесу з країнами ЦСЄ, робочі розділи пропонується розмежовувати відповідно до рівня складності, на чотири умовні групи, як це наведено в таблиці.

Таблиця 1.
Структурування робочих розділів спільного доробку ЄС
під час переговорів з країнами-аплікантами

№/п	Рівні складності переговорів	Робочі розділи
1.	«Легкі» з точки зору переговорів	Наука і дослідження, освіта та професійна підготовка, малий і середній бізнес, промислова політика, статистика
2.	Розділи з незначними розбіжностями помірної важливості	Телекомунікації та інформаційні технології, спільна зовнішня політика безпеки, захист прав споживачів, фінансовий контроль, економічний і монетарний союз, культура, структурна політика, митний союз, спільна політика щодо рибальства.
3.	Розділи з істотними специфічними галузевими інтересами	Вільний рух товарів, послуг, законодавство про компанії, оподаткування, конкурентна політика та державна допомога, соціальна політика та зайнятість, енергетика, транспорт.
4.	Завершальні розділи особливо важливого значення	Сільське господарство, охорона довкілля, юстиція, внутрішні справи, вільний рух громадян, капіталу, фінансування та бюджет, інституційні питання

Джерело: [2].

Україна зробила багато реальних кроків по втіленню в практику освітньої діяльності принципів Болонського процесу. Але слід визнати, що це лише перші кроки, які дозволяють на європейських ринках праці та в університетах, де ведеться магістерська підготовка, з більшою повагою ставитись до українських дипломів. Болонський процес в Україні розглядають як вулицю з одностороннім рухом, тому що Україна реальних вигід від

участі у європейському освітньому просторі ще не відчула. Наприклад, мобільність викладачів та студентів залишається декларацією, яка не наповнена ніяким змістом.

Безумовно, вища освіта в нашій країні повинна наближатися до єдиних стандартів, які діють у Європі. Але цей рух має відбуватися поступово, послідовно та поетапно з урахуванням української дійсності і з розумінням всіх проблем цієї сфери.

Література

1. Нежиборець В. І. Розвиток інноваційної діяльності в Україні як умова забезпечення конкурентоспроможності економіки // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – № 5. – С. 48–54.
2. Гончарук А. І. Регіональна торговельно-економічна інтеграція України та ЄС: стан, проблеми і перспективи / А. І. Гончарук, О. О. Усенко // Міжнародна економічна політика : наук. журн. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» ; голов. ред. Д. Г. Лук'яненко. – К. : КНЕУ, 2011. – № 12–13. – С. 113.

УДК 658.012.2

Длігач А.О.*

ІНТЕГРАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В СИСТЕМНО-РЕФЛЕКСИВНОМУ СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Сучасне ринкове середовище в Україні відрізняється непередбачуваністю умов розвитку вітчизняних підприємств. Саме тому дуже важливими є рішення, що приймаються керівництвом українських компаній на стратегічному рівні. Передусім це стосується стратегій подальшого розвитку та зростання підприємств, що стосуються сфери стратегічного маркетингового управління. Принципи та значення стратегічного маркетингу широко висвітлені у працях багатьох відомих зарубіжних науковців, таких як Філіп Котлер, Малколм Мак-Дональд, Ігор Ансофф, Жан Жак Ламбен тощо, а також вітчизняними спеціалістами Куденко Н.В., Старостиною А.О. та іншими.

Запропонована нами системно-рефлексивна парадигма стратегічного маркетингового управління являє собою новий етап розвитку управлінських систем. Конвергенція стратегічного управління та стратегічного маркетингу, що відбувається останнім часом як в теорії управління, так і в бізнес-практиці, набуває в системно-рефлексивному управлінні нового змісту. Системно-рефлексивне управління має суб'єктний характер, тобто одиницею ринкового управління розглядається не підприємство, а підприємець або управлінець (керуючий). Рефлексивний маркетинговий керуючий включає до свого об'єкту управління бізнес (бізнес-діяльність), підприємство, ринок та стейкхолдерів відповідно бізнесу, підприємства або ринку.

Дана робота має на меті розкриття суті та видів інтегративних стратегій зростання в системно-рефлексивному управлінні. Під час виникнення на підприємстві певних проблем (не досягнуто стратегічну мету; знижується обсяг продажів або прибуток тощо), актуальною стає необхідність стратегічних змін. Для кардинального покращення результатів діяльності підприємствам корисно іноді виходити за рамки своєї сфери бізнесу, шукати принципово нові напрями зростання, розглядати декілька стратегічних альтернатив. Стратегії зростання – це стратегії, спрямовані на збільшення масштабів діяльності, а саме збільшення обсягів збуту, розширення географічної представленості, товарного набору. Варіанти стратегій зростання були розглянуті в наших попередніх роботах [2; 3; 4]. З метою забезпечення системного підходу до теми, пропонуємо наступну класифікацію стратегій зростання – класифікацію 4D, що полягає у визначенні пріоритетів зростання підприємства по наступних чотирьох напрямках:

- Напрямок зростання по відношенню до ринку:
 - вихід на нові сегменти;
 - залучення нових каналів збуту;
 - територіальна експансія.

- Напрямок інтеграційного зростання:
 - вертикальна інтеграція;

* кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

- горизонтальна інтеграція;
- франчайзинг.

- Напрямок товарного та диверсифікаційного зростання:
 - розвиток через товари;
 - концентрична диверсифікація;
 - чиста диверсифікація.

- Цілі зростання:
 - інтенсифікація попиту (розвиток первинного попиту);
 - збільшення власної частки ринку підприємства;
 - захист положення на ринку;
 - ефект масштабу (зниження витрат/збільшення прибутку);
 - підвищення вартості бізнесу;
 - структуризація ринку.

За цими напрямками будується 4-вимірний матриця стратегій зростання.

За нашими багаторічними спостереженнями, інтеграційна стратегія виправдовує себе, коли підприємство може підвищити свою рентабельність, контролюючи різні стратегічно важливі для нього ланки в ланцюзі виробництва і продажу товару. Наприклад, це забезпечення регулярності постачань або контроль збутової мережі, отримання доступу до інформації щодо роботи передуючих або подальших ланок діяльності.

Зупинимося на видах інтеграції підприємств, що зустрічаються найчастіше. Залежно від характеру інтеграції підприємств доцільно виділяти наступні види:

- вертикальна інтеграція («назад» та «вперед»);
- родова інтеграція;
- горизонтальна інтеграція;
- конгломеративна інтеграція.

Вертикальна інтеграція представляє собою об'єднання підприємств різних галузей, зв'язаних технологічним процесом виробництва готового продукту, тобто розширення підприємством-покупцем своєї діяльності або на попередні виробничі стадії, аж до постачальників сировини, або на подальші, до кінцевого споживача. Стратегії вертикальної інтеграції «назад» (або «вгору») використовуються для того, щоб стабілізувати або захистити стратегічно важливе джерело постачання. В окремих випадках така інтеграція представляється необхідною, оскільки постачальники не володіють ресурсами або новітніми розробками, щоб випускати деталі або матеріали, які необхідні підприємству. Ще однією метою може бути доступ до нової технології, критичної для успіху базової діяльності. Стратегії інтеграції «вперед» (або «вниз») мотивовані забезпеченням контролю над вихідними каналами. Для підприємства, що випускає споживчі товари, може йтися про контролювання збуту через франшизну мережу, ексклюзивні контракти або про створення власних магазинів. На промислових ринках головна мета полягає в контролі за розвитком подальших ланок промислового ланцюжка, які забезпечуються підприємством. Саме тому деякі базові галузі беруть активну участь у розвитку підприємств, що здійснюють подальше перетворення їх продукції.

Горизонтальна інтеграція Y-типу представляю собою об'єднання підприємств однієї галузі, що виробляють однакову продукцію або здійснюють одні і ті ж стадії виробництва. Ці стратегії мають на меті підсилення позиції підприємства шляхом поглинання або конт-

ролю певних конкурентів. Обґрунтування застосування таких стратегій можуть бути досить різноманітними: нейтралізація конкурента, досягнення критичної маси для отримання ефекту масштабу, одержання прибутку на взаємодоповнюваності асортименту товарів, отримання доступу до збутової мережі або до певних сегментів покупців.

Особливим видом горизонтальної інтеграції є родове злиття Х- або К-типу. Це об'єднання підприємств, що випускають взаємозв'язані товари. Наприклад, підприємство, що виробляє фотоапарати, об'єднується з підприємством-виробником фотоплівки або хімікативів для фотографування. При цьому Х-інтеграція характеризується об'єднанням взаємодоповнюючих, схожих за масштабами збуту підприємств або напрямів діяльності, в той час, як К-інтеграція передбачає приєднання підприємства або додаткового напрямку без зміни основного напрямку діяльності.

Конгломератне злиття (Н-типу) передбачає об'єднання підприємств різних галузей без наявності виробничої спільності. Таким чином, злиття цього типу представляє собою злиття підприємства однієї галузі з підприємством іншої галузі, яке не є для нього ні постачальником, ні споживачем, ні конкурентом. В рамках конгломерату підприємства, що об'єднуються, не мають ні технологічної, ні цільової єдності з основною сферою діяльності підприємства-інтегратора. Профілююче виробництво у таких об'єднаннях приймає розпливчаті контури або зникає зовсім.

Також розрізняють інтеграцію комбінованого типу, що має місце при об'єднанні великих транснаціональних корпорацій.

Таким чином, існує багато альтернативних напрямів стратегій зростання підприємства. Впровадження системно-рефлексивного стратегічного маркетингового управління дозволяє обирати найбільш ефективні та перспективні напрями зростання. Під час насичення багатьох товарних ринків, що спостерігається в Україні, експансії російських та світових компаній, в умовах глобалізації ринкового середовища впровадження інтегративних стратегій стає однією з найперспективніших альтернатив стратегічного розвитку вітчизняних підприємств.

Література

1. Ламбен Ж.–Ж. Менеджмент, ориентированный на рынок / Жан–Жак Ламбен ; пер. с англ. под ред. В.Б. Колчанова. – СПб. : Питер, 2004. – 800 с.
2. Маркетинг: Підручник / Старостіна А.О., Длігач А.О., Гончарова Н.П. та ін.; за заг. ред. Старостіної А. О. – К.: Знання, 2009. – 1070 с.
3. Длігач А.О. Інтеграційні стратегії у системі маркетингу / А.О. Длігач // Маркетинг в Україні. – 2006. – №3. – С. 9–12.
4. Длігач А.О. Застосування методів стратегічного маркетингу для аналізу інтеграційного середовища України / А.О. Длігач // Вісник КНУ «Економіка». – 2008. – №103. – С. 55-57.
5. Котлер Ф. Основы маркетинга [Текст] / Ф. Котлер, Г. Армстронг, Дж. Сондерс, В. Вонг ; пер. с англ. – [2-е изд.] – М., СПб., К. : Издательский дом «Вильямс», 1999. – 1152 с.
6. Мак-Дональд М. Стратегическое планирование маркетинга / Малькольм Мак-Дональд. – СПб. : Питер, 2000. – 320 с. : ил. – (Серия «Маркетинг для профессионалов»).
7. Ансофф И. Стратегическое управление / Игорь Ансофф ; пер. с англ. Е. Л. Леонтьева. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
8. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг : навчальний посібник / Н.В. Куденко. – К. : КНЕУ, 2005. – 152 с.

УДК 331.5

Руденко Н.В.*, Осокіна В.В.**

ЗАЙНЯТИСТЬ НАСЕЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Формування зовнішньоекономічних зв'язків і внутрішньої соціально-економічної політики України має відбуватися з урахуванням перспектив розвитку сучасних інтеграційних процесів.

Інтеграція – це об'єктивний процес, який дозволяє країнам забезпечити ефективне використання світових економічних ресурсів, зокрема трудових ресурсів, за рахунок політики відкритих ринків. Основні результати впливу інтеграції на зайнятість населення України пов'язані, по-перше, з прямими іноземними інвестиціями в економіку, по-друге, з поширенням зовнішньої трудової міграції. Кожен з результатів має як позитивні, так і негативні наслідки. Залучення прямих іноземних інвестицій є об'єктивною необхідністю для активізації виробничої діяльності в економіці країни. ТНК, що відкривають філії та представництва в різних країнах, створюють нові робочі місця, передають нові технології та культуру виробництва. Нині ТНК контролюють близько 40 % світових засобів виробництва й 75 % світової торгівлі товарами та послугами. Штаб-квартири найбільших ТНК знаходяться в США, що обумовлює значний вплив англо-американської законодавчої системи на формування трудового законодавства багатьох країн світу. Та проблемою є те, що США досі не ратифікували і не визнають більшості міжнародних стандартів праці, розроблених МОП, а американська модель ринку праці є далеко не ідеальною.

В умовах глобальної економіки іноземні інвестиції є одним з вагомих джерел розвитку національного ринку праці, та в Україні вони поки що не перевищують 4% загального обсягу інвестицій. За наявного рівня економічного розвитку Україна навряд чи може розраховувати на швидку й ефективну інтеграцію до економічних об'єднань. За обсягом та сферами прикладання іноземне інвестування все ще не задовольняє потреби економіки України. За даними Держкомстату, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну, на 1 січня 2011 року склав 44708,0 млн. дол., що на 11,6% більше обсягів інвестицій на початок 2010 року, та в розрахунку на одну особу становив 880,7 дол. США. Інвестиції надійшли зі 126 країн світу. До основних країн інвесторів, на які припадає 82% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 9914,6 млн. дол., Німеччина – 7076,9 млн. дол., Нідерланди – 4707,8 млн. дол., Росія – 3402, 8 млн. дол., Австрія – 2658, 2 млн. дол., Франція – 2367, 1 млн. дол. та США – 1192,4 млн. дол.. У 2011 році Україна залучила \$5 млрд. інвестицій. Наступного року цей показник планують збільшити до 10 млрд. доларів [1].

Важливим чинником розвитку ринку праці України на сучасному етапі є глобалізація світової економіки, яка спричинює посилення міжнародного поділу праці, кооперацію та інтеграцію суб'єктів господарювання, викликає небачені раніше масштаби трудової міг-

* кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету

** кандидат економічних наук, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

рації. Для України проблема міграції є дуже актуальною, адже значна частина носіїв трудового потенціалу країни щорічно виїжджає на тимчасову або постійну роботу за кордон, що загострює демографічну кризу та знижує ефективність функціонування ринку праці України.

В більшості на роботу до сусідніх країн (Російська Федерація, Угорщина, Польща) трудові мігранти виїжджають на короткі терміни і такі поїздки здійснюють досить часто (двічі-тричі на рік). Водночас трудові міграції до Італії, Португалії та Іспанії мають більш тривалий характер — півроку і більше. При цьому тих, хто заробляє на хліб за кордоном до року, — один-півтора мільйона. Якщо брати мігрантів, які залишаються за кордоном на тривалий строк, то таких нині приблизно 2,5-3 млн. [2].

Причому вони зберігають українське громадянство. Серед українських емігрантів переважають молоді чоловіки віком до 30 років і жінки, старші від цього віку, оскільки міграційна активність молодих жінок стримується народженням та вихованням дітей. Освітній рівень трудових мігрантів значно нижчий, ніж усього зайнятого населення України. Частка осіб з повною вищою освітою серед них становила лише 13,9%, тоді як серед усього зайнятого населення — 23,2%. Це свідчить про те, що, по-перше, особам з високим освітнім рівнем простіше знайти підходящу роботу на вітчизняному ринку праці, по-друге, корінне населення розвинутих країн не погоджується на важку і некваліфіковану роботу, тому на закордонних ринках праці існує попит на низько кваліфікованих працівників. Саме через це найпоширенішими видами економічної діяльності українських мігрантів є будівництво, сільське господарство і робота домашньої обслуги [3].

Згідно з доповіддю Світового банку «Міграція й грошові перекази» Україна входить у десятку лідерів з міграції. Приблизно 6,6 млн. вихідців з нашої країни працюють за кордоном. В 2011 році основні країни, до яких іммігрували громадяни України, — це Росія, Польща, США, Казахстан, Ізраїль, Німеччина, Молдова, Італія, Білорусь, Іспанія. В Україну їхали з Росії, Білорусі, Казахстану, Узбекистану, Молдови, Азербайджану, Грузії, Вірменії, Таджикистану, Киргизії. В основному вони зайняті у сфері послуг, торгівлі, будівництві і сільському господарстві.

Наслідки сучасних міграційних процесів є суперечливими. По-перше, це погіршення якості робочої сили через відплив за кордон найбільш активної частки населення та її заміщення некваліфікованими працівниками-іммігрантами; з іншого боку, влаштовуючись за кордоном на роботу, яка не відповідає кваліфікації, працівники під час еміграції втрачають свої професійні навички; по-друге, це обмеження трудових прав українських емігрантів за кордоном, несприятливі умови праці, разом з тим, зниження розмірів оплати праці в певних галузях економіки України через готовність більшості іммігрантів одержувати нижчу заробітну плату. Позитивними результатами трудової міграції для ринку праці України можна вважати послаблення тиску на внутрішній ринок праці, збільшення масштабів валютних надходжень в Україну від співвітчизників, що працюють за кордоном. За 2010 рік мігранти перевели в Україну близько 5,3 млрд. доларів. Загалом же тенденція така, що в Україну приходить грошей у 25 разів більше, ніж йде з країни. У 2010 році світовий обсяг міжнародних грошових переказів, за даними Світового банку, становив понад 440 млрд. доларів. Із цієї суми 325 млрд. доларів надійшли до країн, що розвиваються, — на 6% більше, ніж у 2009 році. Вважається, що реальна цифра переказів набагато вища.

До позитивних наслідків впливу інтеграції на зайнятість населення слід віднести опанування за кордоном нових технологій, передових методів організації праці та запровадження їх в Україні; залучення закордонних спеціалістів для виконання унікальних і

складних видів робіт у разі відсутності потрібних спеціалістів на вітчизняному ринку праці тощо.

Таким чином, головними заходами сприяння зайнятості в Україні в умовах перспектив розвитку інтеграції та глобалізації мають стати:

- залучення прямих іноземних інвестицій для підтримки пріоритетних напрямків розвитку економіки;
- регулювання зовнішньої трудової міграції шляхом створення спеціалізованих бірж праці, надання профорієнтаційних та профнавчальних послуг тим, хто планує працювати за кордоном, забезпечуючи їхні права на внутрішньому та зовнішньому ринках праці;
- участь у розробці міжнародних норм регулювання трудових відносин.

Література

1. Статистичні дані НБУ [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
2. Чому українці виїждять за кордон // *Голос України*. – 2012. – №12
3. Ю. Маршавін Глобалізація та ринок праці України // *Праця і зарплата*. – 2011. – №37 (761). – С. 12–32

УДК 339.92 (477+495)

Романенко О.А.*

ЕФЕКТИВНІСТЬ УКРАЇНО-ГРЕЦЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Між українцями та греками плідні дружні зв'язки зародились багато століть тому. Греки - один з найдавніших етносів, що жили на території сьогоденних українських земель. У 8-6 ст. до н.е. греки стали з'являтися в Північному Причорномор'ї, вели торгівлю, засновували міста-колонії. Перший з них був заснований вихідцями з м. Мілет (Мала Азія) на острові Березань у другій половині 7 ст. до н. е. Пізніше виникли Ольвія на Бузі, Тіра на Дністрі, Феодосія, Пантікапей, Мірмікей, Німфей, Херсонес у Криму. Найбільш значні колонії згодом перетворилися на грецько-варварські міста-держави. У 6 столітті до н. е. виникло Боспорське царство. Грецькі поліси справили величезний культурний та економічний вплив на місцеве населення.

У 9 столітті виникла давньоруська держава Київська Русь, яка підтримувала тісні відносини з Візантійською імперією. Християнство стало рушійною силою інтеграційних процесів між цими державами.

По-перше, особливо пошквалилися ці відносини після хрещення Русі в 988 р: у Києві та інших містах давньоруської держави творили грецькі художники, архітектори, науковці, церковні діячі. Візантійські майстри брали участь у спорудженні та оздобленні таких святинь, як Собор Святої Софії та Михайлівський Золотоверхий монастир в Києві. Економічні та політичні зв'язки підтримувалися постійними династичними шлюбами між представниками візантійських імператорських династій та Рюриковичами.

По-друге, падіння Візантійської імперії спричинило значну еміграцію християнського населення з її території, і значна частина греків знайшла притулок на українських землях. Переселення греків на українські землі тривало протягом практично всього періоду панування Османської імперії на Балканах. В кінці 16-17 ст. виникають значні грецькі громади у Львові, Кам'янці-Подільському, Острозі та інших містах Західної України. Греки брали активну участь не тільки в економічному розвитку цих міст, але і в суспільному, політичному, культурному, релігійному житті. Вони були активними членами християнських братств, діяльність яких була спрямована на підтримку освіти та культури, захист прав населення.

По-третє, значною була роль греків і в козацькій державі - Гетьманщині. Не маючи можливості боротися за справу православної церкви у себе на батьківщині, чимало греків брало участь у Визвольній війні українського народу під керівництвом Богдана Хмельницького. Багато родів козацької еліти мали грецьке походження - Капністи, Моцоки, Томари, Мазаракі, Тернавіоти, Мадзапети, Константиновичі та інші. Серед державних діячів Гетьманщині відомі Астаматій, Данило Грек та інші. В результаті у 1657 р. група грецьких купців отримала торгові привілеї від гетьмана Богдана Хмельницького та оселилася у Ніжині, заснувавши тут велику громаду, яка має право на самоврядування. Значні громади існували також у Переяславі та Києві. Саме в Києві в 17 ст. був заснований Грець-

* кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового аналізу і контролю Київського національного торговельно-економічного університету

кий Катерининський Монастир. В Києво-Могилянській Академії, авторитетному навчальному закладі Східної і Південної Європи 16-17ст. навчалося багато греків. Вагомий внесок у розвиток української освіти кінця 18ст. внесли Євген Булгаріс і Никифор Феотокі, засновники Полтавської семінарії.

Соціальні потрясіння 20 ст. мали великий вплив і на грецькі громади України. Багато греків емігрували, значна частина асимілювалася. За даними перепису населення 1926 р. в УРСР проживало 124 тис. греків, з них 97 тис. - у Приазов'ї, 16 тис. - у Криму, 3,5 тис. на Одещині. За часів політики «національзації» і «коренізації», оголошеної радянською владою і спрямованої на всебічний розвиток національних меншин та формування національних кадрів, греки створили національні навчальні заклади, заснували газети, розвивалася національна література, формувалася національна інтелігенція. Але незабаром національна політика радянської влади по відношенню до іноетнічних груп змінилася, розпочалися репресії, заборона проявів національної самосвідомості, примусова асиміляція. За даними перепису 2001 р. в Україні налічується 91,5 тис. греків.

З часу визнання Грецією України (31 грудня 1991 р.) та встановлення дипломатичних взаємин відносини двох країн отримали новий виток в багатьох сферах співробітництва. Цьому сприяє значною мірою спільна візантійська культурна спадщина, релігійна єдність, наявність значної кількості українських громадян грецького походження, а також присутність в Греції чисельної української громади.

Українсько-грецькі відносини мають традиційно дружній характер, що підтверджується контактами як на міждержавному рівні, так і в рамках участі в роботі міжнародних організацій: по-перше, Грецька Республіка неодноразово надавала підтримку євроатлантичним прагненням нашої держави, по-друге, Греція підтримує європейські прагнення України в напрямку досягнення критеріїв членства в ЄС, по-четверте, Греція підтримує запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС та підписання Угоди про зону вільної торгівлі. По-п'яте, Грецька сторона була ініціатором укладення Меморандуму про співробітництво між МЗС України та Грецької Республіки з метою наближення України до ЄС, який був підписаний 1 грудня 2009 р. Існує традиційно високий рівень співробітництва України з Грецією в рамках міжнародних структур та організацій (ООН, РЄ, ОБСЄ, ОЧЕС).

Торговельно-економічні відносини між Україною та Грецькою Республікою розвиваються динамічно та в цілому відповідають інтересам обох країн. Греція залишається одним з найважливіших зовнішньоекономічних партнерів для України в регіоні Південних Балкан та Східного Середземномор'я. Протягом 2004-2008 рр. товарообіг між Україною та Грецією зріс майже на 180%, та становив 709 млн. дол. США у 2008 р. У 2009 р. відзначалось зменшення обсягів торгівлі між Україною та Грецькою Республікою, що в першу чергу, було зумовлено наслідками світової економічної кризи. Однак, навіть в умовах світової економічної кризи існує потенціал для подальшого поглиблення двостороннього торговельно-економічного співробітництва.

Згідно з даними української статистики, за підсумками 2010 р. спостерігалось збільшення двосторонньої торгівлі товарами та послугами між Україною та Грецією на 24% у порівнянні з 2009 р. Експорт збільшився на 26% (на 35 млн.дол.США) і становив 167 млн. дол. США. Імпорт – на 20% (на 16 млн. дол. США) і становив 96 млн.дол.США. Сальдо залишається позитивним та становить 71 млн.дол.США. Український експорт в основному представлений наступними товарами: нафта та нафтопродукти, чорні метали, органічні хімічні сполуки, насіння і плоди олійних рослин, жири та олії тваринного або рослинного походження. В структурі імпорту з Греції в Україну найбільші обсяги поси-

дають наступні товарні позиції: нафта та нафтопродукти, ефірні олії та косметичні препарати, тютюн, алюміній і вироби з алюмінію, котли, механічні пристрої. Інвестиційне співробітництво займає суттєве місце в економічних відносинах між Україною та Грецькою Республікою. За даними Держкомстату України, Греція посідає 16 місце за обсягами прямих інвестицій в Україну, найбільш привабливою сферою для грецьких інвестицій залишається фінансова діяльність і будівництво. Наразі на українському фінансово-банківському ринку функціонують наступні грецькі банківські установи: «Піреус Банк», «EFG Євробанк Ергасіас» та «Альфа Банк».

Важливим фактором зміцнення дружніх відносин є інтенсивні гуманітарні зв'язки та наявність української громади в Греції та грецької громади в Україні.

В цілому, двосторонні відносини з Грецією завжди мали традиційно дружній характер, чому сприяли духовна близькість наших народів та міцні культурні зв'язки. Все це забезпечило створення міцного підґрунтя для подальшого розвитку співробітництва на основі принципів взаєморозуміння, взаємоповаги та довіри.

УДК 339.942:334.7

Фліссак К.А.*

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Складовою ринкової економіки відкритого типу, яка поступово впроваджується в Україні, є тісна взаємодія з світовим господарством. При цьому одним із пріоритетів зовнішньої політики України у сфері міжнародних економічних відносин повинно стати сприяння розвитку національної економіки, важливою передумовою якого в глобалізованому середовищі розглядається повноцінна інтеграція країни до системи світогосподарських зв'язків, до активної участі в міжнародних організаціях галузевого, територіального та наднаціонального спрямування. В числі останньої є Європейський Союз. Зазначений процес поряд з іншими діями потребує найактивнішої дипломатичної підтримки.

Така підтримка, відповідно до сучасної світової практики, покликана зробити максимальними вигоди від інтеграції української економіки до світової, звівши одночасно до мінімуму пов'язані з цим ризики. Входячи в ці процеси, економічна дипломатія стає важливим самостійним інструментом як просування інтересів нашої держави на всіх напрямках її зовнішньоекономічної діяльності, так і забезпечення економічної безпеки України, отримуючи одночасно статус складової не тільки зовнішньої, але і внутрішньої економічної політики країни та їх ефективності.

В нинішніх умовах до сфери економічної дипломатії та просування і відстоювання економічних інтересів України в ЄС, крім МЗС, активно долучаються спеціалізовані галузеві міністерства і відомства, регіональні територіальні формування і структури, органи виконавчої влади регіонального рівня. Відповідно виникає необхідність ефективної координації зазначеної діяльності. Однак кінцевим споживачем продукту економічної дипломатії виступають насамперед суб'єкти підприємницької діяльності, які задіяні в експортно-імпорتنих операціях, міжнародному інвестиційному співробітництві та в системі міжнародної кооперації. Практика свідчить, що в глобалізованому суспільстві в умовах високорозвиненої інтеграції не завжди співпадають інтереси окремих компаній, транснаціональних корпорацій та національно-територіальних формувань (держав та їх адміністративно-територіальних структур). Тому виникає нове завдання забезпечення балансу інтересів підприємницького сектору та держави у сегменті зовнішньоекономічної діяльності в умовах активної інтеграції.

В цьому контексті економічну дипломатію слід розглядати як систему організаційно-правових інструментів та дій у зовнішньоекономічній сфері, націлених на підтвердження економічних інтересів країни на міжнародному рівні та підвищення ефективності інтеграційних процесів країни. Зазначені дії та інструменти повинні спиратись на національні інтереси та скоординовану взаємодію державних і недержавних структур, метою яких є забезпечення стабільного розвитку країни та створення засад для її економічної безпеки і належної конкурентоздатності в глобалізованому середовищі.

* кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних фінансів Тернопільського національного економічного університету

Необхідно відзначити, що сучасне сприйняття економічної дипломатії в значній мірі формується в контексті глобалізації, тобто під впливом міжнародних бізнесових зв'язків, актуального розподілу праці і міжкраїнної спеціалізації, сформованих кооперованих взаємозалежностей, фінансових потоків, руху інвестиційних кредитних ресурсів. На цій основі перед економічною дипломатією формуються головні завдання – оперативно, адекватно і ефективно реагувати на зміну ситуації, виникнення нових обставин та появу викликів сучасності. Разом з тим в контексті участі країни у міжнародних інтеграційних процесах твердо повинні дотримуватись наступні принципи економічної дипломатії:

- 1) відстоювання національних економічних інтересів України;
- 2) відповідність законодавству України та міжнародним правовим нормам;
- 3) економічна доцільність і обґрунтованість;
- 4) економічна ефективність.

Відстоювання національних економічних інтересів Україна здійснюється як в процесі реалізації зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами підприємницької діяльності, міністерствами і відомствами, іншими державними, функціональними та галузевими інститутами України за кордоном, так і під час діяльності закордонних представництв, урядових організацій, підприємств, галузевих об'єднань, організацій, банківських та фінансових установ, компаній, корпорацій тощо на території України. При цьому можуть і повинні використовуватись всі необхідні форми та методи роботи, які прямо чи опосередковано відносяться до інструментарію дипломатії взагалі і економічної дипломатії зокрема.

Принцип відповідності законодавству України та міжнародним правовим нормам забезпечує правові гарантії учасникам міжнародного економічного співробітництва на всіх рівнях: мікро-, локальному-, міжрегіональному та макрорівні. Мікрорівень передбачає дипломатичний супровід і підтримку конкретних суб'єктів підприємницької і зовнішньоекономічної діяльності у комплексному вирішенні питань взаємовигідного співробітництва із закордонними партнерами. Локальний рівень може охоплювати відстоювання інтересів у співпраці з закордонними партнерами окремих населених пунктів, районів, територіально поєднаних груп підприємств тощо. Особливостями проявів дипломатичного супроводу на міжрегіональному рівні (у взаємовідносинах адміністративно-територіальних формувань України з аналогічними структурами за її кордоном) є насамперед оформлення відповідного волевиявлення сторін у створенні та забезпеченні відповідних рамкових умов для безпосередніх суб'єктів міжнародного співробітництва і партнерства. Макрорівень передбачає опрацювання питань вироблення та відстоювання загальнонаціональних позицій (мається на увазі – загальнодержавних у стосунках з іншими країнами, їх представниками чи міжнародними організаціями) при вирішенні проблем, які стосуються інтеграції економіки країни в цілому у систему світогосподарських зв'язків. Особлива увага при цьому зосереджується на взаємодії економічних систем. Однак для всіх названих рівнів обов'язковим є відповідність дій прийнятим в міжнародному співтоваристві «правилам гри», які юридично регламентують і регулюють зазначену діяльність.

Принцип економічної доцільності і обґрунтованості в економічній дипломатії передбачає вироблення таких механізмів, моделей, рішень, пропозицій та рекомендацій, без яких реалізація тих чи інших проектів, програм, напрямів діяльності та співпраці не може бути частково або повністю реалізованою.

Особливу вагомість в економічній дипломатії має дотримання принципу економічної ефективності, яка розглядається як одна із найважливіших складових у стратегії інтеграції української економіки до світового господарства та її інтеграційного курсу. Акцен-

туємо увагу на ефективності як одного з принципів економічної дипломатії, оскільки сьогодні можна зустрітись з окремими висловлюваннями, що критерій «ефективності» відійшов у минуле і в умовах ринкової економіки для нього не залишилось місця. В зв'язку з цим варто привернути увагу до того, що, для прикладу, в одній з найбільш потужних економік в складі ЄС – у Федеративній Республіці Німеччина існує ціла система критеріїв визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності. І не тільки існує, але і активно використовується та служить потужним підґрунтям того, що ФРН, починаючи з 2003 року, постійно посідає перші місця в світовому експорті. серед країн-експортерів. Досягається це за рахунок багатьох чинників, одним з яких є ефективна економічна дипломатія країни.

УДК 339.942(447)+061.1:001.5

Рилач Н.М.*

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ НА ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

При аналізі глобальної інноваційної системи, треба зосередити увагу на тому, що вона пов'язана з інноваційними процесами структури НІС в національних економіках, оскільки поширення і глибина інноваційних перетворень у реальному секторі економіки, розвиток всіх структурних елементів НІС держави, визначають її конкурентоспроможність, тобто, зумовлюють здатність країни залучатися до процесу інтернаціоналізації та глобалізації науково-технологічної діяльності.

Глобальні інноваційна система на нашу думку, розповсюджується на:

- міжнародний поділ праці;
- міжнародне науково-технологічне, інноваційне та економічне співробітництво;
- міжнародну науково-технологічну інтеграцію;
- глобалізацію інноваційної діяльності.

Крім того, нами запропоновано розглядати процес структурної взаємодії держав у науково-технологічній та інноваційній сфері як вищу форму інтеграції у глобальну інноваційну сферу та визначено, що структурну взаємодію у науково-технологічній та інноваційній сфері є реальним зближенням національних інноваційних систем країн, а також взаємодоповненням національних науково-технологічних, інноваційних потенціалів, взаємопереплетенням всіх стадій виробничого процесу у НДДКР від ідеї до запровадження у виробництво нової продукції, взаємопроникненням структур в дослідницькому середовищі країн, що регулюються спільною державною науково-технологічною політикою, і яка має на меті створення цілісної науково-технологічної системи, що складається з національних інноваційних систем країн-учасників при взаємозалежності всіх їх структурних елементів для ефективного функціонування та вирішення завдань глобалізації інноваційної сфери.

При розробці НІС обов'язково враховуються тенденції процесу глобалізації науково-технологічної сфери, створюються потужні інноваційні інституції з розвинутою технологічно-інноваційною і освітньою мережею, які спроможні трансформувати результати глобалізації в національних інтересах. Для найефективнішого використання міжнародних потоків знань, технологій, інновацій країна повинна мати здатність досліджувати і впроваджувати науково-дослідні здобутки інших держав світу. Тобто, глобалізація, інтернаціоналізація науково-технологічної та інноваційної діяльності та національні інноваційні системи не є протилежностями. В глобальному науково-технологічному середовищі головну роль виробника нових технологій, знань та інновацій відіграють саме НІС.

Більш того, на нашу думку, взаємодія структурних елементів НІС різних країн є найглибшою, найактуальнішою формою інтеграції науково-технологічної діяльності (співробітництва у науково-технологічній сфері). Структурна взаємодія між державами у науково-технологічній та інноваційній сфері відображає глибинні, сутнісні риси міжна-

* кандидат економічних наук, науковий співробітник Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

родної науково-технологічної інтеграції, набуваючи своїх особливостей, напрямів і динаміки розвитку. Формою реалізації НТР в країні є створення національної інноваційної системи. Успішне функціонування всіх структурних елементів НІС держави є основою її конкурентоспроможності, враховуючи сучасні тенденції та форми прояву інтернаціоналізації науково-технологічної сфери. Крім того, на нашу думку, ефективне включення країни до міжнародної системи науково-технологічної кооперації за допомогою взаємодії національних інноваційних систем країн на рівні їх структурних елементів свідчить про нову якість співробітництва в даній галузі.

Ефективне впровадження результатів науково-технологічної діяльності передбачає тісну взаємодію національних потенціалів, ресурсів різних країн, спільне розв'язання завдань економічного розвитку на глобальному рівні. Це втілюється у процесах науково-технологічної інтернаціоналізації, зокрема, в таких її формах як дослідження, розробка і використання технологій у глобальному масштабі; диверсифікація міжнародних ринків технологій, яким властиві найбільша інтенсивність розвитку і високий ступінь монополізації; міжнародне науково-технологічне співробітництво, при якому використання досягнень «інформаційної економіки» відкриває нові можливості у сфері проведення спільних досліджень на всіх рівнях; виникнення та виробництво технологій у глобальному масштабі, формування глобального вартісного ланцюга.

Глобальна спрямованість науково-технологічної та інноваційної інтеграції промислово розвинутих країн залежить від рівня розвитку їх науково-технологічної сфери (фінансування науки, ліцензійна торгівля, частка високотехнологічного експорту, коефіцієнт винахідницької активності, кількість дослідників) та форм інноваційної кооперації з державами однакового науково-технологічного рівня. Водночас у співпраці з менш розвинутими країнами використовується дешевша інтелектуальна праця з метою покращення конкурентоспроможності власного високотехнологічного потенціалу. Таким чином, для рівноправного залучення України до глобальної науково-технологічної та інноваційної сфери важливого значення набувають рівень розвитку національної інноваційної системи, політика уряду в цьому напрямі, участь країни в глобальних та регіональних економічних угрупованнях.

При розробці національної інноваційної системи слід спиратися на основні тенденції процесу глобалізації інноваційної сфери, головними акторами якої є потужні інноваційні інституції з розвинутою технолого-інноваційною й освітньою мережею, які спроможні трансформувати результати глобалізації в національних інтересах.

Компаративний аналіз структурних елементів, з яких складається національна інноваційна система країни, з відповідними показниками держави-партнера є необхідною умовою для визначення форм науково-технологічного та інноваційного співробітництва. До основних структурних елементів віднесено стан кадрового потенціалу науково-технологічної сфери країни, рівні витрат на науково-технологічну діяльність, кількість заявок на патенти, частка малих та середніх підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, обсяг поширення сучасних технологій в економіці. Кількісні характеристики вказаних елементів зумовлюють можливість здійснення селективного процесу залучення країни до всіх сучасних тенденцій і форм прояву інтернаціоналізації науково-технологічної сфери та глобальних інноваційних процесів. У цілому, Україна володіє необхідною сировинною, матеріальною та інтелектуальною базою для поступового секторального включення в систему світогосподарських науково-технологічних зв'язків.

Механізм інтенсифікації взаємодії України з глобальною інноваційною системою охоплює ряд інструментів, які можна розділити на внутрішні та зовнішні. До заходів, які

доцільно здійснювати в Україні, відносяться перехід до інноваційної моделі економічного розвитку, основу якої становить переважно високотехнологічна структура національного виробництва, виробництво продукції з високим рівнем доданої вартості, винесення за межі країни ресурсоемних виробництв. При цьому високі технології та наукові знання забезпечують принаймні 50% всього економічного зростання. Створення економічних засад інноваційної моделі розвитку економіки України як передумови для поглиблення взаємодії передбачає залучення інструментів податкової, а також грошово-кредитної політики. Особливого значення в даному контексті мають пропозиції адаптації успішного досвіду країн з ефективно діючими національними інноваційними системами.

УДК 339.923

Хмара М.П.*

ВПЛИВ КЛАСТЕРНИХ УТВОРЕНЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Конкурентоспроможність і процеси кластеризації нерозривно пов'язані і взаємно обумовлюються, саме широко масштабне використання кластерного підходу на всіх континентах і в різних умовах довело його ефективність. Впровадження кластерного підходу вважається в Європі одним із ефективних засобів забезпечення конкурентоспроможності національної та регіональної економіки. Переваги членів кластеру надають кластерам, створеним раніше, очевидну конкурентну перевагу над тими, хто прийшов пізніше і зімітував вже існуючий кластер. Кластери, створені першими, зберігають кошти, надають спеціалізовану інфраструктуру, інституціональну підтримку, та добре-розвинуту мережу, що неможливо для нових або менших кластерів. Нові кластери можуть конкурувати з існуючим обсягом промисловості, якщо початкові позиції досить рівні, працівники та фірми можуть швидко переміщуватися, а економія локалізації реалізуються рано. В іншому випадку, подолання проблем тих, що прийшли пізніше, потребуватиме значних державних витрат.

Становлення та розвиток раціональних економічних систем підтверджує, що на сучасному етапі розвитку світової економічної структури однією з важливих форм економічного зростання є кластерна політика, яка базується на феномені високої результативності, отриманої в результаті зосередження найефективніших та взаємопов'язаних видів економічної діяльності, що забезпечує конкурентні позиції на галузевому, національному та світовому ринках.

Досвід розвинених країн світу та країн, що тільки починають розвиватися підтверджує, що саме кластерний підхід є ефективною основою для прискорення розвитку міжнародної економіки. В «Декларації про зміцнення економічного співробітництва в Європі» (1997 р.) та «Плані дій», що її деталізує, формування нових виробничих систем на основі мереж і кластерів проголошено в якості одного з найбільш актуальних напрямків розвитку європейського співробітництва. Дана тема стала предметом обговорення Першого всесвітнього конгресу в Парижі (січень 2001 р.), проведеного з ініціативи Організації економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) та ряду інших міжнародних структур. В сучасних умовах підвищений інтерес до високотехнологічних регіональних кластерів значною мірою пов'язаний із загальною тенденцією географічної концентрації різних компаній у межах однієї або декількох промислових галузей.

Як свідчить зарубіжний досвід, кластеризація підприємств сприяє зменшенню вартості технічних послуг, що надаються членам кластеру, вільному циркулюванню організаційних та технічних ідей, нововведень. Все це безперечно є важливим чинником підвищення ефективності виробництва і послуг, як на підприємстві, так і в державі. Тому членство у високотехнологічних регіональних кластерах збільшує продуктивність, рівень

* кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

інновацій і конкурентоспроможність підприємств певної країни. Ядром багатьох кластерів є фірми, що стали світовими лідерами в окремих галузях виробництва. Досить часто в країнах Європейського Союзу науково-технічні (високотехнологічні) кластери створюються при університетах, які можуть включати їх до свого складу. З розвитком кластерів багато країн Європи зв'язують підвищення своєї конкурентоспроможності на світових ринках. Відзначається, що формування й розвиток регіональних кластерів буде впливати на зміну місця європейських країн у системі світового господарства.

Література

1. Портер М.Э. Конкуренция: Пер. с англ. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2000. – 495 с.
2. Шрьодер Ж. Кластерний підхід у стратегії регіонального розвитку // Зб. матер. міжн. конф. «Місцевий та регіональний розвиток в Україні: виклики та можливості». – Київ, травень 2005. – С.30–42.
3. Мікула Н.А. Стратегія формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів / Н.А.Мікула // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів: Збірник наукових праць. Вип.3 (71) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; Редкол.: Відп. ред. Є.І. Бойко. – Львів, 2008. – С.129–141.
4. Звіт НДР «Розробка регіональної стратегії формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів», Львів, 2008р.
5. Звіт ІРД НАНУ «Розроблення методичних рекомендацій щодо виявлення транскордонних кластерів та кластерних ініціатив» Львів, 2010р.
6. Посібник з кластерного розвитку, В рамках проекту ЄС «Послуги підтримки МСП в пріоритетних регіонах». EuropeAid /121495/C/SV/UA. GFA Consulting Group, Державний комітет України з регуляторної політики та підприємництва (ДКРП). Київ 2006 р. – 38 с.

УДК 338.2647(6:43)

Корнєєва Ю.В.*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ МОНЕТАРНОЇ ТА ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Останнім часом особливої важливості у аналізі процесів макроекономічного регулювання набув вплив, який чинять на ефективність стабілізаційних програм рухи капіталів. Інтеграція до глобальної фінансової системи, лібералізація ринків капіталу у контексті інтеграції до Європейського Союзу призвела до значного притоку фінансового капіталу з розвинутих країн Західної Європи до менш багатих країн ЦСЄ. Також інтеграційні процеси призвели до того, що країни втратили незалежність у проведенні монетарної та валютної політики, що є важливою передумовою ефективності механізму взаємодії монетарної та валютної політики.

Проблема визначення оцінки ефективності механізму взаємодії монетарної та валютної політики знайшла відображення та набула подальшого розвитку завдяки працям таких видатних зарубіжних та вітчизняних дослідників, як С. Арваї, О. Бленчард, С. Вей, А. Гост, М. Дабровські, Р. Дорнбуш, П. Кеннен, В. Ключєв, Р. Манделл, Ф. Мишкін, Дж. Острі, М. Флемінг, Ю. Біленко, А. Гальчинський, Т. Кричевська, С. Ніколайчук, О. Петрик, А. Стасишин, Н. Тушницький та ін.

Країни ЦСЄ, які приєдналися до ЄС у 2004 році зіткнулися зі значними проблемами, пов'язаними з високою вразливістю їх економічних систем до дії зовнішніх шоків. Добре відомо, що на загал країни ЦСЄ мають значні структурні диспропорції, які включають зовнішню розбалансованість, втрату конкурентоспроможності, зростаючий зовнішній дефіцит, тож постає питання, чому деякі країни більш ефективно боролися з кризою. Проведені економетричні дослідження дозволяють зробити досить неочікувані висновки, а саме, що високий рівень фінансової відкритості, який виникав у контексті інтеграційних процесів до ЄС, та внаслідок лібералізації ринків операцій з капіталом, робив країни більш вразливими до негативного впливу зовнішніх шоків [1]. Особливо в умовах існування фіксованих валютних режимів, які обмежували стабілізаційні заходи монетарної політики та руйнували ефективні ринкові механізми. Значні обсяги іноземних капіталів, які надходили до країн ЦСЄ до кризи, призводили до перегріву економік, що посилювало зовнішню та внутрішню розбалансованість, і, коли під час кризи відбулася фактична зупинка рухів капіталу між країнами, всі економіки відчули значну нестачу фінансових активів, що практично паралізувало роботу банківської системи у цих країнах. Після приєднання країн ЦСЄ до ЄС, провідні фінансові установи Західної Європи були зацікавлені у захопленні нових ринків, тож основна частина всієї банківської системи у цих країнах фактично належала провідним банкам розвинутих країн Європейського Союзу. Відповідно, основний канал, через який надходили кошти до країн ЦСЄ, був банківський кредитний канал, який був вигідний західним партнерам, проте не дозволяв у повній мірі розвиватися країнам реципієнтам цих капіталів. Значні припливи фінансових активів створили серйозні загрози

* кандидат економічних наук, кафедра міжнародних фінансів, науково-дослідна частина Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

для економічних систем країн ЦСЄ, зробили макроекономічний та фінансовий сектор дуже вразливим до впливу зовнішніх шоків, через фактичне роздування дефіциту рахунку поточних операцій, стрімке зростання кредитування, погіршення фіскальних умов, значне зростання заборгованості, втрату конкурентоспроможності тощо. Поширена практика застосування фіксованих валютних режимів у країнах обмежувала ефективність монетарної політики, значно звужуючи трансмісійний процентний канал, натомість основні важелі впливу переходили до трансмісійного каналу валютного курсу. Така політика була вкрай ефективна у короткостроковому періоді, оскільки сприяла зниженню рівня інфляції, проте сприяла розбалансуванню економіки, призводила до значних припливів іноземного капіталу та не дозволяла ефективно реагувати на зовнішні шоки.

Режими фіксованих валютних курсів у якості номінальних якорів використовувалися у країнах Балтії на протязі більш як двадцяти років і мали високий ступінь довіри населення. Тож під час кризи уряди країн хотіли забезпечити макроекономічну стабільність та підтримати фіксовані валютні режими для забезпечення ліквідності фінансової системи. Девальвація спричинила б зростання заборгованості по кредитах в іноземній валюті, а оскільки значна частина кредитів надходила від провідних європейських банків в євро, відсоток безнадійних кредитів значно зріс би, що могло створити загрозу для всієї фінансової системи ЄС. Тож Європейський Союз підтримав Балтійські країни у прагненні зберегти фіксовані валютні курси, розуміючи, що девальвація в цих країнах створить значні проблеми для провідних банків Європи.

Процес інтеграції вимагав від урядів країн також врівноваження рівня внутрішніх процентних ставок з процентними ставками ЄС. Внаслідок цих дій процентні ставки у Естонії наближалися до рівня ЄС, проте були занадто низькими для ефективної роботи фінансової системи країни, що спричинило надмірну економічну експансію та призвело до перегріву економіки у 2006 році, роздуло ринок нерухомості та викликало значне зростання кредитування. Такі країни як Словаччина, Естонія, Латвія та Литва зіткнулися з проблемою негативних процентних ставок, а саме з їх впливом на рівень заощаджень, інфляції та напрями руху капіталів. Саме неправильна монетарна стратегія призводить до подібної ситуації, коли рівень інфляції нейтралізує дохідність за процентною ставкою. Словаччина зосередилася на таргетуванні валютного курсу, тож ситуація з негативними процентними ставками періодично виникала; у країнах Балтії валютні режими також не дозволяли проводити ефективну монетарну політику для зниження рівня інфляції. А ситуація з низькими процентними ставками небезпечна тим, що провокує значне зростання кредитування, викликає так званий кредитний бум, і також «роздуває» дефіцит рахунку поточних операцій. Позитивний ефект від зниження процентної ставки у євросоні, в умовах відсутності автономної монетарної політики, було практично нейтралізовано зростанням реальних процентних ставок [2-4]. Значний приплив чистого приватного капіталу в країну призводить до зниження внутрішньої відсоткової ставки, збільшує сукупні видатки та підсилює інфляційний тиск, збільшуючи дефіцит рахунку поточних операцій, крім того відбувається переоцінка можливостей економічної системи, створюється враження примарного добробуту та економічного зростання, яке не відповідає реальному стану речей.

Тож найскладнішим завданням, яке виникає перед монетарною та валютною політикою країн у контексті приєднання до Європейського Союзу, є поєднання відносно швидких темпів зниження інфляції з мінімізацією ризиків для рахунку поточних операцій внаслідок значних обсягів надходжень капіталу, для забезпечення фінансової стабільності та сталого економічного розвитку країни. Валютний режим має забезпечувати ефективне

середовище для вільного використання інструментів монетарної політики, одним з найголовніших завдань монетарної політики є забезпечення низького рівня інфляції, в той час, коли фіскальна політика має бути спрямована на зниження дефіциту рахунку поточних операцій.

При приєднанні до ЄС втрачається незалежність у проведенні монетарної політики, при переході на євро країна відмовляється і від незалежної валютної політики. І в умовах, коли монетарна та валютна політика країн підпорядкована спільним потребам ЄС, а отже не є незалежною для кожної окремо взятої країни, реальний сектор економіки має бути досить гнучким для відповіді на виникаючі шоки. Наскільки інтегрована монетарна та валютна політика Європейського Союзу є ефективно покаже час, проте вже зараз помітні значні диспропорції та розбалансування. Проте тривалість ефективної роботи грошово-кредитної системи ЄС визначається питанням, на скільки часу вистачить фінансових ресурсів у розвинутих ринкових економік для підтримки слабких економічних партнерів по ЄС (Греція, Італія, Іспанія, Румунія, Португалія, Ірландія тощо).

Література

1. Корнеєва Ю. В. Вплив фінансової глобалізації на монетарний трансмісійний механізм у країнах Центральної та Східної Європи / Корнеєва Ю. В. // Таврический экономический журнал – Сімферополь : Кримський інститут бізнесу, 2011. – № 6. – С. 87–90.
2. Sadowska–Cieslak E. Capital Account Liberalization in Poland / E. Sadowska–Cieslak // Capital Liberalization in Transition Countries: Lessons from the Past and for the Future / A. Bekker, B. Chapple. – Massachusetts : Edward Elgar, 2003. – P. 225–243.
3. Purfield C. Adjustment under a Currency Peg: Estonia, Latvia and Lithuania during the Global Financial Crisis 2008–2009 [Електронний ресурс] / Catriona Purfield, Cristoph B. Rosenberg // IMF Working Paper. – 2010. – № 10/213. – Режим доступу : <http://www.imf.org>.
4. Pomerleano M. Zero interest rate policy : Treatment may be expensive as the crisis [Електронний ресурс] / Michael Pomerleano, Andrew Sheng // A commentary in the VoxEU Debate on the Global Crisis. – 2009. – 6 p. – Режим доступу : <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/5226>.

УДК 339.9

Лебедь І.Г.*

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УЧАСТІ КРАЇНИ У ЗОНІ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ: ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ

Становлення теорії оцінки ефективності міжнародної економічної інтеграції для країн-учасників пов'язане з роботами Дж.Вінера (J. Viner), Дж. Міда (J. Meade), Р.Ліпсі (R. Lipsey), які оцінювали наслідки вступу до зони вільної торгівлі (ЗВТ) з погляду статичних ефектів розширення й згортання торгівлі, що характеризуються показниками збільшення або зменшення добробуту країн у результаті укладання між ними угоди про ЗВТ, яка усуває тарифи у взаємній торгівлі. Вони вважали, що зняття бар'єрів збільшує вигреш від торгівлі в тому випадку, якщо імпорт із країн-партнерів заміщає менш ефективних (тих, що мають більші витрати) внутрішніх постачальників, результатом чого є ефект розширення. На противагу цьому, ефект згортання виникає тоді, коли імпорт, який надходить із поза меж зони вільної торгівлі і має більш низькі витрати, витісняється через вплив тарифів продукцією країн-партнерів [1, с. 85].

Питання про те, чи веде перевищення ефекту згортання над ефектом розширення до зниження національного добробуту, є досить дискусійним. Так, наприклад, Р.Ліпсі та Я.Бхаватті (Y.Bhagwati) довели, що в деяких випадках результатом створення ЗВТ, у яких переважають ефекти згортання, може бути зростання добробуту. М.Кемп (M.Kemp), Х.Ван (H. Wan Jr.) і М.Ояма (M.Ohуama), у свою чергу, встановили, що якщо при створенні ЗВТ тариф визначений таким чином, що зовнішньоторговельні потоки збережені на вихідному рівні, то така торговельна угода буде сприяти росту добробуту. А.Панагарія (A.Panagaria) підтвердив це для випадку створення великої ЗВТ із зовнішнім тарифом, залишеним на колишньому рівні. Існує також думка П.Кругмана (P.Krugman), що якщо країни, які входять у ЗВТ, є так званими «природними партнерами», то вони найімовірніше виграють від участі в даній угоді й вигреш буде тим більшим, чим вище частка внутрішньо регіональної торгівлі. У той же час М.Шифф (M.Schiff) та А.Панагарія довели зворотне, дослідивши випадки, коли партнерами виступають малі країни, а також мала й велика. Вони встановили, що ЗВТ між малими країнами приводять, як правило, до зменшення добробуту. При цьому величина втрат буде тим більшою, чим вищим є обсяг (частка) імпорту із країни-партнера. Це поширюється також на випадок інтеграції великої й малої країни, однак результат не настільки очевидний [3, с. 26-27].

Відзначимо, що більшість емпіричних досліджень впливу вищезгаданих ефектів на добробут країн-членів ґрунтуються на моделях загальної й часткової рівноваги, а також економетричних оцінках, при цьому перевищення ефекту розширення над ефектом згортання торгівлі розглядається, як правило, як індикатор вигрешу для країни (Л.Вінтерс (L.Winters); Г.Харісон (G.Harrison), Т.Рутерфорд (T.Rutherford), Д.Тар (D.Tarr)).

Оцінка ефектів, що розширюють або згортають торгівлю, може здійснюватися за допомогою економетричних моделей, заснованих на даних про імпорт, обсяги торгівлі, та-

* економіст II категорії Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

рифидо й після вступу в ЗВТ (А.Сапір (A.Sapir)). Також може бути використаний ряд інших підходів, запропонованих у літературі для дослідження статичних ефектів торговельної інтеграції. Зокрема, методика Е.Трумана (E.Truman), заснована на аналізі змін в динаміці складових явного споживання (apparent consumption), підходи, що припускають оцінку, якими були б торговельні потоки під час відсутності регіональної інтеграції й порівняння їх з існуючими, а також запропонована А.Йетсом (A.Yeats) методика, що складається в зіставленні індексу інтенсивності торгівлі й індексу виявлених порівняльних переваг. Перший з індексів показує, як інтенсивність торгівлі між країнами кореспондується з тим положенням, що вони займають у світовому експорті й імпорті. Порівняння двох цих індексів дозволяє виявити чи збігається збільшення інтенсивності торгівлі з поліпшенням порівняльних переваг, іншими словами, чи може країна також успішно експортувати даний товар на ринки «іншого світу». Негативна відповідь свідчить про наявність ефекту згорання торгівлі [1, с. 87].

У науковій літературі, присвяченій питанням регіональної економічної інтеграції, крім статичних, традиційно виділяють динамічні ефекти або ж вплив членства в ЗВТ на продуктивність і зростання у країнах-партнерах. Методи, використовувані для дослідження даних ефектів, також варіюються від побудови теоретичних моделей до проведення економіметричних оцінок. Однак, як відзначали Д.Тар і К.Мікалопулос (С.Мічалопулос), ефекти, що пов'язані із зростанням, як і раніше складно характеризувати й ще складніше вимірювати. Наприклад, Р.Болдуїн (R.Baldwin) та А.Венейблс (A.Venables) провівши огляд існуючих підходів до економіметричних оцінок, зробили висновок про їхню недостатню розробленість. Це викликано тим, що динамічні ефекти, на відміну від статичних, досить складне явище, що виникає внаслідок певної сукупності причин, які можна підрозділити на дві категорії: 1) пов'язані із зростанням обсягів продукції, що випускається, як слідством росту факторів виробництва й 2) такі, що викликають стрімкий ріст сукупної продуктивності факторів виробництва внаслідок прискорення технічного прогресу усередині ЗВТ. В якості джерел зростання також можуть виступати агломерація, економія на масштабах, конвергенція доходів країн-членів і т.і. Все це різноманіття причин, за допомогою яких ЗВТ може впливати на зростання у країнах, що входять у зону, складно об'єднати, використовуючи тільки одну будь-яку модель [4].

При розгляді ефектів регіональної інтеграції одним з неоднозначних є питання про зв'язок між участю країни в ЗВТ і можливістю залучення іноземних інвестицій. Теоретичні й емпіричні дослідження з даної проблеми не дають однозначної відповіді, чи сприяє членство у зонах вільної торгівлі збільшенню інвестицій у країну. Як відзначають деякі автори, наприклад, М.Бломстрем (M.Blomstrom) і А.Кокко (A.Kokko) у кожному конкретному випадку це залежить від того, чи відбувається в результаті вступу до ЗВТ зміна інвестиційного клімату, чи з'являються переваги, пов'язані з місцем розташування підприємств і галузей і т.д. у країнах-учасниках. Автори зауважують, що приплив інвестицій буде визначатися й тим, які країни - великі або малі, утворюють ЗВТ, а також залежати від того, за яким принципом побудована угода, з точки зору економічного розвитку держав, що об'єдналися – «Північ-Північ», «Північ-Південь», «Південь-Південь» [4].

Отже, у комплексному вигляді важко оцінити усі ці аргументи. Для визначення того, наскільки країна виграла від приєднання до ЗВТ, необхідно з'ясувати, що було б, якби вона не стала її членом. Необхідно також враховувати, що деякі наслідки, як позитивні, так і негативні, мають довгостроковий характер, залежать від загального стану справ на світовій арені, а інколи мають суто політичний характер

Література

1. Буторина О. Оценка результативности участия в региональных торговых соглашениях: старые и новые подходы / О. Буторина // Космополис. – 2010. – № 2. – С. 84–95.
2. Кончин В.І., Совер О.О. «Глибока і всеохоплююча зона вільної торгівлі» між ЄС та Україною: якісна оцінка ефективності її положень та кількісний аналіз впливу митних тарифів на двосторонню торгівлю товарами/ В.І.Кончин, О.О.Совер//Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2011. – № 4 (11), т.1. – С.86-99.
3. Обуховский В. В. Преимущества и недостатки международной экономической интеграции / В. В. Обуховский // Экономика XXI века. – 2011. – № 6. – С. 19–34.
4. Хокман Б., Шифф М., Гото Ю./ Б.Хокман, М.Шифф, Ю.Гото. [Электронный ресурс] – Режим доступа к статье://<http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/WBI-Training/Ch13.pdf>

UDC 657.37:332.135

Lositska T.I.*, Maksymova K.V.**

FINANCIAL STATEMENTS HARMONIZATION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Annotation. This article contains a brief outlook of the history of accounting harmonization in the European Union (EU) and the tendencies of its further development in the terms of Ukrainian economy.

Key terms: financial reporting, accounting harmonization, European integration.

The subject of studying is the process of financial statements interpretation and comparison, stating differences in national accounting standards, its definitions and regulations in the context of European integration.

The urgency of research. Financial reporting, which is typically seen as a rather arcane exercise except by those responsible for producing company accounts, has been brought into the mainstream of economic and financial analysis. While the importance of financial reporting may be acknowledged, its significance and harmonization have increased in the context of a modern European financial system.

From a broader economic perspective, financial reporting fulfills essential functions by (i) allowing an ex-post assessment of a company's use of resources and (ii) by providing the information necessary for the owners of a company to control its management. Consequently the narrow function of financial reporting is of critical importance to the functioning of financial markets in conveying information about a company's financial condition, performance and risk profile. Moreover, the management function in a large company is highly complex and only partly observable so that direct monitoring becomes impossible [3].

The harmonization of accounting within the European Union (EU) can be seen as a unique experiment in accounting, and one that reveals a great deal about the nature of accounting regulation and its relationship with cultural variables. Of course, accounting is just a very small part of a much wider program, and to some extent exhibits the same strengths and weaknesses as the overall project of political and economic harmonization. Nevertheless, the reality of international pressures and the need of European multinationals to be listed on several stock exchanges finally made it clear that the creation of a strong European regional level of accounting regulation was simply adding an unnecessary third tier, sandwiched between national regulations and the international capital markets.

When the European Commission started its harmonization program in the 1960s, internationalization of business was just beginning to gain momentum, and it was impossible to predict where this would lead. However, it is a unique example of accounting harmonization imposed through the law. Fifteen or so company law Directives were drafted up until the end of the 1980s, but many of these remain stalled in the system.

* PhD, lecturer, Separated subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine «Irpın economic college»

** 3d year postgraduate student, I category specialist, Separated subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine «Irpın economic college»

For example, the 5th Directive, which deals with, among other things, the membership of company boards and includes employee participation, provoked sufficient opposition for it to remain blocked. The directives that had a major impact are the 4th and 7th, as regards accounting, and the 8th as regards the audit profession. The 4th Company Law Directive (78/660/EEC) deals with the form of individual company accounts, valuation rules, and the need for audit. The 7th (83/349/EEC) addresses consolidated accounts.

According to the 4th Directive small private companies (fewer than 50 employees) and medium-sized (fewer than 250 employees) companies could make slightly abbreviated disclosures. The size requirements, articulated around thresholds of balance sheet total, annual turnover, and average number of employees, have become a standard feature of European company law. The directive also required that both medium-sized and large companies should be subject to statutory audit, and left it to member states as to the audit status of small companies. The 7th Directive, which required that large companies produce consolidated accounts, had an easier passage through the drafting process [3, p. 517-519].

The major achievements of the harmonization program were to bring accounting in all the EU member states up to a good and reasonably uniform level. The program probably accelerated the development of accounting quite dramatically in a number of countries, and it also had the effect of providing a standard which influenced accounting in neighboring, non-EU countries.

There are, however, different cultural traditions within Europe about the role of accounting and how regulation should be articulated, and these take more time to harmonize, even if harmonization itself is in accordance with a long European tradition of borrowing and adapting regulations from neighbors. In particular, continental European accounting, as well as Ukrainian, largely inspired by French regulations issued as early as 1673, sees accounting as something to be regulated by the state, and mostly to suit state needs for regulating taxation and the economy. Against this, British and Irish accounting, like that of the United States, evolved in the wake of the industrial revolution in the nineteenth century as part of the apparatus of the capital markets, and is primarily oriented around providing economic information to investors. This contrast in approaches leads to the kind of uncomfortable compromises found in the 4th Directive, even if time and experience have now shown how to move forward. It also leads to differences in the way in which the rules are applied in such areas as depreciation, provisions, and asset impairment [3, p. 520-522].

An international framework of rules and regulations on financial reporting is necessary, not least to ensure that the disclosed information is comparable among companies and so to avoid significant information processing costs for investors. In this context, the International Accounting Standards Board (IASB), whose accounting standards have been mandatory for EU listed companies from 2005 onwards, was consulting with European companies – mainly banks – to reach a common understanding on the necessary provisions for derivatives and hedging operations accounting [4].

As a result 73% of entities referred to the International Financial Reporting Standards (IFRS) in the European Union, including: 92% of companies used the international standards in accounting practice in the Netherlands, 87% – in Germany, 85% – in Spain, 79% – in Belgium and Luxembourg, 75% – in the UK, 72% – in France, 65% – in Poland, 54% – in Italy and Greece [1].

The European integration processes exert considerable influence on the growth of companies in the EU member states that use the IFRS in accounting practice. Under the state program of Ukrainian legislation consolidation to the EU legislation required to put the financial and

consolidated financial statements according to the IFRS by public companies, commercial banks and insurance companies. In this context it is worth noting that globalization has increased the demand for internationally comparable levels of information disclosure.

References

1. Нищенко Л.П. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2008. – 22 с.
2. International Financial Reporting Standards and other International Accounting Standards Board (IASB) publications. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iasb.org>.
3. International finance and accounting handbook / edited by Frederick D.S. Choi. – 3rd ed. New Jersey: Wiley, 2003.
4. Walkner C. Issues on corporate governance. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu.int/comm/economy_finance.

УДК 338 : 330.342.22

Кузенко Н.В.*

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ ТА МАКРОЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ В ЕКОНОМІКАХ ПОСТРАДЯНСЬКИХ ДЕРЖАВ

Структурні зміни, що здійснюються з метою підвищення добробуту, досягнення вищого рівня економічного розвитку та довгострокового економічного зростання розглядаються як позитивне явище, проте вимагають масштабного фінансування та високої плати зі сторони суспільства, особливо на початковому періоді, що відображається у тимчасовому зростанні безробіття та високій інфляції.

Окремі аспекти структурних змін та макроекономічної стабільності висвітлені у працях Геррі К., Лі Дж., Міцкевіча Т. [1], М. Ландесмана [2], М. Райзера, М. Шиффера, Й. Шучард [3], У. Тісена та П. Грегорі [4].

З метою оцінки впливу структурних змін на макроекономічну стабільність в економіках пострадянських держав проаналізуємо вплив структурних змін на безробіття та інфляцію. Гіпотезою дослідження є твердження про те, що в тих державах, котрі активно впроваджували якісні структурні зміни безробіття у цей період зростало, оскільки відбувся перерозподіл ресурсів між секторами, а в тих державах, де спроби структурних змін мали менший успіх, надзвичайно високою була інфляція.

Використання методу панельної регресії з фіктивними змінними дозволило змодельовувати вплив структурних відхилень по секторах на такі показники внутрішньої рівноваги пострадянських держав як безробіття та інфляція протягом 1990-2009 рр. (джерело статистичних даних – статистична база Світового банку).

$$UNEMPL = -17,630 + 0,541DEV_{agri} + 0,208DEV_{ind} + 0,467DEV_{serv} + 0,392Baltic + 0,525Resource + 0,028BUM + \varepsilon \quad (1)$$

Вибірка моделі складає 234 спостережень. У моделі також враховані фіктивні змінні: Baltic – коефіцієнт, який визначає вплив фіктивної змінної – країни Прибалтики; Resource – коефіцієнт, який визначає вплив фіктивної змінної – ресурсонадлижкові країни; BUM – коефіцієнт, який визначає вплив фіктивної змінної – країни Білорусь, Україна, Молдова; ε - похибка.

Проаналізувавши отримані результати регресійної моделі, можна стверджувати, що модель пояснюється впливом незалежних змінних на 22% ($R^2=0,227$). Розбалансованість та значні викривлення у структурі економік цих держав дуже сильно впливають на зростання безробіття. Це означає, що чим більшими є диспропорції у структурі економіки, тим більшим є безробіття. Найбільший вплив на зростання безробіття в цих державах мають показники відхилень у секторах сільського господарства та послугах. Зростання цих показників прямо пропорційно впливає на зростання безробіття: збільшення диспропорцій у сільському господарстві на 0,1 збільшує безробіття на 0,541%, а збільшення диспропорцій у секторі послуг – на 0,467%. Тобто, тут висока частка сільського господарства та низька частка сфери послуг лише підтримують зростання безробіття. Слабша залежність існує з відхиленнями у промисловому секторі, крім того, статистична значимість цього показника є низькою, про що свідчить показник t-статистики.

* кандидат економічних наук, асистент кафедри міжнародного економічного аналізу і фінансів Львівського національного університету імені І. Франка

Найбільший вплив в моделі має фіктивна змінна, що об'єднує ресурснадлишкові держави. Тут коефіцієнт впливу складає 0,525. Такий результат може пояснюватись тим, що структурні зміни тут тільки посилюють існуючі диспропорції, тобто відбуваються в протилежному напрямі. Розвиток сировинних секторів, відсутність структурних реформ у реальному секторі економіки та сільському господарстві підтримують зростання безробіття. Фіктивна змінна, що представляє вплив структурних змін в державах Прибалтики, показує, що структурні зміни в цих державах спричинили зростання безробіття на 0,4%. Проте, структурні зміни тут носили інший характер, ніж в державах СНД, тому такий результат можна інтерпретувати як позитивний – якісні структурні зміни, що спричинили зростання безробіття на початковому етапі реформ, вивели ці країни на траєкторію економічного зростання та розвитку. Фіктивна змінна для Білорусі, України та Молдови є статистично не значимою.

Також проаналізовано вплив аналогічних показників на зростання інфляції у пострадянських державах. Проаналізувавши отримані результати регресійної моделі, можна стверджувати, що модель пояснюється впливом незалежних змінних на 42 % ($R^2=0,418$). Вибірка складає 249 спостережень.

$$\text{Log}(INFL) = 25,07 - 1,069DEV_{agri} - 0,972DEV_{ind} - 1,482DEV_{serv} - 0,001Baltic + 0,139Resource + 0,134BUM + \varepsilon \quad (2)$$

У межах цієї моделі спостерігається обернений взаємозв'язок між інфляцією та структурними відхиленнями у секторах сільського господарства, промисловості та послуг. Це означає, що при високій інфляції структурні зміни є неможливими. Вплив в даній моделі фіктивної змінної, що об'єднує країни Прибалтики є не значимим, що говорить про те, що тут структурні зміни в основному були пов'язані з безробіттям. А от фіктивні змінні для решти пострадянських держав мають позитивний вплив, що свідчить про те, що структурні зміни посилювали високі інфляційні тенденції. У багатьох державах цього простору структурні диспропорції посилювались, структурні зміни в реальному секторі економіки не були пріоритетними, а тому відбулась певна стабілізація викривлених структур економік.

Ці дослідження дозволили зробити важливий висновок: гіпотеза підтвердилась – дійсно, у тих державах, де відбуваються якісні структурні зміни має місце високий рівень безробіття, а ті держави, які відкладають впровадження структурних змін посилюють інфляційні процеси, що ще більше деформує структуру економіки і унеможлиблює або утруднює здійснення структурних змін.

Література

1. Gerry C. Macroeconomic Stability, Governance and Growth: Empirical Lessons from the Post-Communist Transition / Gerry C., Lee J., Mickiewicz T. // In: Marelli, E and Signorelli, M, (eds.) Economic Growth and Structural Features of Transition. - Palgrave Macmillan, 2010 – p. 41 – 59.
2. Landesman M. Structural change in transition economies. 1989–1999. / Landesman Michael // Economic Survey of Europe, no. 2/3. – 2000. – p. 95–117.
3. Raiser M. Benchmarking structural change in transition / Martin Raiser, Mark Schaffer and Johannes Schuchhardt // Structural Change and Economic Dynamics 15. – EBRD, 2004. – pp 47–81.
4. Thießen U. Modelling the Structural Change of Transition Countries / Ulrich Thießen and Paul Gregory // Discussion Papers 519, Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung. – 2005. – Режим доступу : <http://ideas.repec.org/p/diw/diwwpp/dp519.html>.

*Серета Т.М.**

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сьогодні у світі, практично не існує країн які б при вирішенні своїх політичних, економічних та інших проблем не вступали у відповідні відносини з іншими країнами світу та міжнародними організаціями.

Україні на сьогодні необхідно вирішити низку завдань, які виникають у реалізації питань безпосередньої адаптації європейських стандартів. Незважаючи на великий обсяг роботи проведеної в нашій державі з приведення у відповідність національного законодавства до європейських стандартів, залишається чимало важливих заходів, які ще необхідно втілювати в життя. «Фактично його зближення і гармонізація з Європейським правом залишається на рівні декларацій та побажань, а приєднання до конвенцій Ради Європи має скоріше політичний, а не правовий характер» [1].

Відповідно до стратегії України адаптація її законодавства до законодавства ЄС полягає у зближенні національної правової системи із сучасною європейською системою права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян, економічний розвиток держави у напрямку ЄС.

Як слушно зазначає В.Ф. Опришко «правові системи Євросоюзу та європейських міжнародних організацій у цілому мають узгоджене спільне правове поле, яке сприяє їх співробітництву при вирішенні інтеграційних проблем, що зараз існують в Європі» [2].

Актуальною проблемою сьогодення є недосконалість, а іноді суперечливість існуючих нормативно-правових актів, що негативно впливає на процес реалізації демократичних цінностей у суспільстві, повноцінний захист прав і свобод всіх суб'єктів суспільних відносин та розвиток України як правової держави.

Найголовнішим шляхом вирішення зазначеної проблеми в Україні є усунення вказаних недоліків конституційним шляхом через прийняття нових нормативно-правових актів з урахуванням вимог міжнародних конвенцій, договорів та принципів Європейського права.

Вбачається за необхідне адаптувати насамперед законодавчі, підзаконні, а потім відомчі нормативно-правові акти і цьому має сприяти загальнодержавна програма адаптації законодавства України до Європейського Союзу від 18 березня 2004 року.

Прийняття Закону України «Про нормативно-правові акти» слугуватиме важливою передумовою підвищення якості нормативного впливу на суспільні відносини України. «Наявність «прогалин» у юридичному закріпленні правил нормотворчої техніки стає причиною для створення «неякісних» нормативних актів. Наприклад, необґрунтоване використання у тексті нормативно-правового акта оціночних понять може стати перешкодою для ефективного правового впливу цього акта на суспільні відносини і причиною майбутніх правозастосувальних помилок» [3].

Враховуючи вище викладене, необхідно зазначити, що Рада Європи і Європейський Союз та інші міжнародні організації, взявши на себе зобов'язання допомогти Україні в пи-

* старший інспектор докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ

таннях переходу до європейського правового простору, не зовсім чітко уявляють всю «складність» ситуації, в якій перебуває Україна. А тому хотілося б відчувати реальну підтримку міжнародних організацій, зокрема європейських, у питанні поступової реалізації стратегічної мети щодо вступу України у ЄС на правах повноцінного члена співтовариства.

Список використаних джерел

1. Опришко В. Питання трансформації Європейського права в законодавство України // *Право України*, 2001. – № 2. – С. 27–30.
2. Опришко В. *Право Європейського Союзу та його сутність*// *Правове регулювання економіки Зб.наук. праць*. – К.: КНЕУ, 2002. – вип.3. – С.11–12.
3. З.Косович В.М. *Оціночні поняття як засіб юридичної техніки* / В.М. Косович. – Львів. 2010. – 139 с.
4. Железняк Н. *Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС*. // *Право України*, 2004. – № 11. – С. 140–143.

УДК 339.92:657

Андрієць В.С.*

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИБОРУ ВАЛЮТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ПРИ ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ З МІЖНАРОДНИМ ХАРАКТЕРОМ ДІЯЛЬНОСТІ

Прискорення процесів глобалізації економіки та зростання актуальності питань міжнародної співпраці відображають здійснення пророцтв Книги Біблії, описаних ще за кілька тисяч років тому, зокрема в Книгах пророка Даниїла та Об'явленні св. Івана Богослова.

У процесі розвитку підприємств і їх виходу на міжнародний рівень діяльності, набувають актуальності питання узгодження індивідуальних особливостей різних країн з різними культурними, національними, релігійними та економічними особливостями. Таким чином, на економічному підґрунті міжнародної співпраці країн - під гаслами «толерантності» поступово нівелюються їх власні етнічні особливості з притаманними цінностями, пропагується байдужість до ряду важливих питань - навіть питань духовності. Хоча, згідно дослідження Макса Вебера, саме Духовні основи Християнства свого часу стали ключовим фактором розвитку сучасних Європейських країн.

Економічні системи країн, підприємств, дрібних домогосподарств тісно пов'язані з одвічними цінностями людини. Коливання валютних курсів та ряд інших факторів можуть обумовити неточності в аналітичних висновках експертів, що дає можливість керівним особам структурних підрозділів міжнародних компаній здійснювати фінансові зловживання. Тому, набувають особливої актуальності питання чесності та порядності. Нівелювання подібних питань погрожує незворотними глобальними економічними кризовими процесами міжнародного характеру в довгостроковому періоді. Міжнародна співпраця України повинна будуватися на основі пріоритетності базових Християнських цінностей з врахуванням етнічних особливостей країни, - як базових умов співробітництва.

Курсові коливання валют різних країн обумовлюють прямий вплив на результуючу оцінку ефективності міжнародної співпраці. Таким чином, актуалізуються питання економічного обґрунтування вибору валюти управлінського обліку, що дозволить найбільш адекватно оцінити ефективність діяльності як всієї групи компаній, так і кожного структурного підрозділу в різних країнах світу.

З урахуванням того, що загальний порядок визначення функціональної валюти обліку визначено в Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку, все частіше піднімаються питання впровадження валюти управлінського обліку як науковцями, так і практиками консалтингових компаній: І. Дискин, А. Синкевич, І. Колесникова.

Узагальнюючи підходи міжнародних стандартів та пропозицій науковців, визначимо основні варіанти вибору валюти управлінського обліку для компаній з міжнародним характером діяльності:

1. За валютою, яка обумовлює основний вплив на ціни продажу товарів та послуг;
2. За валютою, що обумовлює основний вплив на витрати підприємства (в якій виражаються і погашаються витрати);

* старший викладач Київського національного торговельно-економічного університету

3. За найбільш стабільною валютою (яка має найменші інфляційні коливання);
4. Валюта «материнської» компанії (валюта власників, в т.ч. акціонерів,);
5. Багато-валютний управлінський облік;

Розглянемо доцільність застосування визначених підходів.

Перші три підходи вибору валюти управлінського обліку розраховані на відображення з високою точністю найвагоміших фінансових потоків підприємства. При цьому, нівелюється важливість точності відображення вхідної інформації оцінки ефективності бізнес-процесів, пов'язаних з іншими валютами.

Найвищий рівень управління підприємства відображається власниками підприємства. Для власників важливо розуміти поточну та перспективну ефективність інвестованих ними коштів. З цієї позиції, абсолютно логічна доцільність ведення управлінської звітності для власників підприємства (чи групи підприємств) у валюті їх інвестицій.

Однак, цільовим завданням управлінського обліку є забезпечення інформаційної підтримки обґрунтування управлінських рішень. Тобто, управлінський облік повинен забезпечити всі функції обліку в рамках цільових завдань менеджменту підприємства.

Для забезпечення ефективного оперативного, поточного та довгострокового управління підприємством безпосередньому керівництву підприємства потрібно крім врахування інтересів власників, розуміти об'єктивну ефективність кожної бізнес-операції. І міжнародна багато-валютна діяльність підприємств значно ускладнює дане завдання. У процесі оцінки ефективності господарських операцій, залежно від вибору валюти обліку та коливання валют різних країн окремі господарські операції можуть ставати як ефективними, так і збитковими.

Згідно сучасної парадигми налагодження системи контролінгу, кожен з центрів фінансової відповідальності відповідаючи за свої цільові показники ефективності, повинен мати можливість безпосередньо впливати на результативність свого підрозділу. Однак, коливання курсу валют може обумовити неспроможність контролю і безпосереднього впливу керівників Центрів фінансової відповідальності на досягнення цільових показників їх діяльності.

При цьому, одно-валютний управлінський облік у підприємствах з міжнародним характером діяльності буде відображати ряд змістовних неточностей, щодо відображення вхідних даних для оцінки ефективності бізнес-процесів підприємства, пов'язаних із застосуванням інших валют.

Тому всі чотири перші підходи вибору валюти управлінського обліку для компаній з міжнародним характером діяльності можуть бути актуальними лише у випадку, коли додаткові витрати на багато-валютний облік буде перевищувати прогнозні обсяги економічних втрат внаслідок управлінських помилок спричинених викривленням інформаційних потоків, пов'язаних з курсом інших валют.

Саме багато-валютний управлінський облік дозволить найбільш повно оцінити ефективність діяльності підприємства з міжнародним характером діяльності та дослідити фактори, що вплинули на неї, сформулювати найбільш адекватні цільові показники ефективності діяльності керівників центрів фінансової відповідальності у тісному зв'язку з валютою походження доходів та витрат.

Отже, у результаті міжнародних глобалізаційних процесів виникає ряд питань як економічного, так і неекономічного характеру, що вагомо впливають на досягнення цільових показників діяльності підприємств та держави. Тому, виникає необхідність в ідентифікації проблемних зон і їх вирішення з урахуванням впливу різносторонніх факторів та збереження базових пріоритетів та цінностей.

УДК 339.9: 002.8

Дудко О. С.*

ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОЯВУ ЕФЕКТІВ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ ПІД ЧАС РОЗВИТКУ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Економічні ефекти обраховуються як різниця між отриманими суб'єктом результатами та його витратами. Визначаючи ефекти для країни від її участі у будь-якій з форм міжнародної економічної інтеграції, в першу чергу обраховуються позитивні та негативні зрушення, що відбуваються у структурі економіки країни, яка долучається до того чи іншого союзу.

В економічній науці ціла низка вітчизняних науковців досліджували короткострокові ефекти зони вільної торгівлі (ЗВТ), зокрема, вагомий внесок у дослідження даної проблематики зробили такі вчені, як: Я. Базилук [1], І. Васютин [4], Я. Гаврись [7], Т. Драга [3], Т. Зінчук [5], В. Сиденко [6], А. Філіпенко [8] та інші. Класичними є праці європейських науковців Кокфілда та Чеккіні, які досліджували короткострокові ефекти зони вільної торгівлі на прикладі країн ЄС – їхні розгорнуті аналітичні дослідження 1985 і 1988 років відіграли важливу роль під час прийняття рішення керівництвом країн-членів ЄС щодо поглиблення співпраці в рамках тогочасної ЗВТ [9]. Проблеми функціонування регіональних торговельних угод в рамках ЗВТ, забезпечення процесів гармонізації українського законодавства до умов ЗВТ представлені в працях вітчизняних науковців, зокрема А. Бояра, І. Бураковського, О. Вишнякова, В. Мовчан, О. Усенко, А. Філіпенко, В. Чужикова, О. Шниркова, О. Шумило та інших.

Згідно з класичними підходами до визначення ЗВТ, утворення зони вільної торгівлі сприяє лібералізації торгівлі та поглибленню економічної інтеграції між країнами-членами ЗВТ. Якщо ЗВТ створюють країни, які розташовані в одному макрорегіоні світу (наприклад, країни ЄС – в Європі, країни НАФТА – в Північній Америці), то така форма економічного співробітництва є механізмом посилення процесу глокалізації. Типовим прикладом зони вільної торгівлі, яка вже діє більше десятиліття й де можна оцінити не лише короткострокові, а й довгострокові ефекти для країн-членів, є НАФТА (члени – США, Канада, Мексика). Менш розвинені країни вбачають в інтеграції спосіб прилучення до економічного та технологічного досвіду багатших сусідів, також вони сподіваються на гарантію політичної та економічної стабільності в процесі ринкових реформ [2]. Однак, аналізуючи основні концептуальні підходи щодо ефектів ЗВТ, В. Сиденко наголошує на синдромі завищених очікувань стосовно впливу різних форматів регіональних економічних процесів, в тому числі і впливів ЗВТ, на добробут та темпи економічного розвитку країни-члена.

Отже, на нашу думку, вивчення прояву ефектів зони вільної торгівлі під час розвитку країн-членів ЗВТ має першочергово ґрунтуватися на поєднанні загальнонаукових й економічних методів дослідження з акцентом на соціально-політичну складову. Задля отримання якнайбільш повного уявлення про прояв ефектів зони вільної торгівлі під час розвитку країн-членів ЗВТ, пропонуємо під час вимірювання цих ефектів у кожній країні-

* асистент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

члені ЗВТ зосереджуватись на дослідженні прояву таких ефектів на макроекономічному та мікроекономічному рівнях. Це можливо зробити: 1) вибудовуючи графіки кореляції індексів економічного розвитку та індексів розвитку людського потенціалу у країні-члені ЗВТ – щоб оцінити ефекти від зони вільної торгівлі на макрорівні; 2) вибудовуючи графіки кореляції індексів, що характеризуватимуть розвиток внутрішнього ринку країни у соціальному та економічному аспектах. Через зіставлення таких графіків можливо отримати модель оцінки впливу зони вільної торгівлі на соціально-економічний розвиток країни в довгостроковій перспективі.

Для того, аби ці графіки, сформовані в модель, якнайбільш точно відображали впливи зони вільної торгівлі під час розвитку країн-членів ЗВТ та надавали можливість сформулювати прогноз, побудова графіків має базуватись на наступних засадах: 1) поєднання соціальних та економічних показників розвитку країни-члену ЗВТ; 2) формування системи показників, які нададуть змогу прослідкувати динаміку розвитку соціально-економічної системи країни-члену ЗВТ від початку створення ЗВТ до сьогоднішніх днів, що також дозволить зробити прогноз на майбутнє; 3) встановлення взаємозв'язку між ефектами ЗВТ у країнах-членах та тими обмеженнями, які вводились, виходячи з методів зовнішньоекономічної політики (тарифних, нетарифних методів, фінансових методів, прихованих методів).

Список використаних джерел

1. Базилук Я. Б. Про пріоритети України у здійсненні економічної інтеграції / Я. Б. Базилук // Стратегічна панорама. – 2005. – № 1. – С. 81–87.
2. Давиденко О. Досвід міждержавної економічної інтеграції для СНД // Білоруський журнал міжнародного права і міжнародних відносин. – Минск, Международное объединение по научно-исследовательским и информационно-образовательным программам, 1999. – № 3. – С. 7–11.
3. Драга Т. В. Інтеграція агропромислового комплексу з ринками країн-членів Європейського Союзу / Т. В. Драга // Проблеми науки. – 2001. – № 12. – С. 59–61.
4. Зближення законодавства Європейського Союзу з правовими системами держав-кандидатів на вступ до ЄС [Текст] / І. Васютин // Право України. – 2003. – № 9. – С. 139.
5. Зінчук Т. Аграрна політика України: можливості та перспективи інтеграції в ЄС / Т. Зінчук // Економіка України. – 2000. – № 12. – С. 58–64.
6. Прорив в Європу / В. Сиденко // Політика і час. – 2006. – № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://b.rbc.ua/rus/showcard/14414>
7. Стратегії розвитку підприємств стосовно викликів глобалізації [Текст] / Я. Гавриць, Л. Сулковські // Вісник НУ «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – № 457. – Л. : НУ «ЛП», 2002. – С. 139–147.
8. Філіпенко А. С. Зовнішньоекономічна стратегія України в сучасних умовах / А. С. Філіпенко // Світогосподарські пріоритети України : зб. наук. праць. – К., 2005. – С. 6–18.
9. Europe 1992: the overall challenge [Electronic Resource] / Summary of the Cecchini report. – SEC (88) 524 final. – 1988. – Access mode: <http://aei.pitt.edu/3813/>

УДК 339.737: 924

Шкрабальюк Ю.О.*

ТЕОРІЯ ОПТИМАЛЬНИХ ВАЛЮТНИХ ЗОН Р. МАНДЕЛЛА ЯК МЕТОД ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ВАЛЮТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Валютна зона (currency area) – географічна область з єдиною валютою чи декількома, курси яких незмінно зафіксовані один до одного та змінюються синхронно по відношенню до валют решти світу. В економічній літературі також зустрічаються наступні синоніми терміну оптимальна валютна зона: *feasible currency area* (реально можлива валютна зона за Корденом У.), *advantageous monetary area* (вигідна грошова зона за Емерсоном М.), *viable currency area* (життєздатна валютна зона за Ейхенґріном Б.), іт.

Даний підхід був розроблений Робертом Манделлом (R. Mundell) у 1961 році, розвинутий МакКінноном Р. (R. McKinnon, 1963) та Кененом П. (P. Kenen, 1969), які визначили економічні характеристики системи, що дозволяють ідентифікувати оптимальну валютну зону [2,1]. У подальших дослідженнях Інграма Дж., Грубела Г., Кордена У., Ішіями І. та Хамади К. розглянуті позитивні та негативні сторони входження у валютну зону, в також обрахунку участі в ній [3].

Оптимальність зони розглядається з макроекономічної точки зору в рамках підтримки у відкритій економіці внутрішньої та зовнішньої рівноваги. Головним недоліком участі у валютній зоні є втрата грошово-кредитного суверенітету, основною перевагою – збільшення корисності грошей. Перехід на єдину валюту звільняє обіг товарів та послуг, капіталу, робочої сили від всіх втрат – як часових, так і матеріальних. Визначити, що переважає – недоліки чи переваги участі у валютній зоні (Mundell's cost-benefit approach), можливо за допомогою критеріїв оптимальності, наведеними у Таблиці 1 [4].

Між критеріями існує взаємозв'язок, наприклад,

- ріст зовнішньої відкритості економіки призводить до більшої гнучкості внутрішніх цін по відношенню до валютного курсу;
- висока ступінь мобільності факторів виробництва та фінансова інтеграція між членами зони робить необов'язковим умову гнучкості цін;
- наявність фіскального федералізму дозволяє не дбати про наслідки шоків.

Таблиця 1
Критерії оптимальності валютної зони та їх автори

Критерій оптимальності	Автор, рік розробки	Економічна сутність критерію
Гнучкість цін та заробітної плати	Фрідмен М., 1953	При виникненні макроекономічного дисбалансу цінові структури в національній економіці повинні володіти достатньою гнучкістю, щоб їх зміна призводила до відновлення рівноваги

* аспірантка кафедри міжнародних фінансів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Критерій оптимальності	Автор, рік роботи	Економічна сутність критерію
Мобільність факторів виробництва	Мандел Р., 1961	Якщо товарні ціни недостатньо гнучкі, тоді усунення макроекономічного дисбалансу може відбутися через зміни на ринку факторів виробництва, перш за все перетікання трудових ресурсів з депресивних галузей (країн) економіки в галузі (країни), що переживають підйом
Інтеграція фінансових ринків	Інграм Дж., 1962	Частково макроекономічна рівновага у короткостроковому періоді часу може бути відновлена, якщо учасник валютної зони, що перебуває в рецесії, отримує доступ до дешевих фінансових ресурсів більш успішного члена зони
Ступінь торгової відкритості економіки	МакКіннон Р., 1963	Невеликій експортно-орієнтованій економіці більш вигідно, ніж великій закритій економіці зафіксувати курс національної валюти до обмінного курсу валюти торгового партнера
Диверсифікація виробництва та споживання	Кенен. П., 1969	Диверсифікація внутрішнього виробництва та споживання знижує уразливість економіки до зовнішніх шоків товарного ринку
Інфляційна конвергенція	Флемінг Дж., 1971	Низькі темпи приросту цін та їх кореляція серед членів зони свідчить про їх структурну гомогенність, іншими словами, шоки одного з учасників не будуть передаватися іншим членам зони
Фіскальний федералізм	Кенен П., 1969	Витрати зростаючого безробіття у випадку макроекономічного дисбалансу можуть бути покриті за рахунок бюджетних трансфертів від інших членів валютної зони
Політична інтеграція	Мінц Н., Хаберлер Г., 1970	Політична підтримка дозволить здійснити швидкі інституційні зміни, направлені на створення однорідного економічного простору членів валютної зони

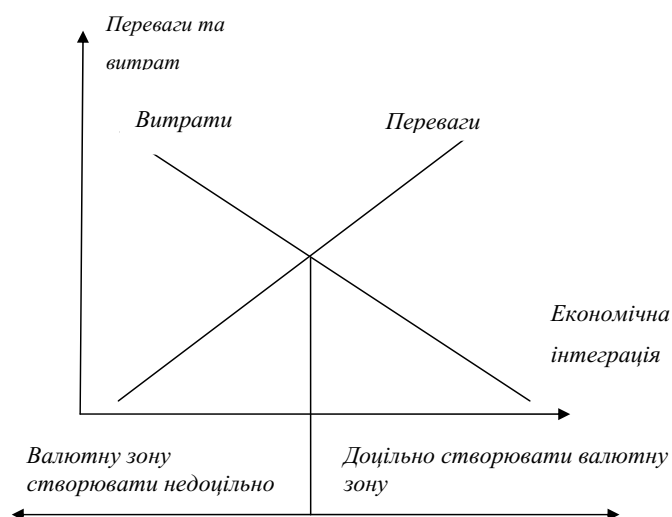

Рис. 1 Переваги та витрати входження у валютний союз

Вищевказане свідчить про ендогенний зв'язок між критеріями оптимальності, одні критерії оптимальності можуть виступати замінниками інших. Навіть, якщо за попередньою оцінкою кандидати на участь у валютній зоні не задовольняють критеріям оптимальності, входження в зону призведе до перетворення економічної системи, і вона стане відповідати необхідним критеріям. Завдяки ендогенній природі змін багато країн будуть задовольняти критеріям входження до валютного союзу *ex post*, а не *ex ante*.

Підхід Манделла Р. з точки зору переваг–витрат проілюстровано на Рисунку 1. Переваги участі у валютному союзі демонструє зростаюча функція інтеграції, витрати – зростаюча або спадаюча функція інтеграції, залежно від того, підвищує чи зменшує інтеграція асиметричність шоків

Серед недоліків теорії оптимальних валютних зон слід зазначити суперечність її висновків. З одного боку, учасники валютної зони повинні бути невеликими відкритими економіками, яким вигідно зафіксувати курси своїх валют. З іншого боку, щоб вижити в умовах зовнішніх шоків, їм необхідно диверсифікувати виробництво та споживання, що можуть зробити лише великі закриті економіки. У наявності несумісність критеріїв оптимальності, що залишає відкритим питання визначення балансу переваг та витрат участі у валютній зоні.

Література

1. McKinnon R.I. Optimum Currency Areas / R.I. McKinnon // *American Economic Review*. – 1963. – Vol. 53. – P. 717–724.
2. Mundell R.A. The Monetary Dynamics of International Adjustment under Fixed and Flexible Exchange Rates / R.A. Mundell // *Quarterly Journal of Economics*. – 1960. – Vol. 74. – P. 227–257.
3. Евро – дитя Манделла? Теория оптимальных валютных зон: сб. статей: пер. с англ. М.: Дело, 2002.
4. Моисеев С. Макроанализ валютного курса: от Касселя до Обстфельда и Рогоффа [Текст] / С. Моисеев // *Валютный спекулянт*. – 2003. – № 5. – С. 40–42.

УДК: 338

Устенко Р.В.*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Останні кілька десятиліть ми живемо у так званій «інформаційний вік». Європейський досвід економічного зростання, незважаючи на ряд відмінностей між країнами, різноманітні варіанти Європейських соціальних моделей та велику кількість політичних ініціатив, що підтримують технологічний розвиток та інновації, свідчить про важливість інновацій для стабільного економічного розвитку. Перед Україною, яка обрала свою стратегічну мету - політичну та економічну інтеграцію у світовий простір, пріоритетним завданням стає переорієнтація економіки країни на інноваційний шлях розвитку [1].

Актуальним завданням державної науково-технічної політики стає створення та вдосконалення всіх ланок механізму забезпечення інноваційних структур. При цьому система механізму має охопити, в першу чергу, адміністративно-правове регулювання інноваційної діяльності, в тому числі законодавчі заходи з підвищення інноваційної активності та розвитку інноваційної інфраструктури, розробку й удосконалення правових і фінансових механізмів підтримки інновацій.

Дослідженням механізмів впливу держави на покращення інноваційного потенціалу займається велика кількість державних установ та міжнародних організацій; вплив інноваційної політики на економічне зростання розкривається у працях вітчизняних і зарубіжних науковців (Т.У. Буніч, П.Н. Завлін, А.С. Кулагін, Л.И. Леонт'єв, А.Ю. Юданов, І.В. Бураковський, В.М. Геєць, І.І. Лукінов, Є.В. Савельєв, А.С. Філіпенко, М.Г. Чумаченко, а також В. Беренса, Р. Друккера, Д. Кларка, Р. Портера, Й. Шумпетера та ін.), які розвинули сучасну теорію економічних відносин, що відображають інноваційний характер підприємництва у виробничій сфері). Незважаючи на це, стратегія регулювання інновацій в Україні потребує подальших досліджень. Незважаючи на те, що сучасна наука і техніка не знають кордонів і мають глобальні масштаби, взаємозалежність держави, науки та технологій в Україні до цього часу мають національний характер.

Взаємозалежності повинні мати інтерактивний характер. З одного боку вплив науки і техніки, культури, економіки і політики на суспільство, а з іншого боку, суспільство впливає на науково-технічні відносини.

Інноваційний потенціал держави залежить від багатьох факторів. Найважливішими серед них є:

- адекватне концентрування фінансових та організаційних ресурсів держави та бізнесу щодо науки та освіти; існування відповідних мереж освітніх, науково-дослідних та фінансових інститутів, а також інституціональних форм взаємодії;
- наявність механізмів стимулювання інноваційної діяльності державою;
- високий рівень інноваційної культури населення в цілому та бізнес спільнот зокрема.

Незважаючи на існуючі труднощі в країні, політичну та економічну нестабільність, інноваційна сфера України поступово збільшує темпи росту під впливом певних ринкових

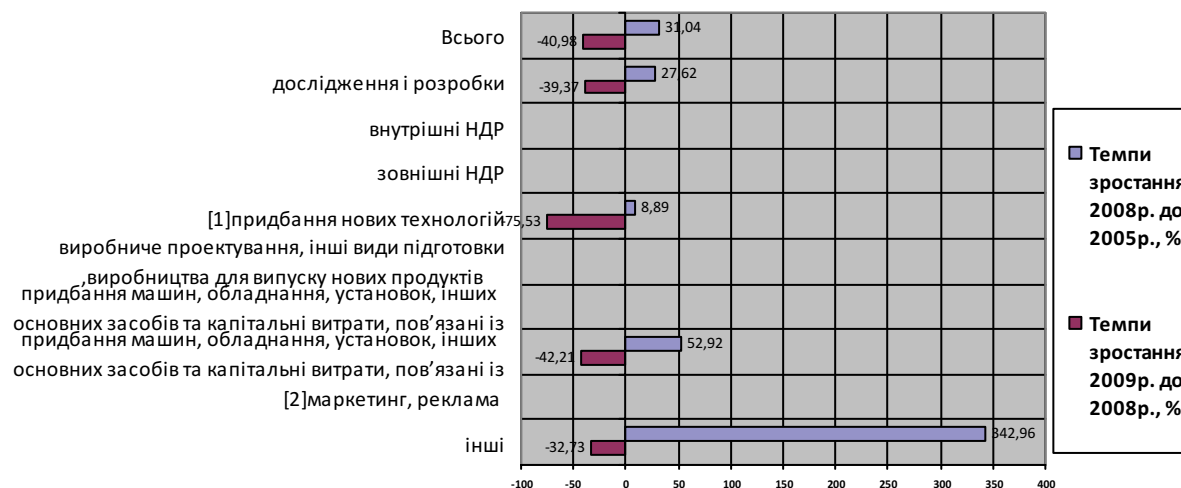
* аспірант Науково-дослідного економічного інституту при Міністерстві економіки України

та адміністративних факторів. Крім того, необхідний значний вплив держави для покращення ситуації в інноваційній сфері, особливо це стосується інвестиційних аспектів інноваційної діяльності. Для поглибленого аналізу інноваційної системи України були розглянуті за галузями промисловості кількісні та фінансові показники, що характеризують тенденції розвитку інноваційної системи в цілому [2, 3].

Для аналізу витрат на напрями інноваційної діяльності досліджені обсяги витрат за напрямками інноваційної діяльності, обчислені темпи зростання за періоди 2008р. до 2005р. та 2009р. до 2005р. Темпи зростання витрат за напрямками інноваційної діяльності за періоди 2008р. до 2005р. та 2009р. до 2005р. зображені на діаграмі (Граф.1).

Відповідно до наведеної візуалізації динаміки за 2008-2009р.р. спостерігається зниження загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності (темп зростання -40,98%) по відношенню до періоду 2008-2009рр (темп зростання 8,89%).

Проаналізувавши одержані результати досліджень показників розвитку національної інноваційної системи України виявляється, що у 2008-2009 рр. спад темпів зростання динаміки реалізованої продукції підприємств Промисловості України, і зокрема, інноваційної продукції призводить до зменшення витрат на інноваційну діяльність.

[1] З 2007р.-придбання інших зовнішніх знань.

[2] З 2007р. показник віднесено до інших витрат.

Графік 1. Динаміка темпів зростання загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності підприємств Промисловості України (2005-2008-2009 р.р.)

Кризові явища 2008-2009 рр. спричинили спад споживання інноваційної продукції (28 797 990,3 тис. грн. – 2008р.; 17 587 598,7 тис. грн. – 2009р., загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції враховуючи індекс інфляції). Така сама динаміка спостерігається і у кількості інноваційних підприємств Промисловості України (1397 – 2008р., 1411 – 2009р.). Важливим чинником для підвищення інноваційного рівня України є освоєння та застосування прогресивних технологій та наукомісткої продукції. Необхідно створювати спеціальні програми підвищення інноваційної комплектуючої розвитку галузей промисловості України, забезпечити впровадження новітніх енергоефективних технологій і обладнання. Вищевказані програми повинні:

- скоротити обсяги використання паливно-енергетичних ресурсів, природних ресурсів, води та збільшити частку використання нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії при виробництві товарів та наданні послуг;
- підвищити рівень енергетичної безпеки України шляхом зниження показника енергоємності ВВП з наближенням його до рівня розвинутих країн світу;
- підвищити конкурентоспроможність національної економіки.

Втілення запропонованих заходів сприятиме функціонуванню науково-дослідних установ і підприємств, що впроваджують новітні технології; стимулюватиме збільшення інвестицій у науково-дослідні установи та науково-орієнтовані галузі.

Список використаної літератури

1. Комітет з економічних реформ при Президентові України / ПРОГРАМА ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ НА 2010 – 2014 роки: Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. – С.4–5.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні // Статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики України, 2010. – 344 с.
3. Статистичні дані Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

УДК 339.727.2

Фищук І.М.*

ІРО В ПРОЦЕСІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Останні десятиліття двадцятого століття були позначені процесами глобалізації та інтеграції України у світове співтовариство. В сучасному суспільстві, коли наша держава виходить на один рівень з розвиненими країнами, а її економіка розвивається по ринковому типу, дуже важливо чітко уявляти, що є основними джерелами формування фінансових ресурсів компаній та механізми діяльності ринків капіталу. Зростання компанії в умовах конкуренції неможливе без вдосконалення технології, поліпшення параметрів продукції, підвищення ефективності управління. Це звичайний набір інвестиційних проектів, який провадить будь-яка компанія, що розвивається. Всі вони потребують фінансування, а кількість коштів, яку може вилучити з обігу порівняно невелика компанія, завжди обмежена. Власних коштів, як правило, недостатньо навіть при непоганій рентабельності бізнесу. Для того щоб бути конкурентоспроможним, необхідно постійно робити інвестиції у розвиток компанії. Останнім часом в процесах інтернаціоналізації світового фондового ринку, абревіатура ІРО (Initial Public Offering) все частіше з'являється на сторінках ділової преси, згадується в ділових колах, у розмовах співробітників великих компаній. Первинне розміщення акцій (ІРО) вважається сьогодні одним з найважливіших механізмів на ринках капіталу. Це одночасно і канал для отримання молодими компаніями додаткового капіталу, і спосіб інвесторів реалізувати прибутки на свої інвестиції.

З прийняттям рішення про вихід на ІРО, компанія повинна докорінно змінити не лише свою структуру, а й світогляд та пройти деякі етапи підготовки до первинного розміщення своїх акцій на біржі. Популяризація проведення ІРО українськими компаніями призведе до сприяння інтернаціоналізації та підвищення ліквідності фондового ринку, також зростання капіталізації компаній [1]. В процесі первинного розміщення акцій задіяні компанії, продавці акцій та інвестори, кожний отримує свої вигоди від процесу розміщення акцій, на Рисунку 1 зображено переваги від ІРО.

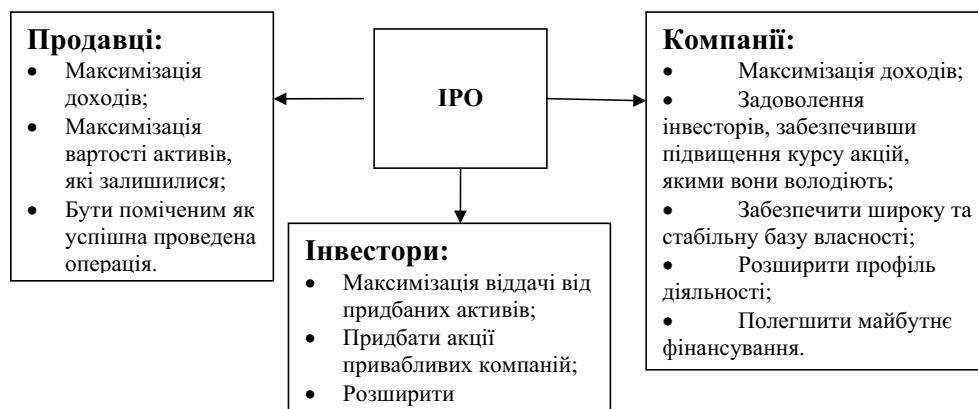

Рис. 1 Переваги від ІРО для інвесторів, продавців акцій та компаній

Джерело: складено самостійно автором на основі узагальнення опрацьованого матеріалу [2]

* аспірантка економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка кафедри міжнародної економіки, спеціальність «Міжнародна економіка»

Процеси інтернаціоналізації розширюють масштаби транснаціональної взаємодії, мотивація якої визначається розвитком великого бізнесу. Вихід українських компаній на міжнародні фондові ринки через операції IPO дозволяє розширити та поглибити світогосподарські зв'язки завдяки підвищенню міжнародної мобільності капіталу.

Іноземні інвестори диверсифікують свої ризики за межами вітчизняного ринку і отримують доступ до можливостей отримання прибутку у всьому світі. Фінансова глобалізація зв'язана перш за все з ринковими цінними паперами, що обертаються на фондовому ринку. Цінні папери більш гнучкий інструмент мобілізації капіталу, ніж прямі інвестиції,

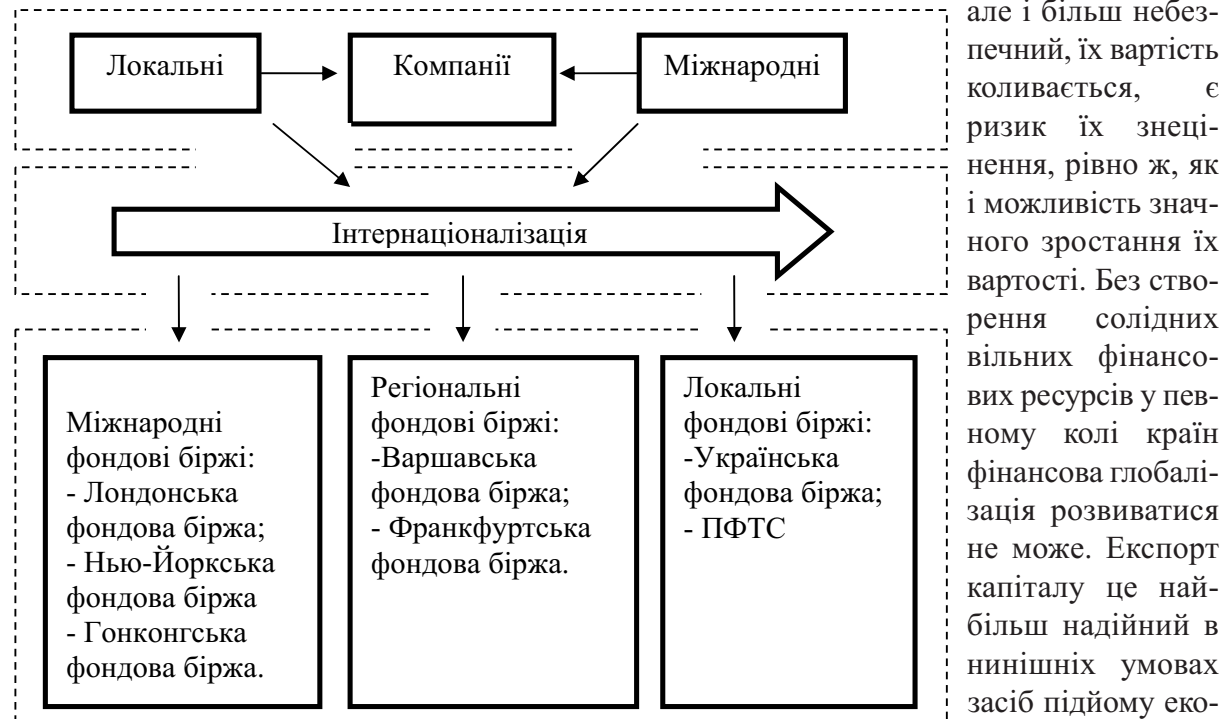

Рис. 2 Процеси інтернаціоналізації на фондових ринках
Джерело: складено самостійно автором [3]

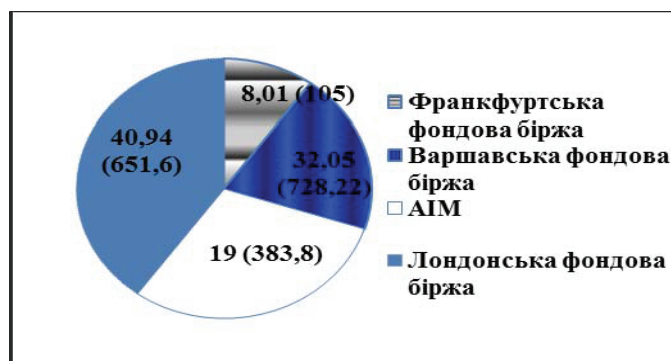

Рис. 3 Структура залучених коштів українськими компаніями через IPO на міжнародних фондових площадках, % (млн. дол. США)

Джерело: складено самостійно автором на основі узагальнення опрацьованого матеріалу [4]

Здійснення IPO українськими компаніями та структуру залучення коштів на міжнародних торговельних площадках показано на Рисунку 3.

Український початок використання IPO поклав 2005 рік, коли три підприємства вийшли на альтернативний майданчик Лондонської фондової біржі (AIM LSE), тепер кількість компаній виросла до 20 і сфери діяльності різноманітні, від нерухомості, металевих компаній до агропромислової галузі.

Список використаної літератури

1. Гвардин С. В. IPO: стратегия, перспективы и опыт российских компаний. – Москва: Вершина, 2007. – 264 с.

2. Гедденс Р. IPO и последующие размещения акций. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2007. – 352 с.
3. Фищук І. М. Процеси інтернаціоналізації операцій IPO в умовах трансформаційної економіки // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2011. – №25. – С. 255–262
4. Еременко А. Выход. Есть // Бизнес. – 2007. – №47. – С. 62–63.

УДК: 339.562(477)

Кузьмін П.В.*

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ТРАНЗИТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

Сучасна стратегія розвитку України передбачає гармонізацію східного та західного вектору співпраці без чіткого визначення єдиного напрямку інтеграційних прагнень. Інтеграційні зв'язки потребують інтенсивного розвитку послуг транспорту, міжнародних пасажирських перевезень зокрема. Однак майже недослідженою залишається роль транспортної складової в забезпеченні міжнародної інтеграційної взаємодії. Посилення інтеграційного співробітництва через отримання високоякісних транспортних послуг від іноземних постачальників і проникнення на зовнішні ринки перевезень є важливим елементом національного розвитку [1].

Задіяність держави у різноманітні проекти транскордонного співробітництва, високий ступінь залучення до ЗВТ, спільних міждержавних інфраструктурних проектів значно підвищує транзитний потенціал та передбачає зростання інтенсивності співпраці у даному сегменті економіки. Можливість спільної експлуатації автомобільних, залізничних, трубопровідних шляхів України із державами-інвесторами також в значній мірі підвищила б інтенсифікацію надання Україною транзитних послуг. При впровадженні в Україні багатовекторних інтеграційних утворень одним із аспектів покращення умов функціонування

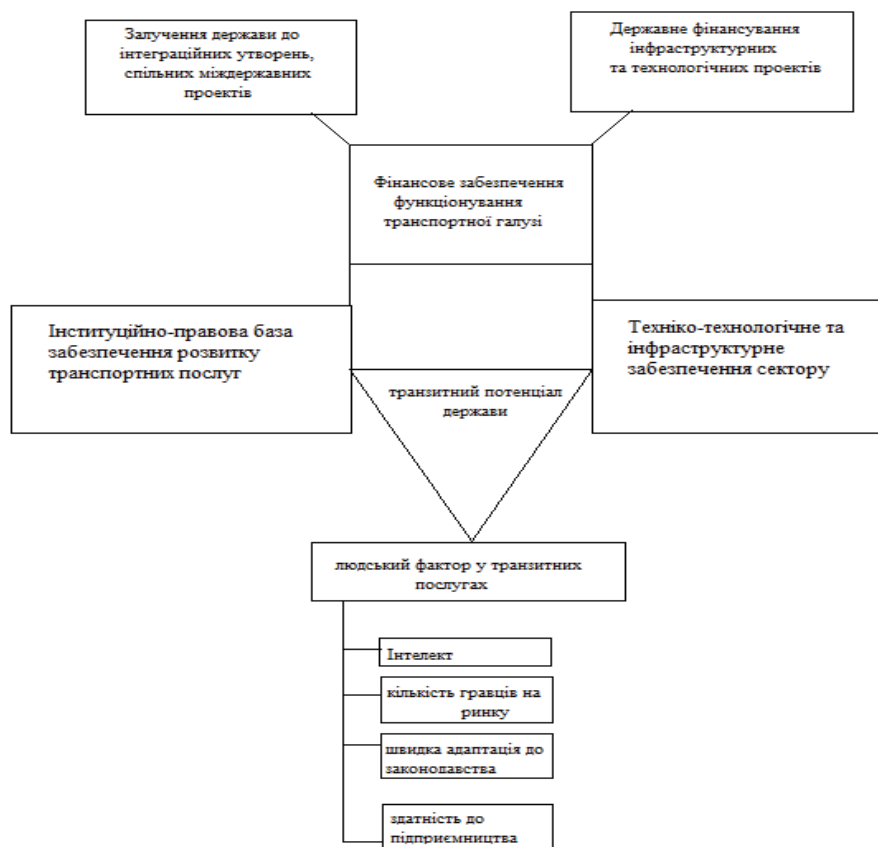

Рис. 1 Принципи формування транзитного потенціалу держави

транспортного сектору є уніфікація внутрішнього законодавства до міжнародних стандартів.

На рисунку 1. зображено принципи формування транзитного потенціалу держави. Згідно моделі транзитний потенціал держави визначається взаємодією рядом факторів, зокрема, інституційно-правовою базою забезпечення транспортних послуг, техніко-технологічним та інфраструктурним забезпеченням транспортного сектору, людським фактором у транспортному секторі.

* аспірант кафедри міжнародних економічних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Основним ідентифікатором функціонування системи транзитного потенціалу є фінансове забезпечення. Яке, в свою чергу, визначається двома основними джерелами надходження: залученістю держави у міжнародні інтеграційні утворення та державним фінансуванням інфраструктурних та технологічних проєктів.

Згідно моделі людський фактор відіграє рівнозначну правовій та інфраструктурній ролі, оскільки саме якістю та кількістю гравців на ринку транспортних послуг держави, їх адаптованість до змінного законодавства та сучасних реалій ринку.

Залученість держави до інтеграційних утворень безпосередньо впливає на розвиток транзитного потенціалу держави у рамках фінансового забезпечення проєктів та розширення ринку транспортних послуг.

Список використаних джерел

1. Бутко М.П. Інтеграційна стратегія розвитку транзитно-транспортної системи України на сучасному етапі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/boyko-mv-integratsiy-na-strategiya-rozvitku-tranzitno-transportnoyi-sistemi-ukrayini-na-suchasnomu-etapi/>
2. Бутко М.П. Теоретичні аспекти розвитку транзитного потенціалу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2010_6/files/EC610_14.pdf.
3. Шумилин А.Г. Формирование транзитного потенциала в условиях интеграции Беларуси в мировую транспортную систему. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Evkpi/2009/71.pdf>

УДК 339.923:531.62

Гладченко А.Ю.*

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В умовах стрімкого розвитку глобальної економіки та росту глобального капіталу все більше потреб піднімається з національного на регіональний рівень бачення. Найважливішим відображенням даного процесу є розвиток інтеграції. Інтеграція є одночасно і тенденцією світового розвитку, і передумовою подальшої інтенсифікації процесів глобалізації. Крім того, існує загальносвітова енергетична проблема: зростаюча взаємозалежність між країнами-виробниками, транзитерами та країнами-споживачами енергоресурсів обумовлює необхідність розвитку партнерських відносин між цими державами. Раніше міжнародне співробітництво було одним з провідних напрямків діяльності кожної країни світу. Завдяки йому можна було збагачувати національний потенціал на підставі переймання та використання світового досвіду, залучати робочу силу із-за кордону, сприяти розповсюдженню у світі досягнень країни в різних сферах діяльності. Проте на сьогодні в умовах посилення конкурентної боротьби країн світової економіки за ресурси та технології така форма міжнародних економічних відносин як міжнародне співробітництво стає недостатньо ефективною. На відміну від традиційних форм міжнародного співробітництва, регіональні інтеграційні угруповання мають набагато ширший науково-технічний та сировинний потенціал. Основними сферами наднаціонального управління в інтеграційних угрупованнях світової економіки є: енергетична; сировинна, переробна, агропромислова. Проте найважливішу роль відіграє енергетичний аспект регіональної інтеграції, що зумовлено зростаючими темпами споживання енергоносіїв в світі [1]. Обмеженість паливних ресурсів відчутно впливає на розвиток енергетичної складової регіональної інтеграції. Участь країн світової економіки в інтеграційних угодах дає ефект підвищення ефективності національної енергетичної стратегії. Проте динамічність і складність енергетичної складової економічної інтеграції потребує розробки підходів до визначення ефективності національних енергетичних стратегій в умовах регіональної інтеграції, та зумовлює постановку проблеми та актуальність теми дослідження. Методологічні та практичні питання застосування енергоекономічних показників опрацьовувались багатьма авторами. Проте, традиційні методики оцінки ефективності енергетичних стратегій мають значні недоліки. При оцінці ефективності національних енергетичних стратегій, дослідники не беруть до уваги структуру ВВП країни.

Деякі країни, хоча і мають високі показники в сфері енергоефективності національної економіки вони також мають високі показники споживання первинних енергетичних ресурсів за рахунок функціонування в цих країнах значної кількості промислових підприємств, переробної, металургійної галузей. Такі галузі концептуально мають високу енергоемність і тому, при розрахунку загальної енергетичної ефективності вплив цих галузей нівелює низьку енергоемність інших секторів економіки і, при розрахунку інтегрального показника ефективності національної енергетичної стратегії, країни, що не мають в структурі національної економіки енергоемних галузей виявляються набагато

* аспірант кафедри менеджменту Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

енергоефективнішими, хоча, по іншим критеріям енергетичного розвитку та диверсифікації споживання первинних енергетичних ресурсів вони набагато поступаються країнам з високою енергоемністю ВВП.

Тому існує необхідність розробки такої методики оцінки ефективності енергетичної стратегії, яка б враховувала не тільки енергоемність ВВП, але й такі важливі аспекти національної енергетичної стратегії, як інноваційна спрямованість, екологічна відповідальність та структурна оптимізованість. Традиційно для кількісної та якісної оцінки ефективності енергетичних стратегій на національному рівні та для груп країн використовується енергомісткість ВВП (ЕВВП), яка є інтегральним індикатором ефективності використання енергетичних ресурсів у країні, оскільки ілюструє зміни співвідношення масштабів економічної діяльності та масштабів залучення паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) як частини природних ресурсів у господарський обіг [2].

Цей показник є відношенням витрат ПЕР у національній економіці за період (рік) до обсягу виробленого ВВП у постійних цінах базового року або для забезпечення міжкраїнних співставлень, у валюті за паритетом реальної купівельної спроможності (ПКС). Проте ступінь об'єктивності такого індикатора дозволяє лише фіксувати питому вартість ПЕР, які використовуються для вироблення одиниці ВВП, і оцінювати лише тенденції розвитку національної економіки з боку енергоспоживання. Країни, що є енергоефективними мають високі рейтинги і в інших сферах економічної діяльності [3].

Огляд методичних підходів до оцінки енергоефективності економічних систем дозволив виявити показник енергоемності ВВП відображає лише тенденції розвитку національної економіки з точки зору енерговикористання, і за його динамікою відстежується обраний тип (енергозбережний, екстенсивний) та тенденції економічного розвитку держави. Новітні методики не повною мірою враховують такі фактори, як структура промислового виробництва, його експортоорієнтованість і кон'юнктура зовнішніх ринків, частка мало та не енергомістких видів економічної діяльності з високою доданою вартістю у структурі ВВП, ефективність перетворення первинних енергоресурсів, рівень цін на них і цінова еластичність попиту, продуктивність праці в енергомістких секторах та власне ефективність використання енергоресурсів для виробництва продукції чи надання послуг, або технологічна енергоефективність, а також інші фактори: розвиток транспортної системи, кліматичні умови, рівень і стандарти життя, соціокультурні фактори тощо [5].

Сучасні методики оцінки енергоефективності економічних систем не беруть до уваги виклики світової енергетики, що формуватимуть напрями протидії негативним тенденціям утворюючи енергетичну стратегію, як окремої економіки та к і регіонів в цілому. Тому розробка концептуальної методики дослідження ефективності енергетичної стратегії яка більш повно описує умови функціонування світового господарства ж напрямом наступних досліджень.

Література

1. Сискос, Е. Експорторозширювальне зростання та проблеми внутрішнього ринка у постсоціалістичних країнах Організації Чорноморського економічного співробітництва [Текст] / Е. Сискос // Журнал європейської економіки. – 2004. – Т. 3, № 4. – С. 384–399.
2. Уряд Нової Зеландії (2010), Закон про енергоефективності та енергозбереження 2010, / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eeca.govt.nz/about-eeca/eecas-role/legislation5.

3. Шостак Л. Енергозабезпечення України у міжнародних економічних відносинах / Л. Шостак, О. Дікарева // Економіка України. – 2007. – № 11. – С. 81–88.
4. Энергетический фактор в экономике и политике стран Восточной Европы/ Издательство: ИНИОН РАН. — Серия: Проблемы общественной трансформации в странах Восточной Европы и России., 2010. — С. 432 — 447.
5. Міненерговугілля України, Туреччина; Меморандум, Міжнародний документ від 25.01.2011 Меморандум про взаєморозуміння у галузі енергетики між Міністерством енергетики та вугільної промисловості України і Міністерством енергетики та природних ресурсів Турецької Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> 28

УДК 339.924

Светлов А.А.*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТАТИЧНИХ ТА ДИНАМІЧНИХ ЕФЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Починаючи з 1980-х років у зв'язку з посиленням транснаціоналізації світової економіки набуває поширення формування інтеграційних стратегій країнами з асиметричними рівнями економічного розвитку з метою реалізації національних економічних інтересів. У зв'язку з відсутністю реальних механізмів конвергенції рівнів економічного розвитку країн-учасниць, захисту їх навколишнього середовища та прав робітників в більшості сучасних інтеграційних стратегій, до дискусій щодо їх ефективності активно долучаються неурядові актори (неурядові організації, профспілки, окремі науковці та суспільство в цілому). В той же час, уряди країн світу, спираючись на результати широко використовуваних обчислювальних моделей загальної рівноваги (Computable General Equilibrium Models) досить часто переоцінюють позитивні вигоди регіональної інтеграції. Все це актуалізує питання щодо дослідження імплементації економічних ефектів регіональної інтеграції у практиці різних суб'єктів господарювання.

З теорій регіональної економічної інтеграції відомо, що основними групами економічних ефектів регіональної інтеграції є статичні та динамічні. До статичних ефектів слід віднести, в першу чергу, ефекти «створення» та «відхилення» торгівлі. Дані ефекти дають змогу проаналізувати лише стан зовнішньої торгівлі країн-учасниць інтеграційного угруповання, який не можна екстраполювати на динаміку макроекономічних індикаторів країн-учасниць – рівень приросту ВВП та ВВП на душу населення, безробіття, рівень інфляції тощо. До динамічних ефектів слід віднести чисельні результати регіональної інтеграції, основними з яких є підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності, технічний прогрес, врівноваження платіжного балансу та економічне зростання країн-учасниць. З огляду на опосередкований вплив домінуючих у глобальній економіці поверхневих форм інтеграції (зони преференційної та вільної торгівлі) на вищезазначені індикатори, оцінка динамічних ефектів є достатньо складним завданням. Саме тому, з 1970-х років набуло поширення використання обчислювальних моделей загальної рівноваги, які дозволяють на основі даних окремих секторів економік країн-учасниць оцінити статичні ефекти та вплив регіональної інтеграції на основні макроекономічні показники (ВВП, зайнятість, середній рівень заробітної плати тощо).

До обчислювальних моделей загальної рівноваги було прикуто особливу увагу в період переговорів між США, Канадою та Мексикою щодо створення Північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА) – початок 1990-х років. В цілому, за умови повної імплементації інтеграційної угоди про НАФТА прогнозувалися позитивні ефекти для всіх країн-учасниць: помірні для США (щонайбільше приріст ВВП на 0,5%, зайнятості на 2,5%, середньої заробітної плати на 0,3%) та Канади (щонайбільше приріст ВВП на 1,0%, зайнятості на 0,6%, середньої заробітної плати на 0,5%), та надто оптимістичні для Мек-

* аспірант кафедри міжнародної економіки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

сики (щонайбільше приріст ВВП на 11,5%, зайнятості на 6,6%, середньої заробітної плати на 16,2%) [1, с. 6-7]. Так, як свідчить статистика, протягом 1992-2010 рр. середні темпи приросту основного макроекономічного індикатора – ВВП для Мексики склали лише 2,8%, для Канади 3,0%, та США 2,9%, що вказує на переоцінку прогнозованих економічних ефектів [2, с. 416—420].

До недоліків моделей загальної рівноваги слід віднести наступні: по-перше, економічні ефекти розраховуються за умови повної імплементації інтеграційної угоди, що унеможливорює оцінку впливу регіональної інтеграції на макроекономічні показники в динаміці; по-друге, більшість моделей виходить з принципів загальної рівноваги ринків та повної зайнятості ресурсів в економіці; по-третє, обчислюється вплив економічної інтеграції на обмежену кількість показників – ВВП, зайнятість, заробітна плата та експортно-імпортні потоки країн-учасниць; по-четверте, уряди країн світу, спираючись на результати даних моделей, досить часто завищують економічні вигоди від інтеграції та зустрічають супротив з боку профспілкових, природоохоронних та інших неурядових організацій; по-п'яте, спостерігається відсутність детальних алгоритмів розрахунку економічних ефектів інтеграційних угруповань за допомогою даних моделей [3, с. 6]. Тож, на сьогодні, крім моделей загальної рівноваги використовуються, також, моделі часткової рівноваги (дозволяють оцінити вплив інтеграційних стратегій на окремі ринки країн-учасниць), гравітаційні моделі (обчислення впливу лібералізації торгівлі на експортно-імпортні потоки між країнами-учасницями залежно від їх економічного потенціалу та як правило, територіальної віддаленості) [4, с. 10-20].

Відомим є те, що будь-які економічні ефекти інтеграційної взаємодії країн можуть досліджуватися як до так і після моменту створення угруповання. В першому випадку, дослідження носить характер прогнозування (як у випадку моделей загальної та часткової рівноваги, гравітаційних моделей), а в другому – аналіз вже наслідків регіональної інтеграції. Саме на пояснення ефективності існуючих інтеграційних об'єднань Європейською Комісією та Економічним співтовариством країн Східної та Південної Африки (КОМЕСА) запропоновано системи показників оцінки регіональної інтеграції [5, с. 32-35]. Так, Європейська Комісія в оцінці ефективності економічної інтеграції керується результатами аналізу таких сфер взаємодії країн-учасниць, як лібералізація торгівлі (на основі ліквідації тарифних та нетарифних бар'єрів) та усунення перешкод у русі капіталу, а також, функціональної та інституційної кооперації. Водночас, показники ефективності регіональної економічної інтеграції КОМЕСА виокремлюють, в ому числі, індикатори монетарної та фіскальної конвергенції країн-учасниць. Головним недоліком даних підходів є неможливість чітко визначити вплив саме інтеграційного фактору на динаміку макроекономічного зростання.

Практична діяльність суб'єктів господарювання свідчить про обмеженість застосування ними теоретично обґрунтованих статичних та динамічних ефектів. Так, в моделях загальної рівноваги, як правило, знаходять свою оцінку експортно-імпортні потоки між країнами-учасницями та третіми країнами, їх ВВП, рівень заробітної плати та зайнятість. За допомогою систем індикаторів регіональної інтеграції можна проаналізувати лише економічний розвиток країн-учасниць після моменту їх приєднання до інтеграційного блоку. Це обумовлене тим, що жодна економічна модель або показник не можуть включити всі можливі фактори, що впливають на їх результати. Таким чином, на нашу думку, з метою об'єктивного дослідження ефективності регіональної економічної інтеграції доцільним є використання в сукупності як окремих моделей так і систем показників інтеграційної взаємодії країн.

Література

1. J. Francois, C. Shields, H. Arce. Economy-wide modeling of the economic implications of a FTA with Mexico and a NAFTA with Canada and Mexico – United States International Trade Commission – 1992. – P. VI-VII.
2. UNCTAD Handbook of Statistics – United Nations – 2011 – P. 416–420.
3. B. Mitra-Kahn. Debunking the Myths of Computable General Equilibrium Models – Schwartz Center for Economic Policy Analysis – 2008 – P. 6.
4. A. Bouet. The Expected Benefits of Trade Liberalization for World Income and Development: Opening the «Black Box» of Global Trade Modeling – International Food Policy Research Institute, Washington D.C. – 2008 – P.10–20.
5. P. de Lombaerde. Assessment and Measurement of Regional Integration – Routledge – 2006 – P. 32–35.

УДК 327.001

Кузьмова О.А.*

РОЛЬ РЕЛІГІЇ В СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Процес економіко-політичної інтеграції держав Центральної та Східної Європи має під собою стійку цивілізаційну основу, формування якої почалось ще в період Середньовіччя. У формуванні та розвитку цивілізаційної європейської бази основну роль зіграв християнський фактор. Релігійний фундамент є типовим для розвитку будь-якої цивілізації. Відповідно, поява протилежних тенденцій у Східній та Західній Європі, інтеграційній та дезінтеграційній, базувалася на інтеграційних та соціальних моделях, запропонованих християнськими конфесіями. Тобто, католицизм виробив традиційно-імперську цивілізаційну модель політичної інтеграції суб'єктів, а протестантизм – федеральну модель інтеграції. Ці моделі, спираючись на догматично-канонічну платформу обох конфесій, виконали роль платформи для політичного об'єднання держав Західної та Центральної Європи.

В часи пізньої античності Римо-Католицька Церква стала першою координувати інтеграційні процеси в Європі та в подальшому демонструвала тенденцію до духовно-ідеологічного об'єднання, використовуючи для цього механізми релігійної політики, таких, наприклад, як віровчення про цілісність європейського континенту. Тобто, кордони християнського світу співпадали з географічними кордонами Західної та Центральної Європи, ставши, таким чином, *Locus sacer* для християнської ідеї.

Прагнення римських пап до світської влади та побудова християнської імперії характеризували політичну активність західної Церкви, що обумовило помітні успіхи католицизму в процесі європейської інтеграції.

Сьогодні Католицька церква та Папа Римський продовжують політику попередніх століть у царині інтеграції Європи. Головною ідеєю Риму являється духовне об'єднання всіх громадян при опорі на християнські традиції європейської історії.

У ретроспективі геополітичної діяльності Ватикану протягом ХХ ст. спостерігається зосередженість на відвоюванні власної вагомої ролі в процесі формування європейської свідомості. На думку ідеологів Католицької церкви, місією останньої є духовно-ідеологічна участь у європейській інтеграції, виконання супровідних функцій для направлення інтеграції у вірне русло. Тобто, інституційний процес європейської інтеграції викликає беззаперечну підтримку і схвалення Ватиканом.

Протестантизм, який виник як логічна перевага католицизму, притримується концепції федералізму – тобто допустимість багатьох центрів впливу. Протестантська система мислення запропонувала власну модель європейської інтеграції – федеративний союз рівноправних суб'єктів із дотриманням суверенних прав усіх його членів.

Сучасний Європейський Союз як об'єднання держав саме з протестантської ідеї черпає свої духовно-ідеологічні основи. Запропонована протестантизмом політична модель на міждержавному рівні виявила одною із домінант, які через ретроспективу століть вивели Європу до сучасного варіанту організації своєї єдності.

* аспірантка Національного інституту стратегічних досліджень при Президентіві України

Для протестантської інтеграційної моделі характерні багато полярність та надання суб'єктам широких повноважень. Інтеграція в контексті протестантизму відбувається на основі добровільного договору учасників об'єднання, а не на основі адміністративної звітності центру. Загалом, протестантизм в певні періоди історії стає ідейною платформою для локальних дезінтеграційних процесів.

Православна цивілізаційна модель європейської інтеграції в силу принципово іншого механізму адміністративно-канонічного устрою не може відноситись до того ж общинно-сітьового типу консолідації в європейському просторі як католицька та протестантська. Православна Церква пропонує в першу чергу соціальну, а не політичну модель інтеграції віруючих та общин в межах церковної структури, основною функцією якої є підтримка духовно-політичної єдності та догматичної уніфікації при поліцентричній системі зовнішньої організації.

Таким чином, досвід європейських Церков є фундаментом для сьогоденної направленості європейської інтеграції. Інтеграційний процес є невід'ємною складовою цивілізаційного, межі якого співпадають із релігійними кордонами.

УДК 330.342.24

Данилова Н.В.*

ЕКСПАНСІЯ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

На шляху становлення держави як незалежної та самостійної господарської одиниці завжди виникає комплекс проблем, подолавши які країна має право бути задіяною на світовому ринку. Україна не є винятком. За останні 20 років, безперечно, країна зазнала змін у політико-правовому, економічному, науково-технічному, соціальному середовищах. Та для побудови налагодженого державного механізму і досягнення стабільного розвитку держави не вистачає досвіду ані Урядовим структурам, ані суб'єктам підприємницької діяльності. Процес інтеграції України у світове господарство дозволить країні уникнути ізоляваності та замкненості від світових глобальних процесів. Крім того, сприятиме розвитку зовнішньої та внутрішньої економічної діяльності і притоку інвестицій.

Проте, й досі існує ряд перешкод, що гальмують інтеграцію України в світове економічне суспільство, такі як: недосконала законодавча база; політична та економічна нестабільність країни, що заважає притоку інвестицій та розвитку конкурентоспроможних виробництв; дезорієнтація у формуванні зовнішньо-торгівельного профілю країни; архаїчна структура промисловості, яка не сприяє розвитку ринку високотехнологічних товарів.

Однак, володіючи інтелектуальним та матеріальним потенціалом виробництва товарів високих технологій, українські підприємства мають унікальну можливість виходу на ринок високотехнологічних товарів Європейського Союзу. Враховуючи співпрацю України з міжнародними організаціями (Світова організація торгівлі, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Центральнопівденноазійське співробітництво) та ЄС зокрема, промисловий профіль країни може визначитись через експансію українських компаній на європейський ринок альтернативних джерел енергії.

На підтвердження привабливості ринку альтернативної енергетики ЄС свідчить аналіз факторів виходу на ринок:

1. Політико-правові (сформована законодавча база, підтримка галузі з боку Євро Парламенту, визначені норми сертифікації продукції).

2. Економічні (зростання ціни на традиційні енергоресурси, 3-річна окупність проєктів українського походження, багатомільйонні інвестиції в галузь, ринковий потенціал, висока вартість транспортування газу/нафти).

3. Природні (дефіцит природних енергоресурсів, екологічна безпека, сприятливі кліматичні умови на території ЄС)

4. Науково-технічні (високо кваліфіковані спеціалісти, використання новітніх розробок у сфері АДЕ)

Адже головною ціллю Європейського Союзу сьогодні є досягнення 20% долі використання енергії з відновлюваних джерел до 2020 року.

Досліджуючи динаміку розвитку ринку нетрадиційних джерел енергії в Україні, можна зробити висновок, що країна є більш готовою в ролі виробника, а не споживача.

* аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Комплекс політико-правових, економічних та соціальних факторів роблять споживчий та промисловий ринки України не готовими для переходу на альтернативні джерела енергії. Саме тому, компаніям, задіяним на ринку альтернативної енергетики, слід взяти курс на захід та спрямовувати політику на освоєння ринку Європейського Союзу.

Таблиця 1
Основні види альтернативних джерел енергії

Основними видами альтернативних джерел енергії є :	<i>вітроенергетика</i>
	<i>геліоенергетика</i> (використання енергії Сонця)
	<i>альтернативна гідроенергетика</i> (хвильові електростанції, використання енергії малих річок)
	<i>геотермальна енергетика</i>
	використання енергії <i>біомаси</i>
	виробництво <i>біогазу</i>

Враховуючи ємкість європейського енергетичного ринку, для українських компаній це унікальна можливість виходу на міжнародну арену. Також, зважаючи на стрімкість розвитку галузі, в українських виробників з'являється додаткова можливість зайняти нішу на ринку. Проте, важливою умовою для здійснення швидкого та фундаментального освоєння галузі є вибір ефективної стратегії виходу на ринок.

Процес розширення економічної діяльності на ринок, який стрімко розвивається, вибір конкурентної поведінки, враховуючи короткостроковість періоду виходу та закріплення стійких позицій - це характеристики найбільш оптимальної стратегії охоплення ринку, а саме стратегії економічної експансії.

Аналіз сучасної літератури доводить, що на сьогодні немає чіткого визначення поняття «економічна експансія». Проте, варто зазначити, що визначення вчених з різних сфер наукової діяльності: політології, економіки, соціології та історії (Ушаков, Комлев, Крисіна, Борисов та ін.), зводяться до розгляду категорії «економічної експансії», як розширення сфери економічного впливу, економічних дій країни, фірми, концерну, монополій, господарських зв'язків. Що супроводжується агресивною поведінкою загарбницького характеру, спрямованою на економічне, політичне або ін. підкорення.

З огляду на вищесказане, пропонується узагальнене визначення:

«Економічна експансія» - це стратегія виходу на міжнародні ринки, яка передбачає стрімке (агресивне або менш агресивне) охоплення значної долі ринку для завоювання лідерства.

Подібна форма міжнародних економічних відносин є безперечно найефективнішою для охоплення ринку, який знаходиться на етапі зростання. Саме таким є ринок альтернативної енергетики ЄС. Дана стратегія безумовно забезпечить швидке освоєння та закріплення позицій лідера на великому за своїм масштабом ринку Євро Союзу. Крім того, українські виробники енергії з нетрадиційних джерел, за допомогою короткострокового характеру експансії, можуть вдало використати посткризовий період ринку ЄС через обмеженість місцевих компаній, які найімовірніше обернуть оборонну стратегію в даний період. Також, це дасть можливість українським виробникам перейняти досвід в іноземних компаній та в подальшому розвивати національний ринок у співпраці з Урядом України.

Література

- 1) Международные стандарты для разработки и продвижения энергоэффективности и возобновляемых источников энергии: Информационная статья МЭА [Электронный ресурс] // МЭА. –2008. – Режим доступа: http://www.iea.org/russian/pdf/promote_EE_russian.pdf.
- 2) Мировая: мировые товарные и финансовые рынки: аналитика [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ereport.ru/articles/oilcount.htm>.
- 3) Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь /за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
- 4) Старостіна А. О. Маркетингові дослідження. Практичний аспект / А. О.Старостіна.- К.: Видавничий дім «Вільямс», 1998. – 262 с.
- 5) Старостіна А. , Кравченко В. Сутність та практичне застосування методики конструювання категоріального апарату економічної науки (на прикладі понять «глобалізація» та «підприємницький ризик») // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – №128. – С. 5–11.
- 6) Энергосбережение: в Евросоюзе все по плану: аналитика [Электронный ресурс] //Энергетический портал Белоруси. – Режим доступа: <http://reenergy.by/index.phpk=view&id=335&Itemid=88888967>.

Харкова Л.О.*

ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ СТВОРЕННЯ МИТНОГО СОЮЗУ РОСІЇ, БІЛОРУСІЇ ТА КАЗАХСТАНУ

Питання ефективності Митного союзу між Росією, Білоруссю та Казахстаном є одним із найдискутивніших питань сьогодення. Сама Росія, як ініціатор такого об'єднання, декларує позитивну динаміку внаслідок участі у Митному союзі не тільки своєї економіки, але і економік Білорусі та Казахстану. Так, у заявах російських статистичних служб наголошується на значному збільшенні товарообігу між країнами-членами, хоча і не уточнюється, що цей товарообіг зріс за рахунок виключно сировинних товарів.

За результатами аналітичних досліджень Інституту народногосподарського прогнозування Російської академії наук поглиблення інтеграції в середні єдиного економічного простору Росії, Казахстану та Білорусі за рахунок розвитку торгових зв'язків, кооперації виробництва та вирівнювання технологічного рівня створює можливості для додаткового в середньому щорічному приросту ВВП країн-учасниць до 2030 року. Основними критеріями для збільшення динаміки валового

внутрішнього продукту при виборі митної політики є забезпечення розширення ринків для обробної промисловості (такого як машинобудування) та зменшення витрат на сировину та енергоносії як за рахунок застосування нових технологій, так і за рахунок зменшення долі митних платежів у їх вартості. Темпи росту ВВП наведені у Таблиці 1.

Таблиця 1

Темпи росту ВВП (ціни 2010 р.)	2010 -2015	2015-2020	2020-2025	2025-2030
Росія	4,90%	5,00%	4,60%	4,30%
Білорусь	5,10%	4,90%	4,60%	4,60%
Казахстан	4,70%	2,60%	2,30%	2,70%

Джерело: [1]

З економічної точки зору дуже важко оцінити обґрунтованість створення Митного союзу, адже попри обнадійливі прогнози російських статистичних та аналітичних служб, саме Митний союз, попри всі інші фактори, зруйнував економіку Білорусі та призвів до негативних наслідків в економіці Казахстану.

Так, внаслідок вивезення білоруського продовольства до Росії, фактично зменшується надходження до бюджету Білорусі, адже виробництва м'яса і молока дотується з бюджету. Внаслідок погіршення торговельного балансу з Білорусі швидко вимивається іноземна валюта. Експорт російських товарів збільшується, а імпорт з Білорусі загалом зменшується не лише в РФ, а й у країні ЄС, які наклали санкції на основні орієнтовані на експорт підприємства республіки. Росія не поспішає купувати у Білорусі промислові товари, що по-

* аспірантка кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

гірше платіжний баланс, - у той час як російські громадяни скуповують продукти, що сприяє товарному дефіциту.

Так само і Казахстан змушений вдаватися майже до білоруських прийомів: заморожувати ціни на соціально значущі товари, запроваджувати державне регулювання цін. Ситуація справді складна, принаймні незвична для благополучного Казахстану. Так, ледь не вдвічі подорожчали цукор, рослинна олія, крупи, м'ясо-молочна продукція. Наприклад, ціна на гречку порівняно з минулим роком зросла в 2,5 рази, яловичина подорожчала на 40%, баранина – на 33%. А фактична купівельна спроможність населення різко знизилася.

Більш того, не зважаючи на обнадійливі статистичні прогнози саме через Митний союз в самій Росії руйнуються цілі сектори економіки. Отже, вочевидь, питання все таки в геополітичному положенні Росії на карті світу. Однак бажання поставити на карту, крім економік Білорусі та Казахстану, ще і свою економіку викликає здивування, адже цю ситуацію прогнозували експерти набагато раніше. Так, за розрахунками фахівців, економічний ефект від створення Митного союзу очікувався вкрай негативним. Одразу після запуску проекту Митного союзу його вплив на економіки країн-учасниць змоделивали фахівці Світового банку. Прогноз було зроблено на основі методик Проекту аналізу глобальної торгівлі.

Результати показали, що наслідками створення Митного союзу будуть негативні ефекти від переорієнтації торгівлі, що перевищать позитивні ефекти від налагодження торгівельних зв'язків та скорочення ВВП усіх учасників: Росії на 0,66%, Білорусі на 2,77%, Казахстану на 0,54%. Детальні дані наведені у табл. 2.

Таблиця 2

ВВП			
	<i>Росія</i>	<i>Білорусь</i>	<i>Казахстан</i>
	-0,66	-2,77	-0,54
<i>Сектор</i>	Зміни у виробництві (по секторам)		
Бензин	-9,32	34,63	26,76
Газ	-1,4	-39,31	-2,17
Фінанси	2,01	-2,62	-0,26
Автомобільний	5,49	-3,83	-22,96
Сільське господарство	0,14	-0,47	-5,63
М'ясо	0,57	0,26	0,01
Важка промисловість	-1,7	-12,18	-11,26
Легка промисловість	3,11	-14,93	-3,44
Інші послуги	-0,15	11,75	1,16

Джерело: [2]

Два роки існування Митного союзу показали, що так і сталося. У вересні 2011 року Світовий банк понизив прогноз зростання реального ВВП РФ з 4,4% до 4% в 2011 році, а на 2012 рік з 4% до 3,8%. За оцінками експертів МВФ ріст ВВП Білорусі в поточному році буде 5,5%, а в 2012 році – 1,4%. Якщо прогнози експертів МВФ передбачають, що ріст економіки Казахстану у 2011 році складе 6,5%, то в 2012 році – 5,6%. Як видно, про-

гноз вкрай негативний. Отже виникає питання доцільності створення Митного союзу взагалі. За оцінками Митного та Євразійського союзів російським інтелектуальним товариством, проекти Митного та Європейського союзів безпосередньо пов'язані із стратегією модернізації, яка в свою чергу має дві складові: інноваційну та інтеграційну.

Як відомо, в основу Митного союзу була закладена модель імпортозаміщення. Однак самого ринку Росії не вистачить для ефективної модернізації за такою моделлю. З цією метою і відбувається наразі об'єднання Росії з Білоруссю та Казахстаном. Крім того, саме тому Росія і тисне на Україну та вимушує її вступити до Митного союзу, адже без українського ринку картина буде неповною. Тому питання чи стане Митний союз інструментом модернізації економік країн-учасниць наразі залишається відкритим.

Література

1. Статистичні дані Інституту народногосподарського прогнозування Російської академії наук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecfor.ru/>
2. Lucio Vinhas de Souza «An Initial Estimation of the Economic Effects of the Creation of the EurAsEC Customs Union on Its Members» – Economic Premise of the World Bank. – № 47. – 2011.

УДК: 631.151.6:664.7(477)

Голик С.І.*

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РИНОК ЗЕРНА УКРАЇНИ

В постіндустріальний період людство зіштовхнулося з новими проблемами ХХІ ст. В ЗМІ все частіше обговорюються зобов'язання України щодо СОТ, питання інтеграції держави до ЄС. Процеси об'єднання передбачувані, адже в умовах глобалізації країни не можуть бути ізольованими одна від одної. А от наслідки і вплив інтеграції України на її економіку та суверенітет невивчені. На прикладі ринку зернових культур доцільно простежити вплив інтеграційних процесів на економіку держави з метою виявлення переваг та недоліків.

Інтеграційним процесам присвячені роботи багатьох вчених, а саме: Л.Л. Антонюк, В.І. Богачьова, В.І. Власова, В.М.Геєць, М.Й. Маліка, О.Н. Сорокіна та ін., проте вплив глобалізації на ринок зерна повністю не досліджений.

16 травня 2008 року Україна стала повноправним членом СОТ. Було ухвалено нормативи щодо класифікації українського зерна. Через нові вимоги експортери в Україні були змушені знижувати його клас і реалізовувати як фуражне, яке на 40% дешевше. МІНАГРОПОЛІТИКИ ввело нормативи СОТ щодо визначення сортів зерна, підвищено вимоги до клейковини, хоча це не впливає на якість.

Саме членство в СОТ завадило Україні створити разом з Росією і Казахстаном зерновий пул, який дозволив би трьом країнам диктувати ціни на світовому ринку зернових культур. Тваринницька галузь України в занедбаному стані і після вступу в СОТ змін кардинальних не відбулося. Маючи величезні запаси фуражного зерна, аграрії могли б годувати ним тварин і продавати за кордон молоко, шкіри та м'ясо. Натомість, країна продає зерно за кордон, а м'ясо імпортує. Крім того, в Україні відбулося неприпустиме для європейських країн соціальне розшарування. Десятковий коефіцієнт (розрив між багатими і бідними) становить у нашій державі 1 до 40, тоді як у Росії 1 до 25, а в Західній Європі в середньому 1 до 8.

Але поряд з недоліками маємо переваги пов'язані з передбачуваністю на ринку зерна. Іншою перевагою членства в СОТ є можливість використання механізму розв'язання спорів. Цей механізм забезпечить «форум» для розв'язання багатьох торговельних суперечок. Членство у СОТ дає можливість формувати майбутні правила та розвиток світової торговельної системи.

Інтеграційні процеси невідворотні в умовах глобалізації. Тому Україна повинна не поспішати з рішеннями про приєднання до ЄС, де на нас не дуже чекають, а натомість поспішати:

По-перше, приводити в порядок тваринницьку галузь. Можна експортувати не зерно, а продукти з нього в тому числі м'ясо. Це створить додаткову вартість і Україна забезпечить перш за все власну продовольчу безпеку.

По-друге, відроджувати сільську місцевість. Заходи «зеленої скриньки» ніхто не забороняв. Село деградує. Тому завданням №1 стоїть його розвиток.

* аспірантка Інституту аграрної економіки

По-третє, зупинити відтік трудових ресурсів. Маючи родючі ґрунти і надзвичайно вигідне природно-географічне становище, в сільському господарстві України не хочуть працювати. Молодь виїжджає в Данію, Фінляндію, заокеанський Техас, де можна заробити.

Радує лише одне: після спаду іде підйом. Тож будемо сподіватися на відродження сільського господарства України, як житниці Європи.

*Крулько І.І.**

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ ВИМІР АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

У процесі інтенсифікації взаємовідносин України з ЄС та здійсненні адаптації законодавства України до законодавства ЄС значно зростає роль Парламенту, що вимагає активізації роботи як профільних комітетів, так і Верховної Ради в цілому. Успішне просування євроінтеграційним шляхом залежить від здійснення Верховною Радою України ефективної роботи в кількох напрямках:

- Законодавче забезпечення процесу інтеграції України до ЄС;
- Співпраця з органами виконавчої влади та неурядовими організаціями;
- Парламентський вимір співробітництва між Україною та ЄС.

У процесі реалізації законодавчого забезпечення інтеграції України до ЄС, Верховна Рада стає визначальним органом, адже від ефективної роботи парламенту залежатиме здійснення адаптації законодавства України шляхом прийняття законів.

На перший погляд, здавалося б, що законодавче забезпечення процесу інтеграції України до ЄС вичерпується ратифікацією міжнародних договорів, що визначають певні напрямки співробітництва між договірними сторонами, наприклад, Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС, яка була укладена 16 червня 1994 році в Люксембургу, ратифікована Верховною Радою 10 листопада 1994 року і набрала чинності лише 1 березня 1998 року. Ця Угода, до підписання і набрання чинності майбутньою Угодою про асоціацію, залишатиметься базовим правовим актом, що визначає взаємовідносини між Україною та ЄС.

Крім ратифікації міжнародних договорів, важливим аспектом у роботі Верховної Ради на шляху європейської інтеграції є прийняття законодавчих актів, які спрямовані на адаптацію законодавства України до права Європейського Союзу. Крім того, до повноважень Верховної Ради України, зокрема, віднесено забезпечення проведення експертизи внесених всіма суб'єктами права законодавчої ініціативи законопроектів на їх відповідність *acquis communautaire* на всіх етапах розгляду законопроектів. На думку автора, виконання цього завдання і має стати одним з пріоритетів у роботі парламенту, що позитивно відіб'ється не тільки на стані виконання положень Угоди про партнерство і співробітництво, але і значно удосконалив внутрішнє законодавство України.

Необхідно відзначити, що в цьому напрямку Верховна Рада України досягла певних успіхів. Зокрема, 21 листопада 2002 року Законом України схвалено Концепцію загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [2], на основі якої урядом розроблена Програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. 18 березня 2004 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [3].

На даному етапі адаптація законодавства здійснюється в рамках виконання Угоди про партнерство та співробітництво. Для ефективного виконання цього завдання у Верховній

* здобувач інституту законодавства Верховної Ради України

Раді України створений Комітет Верховної Ради України з питань Європейської інтеграції, однією з функцій якого є проведення експертизи законопроектів на відповідність їх праву Європейського Союзу та підготовка відповідних висновків.

Щодо здійснення співпраці Верховної Ради України з органами виконавчої влади, то у цьому напрямі цікавою є, зокрема, міжінституційна співпраця між Комітетом Верховної Ради України з питань європейської інтеграції та Міністерства юстиції щодо підготовки висновків по законопроектах.

Варто відзначити, що важлива роль у процесі адаптації законодавства України до законодавства ЄС відведена співробітництву з неурядовими організаціями, що полягає у створенні дорадчих та консультативних органів. Зокрема, при Комітеті Верховної Ради України з питань європейської інтеграції створено Науково-експертну раду, яка надає допомогу у підготовці експертних висновків щодо відповідності законопроектів *acquis communautaire*.

Одним з дієвих механізмів перевірки стану адаптації законодавства України до законодавства ЄС з боку Верховної Ради є проведення парламентських слухань. Парламентські слухання щодо співробітництва України та ЄС проводились двічі: 11 грудня 2001 року та 20 листопада 2002 року. За результатами цих слухань Постановами Верховної Ради України були схвалені Рекомендації, в яких, на рівні законодавчого органу, був закріплений курс України на європейську інтеграцію та членство в ЄС, який є «невід'ємним елементом внутрішніх реформ, спрямованих на економічне зростання, підвищення рівня життя народу, розвитку демократії, становлення громадянського суспільства...»[7].

Парламентський вимір співробітництва України з ЄС здійснюється в рамках існування Комітету з парламентського співробітництва між Україною та ЄС, який створений відповідно до статті 90 Угоди про партнерство і співробітництво і «є форумом, на якому зустрічаються члени Українського та Європейського парламентів для обміну думками» [1], а також має право подавати рекомендації Раді з питань співробітництва між Україною та ЄС. Засідання Комітету проводяться раз на рік, почергово у Києві та Брюсселі.

За результатами роботи на засіданні Комітету приймаються заключні заява та рекомендації, які відображають дійсний стан взаємовідносин між сторонами та сприяють розвитку взаємовідносин між Україною та ЄС.

Загалом, хотілося б відзначити підвищення активності та ролі Верховної Ради України в процесі європейської інтеграції, про що красномовно свідчить інтерес представників Європейського Союзу до діалогу саме з парламентарями. Це насамперед пов'язано з тим, що Верховна Рада України демонструє беззаперечне прагнення України інтегруватися до Європейського Союзу та закликала ЄС до переходу «на якісно новий рівень – від партнерства до асоціації, а також визнання Європейським Союзом кінцевої мети нашої співпраці – повноправного членства України в ЄС» [6].

В той же час, варто зазначити, що впродовж кількох скликань Верховної Ради України, починаючи з четвертого скликання, у парламенті сформувалася чітка проєвропейська більшість, що закладає впевненість на просування України шляхом європейської інтеграції та здійснення ефективної адаптації національного законодавства до законодавства ЄС.

Література

1. Закон України «Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами» від 14.05.94 // Відомості Верховної Ради України – 1994. – № 46.

2. Закон України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 21.11.2002 № 228–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 3.
3. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 // Відомості Верховної Ради України – 2004. – № 29.
4. Закон України «Про внесення змін до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 14.01.2009 // Відомості Верховної Ради України – 2009. – № 23.
5. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №35. – С. 2–12.
6. Постанова Верховної Ради України від 20 червня 2002 року «Про Звернення Верховної Ради України до парламентів, урядів та громадськості держав - членів Європейського Союзу»;
7. Постанова Верховної Ради України від 28 листопада 2002 року «Про рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом»;
8. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament «Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours», COM(2003) 104 final of 11.3.2003 // http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2003/com2003_0104en01.pdf.

*Хомутова А.Ю.**

РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На зламі другого та третього тисячоліть у світі відбувся черговий сплеск міграції. Не останню роль у цьому процесі відіграв розпад Радянського Союзу. Якщо раніше переселення населення відбувалося в рамках однієї держави, то з розпадом Радянського Союзу і лібералізацією режиму виїзду з колишніх республік СРСР географія значно розширилася. Внутрішня міграція перетворилася на зовнішню. Міграційна проблема набула більш глобальних ознак.

Найболючішим питанням, яке спіткало усі республіки Союзу, стала втрата, в першу чергу, перспективного та молодого освіченого населення. Одними з найбільш постраждалих пострадянських країн можна назвати Росію та Україну. Наприклад, середній вік трудових мігрантів з України був на три з половиною роки меншим від населення, зайнятого на території проживання: 36 проти 39,5. [1. с. 37] В Російській Федерації за даними Держкомстату Росії середній вік працеспроможного населення дещо менший. Але різниця суттєвіша і складає 7%: 30 проти 37 років. І саме на ці країни припадають найбільші масштаби міграційного обміну (близько 30%).

Проблеми і в Росії, і в Україні схожі: з 90-х років сотні тисяч фізиків, математиків, біологів, хіміків, медиків, інженерів, програмістів та інших висококваліфікованих працівників і діячів культури виїхало до країн Західної Європи, Сполучених Штатів Америки та Канади. Тобто розпочався процес масової еміграції наукових і викладацьких кадрів високої кваліфікації, зайнятих науковими дослідженнями і розробками, спеціалістів, що займаються кваліфікованою, інтелектуальною або творчою працею, включаючи потенційних спеціалістів, з метою покращення свого матеріального становища, реалізації власного потенціалу. Деякі науковці до цієї ж категорії мігрантів також відносять спортсменів та тренерів, фахівців з рідкісною професією, людей, які є елементом престижу країни. На сьогоднішній день в науковій літературі зустрічається багато варіантів аналогічних термінів: «відтік умів» або «відплив мізків» (від англ. «brain drain»), «відтік інтелекту», «відплив кваліфікованих кадрів», «відплив кращих голів» тощо. [2. с. 253-302]

Серед вітчизняних та зарубіжних вчених досі не вироблений єдиний підхід до оцінки інтелектуальної міграції. Більшість науковців мають позитивне ставлення до нетривалого виїзду наших фахівців за межі країни. Це важлива складова системи підвищення кваліфікації та збагачення досвідом, що сприяє інтеграції в світове науково-технічне співтовариство.

Зовсім інший підхід необхідний при оцінюванні наслідків постійної еміграції. Виїзд навіть невеликої кількості вчених є очевидною втратою для держави. Наприклад, у Росії на підготовку кожного спеціаліста витрачається близько 20 тис. доларів. [3. с. 8] В Україні ситуація близька до Російської – 20-25 тис. доларів. У США витрати коливаються від 150 до 800 тис. доларів. [4. с. 253-302]

* здобувач другого року навчання кафедри країнознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Крім того, для держави-постачальника інтелектуалів – це ще й недоотримання ВВП від здійснених витрат на освіту виїжджаючих з урахуванням проганої вигоди від їх діяльності в країні, посилення залежності країни від іноземного попиту на робочу силу, зростання інфляції. За розрахунками, проведеними на основі методики ООН, від'їзд одного фахівця завдає збитків близько 300 тис. доларів США. З виїздом спеціалістів ослаблюється науково-технічний потенціал країни-донора, що зумовлює уповільнення наукового і, як наслідок, соціально-економічного зростання. Залишається не вирішеним питання невідшкодованих витрат держави на виховання, навчання та підвищення кваліфікації емігрантів. Також втрачена вигода, що дорівнює очікуваному внеску емігрантів в економіку та науку країни за умов їх відмови від виїзду за кордон.

Росія знаходиться в більш виграшному варіанті, так як крім постачальника кваліфікованої робочої сили є і приймаючою стороною. Власна нестача компенсується досвідченими працівниками з менш розвинених пострадянських республік. А на місця наших українських спеціалістів, які масово їдуть до ЄС та РФ приїжджає некваліфікована робоча сила з бідних азійських країн [3. с. 69].

Безсумнівно, що більшість держав намагаються зацікавити та привернути висококваліфікованих фахівців із-за кордону. І якщо країни Європейського Союзу вже давно вбудували власну міграційну політику, то Україна з Росією лише стають на цей шлях.

Серед основних завдань у налагодженні взаємовідносин між нашими країнами є:

- Захист власних кордонів. І Україна, і Росія крім країн-постачальників робочої сили є водночас транзитними державами на шляху мігрантів з бідних азійських країн до ЄС. Отже бажано дійти згоди в двосторонніх відносинах і ратифікувати угоду про реадмісію з боку російської сторони;
- Сприяти розповсюдженню інформації у галузі міграції;
- Проводити роботу у напрямку повернення кваліфікованих людських ресурсів;
- Заохочувати та залучати до роботи іноземних високоосвічених фахівців.

Переміщення населення між державами стосується усіх континентів земної кулі, її розв'язання можливе за умови поєднання зусиль усієї міжнародної спільноти.

Література

1. Трудова міграція громадян України. Біла книга: Монографія. / Авт. Колектив; За ред. В.Я. Шибко. – К.: ВП.Ц «Київський університет», 2006. – 201 с.
2. Пуригіна О.Г., Сардак С.Е., Міжнародна міграція: Навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 312 с.
3. Гриценко Н.Н. Формирование правовых основ и механизмов социальной политики // Народонаселение. – 2001. – №4. – С.56–65.

УДК 339.92:130.123 (4)

Хандусь А.К.*

ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В СФЕРЕ ДУХОВНОЙ ЖИЗНИ ЕВРОПЫ: ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ И НЕГАТИВНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ

Рассматриваемый мною вопрос о интеграционных процессах в сфере духовной жизни Европы, достаточно обширный. Многие аналитики, политологи, и даже духовенство следят за процессом присоединения Украины с Европой. И действительно, возможно такое воссоединение послужит всестороннему развитию нашей страны. Но что касается интеграционных процессов в сфере духовности, давайте подумаем.

Вообще идеи глобального общества высказывались древнегреческим мыслителем Диогеном, он использовал понятие «космополит», то есть гражданин мира (гражданин космополии (общества мира) [1].

В последнее время в мировом научном сообществе становится всё более популярной концепция глобального общества (Global society), с точки зрения которой все люди нашей планеты являются гражданами единого глобального общества, которое состоит из множества локальных обществ отдельных стран мира.

Для духовной, культурной интеграции характерно сближение деловой и потребительской культуры между разными странами мира и рост международного общения. С одной стороны, это приводит к популяризации отдельных видов национальной культуры по всему пространству объединяемых. С другой стороны, популярные международные культурные явления могут вытеснять национальные или превращать их в интернациональные. Многие это расценивают как утрату национальных культурных ценностей и борются за возрождение национальной культуры.

Украина, придерживаясь христианских ценностей, христианского верования, при соединении с Евросоюзом, может утратить свою независимость в духовном плане, утратить свою идентификацию. Если, к примеру, в отношении экономики, является реальным единая форма правления, то в плане духовного – не уверен.

- Христианство
- Ислам
- Буддизм

В условиях глобализации исчезает все национальное и индивидуальное. Если брать экономику, то теперь уже никто не говорит о развитии национальной экономики, о том, что каждое государство может и должно прежде всего развивать свою собственную экономику. Теперь ее судьбу решают не национальные политические институты, а транснациональные корпорации, Международный валютный фонд, Всемирный банк развития, Всемирная торговая организация и другие международные экономические институты. Нет сегодня национальной политики, поскольку национальные правительства, особенно слаборазвитых стран, мало что решают. Вообще сегодня международные институты играют главную роль в политике, а не национальные государства. Такие же коренные изме-

* Magister of Theology International Baptist Theological Seminary (Prague, Czech Republic)

нения произошли и в духовной сфере. Исчезает национальный колорит культуры, исчезла национальная одежда. В Европе, Азии, Америке, Австралии и других регионах земного шара все носят одинаковую одежду.

Но глобализация этим не ограничивается. Пожалуй, главное последствие глобализации – это примитивизация общества, то есть чрезмерная упрощенность, стандартизация и унификация. Казалось бы, что здесь плохого? Чем проще, чем стандартнее и унифицированнее жизнь людей, тем им легче общаться между собой, тем легче жить. Но на самом деле примитивизация приводит к потере оригинальности, индивидуальности, многообразия, национального колорита и своеобразия. В истории человечества, были периоды, когда считалось, что если человек верующий, христианин, значит, он человек интеллектуально развит, и с его мнением считались.

В эпоху глобализации все упрощается, все примитивизируется: экономика, политика, культура, вообще духовное творчество представляются простым и незамысловатым.

Глобализацию критикуют не только антиглобалисты и некоторые политики, но также ряд экономистов и учёных. Например, известный экономист Джозеф Стиглиц написал несколько книг, в которых содержится острая критика глобализации. Стиглиц доказывает на многочисленных фактах и примерах, что она разрушает промышленность, способствует росту безработицы, нищеты, тормозит научно-технический прогресс и усугубляет экологическую катастрофу на планете. Он критикует политику глобальных институтов: ВТО, МВФ, — которые, по его мнению, используют глобализацию и её идеологию (свободная торговля, свободный доступ к сырьевым ресурсам, использование в качестве мировых валют «бумажных» доллара и евро, вмешательство международных институтов во внутреннюю политику и т. д.) в интересах нескольких наиболее развитых государств, в ущерб большинству стран на планете [2].

Некоторые авторы указывают на то, что глобализация способствует падению рождаемости. Другие утверждают, что глобализация способствует росту спекулятивной экономики, монополизации производства и сбыта товаров и перераспределению богатства в пользу небольшой группы людей «мирового правящего класса».

Література

1. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. – М.: Политиздат. – 1981. – 445 с.
2. Joseph E. Stiglitz. Globalization and its Discontents / W.W. Norton & Company. New York London, 2002. – 76 p.

УДК 339.9:368(477)

Ленак Л. А.*

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Сучасний світогосподарський розвиток характеризується розгортанням глобалізаційних процесів, які докорінно змінюють структуру міжнародних економічних відносин. Фінансовий капітал стає найбільш глобалізованим економічним ресурсом, коли темпи його руху значно перевищують динаміку світового виробництва і торгівлі. Безпрецедентна міжнародна мобільність фінансових інструментів, їх інноваційний характер за умов лібералізації, з одного боку, обумовлює глобалізацію фінансових ринків, що функціонують у все більш уніфікованому висококонкурентному середовищі. Це надає нові можливості ефективного використання фінансових ресурсів, сприяє загальному економічному прогресу. З іншого боку, посилюється вплив деструктивних чинників, пов'язаних із глобальними спекулятивними операціями, загрозливо збільшується розрив між фінансовим і реальним секторами світової економіки, регіональна фінансова нестабільність провокує економічні кризи глобального характеру.

Глобалізація та інтеграційні процеси на ринку страхових послуг відбувається в умовах:

- загострення конкуренції між найкрупнішими транснаціональними страховиками;
- появи нових видів страхування і перестраховування;
- злиття страхового, банківського і фінансового капіталів;
- початку процесу формування всеохоплюючого і ефективного міжнародного страхового законодавства;
- адаптації національних ринків до нового режиму міжнародної торгівлі страховими послугами.

Глобальна страхова діяльність головних її суб'єктів (транснаціональних страхових корпорацій, їх груп, тандемів, стратегічних альянсів, конгломератів, пулів, метаброкерів) здійснюється за умов фінансової лібералізації і міжнародної уніфікації принципів, норм і правил страхування, насамперед, у межах Генеральної угоди з торгівлі послугами Світової організації торгівлі. Ключовою тенденцією стає інтеграція страхових та інших фінансових послуг із концентрацією страхувального і перестраховувального капіталу при змінах традиційних видів і форм страхування інноваційного характеру. Враховуючи, що страхові ринки країн, що розвиваються, та країн з перехідними економіками є пріоритетними у міжнародній експансії провідних страхових ТНК світу, важливою є оцінка її впливу на ринки приймаючих країн. Прихід іноземних страхових компаній супроводжується значними інвестиціями, збагачує національну страхову систему новими продуктами, технологіями, управлінськими підходами тощо.

Однак за умов, коли іноземний капітал починає відігравати визначальну роль, обмежуються можливості державної соціальної політики, порушуються важливі макроекономічні пропорції як між реальним і фінансовим секторами національної економіки, так і всередині останнього. Одночасно зростають масштаби застосування іноземними страхо-

* магістрант Київського національного торговельно-економічного університету

вими компаніями методів недобросовісної конкуренції. Це потребує нових підходів в державному регулюванні страхової діяльності. У цьому контексті важливою є діяльність Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю (1994 р.), цілі. Загалом, на ринку страхових послуг України, за даними рейтингів, найкрупнішими страховими компаніями із іноземним капіталом займають АХА (АХА Group (Франція) – 5 місце в рейтингу топ-10 (рейтинг страхових компаній за розміром активів станом на I півріччя 2011 року), ПРОВІДНА ООО «Росгосстрах» - 7 місце, ПЗУ Україна (Польща) – 8 місце.

Отож, проникнення міжнародних фінансових груп на вітчизняний страховий ринок, з одного боку, становить загрозу ринковим позиціям українських страховиків, а з другого — потребує здійснення істотних кроків у напрямі підвищення конкурентоспроможності власного продукту й запровадження ефективних систем управління ним. Разом із тим, з точки зору страхувальників, експансія іноземного капіталу є позитивним явищем, що дає змогу диверсифікувати асортимент страхових послуг на вітчизняному ринку, підвищити стандарти страхування й доступність страхових продуктів для ширшого кола потенційних страхувальників, які на сьогодні через низьку платоспроможність не в змозі скористатися послугами українських страховиків. В загальному вигляді соціально-економічними наслідками інтенсифікації міжнародних фінансових потоків для вітчизняного страхового ринку є такі:

- перехід на стандарти всесвітньої страхової культури;
- формування великих вітчизняних інституційних інвесторів, які відіграватимуть дедалі важливішу роль як у національній економіці, так і в інтеграційних процесах у світову економіку;
- подальша концентрація капіталу у страхових групах та їх злиття з банківським і фінансово-промисловим капіталом, а також підвищення на цій основі рівня участі страхового бізнесу в інвестиційних процесах;
- запровадження інноваційних механізмів для просування страхових продуктів на ринок.

*Гончар В.В.**

РАЗВИТИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ В РАМКАХ СОДРУЖЕСТВА НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ

Интеграционные процессы происходят на постсоветском пространстве фактически с момента приобретения бывшими советскими республиками статуса независимых государств. Главной особенностью интеграционных процессов можно считать то обстоятельство, что они были основаны в момент возникновения новых независимых государств и в то же время – их общественно-политической и экономической трансформацией, которая привела, в частности, к глубокому экономическому кризису. Экономическая интеграция происходила одновременно с другими глубинными общественными процессами и под их влиянием. Кроме того, новые независимые государства вышли на мировое экономическое пространство как самостоятельные игроки и, с одной стороны, попали под влияние мировых тенденций и жестких условий глобального экономического развития, из другого – получили возможность выбора, как торговых партнеров, так и направлений торговой интеграции.

Интеграционные процессы на пространстве СНГ имеют разно скоростной и разно уровневый характер, и развиваются они в формате Содружества Независимых Государств, Евразийского экономического сообщества, Союзного государства России и Белоруссии. Дальнейшая экономическая интеграция в рамках СНГ будет проходить на базе совершенствования зоны свободной торговли в соответствии с нормами ВТО. Второе направление для активизации интеграционных процессов на пространстве СНГ – совместная реализация крупных (инфраструктурных) проектов. Прежде всего, это – транспорт. Второе – энергетика (энергоустойчивость в области электроэнергетики). Важным проектом является сотрудничество в сфере образования.

Успешное развитие интеграции на микроуровне - основа реального интеграционного сближения участников, выстраивания кооперационно-технологической инфраструктуры сотрудничества. Неудачи прошлых интеграционных проектов на постсоветском пространстве во многом объясняются их неспособностью вовлечь в интеграционное взаимодействие критическую массу хозяйствующих субъектов, малых и средних предприятий, обеспечивающих расширение внутриотраслевой торговли и производственной кооперации. Обеспечение реальной интеграции на микроуровне требует системы мер, направленных на выравнивание и совершенствование предпринимательского климата в зоне интеграции, а также прямую государственную финансовую, организационную и иную поддержку кооперационных проектов.

Весомую роль в развитии межрегионального сотрудничества в СНГ имеют программы межрегионального и приграничного сотрудничества, которые были подписаны Российской Федерацией с Украиной и Казахстаном. Регулярно проводятся встречи руководителей приграничных территорий России, Беларуси, Казахстана, Украины.

* студентка 5 курса, специальности международные экономические отношения Одесского национального университета им. И.И. Мечникова

Одним из основных показателей, характеризующих степень эффективности интеграционных процессов, является взаимная торговля.

По данным ФТС России, в 2011 году внешнеторговый оборот России со странами СНГ вырос по сравнению с предыдущим годом на 27,4% и составил 82,4 млрд. долл. США, в том числе экспорт – 52,6 млрд. долл. США (почти на четверть больше, чем в предыдущем 2010 году), импорт – 29,8 млрд. долларов США (рост более чем на треть). Доля стран СНГ в общем объеме внешней торговли России выросла по итогам 2011 года до 15%. Основными торговыми партнерами России среди стран СНГ являются Украина (доля в общем товарообороте со странами СНГ в 2011 году – 36%), Белоруссия (31,6%) и Казахстан (20,1%).

В целом структура внешней торговли России со странами СНГ, в отличие от торговли с ЕС (основным торговым партнером), носит более рациональный характер. Хотя объем торговли России с Евросоюзом в целом существенно превышает товарооборот со странами СНГ, по отдельным товарам рынки стран Содружества более значимы. Так, поставки машинно-технической продукции в страны СНГ по объемам в три раза превышают объемы экспорта аналогичной продукции в Евросоюз. В 2010 году Россия поставила в страны СНГ машинно-технической продукции на 9,6 млрд. долларов, что составило 18,3% от общего объема экспорта России в страны СНГ. Для сравнения: в экспорте в страны дальнего зарубежья доля машин и оборудования составила 3,4%. Значительно больше поставляется в страны СНГ и продукции агропромышленного комплекса, текстильных товаров.

Структура российских закупок в странах СНГ в определенной степени также отражает взаимодополняемый характер экономик стран Содружества: на долю продукции машиностроения приходится почти 32%, на металлопродукцию – 21%, продовольственные товары – 14,4%, продукцию химической промышленности – 10,2%.

Важной составляющей торгово-экономических отношений России со странами СНГ является инвестиционное сотрудничество. Ведущую роль в этих процессах играет набирающий силу российский капитал.

По данным Росстата, объем накопленных российских инвестиций в странах СНГ на 1 января 2011 года составил 2,52 млрд. долл. США. При этом фактические данные значительно выше.

Мировой валютно-финансовый кризис разделил участников СНГ на две группы.

Первая группа – это страны нетто-экспортеры энергоносителей (Азербайджан, Казахстан, Туркмения, Узбекистан), которые сильно пострадали от падения мировых цен на нефть, но сумели сравнительно быстро восстановиться за счет накопленных резервов и возобновившегося роста котировок на нефтяном рынке. Важно, что эти страны в меньшей степени зависят от состояния экономики России и других государств Содружества. В 2008 г. в экспорте Казахстана на СНГ приходилось лишь 16%, в экспорте Азербайджана – 3%, поскольку практически все объемы энергоносителей – основного экспортного товара – направляются в дальнее зарубежье.

Вторая группа стран – нетто-импортеры энергоносителей, чей рост в последние годы подпитывался масштабным внешним кредитованием, благоприятной конъюнктурой на рынках многих видов неэнергетического сырья и промышленных полуфабрикатов, расширением рынков сбыта в России и увеличением трансфертов от трудовых мигрантов, опять же из России. Кризис привел к существенному ослаблению перечисленных источников роста, что вызвало значительное общее ухудшение ситуации в этих государствах.

Перспективы выхода из кризиса для последней группы стран достаточно неопределенные, поскольку связаны с проведением болезненных реформ, финансовой поддержж-

кой политически и социально значимых, но неэффективных секторов и производств, сопряженной с ростом проблемных кредитов, получением внешних займов. Для данной группы стран важно понимать, за счет чего (кого) они будут выходить из кризиса, какова будет роль в этом процессе Международного валютного фонда, других международных финансовых организаций и программ финансовой поддержки и содействия развитию со стороны ведущих мировых и региональных держав, каковы могут быть требования доноров и уступки в их пользу.

Растущая международная и двусторонняя финансовая помощь наиболее сильно пострадавшим от кризиса странам Содружества способна ухудшать интеграционную перспективу, поскольку любые программы помощи концентрируют внимание на внутренних проблемах и подталкивают к большей внешней открытости в целях создания благоприятных условий доступа на рынок для международных инвесторов. Тем более, что в период кризиса возможно получение существенного дисконта при покупке активов. Надо также учитывать, что значительная часть внешней финансовой помощи СНГ носит «связанный» характер и обуславливается проведением определенной экономической политики, предоставлением тех или иных уступок/преференций странам-донорам, закупками у них оборудования, технологий и т.д.

*Брисенков Д.А.**

ПРОТИРІЧЧЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ ЧЕОРНОМОСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Європа, Північна Америка і Південно-Східна Азія є трьома найбільшими центрами економічного розвитку, які характеризуються надзвичайно інтенсивним рухом товарів та послуг, ресурсів. Так із країн Східної і Південно-Східної Азії до Європи наприкінці ХХ століття надійшли товари на суму понад 200 млрд. дол. а у зворотному напрямку – на суму до 150 млрд. дол. [1].

У 1991р. президент Туреччини Тургут Озал виступив з ініціативою створити союз чорноморського регіону, метою якого стало створення трансрегіональної системи співробітництва, яка стала першим інтеграційним утворенням нового етапу світової економіки, яке об'єднало в собі країни з різними політичними та економічними формами.

Так у 1992р. була підписана декларація і визначені основні завдання ОЧЕС. Головними цілями ОЧЕС стало посилення процесу інтеграції національних транспортних систем, розвиток мережі міжнародних транспортних коридорів та паневропейської транспортної зони Чорного моря (BS PErA).

Ще одною не менш важливою метою ОЧЕС є створення зони вільної торгівлі на території регіону. Ця організація на сьогоднішній день нараховує дванадцять країн – учасниць, а саме Сербію, Албанію, Грецію, Молдову, Азербайджан, Туреччину, Росію, Україну, Вірменію, Болгарію, Румунію та Грузію. Також до складу організації входять міжнародні організації – Чорноморський клуб, Європейський Союз та організації Балтійського регіону.

ОЧЕС як товарно-економічний інтеграційний союз має як позитивні так і негативні характеристики розвитку. До позитивних ефектів можна віднести те що, збільшився масштаб ринку, що дає змогу підприємствам збільшити свій капітал за рахунок виходу за межі національного ринку. Як свідчить статистика на початок 2000 р. двосторонньої торгівлі товарами та послугами між Україною та Грецією експорт склав 92 млн. дол. США, а імпорт 48 млн. дол. США, на кінець 2008 р. експорт товарів та послуг становив 480 млн. дол. США, а імпорт 230 млн. дол. США. Що стосується іншої країни – учасниці ОЧЕС, а саме Туреччини, то на момент утворення ОЧЕС обсяги взаємної торгівлі був близько 126 млн. доларів США, в 2003 р. вони зросли майже у 14 разів і досягли позначки 1,7 млрд. дол. США [1].

Не зважаючи на інтенсифікацію товаропотоків внаслідок інтеграції виник ефект втрат від збільшення масштабів виробництва у зв'язку з формуванням дуже великих компаній. Так на сьогоднішній день в Україні працює 20 турецьких будівельних компаній, які залучені до 41 проекту, загальна вартість яких складає близько 500 млн. дол. США [2].

ОЧЕС відчуває чисельні перешкоди на шляху свого розвитку. Ще в перші роки свого існування в ОЧЕС виникли проблеми з реалізацією поставлених задач. Йдеться про нестачу фінансових ресурсів. У Стамбульській декларації зазначалося про необхідність створення установи Чорноморського банку торгівлі й розвитку (ЧБТР). Лише в 1995р. після

* студент 4 курсу Запорізького національного університету

надання ЄС 250 тис. євро, розпочалась розробка бізнес плану ЧБТР. В повну потужність цей банк запрацював лише 24 січня 1997р. Статутний капітал ЧБТР складає 1,35 млрд. дол. Частка РФ в статутному фонді ЧБТР складає 16.5%. РФ є одним з головних акціонерів банку. Другою негативною рисою є недостатня ефективність співробітництва між країнами учасницями, пов'язана з територіальними претензіями деякими з них, відсутність на сьогодні можливостей їхнього врегулювання. Третя негативна риса – це загострення стосунків між окремими членами ОЧЕС, а саме Туреччиною і Грецією, Азербайджаном і Вірменією, політичне протистояння між Росією та Туреччиною.

Значною є проблема відсутності між країнами – учасницями ОЧЕС чіткого поділу праці, що є необхідною умовою розвитку регіонального ринку. Як приклад частка Росії в товарообороті з регіоном ОЧЕС за останні роки залишається практично однаковою і становить близько 15% від загальної величини (2/3 з яких припадає на Україну), для України цей показник дорівнює 11 – 12% (88% за рахунок Росії), для Туреччини – 7, Греції – 3 у імпорті і 9 – у експорті, Болгарії – 32, у Молдови 80%. Така диспропорція частково пояснюється тим, що формування ОЧЕС відбулося на стику торговельно-економічних систем, що мали різні концепції розвитку: Рада Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) та Європейський Спільний Ринок (ЄСР). Ця обставина обумовила низький обсяг взаємної торгівлі між країнами, що належали до двох систем. Нині із держав Чорноморського регіону Вірменія, Албанія, Болгарія, Греція, Румунія, Туреччина та Україна є повноправними членами СОТ.

До позитивних рис ОЧЕС можна віднести розробки стратегічно важливих транспортних проєктів, які передбачають об'єднання енергосистем країн регіону в єдине кільце, вдосконалення нафтопроводів, формування системи транспортування енергоносіїв. Заслужують на увагу також проєкти створення Євроазіатської магістралі та Чорноморської кільцевої автостради, а також налагодження інформаційної структури. Наприклад, реалізується проєкт волокно – оптичного зв'язку ІТУР (Італія – Туреччина – Україна – Росія) [3].

Особливий акцент слід зробити на інтересах деяких країн, що до ОЧЕС. Після розпаду Радянського Союзу в Чорноморському регіоні з'явилась група держав, яка потрапила в сферу зовнішньоекономічних і політичних інтересів Туреччини, яка прагне стати регіональним лідером, збільшити власну економічну потужність. Але нажалі спостерігається невідповідність бачення розвитку національної економіки Туреччини та країн партнерів, розвиток яких заснований на міжнародній фінансовій допомозі, спрямованій модернізацію і трансформацію державного сектору.

Концентрація інтересів РФ стосується збереження контролю над нафтогазовими проходами, основними вантажопотоками на залізницях, автомагістралях країн Центральної і Середньої Азії. Особливу цікавість Москва виявляє до того, щоб примусити азербайджанську та інші зацікавлені сторони погодитися на трансфер каспійської нафти, що виробляється Азербайджаном, через російський нафтопровід. Головними напрямком співробітництва для України є реалізація проєктів в рамках ОЧЕС щодо модернізації нафтопереробних заводів, створення нових потужностей, зокрема терміналів на берегах Чорного моря для прийняття нафти та газу, здійснення наукових досліджень з іноземними фірмами щодо використання нетрадиційних джерел енергії.

Коротка історія ОЧЕС і його сучасний стан говорить нам про складності досягнення поставлених ним цілей. Тим не менш стосунки з країнами Чорноморського регіону у рамках ОЧЕС є важливим економічним та політичним прецедентом у розбудові регіональної системи безпеки та соціально-економічного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Кочубей Ю. Відповідно до «чорноморської орієнтації» / Ю. Кочубей // Політика і час. – 2003. – № 1. – С. 44–51.
2. Мусієнко М. Торгувати активно і цивілізовано // Діловий вісник. – 2003. – № 6. – С. 10–11.
3. Україна розгалужує мережу сучасного зв'язку [Електронний ресурс] // Галицькі контракти. – №50. – 1997. – Режим доступу до журналу:
<http://archive.kontrakty.ua/ukr/gc/nomer/1997/50-97/zvjzok50.htm>.

Луцька О.П.*

PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE INTEGRATION PROCESSES IN THE EUROPEAN MONETARY UNION

The main aim of this research is to outline fundamental problems which the European Monetary Union is currently facing and to examine rationality of austerity measures which have been taken by peripheral countries in order to regain price competitiveness and investor confidence.

The importance of the EMU to the world economy cannot be neglected simply due to the fact that the euro zone produces nearly 20% of global GDP [1]: this is the main reason why failure of the EMU-authorities to cope with the repercussions of the debt crisis effectively will result in a slowdown of global economy and huge losses to the world financial system. That's why ongoing state and prospects of further integration in the EMU are rewarded by the world community as an urgent problem which needs an in-depth analysis in order to reveal the flaws in the fundamentals of the euro area.

The EMU is undoubtedly the most controversial and ambiguous integration project in the world history: on the one hand, steep GDP growth of the euro zone which exceeded growth rates in the USA in each of the three years before recent debt crisis [1] and dramatic increase of income in most peripheral countries during the last decade are viewed mostly as result of liberalization and introduction of single currency but, on the other hand, huge losses of banks which have exposure to government bonds issued by insolvent countries and ongoing slowdown even in the biggest EU economies are also considered to be caused by integration.

The main flaws of the EMU model and corresponding repercussions which have been caused by them are:

- The decision of the EMU-authorities to consolidate control over monetary issues but to retain fiscal policies under jurisdiction of member states turned out to be the main fault of the EMU model. Introduction of a single currency and convergence to low interest rates without establishment of a proper monitoring system has led to a debt-fuelled boom in the periphery. Encouraged by positive market expectations, these countries (both governments and private sector) took on loans which exceeded their ability to repay them and to a great extent this lending proved to be unproductive. Due to these reasons, advanced economies of the euro zone benefited from growing demand for credits while periphery countries like Greece delayed implementation of essential reforms and experienced loss of competitiveness because of unjustified wages rises. This tendency is illustrated by the Chart 1 (unit labor costs (ULC) measure the average cost of labor per unit of output and are calculated as the ratio of total labor costs to real output; that's why ULC serve as one of the best indicators of manufacturing efficiency, competitiveness and real convergence of the economies)[1].

- Legislative mechanisms make it impossible for the EMU to respond to market changes in time (e.g. agreements on bail-outs for ailing economies take too long to reach, meanwhile bonds of these countries lose their value and funding costs soar, resulting in aggravation of economic situation). Sharing a currency demands a deeper political and fiscal integration in order

* студентка III курсу спеціальності «Міжнародна економіка» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: к.е.н., доц. Шевченко В.Ю.

to ensure «symmetric reaction» of member states and to make the EMU more flexible and adjustable to market trends.

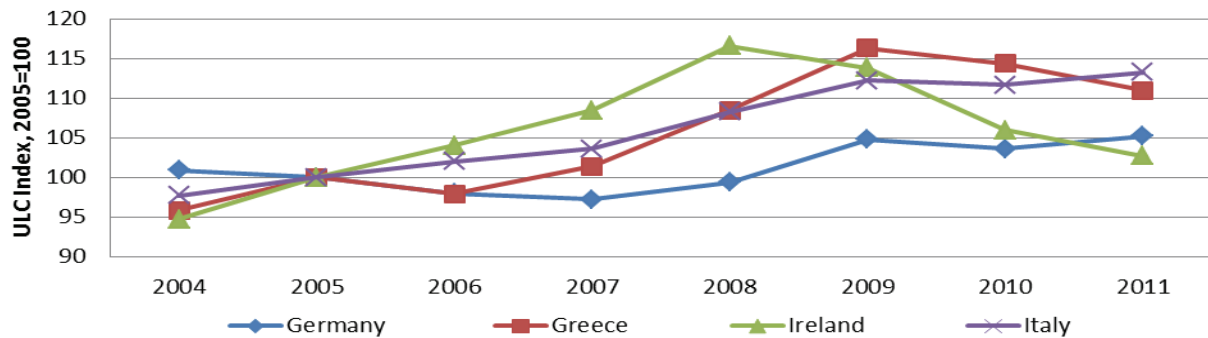

Chart 1. ULC development in selected EMU countries since 2000, percent 2005=100 [2]

All scenarios which have been drawn up by the researchers concerning prospects of the EMU are based on two possible outcomes: whether the peripheral countries will be able to implement austerity measures e.g. cut their spending and wages or fail to implement them and will be forced to default on their liabilities and, in the worst case, even to leave the euro zone [1]. Appropriateness of these measures is ambiguous, especially under the threats of looming recession. A widespread notion is that peripheral countries have to stimulate growth and to introduce easy monetary policy and that austerity equals prolonged recession, soaring unemployment and decreasing domestic demand. But, to my mind, more convincing is evidence in favor of the theory that austerity may require a period of painful adjustments but will be beneficial in the long term. The core advantage is that implicit compliance with legislation which introduces austerity measures will have a calming effect on the financial markets and will result in lowering of the funding costs and enable peripheral countries to service their debts. What’s more important, the long-term interest rates will drop too and it will have a positive impact on economic growth. This statement is backed up with Chart 2: the value of the coefficient of determination (0, 9026) serves as the best example of strong interconnection between long-term interest rates and real GDP growth rates.

That means that despite possible decrease in domestic demand in the short and medium term, austerity is inevitable and the only accessible way to lower funding costs and to improve competitive positions for the periphery (due to the single currency there is no possibility to devalue and leaving the EMU and reversion to national currency also involves huge losses).

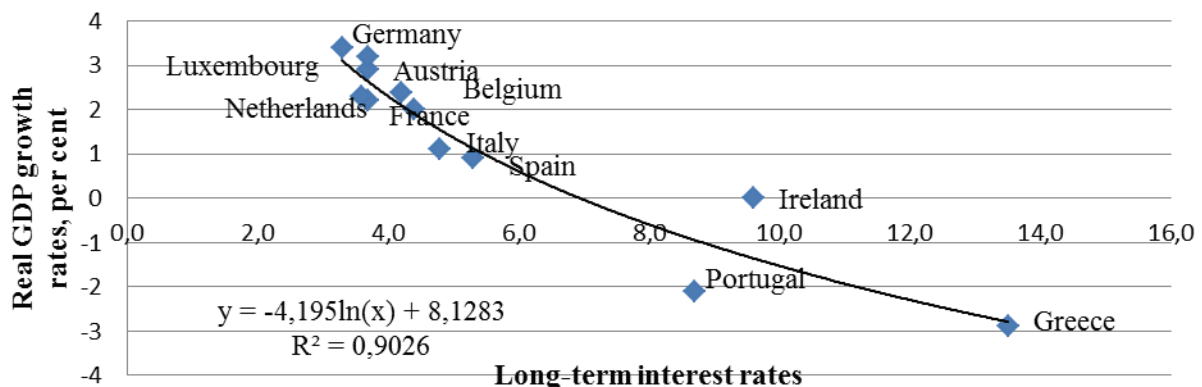

Chart 1. Impact of long-term interest rates on real GDP growth of the EMU-countries (2011) – author’s calculation based on the OECD data – [2]

Therefore, we arrive at a conclusion that the only way to make the EMU «work at full capacity» is to deepen political and fiscal integration (some important measures have already been

taken), introduce austerity measures in order to boost exports and regain price competitiveness and stick to debt regulation policies which have been introduced last year. These steps will enable the EMU-countries to unify their responses to changes in the economic environment and to improve the efficiency of collective measures.

Literature

1. Can the euro zone survive its debt crisis? [Electronic Resource] / Economist Intelligence // State of the union. – 2011. – Access mode: <http://pages.eiu.com/rs/eiu2/images/EuroDebt-PaperMarch2011.pdf>.
2. Economic Outlook [Electronic Resource] / OECD Economic Outlook, – Vol.1 – 2011. - Access mode: http://dx.doi.org/10.1787/eco_outlook-v2011-1-en.

Зуб Н.В.*

THE EFFECTIVENESS OF INTERGRATION PROCESSES IN APEC

The study is for assessing of integration process peculiarities in case of the Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC). It is analyzed which countries committed to reduction of trade barriers in APEC most of all. The review and further analysis of effectiveness of cooperation between APEC members is given.

Economic integration has several forms (often represented as stages): preferential trade area, free trade area, customs union, common market, economic union.

Integration effects could be assessed with quantitative and qualitative indicators. Quantitative ones include elimination of trade barriers, investment facilitation, intraregional trade, density of free trade agreements, price convergence, and many others. Qualitative indicators of economic integration embrace policy cooperation, interdependence of economies, common structural changes etc.

Established in 1989, APEC is an intergovernmental forum for facilitating economic growth, cooperation, trade and investment in the Asia-Pacific region. It proceeds on a voluntary, non-binding, and consensus-oriented basis. APEC has an ambitious objective of creating a regional community – free trade and investment area for Asia-Pacific region.

Asia-Pacific region is very dynamic. Between 1989 and 2010, APEC has seen a five-fold increase in economies' total trade (goods and services), from US\$3.1 trillion to US\$16.8 trillion. There was a similar increase in output, employment and decline in poverty levels. GDP of APEC economies grew by 28 percent between 1999 and 2009 [2]. Average tariffs in the region have fallen from 17 percent when APEC was established in 1989, to 6.2 percent in 2009.

Three of the world's 10 largest economies (USA, China, and Japan) are in the Asia-Pacific, as well as more than half of the world's top 20 trading economies. Nearly half of intra-Asia trade is conducted within the region – it is comparable to the EU and it is a much higher share of the intra-regional trade within NAFTA, and ASEAN-7 economies.

The year 2010 was the deadline for meeting mid-term Bogor Goals. APEC's developed economies still maintain trade barriers in sensitive sectors but have made fairly good progress on trade and investment facilitation [3].

Since the Bogor Declaration the number of FTAs in APEC region increased dramatically. Currently, there are 123 free trade agreements involving APEC members, 48 of them between APEC economies. The percentage of trade with FTA partners in 1996 and 2009 is represented in the Table 1.

Trade with FTA partners now plays bigger role for APEC members in comparison to 1996. This is especially important for APEC8 – developing countries, in which percentage of export to FTA partners increased by 139 % from 1995 till 2009, while import showed the growth of 178%. In general for all APEC countries the percentage of export to FTA partners increased by 62% from 1996 till 2009, and the percentage of import from FTA partners increased by 57%.

* студентка III курсу спеціальності «Міжнародна економіка» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: к.е.н., доц. Шевченко В.Ю.

Table 1
Percentage of trade with FTA partners

	Export		Import	
	1996	2009	1996	2009
<i>Weighted average</i>				
APEC5	28,2	37,3	26,4	31,1
APEC8	19	45,5	16	44,4
2010 economies	24,8	40,9	22,7	36
APEC	22,6	36,5	21	33

Source: [1]

Trade liberalization can be assessed using many different indicators, but the most visible one is the reduction of tariffs. In the Chart 1 the comparison of effective tariffs in 1996 and 2009 in APEC5, APEC8 and in all the 2010 economies is given.

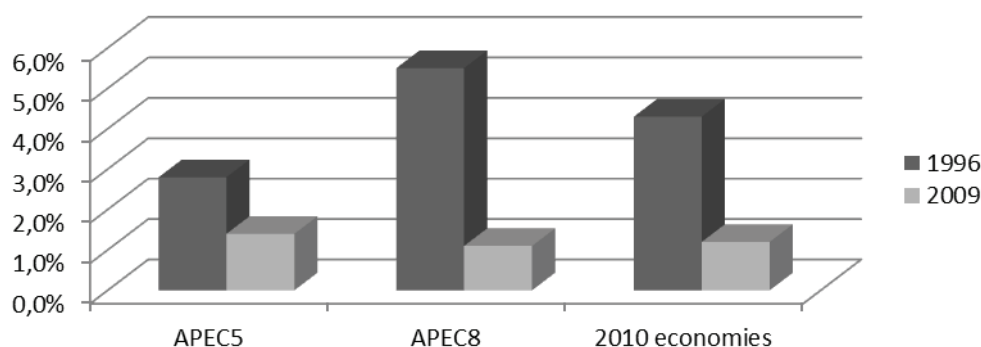

Chart 1. Average effective tariffs in 1996 and 2009 in APEC5, APEC8 and 2010 economies.
Compiled by the author using the data sources in [4].

Now effective tariffs in developing countries (APEC8) are 5 times lower than they were in 1996. APEC5 (developed countries) also reduced tariffs (from 2,8% in 1996 to 1,4% in 2009), but not so sharply as APEC8. However, we cannot say exactly if tariff reduction was the result of integration process in APEC or compliance to WTO standards.

Macroeconomic indicators show the situation for economy in general, but do not always reflect living standards. When speaking about the effectiveness of integration process we should also take into account how this integration influences population. The results are impressive. Employment grew by 14 percent between 1996 and 2009, while poverty was reduced by 43 percent between 1994 and 2009 [4].

To conclude, APEC is a unique institution which unites different (in terms of economic development and cultures) countries. APEC members develop very dynamically. This organization is supposed to solve many important problems: trade liberalization, creating attractive investment climate, eliminating poverty, increasing employment, security issues and many others. Asia-Pacific region because of its fast development is considered to play a major role in international economy.

APEC cannot be related to any stage of integration process, because there is no general (for all APEC countries) agreement about preferential or free trade. The idea of creating a free trade area for APEC members is now being actively discussed. However, the practice of signing FTA agreements between several countries exists and is very popular in Asia-Pacific Region. APEC's

decisions are non-binding, all the solutions are reached by consensus. APEC's members are also the part of other integration institution. So, we may identify APEC as a forum, conducted in the framework of regional organization.

Literature

1. APEC at a Glance. [Electronic Resource] – Access mode: http://publications.apec.org/publication-detail.php?pub_id=1246.
2. Can Asia Grow Trade More? New Sources of Growth. [Electronic Resource] - Access mode: <http://www.apec.org/Press/Speeches/2011/SIIA.aspx>.
3. Institutions for Economic and Financial Integration in Asia: Trends and Prospects. [Electronic source]. – Access mode: <http://www.adbi.org/working-paper/2011/09/07/4689.economic.financial.integration.asia.trends.prospects/>
4. The Report on APEC's 2010 Economies' Progress Towards the Bogor Goals. [Electronic source] - Access mode: www.meti.go.jp.

УДК 339.92 (477)

Литвин К.В.*

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Друга половина ХХ століття ознаменувалася інтенсивним розвитком міжнародних економічних відносин. Це було пов'язано з динамізмом глобальної інтегрованості, розширенням і поглибленням міждержавних зв'язків, метою яких була ліквідація перешкод на шляху руху товарів, послуг і чинників виробництва [1, с. 13]. Формою реалізації цієї мети стало створення міждержавних інтеграційних об'єднань, діяльність яких була спрямована на створення і зміцнення процесів економічної взаємодії, переплетення національних економік, зближення країн тощо.

Найбільша інтеграційна зрілість у сучасному світі існує лише в Європейському регіоні – це Європейський Союз [1, с. 236]. Як і будь-які організації, ЄС має проблеми, пов'язані з розширенням меж за рахунок інших країн, у тому числі колишніх членів СРСР. Стосовно політики України, яка спрямована на членство в ЄС, є досить важливі «проблеми економічної сумісності».

Зосередимо увагу на досвід країн, колишніх членів СРСР, яким як і Україні, після отримання незалежності необхідно було переорієнтувати економіку з командної системи на ринкову, – Естонію, Латвію та Литву.

Після розпаду Радянського Союзу Естонія взяла курс на створення демократичної держави, але не шляхом реформування існуючої політичної системи, а будівництвом абсолютно нової. Першою гілкою реалізації курсу була реституція. Забезпечивши правонаступництво з дорадянською Естонією, це дозволило створити стійку правову систему. Наступним кроком була приватизація. Вже 1993 року майже вся економіка Естонії перебувала в приватній власності: уряд не тільки передав її ефективним власникам, але і поповнив державний бюджет. Далі відбулася грошова реформа, пов'язана з переходом Естонії у червні 1992 року до власної валюти – крони. Останнім моментом на шляху розвитку була житлова реформа, в результаті якої держава звільнилася від необхідності утримувати житловий фонд, тобто відповідальність за своє житло взяли на себе самі люди [2, с. 13-16].

Що стосується Литви, то її інтеграційні ідеї були закладені ще 1992 року, коли на референдумі було прийнято конституцію. Всі зміни підтримувало суспільство, яке чітко розуміло, що їм доведеться змінювати свій менталітет: культуру ведення бізнесу, стосунки на робочих місцях тощо. Це дозволило швидко змінити економічну політику, здійснивши приватизацію державної власності та лібералізацію економічного режиму. Цей процес торкнувся майже всього – від житла до найбільших підприємств. Завдяки цьому на сьогодні доля приватної власності в литовській економіці більша ніж у багатьох європейських країнах. Проте в ході трансформацій відбувся розвал великих підприємств, які були створені тільки для роботи в командній економіці. Великою негативною стороною інтеграції у Литві є втрата політичними інституціями здатності формувати власний національний порядок денний, оскільки з 1999 по 2004 рр. він майже на 80 % визначався

* студентка III курсу Запорізького національного технічного університету

Євросоюзом. Ця проблема існує й на сьогодні - відсутність політичних і управлінських інстинктів у влади [2, с. 38-48].

Латвія, як і Литва, розпочала свій інтеграційний шлях з 1992 року, коли була відновлена конституція від 15 лютого 1922 року. Відтак, формулою сучасної Латвії є держава, яка існувала до початку Другої світової війни із додаванням цінностей, які домінують в Європі. Після розпаду СРСР уряд Латвії поставив перед собою ціль щодо створення власної податкової системи. Потім був розпочатий процес лібералізації: орієнтація і налагодження торгових стосунків із Євросоюзом, укладення договорів про вільну торгівлю з подальшим включенням держави до його складу. Ця програма сприяла введенню своєї національної валюти, хоча захистити і забезпечити її стійкість було дуже важко через тиск з боку неефективних промислових і сільськогосподарських структур, що вимагали збільшення грошової маси. Як і в Естонії та Литві, латвійський уряд провів реформу ресурсу. Але цей процес супроводжувався руйнуванням деяких підприємств. У ході реформ одна з цілей була досягнута - гарантія приватної власності, яка стала правовим фундаментом проведення приватизації. Проте і на сьогодні латвійські реформи ще не завершені, бо в державній власності ще залишаються енергетика, система водопостачання, а так само освіта і охорона здоров'я [2, с. 76-80].

Україна не стала винятком серед країн, які вимагали кардинальних реформ після розпаду Радянського Союзу. За роки незалежності уряд провів реформи, майже аналогічні реформам Естонії, Латвії й Литви, але результати виявилися дуже різними. Першим кроком уряду незалежної України була валютна реформа. Введення власної валюти (в 1992 році карбованця, а в 1996 році – гривні). З одного боку, результат вдалий, а з іншого, за словами начальника департаменту ІГ «ТАСК» А.Шевчишин, «про яку стабільність може йтися, якщо її не передбачає сама реформа» [3]. Наступною була лібералізація цін і валютне регулювання. Відпустка цін привела до гіперінфляції: ціни на продукти зросли майже у 20 разів, а на паливо - в 95. Цей процес полегшив зовнішньоекономічну діяльність і відмінив кримінальну відповідальність за зберігання валюти, створивши високий рівень валютизації економіки, і, як наслідок, нестійкий курс, який маємо і по сьогодні. Далі була приватизація. Приймаючи цю реформу, уряд розраховував, що процес переходу до приватної власності стане двигуном економічного підйому, але, на думку президента Центру економічного розвитку Олександра Пасхавера, «як соціальний проект приватизація провалилася, як економічний проект - відбулася. Україна отримала формальних власників підприємств, але їх відношення до цієї власності за ці роки не покращало, а погіршало» [3]. Реформа у сільськогосподарському секторі дала позитивний ефект українській економіці в цілому. Хоча уряд не вважає цей процес завершеним, мораторій на продаж землі залишається в силі, а продовження земельної реформи - поки що тільки плани.

Таким чином, ефективність міжнародних інтеграційних процесів є надзвичайно складною синтетичною категорією, яка відображає багатовимірні відносини, що формуються між країнами та іншими суб'єктами регіональних економічних об'єднань. Кожна стратегія і фаза інтеграції характеризується критеріями і показниками щодо виграшу, які отримує окрема країна та інтеграційна спільнота в цілому, внаслідок поглиблення міжнародного поділу і кооперації праці, здійснення узгодженої скоординованої економічної політики. Україна, як і Естонія, Латвія й Литва, проводила ті самі реформи, але результати в них дуже різні. Головними причинами провалу можна назвати недосконалість українських реформ і довгий проміжок часу, а також, і відмінності в менталітеті населення країн. Тому участь української держави у будь-яких інтеграційних процесах має розглядатися у ширшому контексті, а саме: як невід'ємний, самостійний та впливовіший чинник об'єд-

наної Європи. На сьогодні нагальною залишається мета наблизитися до загальнонаціонального консенсусу у сприйнятті європейської зовнішньополітичної стратегії України. Обрана керівництвом держави програма у сфері інтеграції полягає в необхідності концентрації зусиль на впровадження внутрішніх реформ та перетворень, втілення європейських норм і стандартів на основі сумлінного виконання дій Україна - ЄС, що цілком узгоджується з новітніми підходами щодо подальших процесів у самому ЄС.

Література

1. Передрій О.С. Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 465 с.
2. Путь в Европу/Под общ. ред. И.М.Клямкина и Л.Ф.Шевцовой. - М.: Новое издательство, 2008. – 798 с.
3. Т. Герасимова Какие реформы провела Украина за последние 20 лет [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://man.tochka.net/36145-kakie-reformy-ukraina-provela-za-poslednie-20-let>.

*Гончаров А.Ю.**

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВАМИ

Міжнародні інтеграційні процеси відбуваються в багатьох сферах життя народів: у духовному, культурному, науковому, економічному, політичному та інших напрямках. Однак на практиці найбільша увага на сучасному етапі приділяється економічній та політичній інтеграції, часом відбувається ототожнення цих понять. Насправді різниця між цими поняттями є принциповою: якщо наслідки від помилок в економічній інтеграції можуть бути лише економічними і тимчасовими, то помилки в політичній інтеграції можуть бути всебічними, невідворотними і навіть загрожувати суверенітету і цілісності самої держави.

Географічне розташування України достатньо вигідне. Україна розташована в Південно-Східній частині Європи на перетині трьох величезних геополітичних масивів — Євроатлантичного, Євразійського та Ісламського. В цьому можна бачити як певні переваги, так і величезні проблеми, але саме цей унікальний цивілізаційний простір відіграє визначальну роль у долі Української держави [1].

Позитивним фактором в історії України є те, що в неї завжди був вибір напряму інтеграції, однак, негативним явищем була і є відсутність єдиної політичної думки і послідовності своїх дій.

Аналіз інтеграційних процесів в історичній ретроспективі дозволяє констатувати їх неефективність для збудування незалежної держави на території України, оскільки напрям вектору часто змінювався на протилежний і залежав в основному від того, хто був при владі в даний момент.

Це призвело до того, що сусідні держави отримували певні політичні вигоди від відсутності єдиної державної міжнародної політики України, намагаючись заручитись підтримкою місцевої влади, або поставити свого ставленика. Невміння балансувати між різнобічними інтересами сусідніх держав, між сходом та заходом, а також намагання державних діячів зміцнити свою владу за допомогою зовнішньої підтримки, призводило до того, що державні утворення на території України раз за разом втрачали свою незалежність і опинялись під владою сусідніх держав.

Так в період Київської Русі ледь не кожен новий князь провадив нову політику і вибирав новий вектор інтеграції:

- спершу активною була провізантійська політика, пов'язана з хрещенням Русі;
- Святослав прагнув про болгарську інтеграцію, хоча реалізувати її не зміг;
- Ярослав Мудрий проводив прозахідну орієнтацію з країнами Європи.

Специфічним був період підписання Люблінської унії, в якому частина української шляхти виступила на підтримку не проукраїнського утворення – Речі Посполитої, і згодом полонізувалась.

При формуванні козацької держави Б.Хмельницький та ін. гетьмани намагалися відстояти право на незалежність українських земель, знаходячись під тиском інтересів Польщі та Росії, Швеції та Туреччини.

* студент 1 курсу Відкритого Міжнародного Університету Розвитку Людини «Україна»

У часи Руїни поступова втрата Україною державності спричинила різновекторні коливання між Росією, Польщею та, частково, Туреччиною. Зокрема І.Виговський, П.Тетеря та ін. провадили активну пропольську політику. Третє гетьманування Юрія Хмельницького відбувалось під впливом і на користь Туреччини.

Окремо слід виділити процес втрати автономії України, яку часто називають інтеграцією щодо Москви — кожен з Гетьманів Лівобережжя підписував договори з Москвою на все гірших умовах, що забезпечувало поступове економічне, податкове, військове, політичне об'єднання.

В 1917 - 1920 рр. на місці південно-західних губерній Російської імперії, заселених українцями постала Українська Народна Республіка. Невдала внутрішня та багатовекторна міжнародна політика УНР завершилась політичною інтеграцією з Росією і створенням СРСР.

Подібна неоднозначність у інтеграційні прагненнях спостерігається в Україні і зараз. Так, за президентства В.А. Ющенка Україна намагалася стати членом НАТО, а після приходу до влади В.Ф. Януковича відійшла від цієї політики.

Думки населення України також неоднорідні — за даними Центру Разумкова у 2011 році на заході (76,9%) та в центрі (52,7%) більшість людей виступають за вступ до ЄС, а на півдні (50,7%) та сході (45,2%) бажають вступу до митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану. В цілому по Україні пріоритетним напрямом інтеграції 43,7 % населення вважає вступ до ЄС, вступ до митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану підтримують 30,5%, неприєднання ані до ЄС, ані до митного союзу з РФ - 9,3% , а 16,4% населення не мають чіткої думки.

Можна зробити висновок, що оскільки жоден з напрямів політичної інтеграції України не має підтримки більшості населення, то проведення політики спрямованої на вступ до одного з вищезазначених міждержавних союзів не є в інтересах народу, а отже і самої країни. Враховуючи територіальний розподіл громадської думки, доцільно згадати мудрі слова сказані Ісусом Христом: «Кожне царство, що розділилося зсередини, запустіє; і кожне місто чи дім, що розділилися самі в собі, не встоять».

Тож питання вибору напрямку інтеграції між сходом і заходом залишається без чіткої відповіді: з одного боку декларується бажання вступу України до ЄС, з іншого все більше політиків при владі провадять проросійську політику. Єдиною стабільністю з часу прийняття християнства можна назвати відсутність бажання інтегрування України в ісламський світ, що спостерігається і до сьогодні.

Щоб міжнародні інтеграційні процеси сучасної України мали позитивні наслідки для її народу, варто виявляти та уникати помилок минулого, і брати до уваги позитивний досвід інших країн в світовій історії.

Ефективним можна вважати досвід Швейцарії, яка, опинившись на перехресті політичних міждержавних інтересів за часів Другої Світової Війни, зуміла зберегти незалежність і не попасти під контроль жодної з сусідніх держав. Навіть сьогодні Швейцарія і Норвегія провадять ефективну інтеграційну політику з ЄС, не намагаючись стати членом союзу.

Подібним чином інтеграцію України з сусідніми державами було б доцільно розглядати лише як часткову та економічну. В іншому випадку ми ризикуємо своїм економічним, політичним станом і навіть суверенітетом. Україна має навчитись розумно балансувати між інтересами Росії та Євросоюзу. Глибока інтеграційна політика в одному напрямку викличе з іншого незадоволення, супротив і негативні економічні і політичні наслідки.

Список використаних джерел

1. Кульчицький С.В., Парахонський Б.О. Україна і Росія в історичній ретроспективі. — Том.3. — 247 с.

Осаул А.О.*, Редько Ю.Л.**

УКРАЇНА І СОТ : СПОДІВАННЯ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

В умовах трансформації світової економіки розвиток держави багато в чому залежить від узгодження тенденцій внутрішнього економічного розвитку із загальносвітовими і перш за все тими, які формуються у сфері регулювання світової торгівлі товарами послугами і технологіями. У дослідженні більш детально будуть розглянуті повноваження, які взяла на себе Україна перед СОТ, стосовно тарифного та нетарифного регулювання, їх вплив на економіку країни, а також проблеми та завдання, які потрібно вирішити.

Україна є малою відкритою економікою, що дуже зацікавлена в сприятливому середовищі, яке б давало легкий доступ до зовнішніх ринків і забезпечувало стабільні торговельні потоки. Членство у Світовій організації торгівлі (СОТ) зробило значний внесок у досягнення цієї мети, забезпечивши певний рівень стабільності та прозорості торговельної політики в Україні.

До СОТ сьогодні входять 153 країни, у тому числі і Україна (16 травня 2008). На долю цих країн в сумі припадає 97 % світового торговельного обороту.

На думку експертів вступ до СОТ мав би значно збільшити експортні та імпорتنі показники держави, але як засвідчує тренд розвитку цих макроекономічних показників за 2 останні роки експорт зменшився на 28%, а імпорт – на 33% [1]., але ця тенденція пов'язана здебільшого з фактором світової кризи.

Таблиця 1

Тенденції у зовнішній торгівлі товарами
протягом двох років членства України у СОТ

Показники	2009	2010
експорт	збільшення на 12%	зменшення на 28%
<i>за рахунок</i>		
продукції чорної металургії	збільшення на 4%	зменшення на 40%
сільськогосподарських товарів	збільшення на 73%	зменшення на 17%
імпорт	збільшення на 7%	зменшення на 33%
<i>за рахунок</i>		
енергетичних матеріалів	збільшення на 15%	зменшення на 23%
сільськогосподарських товарів	збільшення на 34%	зменшення на 17%
промислової продукції (машинобудування та транспортні засоби)	—	зменшення на 54%
торговельне негативне сальдо	зменшення на 12%	зменшення на 56%

Зменшення експорту також пов'язане із слабкою технічною базою підприємств України та їх неспроможністю конкурувати із європейськими та іншими ведучими держа-

* викладач кафедри «Міжнародна економіка та економічна теорія» Запорізького національного університету

** студентка 4 курсу Запорізького національного університету

вами. Про це свідчить ступінь морального та фізичного зносу основних фондів, що на 2009 становив 60%.

Виконання вимог та задач, які були поставлені перед Україною після вступу до СОТ призвело до загострення конкуренції між українськими та зарубіжними виробниками. Після набуття Україною членства у цій організації наші підприємства зіткнулись із проблемою імпорту більш конкурентоспроможної продукції.

Наприклад, слабким місцем Запорізького автомобілебудівного заводу є низьке технічне забезпечення в порівнянні з європейським автовиробником. Якщо раніше темпи зростання з кожним роком були на відмітці 35-50%, то за високої конкуренції вони знизилися до 10-15%.

Тим не менш відкриття доступу на ринки країн-учасниць СОТ дало змогу реалізуватися «Запорізькому абразивному комбінату», який збільшив об'єми продажу за кордон, оскільки продукція карбід кремнію на вітчизняному ринку користується попитом лише на 7-10%. З цього виходить, що після набуття Україною членства в СОТ продовжується тенденція сировинної експортної орієнтації країни.

У рамках обов'язків перед СОТ країна змінила тарифний розклад, привівши ставки ввізного мита до їх зв'язаних рівнів, встановлених у розкладі тарифів для України, який став частиною національного законодавства та який в свою чергу співставлений із вимогами тарифного регулювання ЄС (максимальний перехідний період становить 5 років).

Але при цьому не можна ігнорувати фактор співставлення купівельної здатності населення та якості імпортованої продукції. Так з 1 січня 2011 року Україна в рамках зобов'язань перед СОТ обнулила імпортні мита на алкоголь. Наслідком обнулення мит стало масове – через зняття обмежень – ввезення імпортного вина, переважно низько цінового сегменту [2].

Найбільш помітно вступ до СОТ відбився на експорті сільськогосподарської продукції України. Згідно з положенням Угоди СОТ Україна прийняла на себе зобов'язання стосовно квотування та пільгового експорту сільськогосподарської галузі.

Але належним чином постанова не виконується. Проілюструвати це можна на наступному прикладі. На сьогоднішній день Україна входить до світової п'ятірки лідерів експорту зерна, при цьому її доля становить лише 7,6 % світового експорту зерна. Навіть при зборі непоганого урожаю зерна в Україні, сам факт чого не тільки повинен гарантувати належний рівень продовольчої безпеки держави, а й повинен давати змогу поповнити казну за рахунок експорту залишків, уряд країни з вивозом зайвих об'ємів зерна за кордон не поспішає, гальмуючи продаж вибагливого до умов зберігання товару квотуванням.

Ця умова не співпадає з принципами організації такими як чесна конкуренція та лібералізація економіки.

Дотримання норм поставлених перед Україною СОТ відносно сільського господарства відповідає об'єктивним потребам реформування аграрних зносин на основі лібералізації галузі, що в свою чергу сприятиме реалізації порівняльних та конкурентних переваг України на зовнішніх ринках

Завдяки вступу нарешті посилилась протидія дискримінаційним заходам, з якими Україна зіткнулася не будуючи учасницею цієї організації. Сьогодні країна може краще протистояти антидемпінговим розслідуванням, які активно застосовувались по відношенню до неї раніше.

У 2011 році діяло шість антидемпінгових заходів ЄС на товари українського виробництва, тоді як станом на вересень 2007 року проти товарів походження з України було запроваджено 37 обмежувальних заходів, а на кінець лютого 2009 року діяли вже 32 заходи.

Але Україна навчилась не лише нарікати на суворі правила СОТ, але і користуватися членством країни в цій організації. Прикладом може слугувати український конфлікт з Грузією, де акцизний збір для курців з України складав 0,6 ларі (\$0,321), тоді як для тютюнової продукції місцевого виробництва — 0,4 ларі (\$0,214). Після втручання СОТ Грузія з 1 січня 2010 р. встановила єдину ставку акцизу — 0,6 ларі.

Позитивним моментом для України після вступу до СОТ є збільшення прямих іноземних інвестицій в різні галузі економіки, але здебільшого в сировинні, такі як металургійна, харчова, видобувна промисловість. Так член СОТ – КНР виділив на модернізацію вугільної галузі України 85 млн. дол. Це свідчить про те, що Україна є лише посередником у світовому виробничому ланцюжку та здебільшого сировинним придатком більш розвинених країн світу.

Щоб покращити ситуацію, Україна повинна проводити ефективну імпортозаміщуючу економічну політику, яка б в максимальній мірі використовувала механізми та привілеї СОТ, спрямовувати притік прямих іноземних інвестицій не лише в галузі видобутку сировинних ресурсів, а й в першу чергу високотехнологічні галузі, які в майбутньому захистять внутрішній ринок. Також головною задачею є максимізація всіх плюсів членства в цій організації та використання цієї можливості з користю для України.

Список використаних джерел

1. Звіт «Україна в СОТ перші результати наслідки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wto.in.ua/et=34&id=1383>.
2. З нового року Україну «залле» дешевим вином [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://tsn.ua/groshi/z-novogo-roku-ukrayinu-zallye-deshevimi-vinom.html>.
3. Звіт СОТ «Світова торгівля 2009: вдаючись до надзвичайних заходів, не забувайте про зобов'язання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wto.in.ua/index.php?search=1&get=wto_news&id=1367.

Остапенко Т. Г., Клопотовська Н. Д.***

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Розвиток інтеграційних процесів є найважливішою характеристикою сучасного світового господарства. Сьогодні формується світовий ринок та особливі світогосподарські процеси. Моделлю створення світової економіки та світового ринку є інтеграційні формування, що існують в різних регіонах світу. Процеси міжнародної економічної інтеграції значно активізувалися у другій половині ХХ ст. На порозі ХХІ ст. виник так званий «новий регіоналізм».

Різке підсилення міжфірмової та міждержавної конкурентної боротьби, нові сфери конкуренції і більш жорстке суперництво на традиційних ринках стає не під силу окремій державі чи корпорації. Виникає співпраця, обумовлена синергічним ефектом, який визначається, як підвищення результативності за рахунок використання взаємозв'язків і взаємопідсилення різних видів спільної діяльності. Коопераційні зв'язки та спільна діяльність держав на міжнародній арені мають більший ефект ніж їх відокремлена діяльність у міжнародному середовищі.

Спільна діяльність корпорацій та держав у постіндустріальному суспільстві має свої визначники, що лежать у площині не матеріальних ресурсів і факторів, а інтелектуальних чинників. Сьогодні кооперація всіх суб'єктів інтеграції лежить у площині економіки знань на нематеріальних активів. Взаємопереплетення економік відбувається на рівні формування знань про технології щодо виробництва продуктів та здійснення їх виробничих процесів.

Синергічний чинник міжнародної економічної інтеграції обумовлює необхідність кооперації як матеріально-фінансових, так і виробничих зусиль територіально пов'язаних країн, дозволяючи закріпити свої позиції в глобалізаційному світі, використовувати потенціал великого економічного простору та виступати єдиною силою проти спільних конкурентів на світовому ринку. В результаті має місце не просто певний зв'язок національно-державних інтересів, але й їх підвищення до рівня регіональних інтересів.

Таким чином, процеси інтелектуальної глобалізації у світовому господарстві супроводжуються регіоналізацією – господарським зближенням країн на регіональній основі, що приймає форму економічної інтеграції.

Чому саме інтелектуальний капітал є провідним чинником міжнародних інтеграційних процесів? Тому, що інтелектуальний капітал є панівним чинником економіки знань та інтелектуалізації виробничих сил суспільства. В постіндустріальну епоху саме інтелектуальний капітал відповідає за взаємопереплетення економік країн та виробничих потенціалів підприємств різних країн. Оскільки інтелектуальний капітал – це об'єкти інтелектуальної власності, які перебувають у розпорядженні суспільства, та знання, вміння, навички людини, а також системи, створені нею, які при включенні господарського обороту приносять додану вартість за рахунок нових і сильних конкурентних пе-

* кандидат економічних наук, викладач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Київської гуманітарної академії

** студентка магістратури Київської гуманітарної академії

реваг. А.Маршал визначав освіту, фахову підготовку, навички та здібності людини капіталом і розглядав знання як наймогутніше джерело виробництва.

Визначимо чинники, через які інтелектуальний капітал впливає на міжнародну економічну інтеграцію та підвищення її ефективності. Інтеграція характеризується деякими сутнісними характеристиками, які в сукупності відрізняють її від інших форм економічної взаємодії країн та визначають специфіку інтеграції України до ЄС чи Єдиного економічного простору:

- Усунення обмежень в русі товарів, а також послуг, капіталів, технологій та людських ресурсів між країнами – учасницями угоди про інтеграцію. За відкритих ринків споживачі можуть купувати продукцію, яка є найконкурентоспроможнішою за співвідношенням ціна-якість. Відомо, що систему попиту в країні визначає рівень доходів на душу населення. І якщо доходи зростають, то і все більш різноманітним стає споживчий кошик. А різноманіття продукції визначається інноваційними технологіями, що використовуються виробниками країни в залежності від складності та коштовності запозичених чи власних технологічних рішень. Виробники, намагаючись задовольнити потреби споживачів, залучають національні чи зарубіжні технології, які продукують імпортозаміщення та стають експортоорієнтованими виробництвами. Україна, намагаючись залучитися до європростору, має відповідати технологічному рівню країн-учасниць ЄС, налаштовуючи виробництво українських товарів, що можуть замінити імпортні продукти з країн ЄС. І таке виробництво має бути більш конкурентним ніж в країнах – колишніх республіках СРСР, інакше вступ до ЄС молю же бути економічно неефективним.

- Узгодження економічної політики країн-учасниць. Існування політики НДДКР в ЄС – це першопричина ефективного розвитку інноваційного сектора країн регіону. Україна, бажаючи вступити до ЄС, має чітко сформулювати плани стосовно напрямів руху інноваційної системи країни та розвитку фундаментальних і прикладних досліджень та розробок. Без цієї програми досить важко визначитись із завданнями бізнесу та формуванням ефективного економічного і конкурентного середовища.

- Взаємопроникнення та переплетення національних виробничих процесів, формування в рамках регіону технологічної єдності виробничого процесу. Технологічна єдність виробничого процесу важлива оскільки дозволяє кооперувати виробничі ланки, особливо галузей м машинобудування для створення синергічних виробничих механізмів, які дозволяють задовольнити зростаючі потреби національних та іноземних споживачів країн інтеграційного утворення. Дані Державного комітету статистики України засвідчують, що Україна витрачає приблизно 1% від ВВП на наукові дослідження і розробки, а питома вбога інноваційних підприємств коливалася від 11,2 до 14,2% від всіх підприємств України. Це досить невітні показники, які засвідчують, що переплетення з європейським технологічним простором є досить незначною, оскільки середній рівень витрат на НДДКР в ЄС становить 3,5% від ВВП. А кількість інноваційних підприємств значно вища ніж в Україні.

Існують також і інші чинники підвищення ефективності інтеграційних процесів як наслідок застосування інтелектуального капіталу, але зазначені вище є провідними ланками забезпечення ефективності міжнародних інтеграційних процесів та участь у них України.

Таким чином, в умовах постіндустріального суспільства та розвитку економіки знань основним чинником інтенсифікації міжнародних інтеграційних процесів в умовах глобалізації є ефективно використання інтелектуального капіталу. Україна, за умови активізації інноваційної системи та НДДКР (як механізмів залучення та використання

інтелектуального капіталу), може розраховувати на активну участь у європейському інтеграційному поступі.

Список використаних джерел

1. Полужкова О.В. Інтелектуальний капітал в економіці України. – Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. к.е.н. / О.В. Полужкова. – Львів, 2008. – 20 с.
2. Харламова В.Н. Международная экономическая интеграция. / В.Н. Харламова. – М., 2002. – 384 с.
3. Чайка Г.Л., Остапенко Т.Г. Синергізм у зовнішньоекономічній діяльності. / Г.Л. Чайка, Т.Г. Остапенко. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – К., 2011, – №3–4 (56–57).

УДК 339.137.2:339.924

Радзієвська С.О.*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ ЯК ПОКАЗНИК ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В доповіді висловлюється думка про те, що показником ефективності участі країни у міжнародних інтеграційних процесах є стан її конкурентоспроможності. В основу покладене положення про те, що ці процеси зумовлені необхідністю посилення участі країни у міжнародному поділі праці, зростання її продуктивності й за рахунок цього підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Інтеграційні зв'язки країна може встановлювати з рядом країн та їх об'єднань, водночас етапи та динаміка їх розвитку (різномірне та різношвидкісна інтеграція) на різних напрямках інтеграції може бути різною і на базі торговельно-економічних відносин може бути визначена за допомогою коефіцієнта розширення інтеграції K_i , який визначається наступним чином:

$$K_i = T_{3vt} / T_{3zt},$$

де T_{3vt} – темп зростання товарообігу країни з певною країною чи їх об'єднанням;
 T_{3zt} – темп зростання загального товарообігу країни.

Ступінь та динаміка розвитку інтеграційних зв'язків на різних напрямках інтеграції має визначатися здатністю забезпечувати максимально можливе прискорення інноваційного розвитку, удосконалення структури та на цій основі підвищення конкурентоспроможності. Виходячи з цього параметрами управління процесами інтеграції країни до світової економіки виступають напрямки, етапи та динаміка їх розвитку, а показником ефективності – її конкурентоспроможність. Постає необхідність посилення конкуренції диференціації при реалізації продуктів і послуг на світових ринках шляхом інноваційного розвитку, удосконалення структури економіки.

З 2004 р. головним індексом для вимірювання конкурентоспроможності національної економіки є розроблений за методологією Всесвітнього економічного форуму Глобальний Індекс Конкурентоспроможності (ГІК). Відповідно до ГІК 2008-2009 рр. Україна займає 72 місце (загальний бал 4,09), ГІК 2009-2010 рр. – 82 (4,0), 2010-2011 рр. – 89 (3,9), 2011-2012 рр. – 82 місце (загальний бал 4,0). На цьому відрізку часу конкурентоспроможність за складовими «Оснащеність новітніми технологіями (технологічна готовність)» перемістилась з 65 місця на 82, «Інновації» – з 52 на 74 місце, що свідчить про те, що перехід до інноваційного розвитку економіки України реалізується незадовільно. Це підтверджують і дані, які відображають динаміку структури промисловості, експорту та імпорту товарів та послуг, які вказують на відсутність значних позитивних структурних зрушень в промисловості країни і збереження як основи експорту товарів низького ступеня обробки з незначною часткою доданої вартості, зокрема чорних металів та виробів з них, мінеральних продуктів, продукції хімічної та пов'язаної з нею галузей промисло-

* кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Національного транспортного університету

вості, полімерних матеріалів. Конкуренентоспроможність України, хоча й пододала зумовлене світовою фінансовою кризою падіння 2009-2010 рр., залишається низькою. Її підвищення потребує, по-перше, переорієнтації з металургії як основної статті експортної виручки, хімічної та пов'язаної з нею галузей промисловості на галузі економіки, пов'язані з аграрним сектором та харчовою промисловістю, на машинобудування, авіакосмічну галузь, ядерну енергетику, які мають визначити майбутню структуру економіки України, її перехід на п'ятий та шостий технологічні уклади; по-друге, забезпечення експорту продукції виробництв, що формують ці технологічні уклади.

Аналіз економічних зв'язків України з країнами Європейського Союзу (ЄС) та країнами Єдиного економічного простору (ЄЕП), який з утворенням 18.11.2011 Євразійської економічної комісії запровадив з 01.01.2012, (їх питома вага у зовнішньоторговельному обігу України у 2011 році становить біля 70%) дозволяє зробити висновок, що вирішити першу задачу дозволяє імпорт сучасних технологій і устаткування та прямі інвестиції з країн ЄС, здатних покращити структуру промисловості і розвинути її машинобудівний комплекс. Цьому сприятиме встановлення між Україною і країнами ЄС зони вільної торгівлі. Виходячи з того, що з країн-сусідів ЄС тільки для України визначив пріоритетні високотехнологічні галузі об'єктом потенційної співпраці, одночасно з переходом до інвестиційної «К – стадії» буде відбуватися і перехід до інноваційної «І – стадії» конкурентного розвитку. Зростання обсягів прямих інвестицій з країн ЄС має супроводжуватися певним перепрофілюванням їх використання на користь машинобудування.

Вирішенню першої задачі сприятимуть також зв'язки з країнами ЄЕП у розвитку галузей високих технологій, зокрема авіакосмічної, суднобудування, ядерної енергетики, військово-промислового комплексу. Виходячи з того, що значну частину експорту до країн ЄЕП складає продукція з значною часткою доданої вартості, зокрема продукція машинобудівного комплексу, вирішення другої задачі реалізації сучасних товарів і послуг зв'язане з розвитком економічних зв'язків з країнами ЄЕП. Співробітництво України з країнами ЄЕП та ЄС дозволить зберегти і значно посилити конкурентні переваги у наданні транспортних послуг, зокрема у постачанні енергоресурсів до країн ЄС.

Перспективними для України є і країни Організації чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) та регіонального міждержавного об'єднання – «Організація за демократію та економічний розвиток – ГУАМ», хоча ці напрямки інтеграційних зв'язків за своїм впливом на вирішення поставлених задач поступаються зазначеним вище напрямкам.

УДК 339.727.2

Кузенко О. В.*

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА ЗА ЇЇ МЕЖІ

Сьогодні в умовах світової глобалізації відбувається посилення руху капіталів між країнами. Зокрема, динаміка, напрями і структура прямих іноземних інвестицій у країни із різним рівнем економічного розвитку, а також вплив залученого іноземного капіталу на економічну динаміку викликають великий інтерес дослідників. Особливо актуальним це питання є для економіки України. Залучення та ефективне використання прямих іноземних інвестицій дозволяє не лише відкривати нове чи збільшувати обсяги вже існуючого виробництва, але й покращувати його якісні характеристики через доступ до сучасних технологій та менеджменту. З іншої сторони, інвестування за межі економіки України можна розглядати як чинник, що сприяє посиленню інтеграції у світову економіку.

Дослідження різноманітних аспектів сфери прямого іноземного інвестування знайшло відображення у працях провідних українських учених, зокрема В. Гейця [3], В. Федоренка, М. Денисенка [4], І. Лук'янова [5], О. Рогача [6], А. Філіпенка [7], О. Шаповалової [8] та ін.

Аналіз динаміки потоків прямих іноземних інвестицій в економіку України свідчить про те, що відбулося скорочення обсягів іноземного інвестування у порівнянні з 2008 роком. Так, у 2008 році обсяг потоків прямих іноземних інвестицій в економіку України складав 10913 млн. дол. США, тоді як аналогічний показник у 2009 році – 4816 млн. дол. США, а у 2010 – 6495 млн. дол. США. Для порівняння, обсяги залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Польщі за аналогічний період складав: у 2008 році – 14839 млн. дол. США, у 2009 – 13698 млн. дол. США, у 2010 – 9681 млн. дол. США (аналіз здійснено на основі статистичних даних, що містяться у Світовому інвестиційному звіті 2011 ООН (World Investment Report 2011, UNCTAD).

Така динаміка свідчить про те, що в Україні існують високі ризики для іноземних інвесторів. За оцінками економістів ЄБРР, Україна посідає 109 місце у світі за показником захисту інвесторів, а за легкістю ведення бізнесу – 135 місце [1].

Обсяги потоків прямих іноземних інвестицій з України у інші країни є незначними і також характеризуються нестабільною динамікою. У 2008 році обсяг прямих іноземних інвестицій з України становив 1010 млн. дол. США, у 2009 році – 162 млн. дол. США, у 2010 – 736 млн. дол. США. У Польщі, наприклад, цей показник становив у 2008 році 4414 млн. дол. США, у 2009 році – 5219 млн. дол. США, у 2010 році – 4701 млн. дол. США.

Якщо ж аналізувати динаміку обсягів запасових прямих іноземних інвестицій в економіку України, то тут спостерігається позитивна динаміка. Так, у 2008 році цей показник становив 46997 млн. дол. США, у 2009 році – 52021 млн. дол. США, у 2010 – 57985 млн. дол. США. Обсяг прямих іноземних інвестицій (запас) у 2010 році склав 42,5% від ВВП. Значення обсягів запасових прямих іноземних інвестицій з економіки України змінювалось незначно відносно 2008 року – у 2010 році цей показник становив 7966 млн. дол. США, що складало 5,8 % від ВВП [2].

* магістр кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка

Аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій в економіку України та за її межі дозволяє зробити певні висновки: незважаючи на відновлення позитивної динаміки, обсяги інвестування як в економіку України, так і за її межі, є недостатніми. Нестабільний інвестиційний клімат, що породжує високі ризики, відлякує інвесторів інвестувати в економіку України. Щодо динаміки обсягів інвестування за кордон, то суттєве зростання цього показника можливе лише за умови посилення конкурентоздатності економіки України.

Список використаних джерел

1. Doing Business 2011: Making a Difference for Entrepreneurs // World Bank. – 2010. – 267 р.
2. World Investment Report 2011. – UNCTAD, 2011.
3. Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
4. Інвестування національної економіки : монографія / [В.Г. Федоренко [та ін.] ; за ред. В.Г. Федоренка, М.П. Денисенка] ; Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України. – Київ : ІПК ДСЗУ, 2011. – 295 с.
5. Лук'янов І.В. Іноземні інвестиції в економіку України у перехідний період : монографія / Ігор Лук'янов ; Українська академія наук, Відділення економіки і управління. – Київ : Фенікс, 2011. – 114 с.
6. Рогач О.І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: Підручник. – К.: Либідь, 2005. – 720 с.
7. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку. – К., 2007.
8. Шаповалова О. Сучасні тенденції розвитку інвестиційної політики України: іноземні надходження / О. Шаповалова // Схід. – 2011. – № 1 (108). – С. 195–198.

УДК 336.711(А):33.05-044.372

Іус І. Б.*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

У роботі розкривається діяльність Європейської системи центральних банків (ЄСЦБ) та ефективність механізму її функціонування. Визначається роль та місце ЄСЦБ у вирішенні проблем які виникли внаслідок розгортання світової фінансової кризи.

На сучасному етапі, коли провідні економісти та рейтингові агентства прогнозують проявлення другої хвилі фінансової кризи, епіцентром розгортання якої буде Європейський союз, тому проблема ефективності функціонування ЄСЦБ стала дуже актуальною. Масштабні боргові проблеми в Греції, Португалії, Іспанії та Італії все більше спричиняють нестабільність в межах ЄС, вони поступово переходять на країни «Старої Європи». Тому дане питання потребує чільної уваги та глибокого дослідження.

Метою дослідження є розкриття ролі ЄСЦБ у забезпеченні ефективної діяльності банківських установ ЄС, мінімізації ризиків поширення фінансових криз та створення механізму виходу з боргової банківської кризи держав, що перебувають на межі дефолту.

Дана тематика стала важливим предметом дослідження як у вітчизняній так і в іноземній економічній науці і висвітлюються у працях таких вчених зокрема, О.І. Барановського, І.В. Бураковського, В.М. Геєця, В.В. Козюка, З.О. Луцишина, В.І. Міщенко, В.Є. Новицького, О.І. Рогача, М.І Савлука, В.С. Стельмаха, Ю.Г. Козака, Т.С. Шелеста, Н.Є. Бойцуна, С.В. Котьолкина С.Л. Тігіпка.

Світова фінансова криза загострила необхідність переосмислення принципів регулювання діяльності банків, а також посилила потребу в розробці та впровадженні нових підходів і методів оцінки системних ризиків та формуванні резервів на покриття можливих збитків за позиками на період економічних піднесень і спадів.

Європейська система центральних банків, ЄСЦБ (the European System of Central Banks, ESCB), - це міжнародна банківська система, яка складається з наднаціонального Європейського Центрального Банку (ЄЦБ) і національних центральних банків (НЦБ) держав-членів Європейського Союзу (ЄС) і Європейського валютного союзу (ЄВС, зона євро) [4].

Голова ЄЦБ Маріо Драгі та його відомство оголосило про посилення заходів, щодо забезпечення ліквідності банківської системи ЄС. Серед них є:

- скорочення мінімальних резервних вимог до комерційних банків єврозони з 2% до 1% від зобов'язань за депозитами і борговими інструментами кредитних операцій;
- проведення «нестандартних» заходів спрямованих на стимулювання кредитної активності в банківському секторі і підтримку ліквідності на грошовому ринку єврозони. ЄЦБ планує провести тендери з надання банкам кредитів стром на 3 роки і знизити резервні вимоги до 1%;

* студент 5 курсу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

- стимулювання купівлі комерційними банками суверенні облігації проблемних країн, прибутковості по яких тримаються на дуже високому рівні;
- підвищення співпраці з американськими фондами, які є основним постачальниками ліквідності [3].

Внаслідок проведення цих заходів ЄСЦ зміг вивільнити близько 100 млрд. євро ліквідності в банківському секторі, у рамках першого аукціону ЄЦБ щодо надання трирічних кредитів європейські кредитні організації залучили 489,2 млрд. євро. ЄЦБ стимулює фінансову активність в єврозоні для того, щоб, з одного боку, забезпечити приплив коштів у реальний сектор економіки, а з іншого - спонукати банки купувати суверенні облігації проблемних країн.

Проте деякі фінансисти серед яких Коуен та Дж. Соррос вважають, що купівля ЄЦБ державних облігацій периферійних країн єврозони не є вирішенням проблеми. Довіру фінансових ринків не буде відновлено, доки оголошені європейськими лідерами заходи на саміті ЄС не будуть застосовані на практиці. відомий інвестор Джордж Сорос заявив, що провал єврозони і розпад ЄС матимуть катастрофічні наслідки для глобальної фінансової системи.

Наразі ЄЦБ шукає альтернативу суперечливій програмі скупки держоблігацій. Крім цього ЄЦБ збільшив скуповування паперів більш ніж у три рази, витративши 3,77 млрд. євро [1]. Також центральний банківський регулятор ЄС відмовився від рішучих заходів монетарної політики після двох послідовних знижень процентних ставок і виділення великого обсягу ліквідності банкам для стабілізації фінансової системи, щоб поточні заходи «повністю вступили в силу».

Сучасна економічна ситуація в межах Європейського Союзу насправді є досить серйозною і подальші негативні тенденції в країнах ЄС таких як Греція, Португалія, Іспанія та Італія призведуть до катастрофічних наслідків для світового співтовариства, особливо для банківської системи.

Основним засобом боротьби з кризою знову стає підтримка обсягів кредитування замість викупу держоблігацій єврозони. Разом з тим заклики ЄЦБ до урядів єврозони про необхідність відновлення довіри інвесторів за рахунок реальних реформ, схоже, принесли бажані результати: прибутковість держоблігацій Італії та Іспанії знижується. ЄЦБ спостерігає серйозне погіршення умов кредитування в Європі. ЄЦБ надає банкам необмежені обсяги ліквідності на різні терміни до року, а також планується залучення дворічних екстрених кредитів [2].

Якщо заходи ЄЦБ не матимуть позитивного ефекту, то проблеми для світової економіки будуть фатальнішими, ніж під час іпотечної кризи у США 2008р.. Основною причиною сучасних боргових явищ в ЄС є відсутність контролю за всіма суб'єктами ЄС, а особливо Європейського валютного союзу (ЄВС). Тому деякі політичні діячі, серед яких Вацлав Клаус, вважають, що ЄВС має обмежуватись лише найсильнішими економіками світу, які забезпечували б стабільність валюти (євро).

Список використаних джерел

1. ЄЦБ: Розпад єврозони – це «цілковита фантазія». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/economics/1-ecb-rozpad-evrozoni-ce-cilkovita-fantaziya>.
2. ЄЦБ думає про додаткове стимулювання економіки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/>

3. ЄЦБ скоротив мінімальні резервні вимоги до комбанків в 2 рази. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/>.
4. Европейская система центральных банков (ЕСЦБ). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.globfin.ru/articles.htm>.

КЛАСТЕРНІ УТВОРЕННЯ В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Соколенко С. І.*

ДИНАМІКА ТА СПЕЦИФІКА КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

1. Кластери – механізм розвитку регіонів.

Як свідчить світова практика ХХІ століття, найефективнішим механізмом реалізації соціально-економічної політики, який дозволяє поєднати виробничий, науково-технологічний та інноваційний потенціали територій, регіонів, є об'єднання підприємців у промислові кластери.

Формування кластерів, тобто узгоджений спільний розвиток групи юридично незалежних компаній одного регіону, що працюють у суміжних галузях, дозволяє створювати новий клас виробничих систем, розвивати високотехнологічні і наукоємні виробництва, використовувати переваги спеціалізації компаній, прискорювати темпи створення та розвитку нового бізнесу, отримувати значний синергетичний ефект в економіці.

2. Етапи кластеризації економіки України.

Становлення економіки молодої держави – України, яка нещодавно відзначила своє 20-річчя, виявилось нелегкою справою. У складних умовах процесів глобалізації, пошуку шляхів виходу з жорстокої світової кризи початку ХХІ століття у країні виникла необхідність розробки нових принципів, форм, методів, механізмів реалізації сучасної економічної політики. Особливо актуальним для України стало запозичення досвіду країн-лідерів підвищення конкурентоспроможності національної та регіональних економік на основі формування інноваційних промислових кластерів.

Досвід соціально-економічних трансформацій в країнах Центральної і Східної Європи, а також в деяких республіках колишнього СРСР, практика реалізації ними кластерних ініціатив викликають природний інтерес в Україні. На етапі вивчення і початку впровадження кластерної моделі довелося долати специфічні труднощі не лише економічного, але і психологічного порядку.

Внаслідок уповільненого, а деколи і безсистемного реформування економіки, відсутності синхронності процедур ухвалення та введення в дію законів і кодексів, які іноді суперечили один одному, з урахуванням необізнаності і пасивності представників влади, науки та бізнесу в перевагах нової системи виробничих взаємовідносин в умовах глобальних перетворень, формування перших в Україні кластерних структур виявилось особливо проблематичним. Розглянемо ці процеси в регіонах України.

Регіони – піонери формування промислових кластерів.

Подільський регіон.

Ще в 1997-1998 рр. в Подільському регіоні було розпочато як експеримент формування структур, заснованих на мережевій моделі управління виробничо-комерційною ді-

* Президент МФСР, Голова Правління ВАТ «Укрімпекс»

яльністю. Цей процес проходив, незважаючи на специфічні і значні труднощі розвитку економіки на етапі трансформації, в умовах неврегульованості правового поля, слабкості або відсутності необхідних компонентів ділової інфраструктури, обмеженості бюджетного фінансування,

У Хмельницькій області спочатку була створена громадська організація Асоціація «Поділля Перший» (29000, м. Хмельницький, вул. Свободи, 36, оф. 601. Тел.:+(382)76-34-34, E-mail: podillya1@yahoo.com www.ppngo.org). Завдяки її зусиллям та підтримці місцевої влади почалось формування перших кластерів.

До найбільших в Україні за обсягом продукції, що випускається, слід віднести Хмельницький будівельний кластер «Поділля», який об'єднав більше 30-ти підприємств будіндустрії, де було створено до 5-тисяч нових робочих місць.

Завдяки зусиллям Технологічного університету «Поділля» низка малих і середніх підприємств об'єдналась у Хмельницький швейний кластер, який, завдяки виробництву модного одягу, набув популярності в усій країні. Тут було створено до 3 тисяч нових робочих місць.

Особливого розвитку в Хмельницькій області набули Кам'янець-Подільський туристичний кластер та кластер сільського екоагротуризму «Оберіг» в с. Гриців Шепетівського району.

В Тернопільській області на базі Національного технічного університету в 2011р. в рамках наукового парку був створений інноваційно-інвестиційний кластер Тернополя, метою якого стала реалізація кластерних ініціатив в енергозбереженні, біотехнології, медицині та ін.

У Вінницькій області 12.04.2011р. відбулась презентація переробно-харчового кластеру, який був сформований за допомогою ЄС з метою розбудови партнерських відносин між фермами-виробниками та переробниками агропродукції.

На базі Подільського ННЦ з 2010р. почалось створення інфраструктури та формування Вінницького інноваційно-технологічного кластеру «Альтернативна біоенергетика».

Карпатський регіон.

За прикладом Поділля підприємство на основі моделі мережевої економіки отримало розвиток в Прикарпатті, де Прикарпатським науково-аналітичним центром Івано-Франківської області була розроблена програма впровадження системи кластерних об'єднань, метою яких стало відродження історично сформованих ремесел та промислів гуцульського краю. В 2000р. в Прикарпатті при активній участі Прикарпатського національного університету були створені:

- кластер виробництва сувенірної продукції «Сузір'я»;
- кластер виготовлення виробів з овечої вовни (кластер ліжникарства).

У Закарпатській області, в Тячівському районі, с Калини з 1999р. впроваджується формування кластеру гостьового бізнесу «Сільська Родина», що об'єднує широкий спектр вироблених товарів та послуг для розвитку сільського туризму (керівник програми – Олена Бойчук, тел. : 097 636 31 76).

У Закарпатській області з 2009р. триває формування транскордонного логістичного кластеру, метою якого стала оптимізація роботи транспортно-логістичних центрів і структур країн ЄС та України (www.mukachevo.net/ua/News/view/49919).

У Чернівецькій області крім сформованого в 2011р. аграрного кластеру (www.agrocluster1.com.ua) продовжується утворення туристичного транскордонного кластеру на основі програми «Сім чудес України».

У Львівській області у 2010р. був заснований та зареєстрований кластер ІТ та бізнес-послуг, який об'єднав компанії одного з найдинамічніших секторів економіки Львова. Тут створюються нові робочі місця, що особливо важливо для молоді. Мета кластеру – зробити Львів одним із центрів бізнес-послуг у Східній Європі. На Львівщині триває формування кластеру по переробці твердих побутових відходів та кластеру енергозбереження і альтернативної енергетики (ІРД НАНУ, 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4, тел.:(032) 270 71 45)). Стратегічно пріоритетним напрямком інноваційного розвитку області стало формування у Львові кластеру біотехнологій.

Причорноморський регіон.

Зразковим для всієї України щодо сприяння розвитку креативної індустрії є економічний розвиток Севастополя. Динаміка формування кластерів - цих досить складних об'єднань, в останні роки в Севастополі вражає своєю різноманітністю та неповторністю.

В 2004р. першим у цьому регіоні формується мегакластер «Севастополь». З допомогою Асоціації сталого розвитку «Аура» з 2006р. почали діяти сім кластерних об'єднань, в т.ч.:

- туристично-рекреаційний кластер «Байдар-тур»;
- екологічний кластер «Водні ресурси»;
- кластер соціального підприємництва «Соціальні ініціативи Севастополя»;
- екологічний кластер «Вторма-кластер»;
- інноваційний кластер «Інтелект-ресурс»;
- інноваційний кластер «ЕкоЕнерго» (енергозбереження);
- кластер «Євростандарт UA».

Приклад Севастополя демонструє іншим регіонам ефективність кластерного об'єднання зусиль бізнесу, влади і науки.

Херсонська область, використовуючи своє вигідне географічне розташування спромоглась сформувати перший в Україні транспортно-логістичний кластер «Південні ворота України», який є важливою ланкою майбутньої модернізованої транспортної системи країни.

Наступним кроком в напрямі підвищення ефективності функціонування транспортної системи України стало формування з 2010р. в Одеській області кластеру «Транзитний потенціал України».

У Придунав'ї – південній частині Одещини, в Ізмаїлі, Кілії та Рені були сформовані: кластер органічного землеробства, кластер зеленого сільського туризму та кластер альтернативної енергетики.

В Миколаївській області після формування першого в області – кластеру суднобудування та річкового судноплавства, почав формуватись потужний морегосподарський кластер. В останні роки активно запрацювали: кластер будматеріалів (м. Очаків), багато профільний кластер виноградарства та виноробства (м. Коблево), продовольчий кластер (в Жовтневому р-ні Миколаївської області), кластер альтернативної енергетики.

Стратегією розвитку АР Крим на 2011-2020рр. передбачається протягом 3-5 років формування конкурентоспроможних кластерів у сферах:

- санаторно-рекреаційна та туристична галузь;
- сільське господарство і харчова промисловість;
- суднобудування та машинобудування;
- енергетика.

Окрема увага приділяється формуванню транскордонних та міжрегіональних кластерів.

Активізація інноваційності в розвитку регіонів.

Поліський регіон

З 2000р. значного розвитку набуло освоєння кластерної концепції на Поліссі. Об'єднання зусиль деревообробників, науки, освіти, представників бізнесу та громадських організацій сприяли формуванню на півдні Рівненської області (Рокітнівський район) кластеру деревообробки. Відомо, що ліси є джерелом сировини для багатьох галузей економіки, а також мають велике природоохоронне та соціальне значення. Саме тому на базі здійсненого у 2007-2008 рр. кластерного аналізу було виявлено, що в Подільському та Карпатському регіонах України існує надійний потенціал для формування та розвитку лісових, деревообробних, меблевих кластерів. Застосування методів наближеного до природи лісівництва, зберігання природних ландшафтів, сприятиме розвитку рекреаційних зон та відповідному формуванню рекреаційно-туристичних кластерів. Ця сфера є одним із визначених пріоритетів для Поліського та Карпатського регіонів.

Донецький регіон.

В рамках Стратегії підвищення конкурентоспроможності Донбасу «Донбас-2025: стратегія майбутнього», пріоритетними напрямками інноваційного розвитку регіону є формування металургійного кластеру та кластеру сільськогосподарської і харчової промисловості. У перспективі це сприятиме структурній переорієнтації металургійного виробництва регіону на збільшення виробництва продукції високого переділу, на ефективну реалізацію потенціалу регіону у сільському господарстві, створення конкурентоспроможної харчової промисловості та зменшення залежності регіональної економіки від домінування галузей важкої промисловості.

До досягнень Донецької області в інноваційному розвитку слід віднести формування з початку 2009р. технологічного парку «Углемаш» в м.Донецьку та формування в м. Донецьку національного інноваційного кластеру «Нові технології природокористування», орієнтованого на реалізацію інноваційної діяльності в сфері охорони здоров'я людини та збереження оточуючого середовища.

У Луганській та Донецькій областях України у співпраці з виробниками Белгородської області Росії почав функціонувати транскордонний нанокластер, який, в процесі розвитку може поширитись на інші сусідні регіони. Луганська область має реальні перспективи реалізації транскордонних кластерних ініціатив у транспортному машинобудуванні, сільськогосподарському виробництві, медицині.

Придніпровський регіон.

В областях регіону (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська) розроблені стратегії підвищення конкурентоспроможності, в рамках яких обрано два найбільш перспективних напрями пілотних кластерів.

Кластери будівництва, які мають високий ресурсний потенціал, сприятимуть створенню виробництва в областях сучасних будівельних матеріалів, активізуватимуть житлове будівництво та дозволять створювати продукцію та послуги з високою доданою вартістю.

Кластери сільського господарства сприятимуть розвитку найбільш перспективних напрямів: тваринництва, птахівництва, плодівництва та овочівництва, що стимулюватиме переробку аграрної продукції, дозволить збільшити її експорт.

Серед активно працюючих кластерів регіону слід відзначити:

- Національний інноваційний кластер «Нові машини» (м.Дніпропетровськ), стратегічним пріоритетом якого є високотехнологічне оновлення машино- та приладобудування;

- будівельний кластер (м. Дніпропетровськ);
- три кластери Запорізької області:
- інноваційно-технологічний кластер «АгроБум» (м. Мелітополь);
- медовий кластер «Бджола не знає кордонів» (м. Мелітополь);
- харчовий кластер « Купуй запорізьке! Обирай своє!».

Східний регіон.

Протягом останніх років розвиток кластерів стає одним з пріоритетів економічної політики у східному регіоні України – Сумській, Харківській та Полтавській областях. Так, в стратегії «Нова Сумщина – 2015» (2010р.) основою для економічного розвитку Сумської області визначено розвиток кластерів АПК, спрямованих на створення замкненого високотехнологічного агропромислового виробництва та постачання екологічно чистої харчової продукції; а також кластерів будівництва, які орієнтовані на створення замкнених циклів: від виробництва будматеріалів до будівництва приміщень та їх обслуговування.

Схвалена у 2010р. Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020р. передбачає розвиток дев'яти ключових кластерних структур, у т.ч. національного масштабу (альтернативної енергетики, високотехнологічного та науково-освітнього кластеру на базі технопарку «Технополіс»), а також транспортного торгівельно-логістичного кластеру «Брама Україна - Росія». Серед пріоритетних наукоємних кластерів області слід відзначити також кластери: авіаційної промисловості, космічної сфери, енергомашинобудування, фармацевтичної промисловості, нано- і біотехнологій. Крім того формуються кластери ЖКГ, газодобувний, енергетичний, кластер охорони здоров'я. Підлягають реорганізації проблемні кластери: сільськогосподарського машинобудування, виробництва бронетехніки і дизелебудування.

Враховуючи специфіку Полтавської області, де одним із важливих напрямків економічного розвитку є сільськогосподарське виробництво та агропереробна промисловість, в області активно з 2007р. реалізується проект «Створення регіонального кластеру виробників екологічної продукції». Підтримка проекту здійснюється Фондом Євразія та USAID. Адреса проекту: м. Полтава, вул. Фрунзе, 225 оф.414 т\ф 8-0532-508-636, 508-196.

Центральний регіон.

Затримка України в інноваційному розвитку на кластерній основі в порівнянні з розвитком сусідніх країн в значній мірі пояснюється тим, що центральна влада у Києві та й сам Київ поки що не визначились зі своєю довгостроковою стратегією розвитку на перспективу - 20-25 років. Так, «Стратегія розвитку Києва - 2025» можливо буде прийнята лише в кінці 2012р. Цей документ поки що на обговоренні.

Пропонований документ передбачає розвиток Києва через розвиток конкурентних кластерів економіки. Для сталого економічного розвитку як центру України, так і Центрального регіону важливими мають бути три напрями: соціальний, економічний, екологічний. З огляду на це передбачаються такі пріоритетні сфери кластеризації:

- поліпшення демографічної ситуації та розвиток кластеру охорони здоров'я;
- покращення якості житлових послуг і реформування кластеру підприємств ЖКГ;
- відновлення кластеру виробництва продуктів харчування;
- формування інноваційних кластерів економіки знань.

З врахуванням вимог Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» на стадії формування в м. Києві перебувають такі кластери:

- національний інноваційний кластер «Енергетика сталого розвитку» (м.Київ, науковий парк «Київська політехніка»);
- національний інноваційний кластер «Технології інноваційного суспільства» (м. Київ, науковий парк «Київська політехніка»), в якому стратегічними напрямками діяльності є нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації;
- національний інноваційний кластер «Інноваційна культура суспільства» (м. Київ, Національний університет ім. Т. Шевченка).

У Київській області має формуватись національний інноваційний кластер «Нові продукти харчування», сферою діяльності якого є розвиток високотехнологічного сільського господарства та переробної промисловості.

3. Наступні кроки.

Викликає тривогу відставання України за темпами реформування економіки та ведення бізнесу від інших країн Європи та Центральної Азії. Згідно з рейтингом (Doing Business, 2012) економіка України посідає 152 місце серед 183 країн світу, опустившись ще на 3 рядки в порівнянні з минулим роком. Це свідчить про загострення проблем формування ринкової економіки в Україні. Застосування кластерного підходу в Україні є необхідною умовою для відродження вітчизняного виробництва, підвищення ефективності інноваційного розвитку регіонів. На основі кластерів можливе досягнення високого рівня економічного розвитку та зростання конкурентоспроможності. Існуючий великий потенціал країни переконує в тому, що Україна спроможна посісти гідне місце у глобальній системі економічного і політичного розвитку. Тому в умовах зростаючої глобалізації та конкуренції питання якнайшвидшого створення кластерних об'єднань та сприяння їх ефективному розвитку набувають особливої актуальності. Перспективність кластерного підходу полягає в тому, що комплексна структура кластерних об'єднань дозволяє забезпечити динамічне поєднання промислової, регіональної, інноваційної, інвестиційної, науково-технічної, освітньої, кадрової та інших політик.

Для створення сприятливого середовища структурної перебудови економіки регіонів України, нарощення їх стратегічного потенціалу необхідне впровадження комплексної системи методів реалізації кластерної моделі.

Розробка чіткої моделі кластерного розвитку держави, визначення стратегії оптимізації взаємодії окремих підприємств та установ регіону має відбуватись з урахуванням особливостей кожного регіону.

Важливим для подальшого розвитку економіки України та підвищення її привабливості для внутрішніх та іноземних інвесторів має бути покращення законодавчої бази та ухвалення обґрунтованої національної програми створення кластерів та їх стимулювання.

Національна програма підвищення конкурентоспроможності економіки на основі кластерів має передбачати такі етапи:

- створення і державна підтримка кластерів - об'єднань суб'єктів господарської діяльності, що спільно діють в межах єдиного виробничого циклу;
- розробка і впровадження форм та показників статистичної звітності про діяльність кластерів, поширення інформації про результати та наслідки кластеризації;
- надання різноманітної інформації, консультування, здійснення публічного моніторингу з приводу діяльності кластерів;
- сприяння формуванню в кожному регіоні мегакластерів, які б забезпечували сталий розвиток регіональної інноваційної інфраструктури;
- сприяння розвитку міжрегіонального і міжнародного співробітництва кластерів та мегакластерів України з кластерними об'єднаннями країн ЄС, ОЧЕС, СНД;

- запровадження у вищих навчальних закладах програм підготовки та перепідготовки спеціалістів у галузі створення і функціонування кластерів та інших форм інноваційних мережевих структур;
- створення у складі економічних підрозділів місцевих органів виконавчої влади аналітичних служб для здійснення в кожному регіоні аналізу конкурентоспроможності продукції, що виробляється підприємствами регіону, і виявлення на цій основі ключових заходів зростання економіки на довгострокову перспективу, які є базою для розвитку кластерів.

УДК 339.92 (477.7)

Осипов В.М.*, Єрмакова О.А.**

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ МОРСЬКИХ КЛАСТЕРІВ В РАМКАХ ЄВРОРЕГІОНУ «ЧОРНЕ МОРЕ»

Інтеграційні процеси в Чорноморському регіоні розвиваються на основі трьохрівневої моделі регіональної інтеграції: на макрорівні – між державами Чорноморського регіону в рамках міжнародних організацій, таких як Організація Чорноморського економічного співробітництва та Міжнародного Чорноморського клубу; на мезорівні – між прикордонними регіонами країн великого Чорноморського регіону в рамках єврорегіонів, зокрема єврорегіони за участю України - «Чорне море» та „Нижній Дунай”; на мікрорівні – в рамках транскордонних кластерів.

На світовій арені все в більшій мірі конкурують не окремі підприємства, а кластери. Клієнт при виборі того чи іншого регіону для виконання його замовлення не може знати про імідж окремих компаній, з якими йому доведеться мати справу, тому він здійснює свій вибір відповідно до іміджу регіонального кластеру, до якого вони входять, і який є всесвітньовідомим. Морські кластери стали точками росту приморських регіонів багатьох країн світу. Так, наприклад, беззаперечним іміджем в світі в сфері послуг в морській галузі користується Лондонський сервісний морський кластер, Фінський морський кластер, Морський кластер Гамбургу, Норвезький морський кластер тощо. В 2005 році в рамках ЄС створено європейську мережу морських кластерів. Що стосується європейських кластерів в Чорноморському регіоні, то одним із найпотужніших у світі кластером глобального значення є судноплавний кластер Греції. Морські кластери Румунії та Болгарії знаходяться в стадії формування.

В той же час, не зважаючи на суттєвий розвиток кластерів, які вони отримали в рамках країн ЄС, транскордонне кооперування між ними в Чорноморському регіоні не було відповідного розвитку. Можна відзначити лише сферу туризму, де активно формуються транскордонні кластери. Серед причин такого положення можна виокремити наступні: 1) відсутність у більшості країн регіону національних програм кластеризації; 2) недостатнє інформаційне забезпечення процесів кластеризації в Чорноморському регіоні, відсутність єдиної інформаційної бази кластерних ініціатив; 3) невеликий досвід функціонування кластерів в країнах Чорноморського регіону; 4) нерозвиненість інститутів кластеризації в багатьох країнах регіону: агенцій регіонального розвитку, бюро сприяння інвестиціям, технопарків тощо; 5) відсутність консолідуючої установи з розвитку кластерів в регіоні; 6) безсистемний характер кластерних досліджень; 7) непідкріпленість декларативних норм щодо створення кластерів конкретним механізмом їх реалізації.

В якості успішного прикладу функціонування транскордонного кластеру можна навести досвід міжрегіонального морського кластеру InterMareC в Балтійському регіоні, який об'єднує в собі регіони КЕРН (Німеччина, єврорегіон Шлезвіг-Гольштейн), Брест (Франція, єврорегіон Бриттані), Гданськ (Польща, єврорегіон Померанія). В рамках клас-

* д.е.н., професор, завідувач відділу, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

** к.е.н., науковий співробітник, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

теру реалізуються спільні проекти в таких сферах, як: прибережні та океанографічні технології, суднобудування та судноремонт, морський туризм, комерціалізація морських послуг, портові послуги, рибна промисловість, фармацевтика, косметологія, морська безпека, екологія, консалтинг. Співробітництво в рамках кластеру дозволило учасникам: 1) реалізувати спільні міжгалузеві проекти регіонального значення; 2) обмінюватись досвідом та проводити спільні наукові дослідження; 3) заснувати постійно діючий в рамках кластеру консультативний орган "Im-pulse C"; 4) неодноразово виступати спільним консорціумом у тендерах за кордоном, зокрема в Сенегалі, а також встановити співробітництво із морськими кластерами Атлантичного узбережжя; 5) розробити спільну стратегію розвитку морської галузі Балтійського регіону; 6) сформувати єдину інформаційну базу виробників окремих компонентів для суднобудування, яка стала платформою не лише для пошуку партнерів, але й обміну досвідом впровадження нових технологій та удосконалення діяльності, аналізу ринкової ситуації та пошуку виробниками ринкових ніш.

З метою активізації транскордонного співробітництва в Чорноморському регіоні Комісія Європейських спільнот в квітні 2007 року розробила нову ініціативу регіонального співробітництва „Black Sea Synergy”. Центральне місце в даній програмі займає гармонізація морської політики держав Чорноморського регіону. Програмою передбачено створення мережі кластерів взаємопов'язаних галузей морегосподарського комплексу.

Україні як морській державі із потужним нереалізованим потенціалом європейський досвід формування кластерів в морській галузі є особливо цікавим. При розпаді СРСР незалежній Україні дісталось потужне господарство морегосподарського комплексу: 3 морських пароплавства (Чорноморське, Азовське, Дунайське), 15 портів, 11 суднобудівних заводів, 7 підприємств суднового машинобудування, 11 підприємств морського приладобудування, 27 окремих науково-дослідних інститутів та конструкторських бюро, судноремонтні заводи, ряд унікальних спеціалізованих морських підприємств. За 18 років незалежності можна підвести сумний підсумок господарювання в морській галузі: 1) катастрофічне скорочення національного флоту; 2) втрата лідируючих позицій України в сфері пасажирських перевезень; 3) скорочення обсягів перевезень вітчизняних експортно-імпортних вантажів на українських суднах; 4) знос основних фондів морегосподарського комплексу України; 5) невідповідність управління функціонуванням портів сучасним міжнародним вимогам, попиту економіки і суспільства на портові послуги; 6) відсутність цілеспрямованої діяльності з розвитку морського комплексу на рівні органів державної влади; 7) недосконалість системи добору та підготовки кадрів, яка не забезпечує оновлення складу робітників основних суднобудівних спеціальностей; 8) незадовільне забезпечення Військово-Морських збройних сил України та загонів Морської охорони Державної прикордонної служби України сучасними кораблями. Проте, не дивлячись на зазначені несприятливі тенденції, в Україні існують передумови для формування універсального морегосподарського кластеру глобального значення, який складатиметься з автономних модулів (підкластерів), зокрема суднобудівного, портового, рекреаційного, рибпромислового та інших. Від формування транскордонних морських кластерів в Чорноморському регіоні Україна може отримати серед інших наступні переваги: 1) активізація інтеграції українських підприємств до існуючих міжнародних виробничих ланцюгів; 2) інтеграція чорноморських портів України до сучасних міжнародних логістичних мереж; 3) перехід українських портів від пункту з перевалки вантажу до спеціалізованої діяльності на рівні логістичного вузла; 4) усунення інфраструктурних та організаційних бар'єрів в портах Чорного моря; 5) відновлення туристичних маршрутів в регіоні; 6) відродження суднобудівної галузі; 7) забезпечення доступу до спільних інформаційних баз

даних, науково-дослідних розробок та технологій країн ЄС; 8) залучення потенційних інвесторів та фінансових ресурсів європейських фондів до розвитку приморських регіонів України.

В якості одного із першочергових заходів на шляху активізації процесу формування транскордонних кластерів в Чорноморському регіоні доцільним є створення інформаційного web-сайту з метою моніторингу та поширення інформації в регіоні про: діючі кластери, кластерні ініціативи, в тому числі транскордонні та міжрегіональні, діючі міжнародні програми підтримки кластерних ініціатив, а також для обміну досвідом в сфері кластерного розвитку, надання консультацій.

Впровадження кластерної моделі розвитку морегосподарського комплексу приморських регіонів Чорноморського регіону сприятиме досягненню синергетичного ефекту від комплексного використання конкурентних переваг регіонів, а також активізації їх транскордонного співробітництва в економічній сфері.

УДК 339.138.316

Довбенко В.І.*

ТРАНСФОРМУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КЛАСТЕРІВ В ЄС

Феномен кластерів проявився з позитивного боку у багатьох країнах світу. Дані особливі види об'єднань значно розширюють коло учасників, формують новий тип взаємовідносин учасників, дозволяють кращим чином поєднати їх інтереси на основі атмосфери взаємної довіри і у результаті розширюють можливості розвитку та сприяють прояву ефекту синергії.

В ЄС проблемам формування та функціонування кластерів традиційно приділяється значна увага. Кластерна політика у кожній із країн ЄС у свій час мала свої особливості.

Так в Італії першим прикладом формування даних об'єднаних структур був італійський кластер шкіри та взуття. У подальшому з метою зміцнення промисловості у даній країні на основі кластерів створювалися індустріальні округи. На державному рівні кластерна політика включала заходи із встановлення орієнтирів розвитку певних територій та галузей, координації дій, управління, надання методичної та фінансової допомоги з метою підвищення національної конкурентоспроможності. Цікавий підхід до розвитку кластерів було сформовано в 90-і роки в Австрії на основі програми TIP (Technology, Information, Policy Consulting). Дана інноваційна, дослідницька і консалтингова програма на основі ініціативи уряду виконувалась Австрійським інститутом економічних досліджень (WIFO) у кооперації з Австрійським дослідницьким центром Seibersdorf (ARCS). З другої половини 90-х років у зв'язку із бурхливим розвитком ІКТ програма зазнала значних коригувань з метою підвищення конкурентоспроможності економіки і приведення її у відповідність до рівня розвитку сучасних технологій. Проте фундаментальною основою австрійських автомобільних кластерів продовжує залишатися висока якість за рахунок високої кваліфікації персоналу, міцних навиків, чіткого виконання обов'язків. Приблизно у даний час значні успіхи продемонструвала кластерна політика в Шотландії, де активно діяли регіональні агенції розвитку. У шотландських кластерах достатньо чітко проявився ефект синергії, у зв'язку з чим даний досвід було рекомендовано широко використовувати в ЄС [1].

Протягом останніх років кластерна політика в ЄС набуває все більше спільних рис, так як сформовано ряд наднаціональних структур, які займаються проблемами розвитку кластерів, кількість транскордонних кластерів зростає, інтенсифікуються контакти у сфері освіти, науки, культури та бізнесу.

У сучасному розумінні кластерна парадигма включає такі чотири складові [2]:

- виробничу (поєднання галузей, формування виробництв нового типу, локалізація виробництва, підвищення його ефективності);
- просторову (географічну близькість виробництв, їх оптимальне розміщення);
- інноваційну (інноваційна місткість, інформаційний обмін, науково-дослідницькі центри, механізм комерціалізації інновацій);

* к.е.н., доц. кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка»

- соціальну (довіра між учасниками як основний нематеріальний актив, механізм координації, взаємодія в соціальних мережах).

Основою формування сучасного інноваційного та інвестиційного потенціалу мають стати потужні об'єднання наукових, навчальних, дослідницьких установ та організацій і бізнесу, який зацікавлений у розвитку відповідних напрямків діяльності. Інноваційні кластери створюють умови для виникнення у кластері нових компаній та формування сучасної інноваційної інфраструктури. Інноваційні кластери стають важливим елементом нової високодинамічної та гнучкої економічної системи, у якій некомерційні взаємозалежності, інновації та передача знань отримують пріоритет над діловими трансакціями.

Метою діяльності інноваційних кластерів є забезпечення умов для успішного розвитку як його безпосередніх учасників, так їх партнерів, зацікавлених у взаємовигідній співпраці. За рахунок генерування нових наукових ідей, розробок та компетенцій дані кластери активізують інноваційну діяльність і спонукають до активних дій всі зацікавлені сторони, а також конкурентів, що у кінцевому підсумку впливає на підвищення темпів розвитку економіки і сприяє вирішенню соціальних питань. Інноваційні кластери формують сприятливе середовище для здійснення циклу інноваційної діяльності від генерації ідеї до отримання ефекту від нововведення за рахунок інноваційних та технологічних центрів, наукових парків, технопарків, бізнес-інкубаторів тощо.

Процес формування інноваційного кластеру включає такі етапи [3]:

- 1) виявлення перспективних видів продукції та технологій;
- 2) прогнозування динаміки цін та обсягів виробництва;
- 3) аналіз фінансової стійкості та ефективності діяльності потенційних учасників кластеру;
- 4) аналіз ресурсного забезпечення;
- 5) забезпечення інфраструктурою;
- 6) виявлення рівня взаємодії потенційних учасників кластеру.

Таким чином, створення та успішна діяльність кластерів у першу чергу інноваційного спрямування дозволяє прискорювати темпи економічного розвитку, вирішувати ряд соціальних проблем на основі підвищення рівня конкурентоспроможності економіки. Вимоги до забезпечення високого рівня конкурентоспроможності зростають. Вони все більш зміщуються в бік налагодження співпраці з партнерами по бізнесу, зокрема, у науково-технологічній сфері та сфері фінансової та інвестиційної діяльності. Дія закону синергії проявляється насамперед внаслідок міграції капіталу у найбільш перспективні, а отже, й високоприбуткові сфери діяльності. Забезпечення зростання капіталу підприємств відбувається з врахуванням фази життєвого циклу продукту і особливостей механізму здійснення необхідних перетворень у майбутньому для підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку. При цьому враховують всі суттєві внутрішні й зовнішні чинники, які знаходяться у динамічному взаємозв'язку й взаємозалежності, що передбачає зростання цінності достовірних прогнозів подальшого розвитку економіки й соціальної сфери.

Конкурентоспроможність економіки багато в чому залежить від рівня розвитку кластерів. Нові підприємницькі мережі кластерного типу дають змогу стрімко нарощувати потенціал учасників на новій технологічній базі з використанням ефективних ділових моделей. У результаті успішно долаються проблеми замкнутості й зацикленості на власних проблемах, а також вирішуються завдання інтенсифікації процесів інформаційного обміну та створення нових підприємств. Виникнення кластерів відбувається шляхом передачі конкурентних переваг від підприємств інноваційного типу до інших учасників клас-

теру, що створює умови для динамічного розвитку економіки і зміцнення конкурентоспроможності її підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках. У процесі розвитку кластеру відбувається залучення додаткових економічних ресурсів із інших галузей, які не можуть використати їх настільки продуктивно.

Література

1. Соколенко С.И. Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: Укр. контекст. – К.: Логос, 2002. – 645 с.
2. Рекорд С.И. Развитие промышленно-инновационных кластеров в Европе: эволюция и современная дискуссия /С.И.Рекорд. – СПб. – Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – 109 с.
3. Рибіна Л.О. Кластери як фактор підвищення інноваційності регіону /Економічний простір №22/2, 2009, с.230-235

УДК 330.332:574

Ніколаєв Ю.О.*

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОМИСЛОВИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

Кластерний підхід сьогодні перетворився у ключовий інструмент регіональної промислової політики провідних європейських країн. Існує нагальна потреба критичного осмислювання практики державного регулювання розвитку промислових кластерів в країнах ЄС, а також можливих ефективних інструментів такого регулювання в Україні.

Механізм побудови кластерів залежить від обраного країною типу економічної політики в цілому. При ліберальній економічній політиці держава створює умови для розвитку тих кластерів, які вже були сформовані ринком. Проведені автором тез опити підприємців з різних частин України дозволили дійти до висновку, що вітчизняний підприємницький сектор самостійно в цілому не готовий формувати і розвивати кластери в країні. Тому Україні доцільно використати дирижистську модель кластерної політики. Саме дирижистська модель успішно працює на пострадянському просторі - у Росії та Казахстані.

Дирижистська політика держав ЄС та їх регіональних органів влади включає цілу низку методів сприяння формуванню кластерів. Найбільш доцільними з них для формування регіональних кластерів в Україні можна вважати наступні:

- програми, націлені на об'єднання ділових людей (наприклад, в певній галузі промисловості) в розрахунок на те, що це призведе до розширення співробітництва;
- ініціативи по підборі партнерів: створення баз даних, до яких можуть звертатися фірми, що шукають партнерів у своїй сфері діяльності. В ЄС прикладом є база даних «Єврика»;
- фінансування посередницьких (агентських) ініціатив: прикладом є програма, організована ДТІ у Данії та потім розповсюджена в інші країни;
- шефські ініціативи: сплачуються послуги консультантів, щоб вони слідували за процесом формування кластерів з перших кроків співробітництва. У цьому випадку прикладом також може слугувати ініціатива ДТІ. У фламандському проекті Платон (Plato) великим фірмам виділяються державні кошти, щоб вони брали шефство над групою дрібніших фірм;
- фінансування деяких кластерних проектів на конкурсній основі. В цьому випадку від різних проектів співробітництва можуть подаватися заявки на субсидії, при цьому державні кошти отримують (частково) лише найкращі проекти. В принципі, при такій конкуренції чистий інноваційний результат субсидування може бути досить високим.

Для виявлення того, в яких регіонах України необхідно, перш за все, проводити регіональну кластерну промислову політику, автором тез було проведене порівняльне дослідження рівня економічного і промислового розвитку регіонів України у 2007 – 2010 роках. За допомогою розділу «Кластерний аналіз» пакету програм «STATISTICA 8» американської фірми «Stat Soft», було здійснене ранжування двадцяти п'яти регіонів України

* к. е. н., доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

на основі таких шести показників їх економічного і промислового розвитку, які вимірює вітчизняна статистика (нажаль, інші показники не є доступними по регіонах): 1) валовий регіональний продукт на душу населення; 2) прямі іноземні інвестиції в регіони України на душу населення; 3) кількість малих підприємств на 10 000 осіб наявного населення; 4) обсяг реалізованої промислової продукції на душу населення; 5) продуктивність праці на промислових підприємствах; 6) виробництво електроенергії на одну тисячу чоловік економічно активного населення. В результаті багатомірного групування об'єктів на основі ієрархічного агломераційного алгоритму кластерного і латентного аналізів, автор тез зробив висновок про те, що сукупність регіонів, що досліджуються, слід розділити на три групи за рівнем економічного і промислового розвитку: успішні регіони (регіони-лідери); нейтральні регіони; відсталі регіони (регіони-аутсайтери). У 2010 році регіонами-лідерами виявилися: Запорізька, Дніпропетровська, Донецька, Київська, Миколаївська області. У тому ж році регіонами-аутсайдерами стали: Вінницька, Сумська, Херсонська, Чернігівська, Кіровоградська області. Знаходження в групі регіонів-лідерів Київської області свідчить про те, що відбувається перенесення різних видів виробництв із столиці країни до пригородів, тобто до навколишніх районів. Перебування серед регіонів-лідерів Полтавської області пояснюється, з одного боку, розміщенням на її території низки великих промислових підприємств (НПЗ, КРАЗ, тощо) при відносно невеликій чисельності населення області, а з іншого боку – досить розвинутим агропромисловим комплексом. Запорізька, Дніпропетровська і Донецька області завжди були лідерами серед регіонів країни за їхнім існуючим економічним і промисловим потенціалом. Протягом досліджених років (2007 – 2010) рівень економічного і промислового розвитку Миколаївської області дещо покращився, а погіршився у Вінницькій, Сумській, Херсонській областях.

Саме регіони-аутсайтери потребують проведення в них регіональної кластерної промислової політики. Про ефективність такої політики з метою прискорення промислового розвитку відсталих регіонів свідчить як європейський, так й російський досвід. Заслужує уваги дослідження російських вчених Нароліної Т.С. і Преображенського Б.Г., з якого витікають наступні висновки: «Проведені дослідження показали, що навіть відсталі регіони, на територіях яких формуються кластери, стають лідерами національних економік та їх зовнішньоекономічних зв'язків, а ті території, де немає кластерів, відходять на другий план, і нерідко періодично потерпають від помітних соціально-економічних криз» [1, с. 24].

Аналіз соціально-економічного розвитку України, особливо в період нинішнього відродження економіки командою ефективних реформаторів під керівництвом Президента України В.Ф. Януковича, свідчить про те, що в країні склалися певні передумови для повноцінного використання європейського досвіду в справі формування сталих та ефективно працюючих структур кластерного типу.

До складу наявних сьогодні передумов для застосування європейського досвіду в формуванні та розвитку регіональних промислових кластерів в Україні, можна віднести наступні явища, тенденції і процеси:

- формування в Україні великих інтегрованих бізнес-груп, які активно позиціонують себе на національному ринку та «вбудовуються» у глобальну конкуренцію;
- вихід України до глобального світу, та утвердження себе в якості надійного і рівноправного партнера;
- прихід в Україну іноземних, в тому числі транснаціональних компаній;
- нагромадження досвіду управління соціально-економічними процесами в країні в умовах ринкової системи, досягнення певного рівня професіоналізму в управлінні державою в цілому, її регіонами, а також бізнес-структурами;

- активізація процесу міжнародної конкуренції України, її регіонів на світовому ринку – у зв'язку зі вступом нашої країни до Світової організації торгівлі.

Література

1. Наролина Т.С., Преображенский Б.Г. Создание инфраструктуры поддержки малого инновационного предпринимательства // Предпринимательство. – М., 2011. - № 4. – С. 18 – 24.

УДК 351.82

Шаперенков А.В.*

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ

Посилення взаємозв'язку між процесами кластеризації, зміцнення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності дозволяє протистояти глобальній конкуренції та відповідати вимогам сучасного розвитку. Зацікавленість у впровадженні в Україні кластерної моделі соціально-економічного розвитку обумовлена також низьким рейтингом її конкурентоспроможності, який за розрахунками Світового економічного форуму за останній рік впав відразу на 10 сходинок [1].

Слід зазначити, що кластер є сучасним ефективним способом постійного ділового спілкування територіально і економічно споріднених учасників виробничого процесу ради отримання кожним з них підсумкового синергетичного комерційного результату [2]. Іншими словами, в сучасних умовах кластери являють собою фундаментальну організаційну основу для реалізації ключових принципів становлення національної економіки і успішного подолання «викликів» з боку конкурентів [3].

Більшість сучасних країн розробляють і успішно виконують стратегію кластеризації своєї економіки, що дозволило значно поліпшити її конкурентоспроможність. До речі, серед європейських держав лише Україна не має національної стратегії і програми кластеризації своєї економіки. Роль кластерів в інноваційному розвитку підприємств і територіальних утворень окреслена в документах Європейського Союзу. Однією з важливих ініціатив Європейської Комісії є утворення «територій знань та інновацій» як елементів інноваційної стратегії. Вона спирається на концепцію «територій, що вчаться». Згідно з цією концепцією, чинники інноваційності й конкурентоспроможності підприємств виникають в умовах територіального розвитку. Роль науково-дослідного кластера полягає у забезпеченні швидкого доступу до знань з метою використання підприємцями нових ідей [4, 5].

Світовий досвід впровадження кластерної моделі соціально-економічного розвитку свідчить про ряд істотних її переваг, що націлені на:

- стимулювання науково-технічного прогресу;
- ефективне поєднання переваг конкуренції і кооперації;
- підвищення конкурентоспроможності економіки;
- посилення процесів спеціалізації і розподілу праці між компаніями;
- створення тісної взаємодії покупців і продавців;
- зниження собівартості послуг і продукції;
- посилення міжфірмових потоків ідей і інформації;
- створення нових робочих місць;
- підвищення ефективності використання ресурсів;
- забезпечення балансу ринкової і соціальної гармонії тощо [6].

Отже, кластерні структури завдяки можливості обміну знаннями і трансферу інновацій забезпечують єдиний ланцюг проекту – від розробки технології до впровадження та просування товару на ринку, що призводить до появи попиту на інноваційні розробки.

* к. е. н., заступник голови правління ПАТ «ВіЕйБі Банк»

Необхідність розвитку кластерних ініціатив в Україні висуває вирішення наступних завдань :

- проведення фундаментальних досліджень, присвячених визначенню пріоритетів формування в Україні кластерних структур;
- забезпечення законодавчої бази по формуванню сприятливого ділового середовища для розвитку підприємництва з посиленням співпраці влади, бізнесу, науки, освіти і громадських організацій;
- проведення перспективного аналізу конкурентоспроможності України і її окремих регіонів з урахуванням впровадження і розвитку кластерних структур;
- розробка стратегії підвищення національної конкурентоспроможності на основі формування і розвитку кластерних структур;
- створення повноцінної і адекватної інформаційно-аналітичної системи для учасників кластерних структур;
- розробка показників ефективної діяльності кластерних структур;
- визначення джерел фінансування програм по створенню кластерних структур;
- сприяння формуванню інфраструктури і інститутів підтримки кластерних структур;
- формування системи підготовки і перепідготовки фахівців для кластерних структур;
- сприяння інтеграції українських кластерів з кластерами інших країн тощо.

Література

1. Фріс З. Конкурентоздатність Україні різко впала. Чому? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1818039.html>
2. Соколенко С.І. Кластері в глобальній економіці. – К.: Логос, 2004.
3. Соколенко С. Інноваційні кластери допомагають подолати кризу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucluster.org/sokolenko/2008/11/innovacijny-klastery-dopomagayut-podolaty-kryzu/>
4. Кузьмін О. Кластери як чинник інноваційного розвитку підприємств і територіальних утворень / О. Кузьмін, В. Жежуха // Економіст. – 2010. - №2. – С. 14-23
5. Неприхіна Н. Производителей соединят в кластер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kommersant.ua>
6. Соколенко С. Проблеми і перспективи посилення конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів / С.Соколенко // Економіст. – 2008. - №10. – С. 31-35.

*Шемет Т.С.**

ДЕНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВАЛЮТ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ГРОШОВОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ

За останні півстоліття взаємозв'язок між національними фінансовими системами посилюється. Внаслідок цього в сучасному світі більше не існує економічних суб'єктів, які в повсякденній діяльності обмежуються лише власною національною валютою. Натомість економічні суб'єкти все частіше ухвалюють рішення про вибір такої валюти, яка найефективніше виконує функції засобу обміну, розрахунку або заощадження.

У сучасній економіці величезна кількість національних валют широко використовується за межами країни свого походження: або в операціях між резидентами різних країн, або в грошовому обігу іноземних держав. У першому випадку використання валюти зазвичай називають «міжнародним», або інтернаціоналізацією валюти. Другий випадок, як правило, описується терміном «валютне заміщення» [2, с. 122-134].

Як валюта інтернаціоналізації, так і валюта заміщення є результатом інтенсивної конкуренції. Це свого роду відбір, який відбувається під впливом попиту, коли певні валюти видаються привабливішими для використання їх у різних комерційних і фінансових операціях, ніж інші.

Міжнародний обіг валют існував і раніше, до формування сучасної світової валютної системи. Але лібералізація міжнародного руху капіталів та дерегулювання фінансових відносин створили підґрунтя для розширення спектру ефективного вибору валют. Наразі конкуренція між національними валютами загострюється. Як результат, сфери функціонування національних валют, де ці валюти виконують стандартні функції грошей, усе більше відрізняються від юрисдикцій їх емісії. Валюти стають усе більш денационалізованими. Ф. Хайєк розкриває суть явища «денационалізації грошей» [3].

Таким чином, сучасний світовий валютний простір - це середовище, в якому валюти різної ієрархії перебувають у стані гострої конкуренції. Кожна окрема національна валюта протистоїть ринковим силам, які стають все більш байдужими до політичних бар'єрів. Проте всі разом уряди стикаються з безпрецедентною в сучасній історії проблемою ослаблення та/або втрати їх грошового суверенітету.

Водночас національний грошовий суверенітет продовжує існувати як засадничий принцип. Не існує уряду, який не прагне зберегти монополію в сфері грошового обігу в межах своєї власної території. Емісія грошей поряд з військовими витратами і справлянням податків зазвичай вважається невід'ємним атрибутом державного суверенітету.

Привабливість грошової монополії пояснюється тим, що по-перше, національні гроші сприяють підтримці почуття національної ідентичності, по-друге, вони є потенційно потужним джерелом доходу для гарантування державних витрат, по-третє, гроші - це інструмент макроекономічного регулювання економіки і, нарешті, дієвий засіб захисту країни від іноземного впливу чи примусу.

* к.е.н., доцент, здобувач наукового ступеня доктора економічних наук кафедри банківської справи Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Чи існують реальні шляхи відмови від денационалізації валют? Чи повинні це бути односторонні дії держави або багатосторонні?

Односторонні дії, наприклад, можуть полягати у відновленні державної монополії всіма доступними засобами, навіть через регулювання конвертованості національної валюти. Потенційно автаркія може залишатися одним з варіантів вибору до тих пір, як поняття абсолютного національного суверенітету переважатиме в якості юридичної норми світової політики.

Проте, враховуючи реалії сучасної фінансової інтеграції, зауважимо, що вона сприяє прискоренню валютного заміщення. Такі інноваційні фінансові інструменти, як свопи, опціони та інші похідні є високоліквідними засобами збереження вартості. Не будучи грошима, похідні фінансові інструменти підвищують швидкість грошового обігу і, тим самим, підривають дієздатність органів грошово-кредитного щодо регулювання грошового попиту. Кілька десятиріч досвіду використання похідних фінансових інструментів довели, що контроль за використанням таких інструментів є вкрай складним. Отже, вірогідність успіху скасування денационалізації певної валюти в односторонньому порядку є надто низькою. З практичної точки зору, такі односторонні ініціативи є можливими за виняткових обставин (наприклад, глибока депресія або криза національної безпеки). Крім того, вона може мати руйнівні наслідки для ефективності фінансових ринків і, своєю чергою, призвести до відповідних обмежень в іншому місці.

На протипагу односторонньому підходу, держави можуть діяти колективно, з метою не відновити, але повністю об'єднати свої окремі грошові монополії шляхом створення єдиної світової валюти, як свого часу запропонував Купер [5]. Але історичний досвід показує, як важко створювати і підтримувати валютний союз навіть серед обмеженого числа суверенних держав. Це ставить під сумнів реальність успіху в переговорах про єдину валюту всіх або навіть більшості з майже двохсот країн по всьому світу. Таким чином, на нашу думку, процеси денационалізації валют і надалі триватимуть у сучасному світовому валютному просторі.

Література

1. Буторина О.В. Международные валюты: интеграция и конкуренция / О.В. Буторина. – М.: Издательский Дом «Деловая литература», 2003. – 366 с.
2. Шемет Т.С. Теорія і практика валютного курсу / Т.С. Шемет. – К.: Либідь, 2006. – 360 с.
3. Hayek, F.A. Denationalisation of Money - The Argument Refined / F.A. Hayek. - London: Coronet Books Inc; 3rd edition, 1990. – 144 p.

УДК: 339.9.01

Яншина А.М.*

РОЛЬ КЛАСТЕРНИХ УТВОРЕНЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Процеси економічної глобалізації та інтернаціоналізації виробництва сприяють посиленню взаємозв'язків між країнами світу, зростанню обсягів міжнародної торгівлі і транскордонних фінансових операцій, розширенню масштабів діяльності транснаціональних корпорацій і формуванню кластерних об'єднань та, водночас, загострюють питання, пов'язані з ефективним природокористуванням, сталим економічним розвитком. Незважаючи на те, що в останні десятиріччя міжнародні організації, уряди країн світу, суспільні інститути активно співпрацюють у напрямі реалізації концепції сталого розвитку, значна кількість проблем, розв'язання яких, насамперед, вимагає рівномірного врахування екологічних, соціальних та економічних інтересів у процесі розвитку людства, продовжують прогресувати.

Міжнародні організації та уряди країн світу, безумовно, виступають одними з основних ініціаторів та учасників концепції сталого розвитку. Проте у контексті окресленої проблематики недостатньо уваги приділяється кластерним об'єднанням, формування яких є характерною ознакою сучасної інноваційної економіки, та їх ролі у процесі реалізації згаданої концепції. Крім того, логічний зв'язок між процесами глобалізації, транснаціоналізації, сталим розвитком і різними за рівнем економічного розвитку країнами є, без сумніву, тісним, однак, надто суперечливим за своїм характером. Так, з одного боку, у країнах, що розвиваються, в умовах інтенсифікації процесів транснаціоналізації світової економіки відбувається активне використання природних ресурсів, що часто є наслідком екстенсивного економічного розвитку, та перенесення шкідливих виробництв з розвинених країн до країн, що розвиваються. З іншого ж боку, у розвинених країнах панує культ масового споживання, породжений не лише транснаціоналізацією економіки, потужними темпами виробництва, високою технологічністю вироблених товарів, а також і соціокультурними, і психологічними факторами.

Відтак, вказані вище тенденції є несумісними з ключовими принципами концепції сталого розвитку, оскільки останній означає рівномірний економічний розвиток, в умовах якого домінуючою є розробка та запровадження новітніх технологій, спрямованих на забезпечення високого рівня економічного добробуту, соціального розвитку населення та збереження навколишнього середовища на етапі виробництва, збуту та утилізації товарів. У свою чергу, ключовими атрибутами сталого розвитку є економічні, екологічні і соціальні інтереси, що є рівноцінними складовими елементами концепції сталого розвитку.

Ведучи мову про роль кластерних утворень у процесі втілення у життя головних атрибутів сталого розвитку, слід, насамперед, зауважити, що мотиви формування кластерних об'єднань лежать у площині економічних інтересів суб'єктів господарювання. Тим не менш, у контексті сталого розвитку найважливішим аргументом на користь кластеризації економіки є економія ресурсів завдяки синергетичному ефекту, спільній технологіч-

* к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та конкурентної політики Київський національний торговельно-економічний університет

ній кооперації, інноваційній спрямованості кластерів, запровадженню у межах кластерів новітніх технологій, що дозволяють знизити обсяги ресурсів при виробництві товарів.

Виходить, що кластеризація економіки, у цілому, не вступає у суперечність з економічною та екологічною складовими концепції сталого розвитку, оскільки дозволяє забезпечити ефективнішу комбінацію факторів виробництва у процесі відтворення, покращити конкурентну позицію на ринку та сприяє активному інноваційному розвитку. У цьому сенсі необхідно розуміти, що, хоча проблематика сталого розвитку і має міждисциплінарний характер, і дослідження у цій сфері мають здійснюватися на основі міждисциплінарного підходу, а розробка нових положень концепції сталого розвитку та модифікація існуючих – на базі міждисциплінарних науково-дослідних інститутів на зразок тих, що функціонують у зарубіжних країнах, йдеться про Інститут Санта Фе, Національну лабораторію у Лос Аламосі тощо, основний акцент у межах даної проблематики лежить у площині «екологічних» інновацій. Відтак, сьогодні принциповим є формування екологічно орієнтованих кластерів.

Окремі наслідки створення та діяльності інноваційних кластерів присутні й у площині соціального виміру сталого розвитку. Насамперед, йдеться про те, що кластерний підхід сприяє обміну знаннями та бізнес-інформацією, доступу до інновацій і «ноу-хау» у процесі кооперації у межах кластеру; підвищенню кваліфікації робочої сили та у непрякій формі розвитку бізнес-освіти, науки.

Сьогодні реалізація концепції сталого економічного розвитку у межах світового господарства, головним чином, відбувається на двох основних рівнях: міжнародному і національному, а ключовими учасниками такого процесу є міжнародні організації і уряди країн світу. Разом із тим, кластерні об'єднання, діяльність яких є, у цілому, сприятливою з точки зору сталого розвитку, є тим механізмом, що здатен забезпечити запровадження ключових атрибутів концепції сталого розвитку на регіональному рівні.

УДК 519.8

Горбачук В. М.*, Лещинська Л. В.**

ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНІСТЬ КОНСОРЦІУМУ AIRBUS

Станом на 2012 р. діяльністю консорціуму Airbus керує виконком, куди входять 10 осіб: Thomas Enders (Німеччина; закінчив Wirtschaftswissenschaft und Politik- und Geschichtswissenschaften an der Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, а також University of California, Los Angeles), Fabrice Brégier (Франція; Ecole Polytechnique, а також Ecole des Mines), John Leahy (США; MBA (Finance and Transportation Management), Syracuse University, а також BA (Communications and Philosophy), Fordham University), Günter Butschek (Німеччина; Masters Degree in Economics, University of Cooperative Education Stuttgart), Tom Williams (Сполучене Королівство (СК); North Hertfordshire College (Production Engineering), а також MBA, Glasgow University), Harald Wilhelm (Німеччина; Degree in Business Studies, Ludwig Maximilians University in Munich), Charles Champion (Франція; Ecole Nationale Supérieure de l'Aéronautique et de l'Espace in Toulouse, а також MS, Stanford University), Thierry Baril (Франція; Diplôme Universitaire de Technologie en Gestion des Entreprises et des Administrations, а також Business Degree in Human Resources Management and Development, Institut de Gestion Sociale in Paris), Klaus Richter (Німеччина; PhD (Mechanical Engineering), Technical University of Munich, а також Humboldt Scholarship, University of California at Berkeley), Domingo Ureña-Raso (Іспанія; Degree in Technical Aeronautical Engineering, Polytechnic University of Madrid, а також MBA, ESSEC of Paris). Кожний з них має вищу освіту (або дві) з економіки чи бізнесу.

Кінцеве виробництво Airbus, базуючись у передмісті Vagnac міста Toulouse – міста-побратима Києва, поширилося на Hamburg (Німеччина), Seville (Іспанія), Tianjin (КНР). Саме у Toulouse School of Economics працює Jean Tirole (PhD (Economics), Massachusetts Institute of Technology (MIT)), науковий директор Industrial Economics Institute in Toulouse, автор підручників “The theory of industrial organization” (перекладеної багатьма мовами) [1, 2], “A theory of incentives in regulation and procurement”, “The prudential regulation of banks”, “The theory of corporate finance” для бізнесу.

Відповідно до World Development Indicators, за числом вильотів станом на 2009 р. Україна має світовий рейтинг 50 (вищий рейтинг мають Греція, Норвегія, Фінляндія, Чилі, Філіппіни, Данія, Сінгапур, В'єтнам, Польща, Чехія, Катар, Аргентина, Бахрейн, Панама, Перу, Марокко, Швеція):

Країна/Рік	Число вильотів (тис)					Авіавантажі (млрд ткм)					Авіапасажири (млн)				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
США	9970	9739	9816	9054	9182	37.4	39.9	40.6	39.3	61.7	721	726	744	702	679
КНР	1349	1543	1754	1853	2140	7.58	7.69	11.2	11.4	12	137	158	184	191	229
Канада	1018	1042	1189	1200	1198	1.53	1.5	1.43	1.39	1.35	45	47	52	54	53
Німеччина	1024	1085	1127	1154	1081	7.72	8.13	8.53	8.35	10.2	91	100	106	108	103
СК	1018	1037	1045	1056	1004	6	6.22	6.15	6.28	6.62	94	98	102	105	102

* кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, Інститут кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України

** молодший науковий співробітник, Державний НДІ інформатизації та моделювання економіки

Країна/Рік	Число вильотів (тис)					Авіавантажі (млрд ткм)					Авіапасажири (млн)				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Франція	728	806	825	828	772	5,8	6,14	6,42	6,19	6,62	52	60	62	61	58
Бразилія	515	561	650	648	752	1,53	1,41	1,48	1,81	1,78	38	41	45	59	68
Японія	652	670	657	655	642	8,55	8,48	8,44	8,17	10,5	102	103	100	97	87
Індія	330	454	569	592	602	0,77	0,84	0,97	1,23	1,24	28	40	52	50	54
Іспанія	586	603	658	617	548	1,02	1,1	1,2	1,31	1,08	50	53	61	55	49
Ірландія	304	350	416	484	528	0,11	0,13	0,13	0,12	0,12	43	51	60	69	78
РФ	391	421	468	523	475	1,54	1,93	1,22	2,4	2,31	27	29	33	38	34
Австралія	343	353	354	393	403	2,44	2,57	2,35	2,21	2,77	45	47	49	51	50
Італія	446	448	432	383	383	1,37	1,38	1,55	1,28	0,4	36	37	38	31	33
Індонезія	321	357	358	345	330	0,44	0,47	0,48	0,39	0,28	27	30	30	30	27
Нідерланди	241	251	260	263	292	4,89	4,96	5,01	4,9	4,52	26	27	29	30	29
Туреччина	146	177	197	215	272	0,38	0,46	0,47	0,48	0,86	17	19	23	26	31
Корея	221	224	243	250	256	7,43	7,75	9,04	8,73	15,2	34	35	37	36	34
Бельгія	152	158	174	179	250	0,71	0,74	0,76	0,98	1,43	3,3	3,6	4,1	5,9	4,9
Мексика	331	318	310	266	222	0,39	0,46	0,48	0,48	0,71	22	21	21	19	16
Нова Зеландія	209	221	219	220	217	0,78	0,82	0,87	0,92	0,8	12	12	13	13	12
Колумбія	162	175	186	187	196	1,09	1,05	1,07	1,1	2,42	10	11	12	12	12
Малайзія	176	164	185	177	182	2,58	2,6	2,66	2,44	2,85	20	18	21	22	24
ОАЕ					171					8,96					32
Швейцарія	135	125	139	159	168	1,11	1,04	1,1	1,18	1,06	10	11	12	14	15
СА	116	132	151	148	157	1,02	1,07	1,23	1,38	1,84	16	17	17	17	18
Гонконг	123	130	141	144	150	7,76	8,33	10	8,99	13,3	20	22	24	25	24
Австрія	142	150	151	151	139	0,54	0,57	0,45	0,42	0,34	8	8,8	9,1	9,1	8,5
Іран	121	136	138	122	134	0,1	0,09	0,1	0,1	0,1	13	14	14	12	13
Венесуела	136	140	141	138	124	0	0	0	0	0	5	5,2	5,5	5,8	5,1
Португалія	149	120	138	159	124	0,24	0,29	0,32	0,35	0,31	10	9,4	10	11	10
Таїланд	124	127	130	126	124	2	2,11	2,45	2,29	2,13	19	20	21	20	20
Україна	42	49	30	53	59	0,04	0,04	0,02	0,06	0,06	2,5	2,8	1,7	3,5	3,4

У таблиці ОАЕ – це Об'єднані арабські емірати, СА – Саудівська Аравія. Станом на 2009 р. за вантажними авіап перевезеннями Україна має світовий рейтинг 58 (вищий рейтинг мають також Люксембург, Ізраїль, Ефіопія, Пакистан, Кувейт, Шрі Ланка, Єгипет, Йорданія, Маврикій, Ісландія, Ліван, Бруней, Узбекистан, Тринідад і Тобаго, Фіджі, Ангола), а за пасажирськими – рейтинг 55 (вищий рейтинг мають Алжир і Словаччина). Зазначені країни з вищими рейтингами – це потенційні ринки України, успішна робота на яких вимагає підготовки з індустріальної організації [3].

За класифікацією МІТ, до курсу (course) економіки належать вісім дисциплін: 1) загальна економіка і теорія (General Economics and Theory); 2) індустріальна організація (Industrial Organization); 3) статистика й економетрика (Statistics and Econometrics); 4) національний дохід і фінанси (National Income and Finance); 5) міжнародна, міжрегіональна та міська економіка (International, Interregional, and Urban Economics); 6) економіка праці та виробничі відносини (Labor Economics and Industrial Relations); 7) економічна історія

(Economic History); 8) економічний розвиток (Economic Development). Дисципліна 2) порівняно менш відома в Україні, ніж інші.

Індустріальна організація у МІТ включає такі предмети (subjects): індустріальна організація та громадська політика (Industrial Organization and Public Policy); індустріальна організація та конкурентна стратегія (Industrial Organization and Competitive Strategy); економіка здоров'я (Health Economics); урядове регулювання промисловості (Government Regulation of Industry); економіка стимулів (Economics of Incentives: Theory and Applications); економіка та електронна комерція (Economics and E-Commerce); індустріальна організація (Industrial Organization); новітні теми індустріальної організації (Advanced Topics in Industrial Organization); конкуренція в телекомунікаціях (Competition in Telecommunications); економіка контрактів (Contract Economics); організаційна економіка (Introduction to Organizational Economics); новітні теми організаційної економіки (Advanced Topics in Organizational Economics); семінар з економіки здоров'я (Health Economics Seminar); колективний вибір (Collective Choice). Вивчення цих предметів є актуальним для України.

Література

1. Тироль Ж. Рынки и рыночная власть: теория организации промышленности. – СПб: Экономическая школа, 1996. – 745 с.
2. Тироль Ж. Рынки и рыночная власть: теория организации промышленности. – СПб: Экономическая школа, 2000. – Т.1. – 384 с.; Т. 2. – 592 с.
3. Горбачук В. М. Методи індустріальної організації. Кейси та вправи. Економіка та організація виробництва. Економічна кібернетика. Економіка підприємства. – К.: А.С.К., 2010. – 224 с.

УДК 339.923.061.1 ЄС: 330.341.1**Хмара М.П.***

ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНІ КЛАСТЕРИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Становлення та розвиток раціональних економічних систем підтверджує, що на сучасному етапі розвитку світової економічної структури однією з важливих форм економічного зростання є кластерна політика, яка базується на феномені високої результативності, отриманої в результаті зосередження найефективніших та взаємопов'язаних видів економічної діяльності, що забезпечує конкурентні позиції на галузевому, національному та світовому ринках.

Більшість країн світу, а саме країни-члени Європейського Союзу активно проводять кластерну політику, під якою слід розуміти цілеспрямовані дії в напрямі збільшення темпів зростання й конкурентоспроможності кластерів певного регіону шляхом залучення до процесу фірм кластера, держави та науково-дослідних інститутів. Слід зазначити, що на сьогодні виділяють кластерну політику двох поколінь. Кластерна політика першого покоління являє собою комплекс заходів, які здійснює держава з ідентифікації кластерів, визначення поля діяльності фірм кластера, створення державних органів підтримки кластерів й здійснення загальної політики підтримки всіх кластерів країни та регіону. Кластерна політика другого покоління базується на гарному знанні існуючих у країні та регіоні кластерів. Вона заснована на індивідуальному підході до проблем розвитку кожного кластера окремо. Слід відзначити, що в більшості малих країн світу здійснюється кластерна політика першого покоління. Лише в Нідерландах у 2002 р. урядом було розпочато політику другого покоління, орієнтовану на індивідуальні проблеми кластерів. Згідно ролі, яку відіграє держава при розвитку кластера виділяють чотири типи кластерної політики.

Особлива увага до процесу кластеризації фірм зумовлена тим, що кластери є одним з інструментів підвищення конкурентоспроможності країни у світовому господарстві. Програми розвитку кластерів повинні бути засновані на детальному стратегічному та кластерному аналізі галузей економіки регіону та розроблені з залученням всіх зацікавлених сторін: органів влади (різного рівня), бізнес структур, асоціацій бізнесу, науково-дослідних та освітніх установ, фінансових організацій.

Ефективна кластерна політика уряду країн Європейського Союзу повинна враховувати те, що держава як політико-економічний суб'єкт змушена обирати найраціональніший шлях кластеризації економіки. Головна мета політики кластеризації, яку проводять світові держави, а саме країни – члени Європейського Союзу, полягає в отриманні максимальної вигоди від використання всіх можливостей від кластерної (мережної) взаємодії завдяки об'єднанню промислового й наукового потенціалів. В сучасних умовах прогрес забезпечують не підприємства поодиночі, а їх об'єднання, групи або кластери. Аналіз світових процесів кластеризації в цілому доводить високу ефективність діяльності кластерних об'єднань та їх визначальний вплив на прискорення економічного розвитку.

* к.е.н., м.н.с., кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Кластер реалізує три основні програми: підвищення майстерності, зв'язок промисловості з університетами, підвищення конкурентоздатності малих підприємств.

Література

1. Huggins R. The Evolution of Knowledge Clusters: Progress and Policy / Huggins R. // *Economic Development Quarterly*. – 2008. - Vol. 22.- №4. - P. 277-289.
2. Matuschewski A. Regional clusters of the information economy in Germany / Matuschewski A. // *Reg. studies.-Oxford etc.*, 2006. -Vol. 40. - №3 - P. 409-422.
3. Newlands D. Competition and cooperation in industrial clusters: the implication for public policy / Newlands D. // *European Planning Studies* 11, 521-532. – 2003.
4. Simmie J. Innovation and clustering in the globalised international economy, *Urban Studies* / Simmie J. // *European Planning Studies*. – 2004. - №12. - p. 767-791.
5. Wolfe D. A., Gertler M. Clusters from the inside and out: local dynamics and global linkages / Wolfe D. A., Gertler M. // *Urban Studies*. – 2004. - №41. – P.107-109.

*Глушевська А.С.**

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ МЕКСИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ АВТОМОБІЛЬНИХ ТНК

Головним стимулом стійкого економічного зростання кожного національного господарства є залучення прямих іноземних інвестицій. Основні процеси трансформації та модернізації промислового виробництва всередині країни відбуваються саме завдяки наявності потужного зовнішнього фінансування транснаціональних корпорацій, основою експансіоністської діяльності яких є вивіз капіталу та його ефективне розміщення, виходячи з оцінки інвестиційної привабливості ринку.

Оцінку національної конкурентоспроможності Мексики в контексті залучення прямих іноземних інвестицій здійснено на основі моделі «подвійного діаманта» («Double Diamond») А.Рагмена та М.Портера з метою визначення джерел конкурентоспроможності в автомобільній промисловості, сфері автопостачальників. За М.Портером, джерела конкурентоспроможності виникають з чотирьох національних детермінант конкурентних переваг, державної політики і змін. Для оцінки конкурентних переваг автомобільної промисловості Мексики достатньо розглянути три детермінанти: 1) факторні умови та інфраструктура, необхідні для конкурування в даній галузі на світовому рівні, 2) стратегія, структура і конкуренція фірм, що підвищує конкурентну відповідність в галузі, 3) суміжні підтримуючі галузі, що полегшують доступ до інформації та сприяють безперервному обміну ідей та інновацій.

- Факторні умови. Основними факторами, що привернули увагу автомобільних ТНК до Мексики, були дешева сировина та робоча сила, напівкваліфіковані робітники, менш жорстке природоохоронне законодавство і доступ на ринки США і Латинської Америки. Мексика також мала порівняльну перевагу в сталеливарній промисловості серед Бразилії, Тайвані та Кореї, що відобразалося в цінах на сировину, дешевшої на 15-30%. Крім того, вступ до НАФТА і прийняття політики вільної торгівлі значно підвищили обсяг прямих іноземних інвестицій, які значно модернізували виробничу інфраструктуру. Продуктивність праці в галузі автомобілебудування за 10 років (1993-2003 рр.) зросла на 120%. Іншою важливою факторною умовою для забезпечення найкращої експортної платформи є транспортна інфраструктура: автошляхи між ринками Північної та Південної Америки, порти для європейських і азійських ринків.

Мексика не була достатньо забезпечена факторами інновайного розвитку галузі, як то науково-дослідні інститути, що співпрацюють з промисловістю для підвищення продуктивності і модернізації технологій. Мексика як і раніше є технологічним послідовником. В цілому, зв'язки між інститутами НДДКР та промисловістю розвинені недостатньо.

Отже, спостерігається еволюція факторних умов після 10 років членства в НАФТА: наявність потужної інженерної та технічної бази, а також високий рівень продуктивності.

* аспірант кафедри міжнародних фінансів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Рогач О. І

Таким чином, всі виробничі потужності складальників автомобілів були модернізовані, створивши для Мексики успішну експортну платформу.

- Стратегія, структура і конкуренція фірм.. У Мексиці існують чотири основних автомобільних кластери: Північний Схід (North East), Захід (West), та Центральний Схід (Center East) і Захід (West). Північні кластери були встановлені з метою експорту в США і Канаду. Ці 4 кластери автомобільних заводів привернули увагу значної кількості автомобільних ТНК, які прискорили розвиток галузі. Всі виробничі потужності Мексики було переорієнтовано на експортне виробництво з супутнім ускладненням технологій. З прийняттям політики вільної торгівлі європейські та азіатські автовиробники відібрали частку ринку у Великої детройтської трійки (General Motors, Ford Motor Company і Chrysler Group LLC). Після 10 років членства в НАФТА, жорстка конкуренція серед великої кількості складальників автомобілів з виробничими потужностями в Мексиці та збільшення імпортованих автобрендів призвели до початку інтенсивного суперництва в галузі, що змусило складальників автомобілів в Мексиці використовувати у виробництві високий рівень технологій з метою підвищення стандартів та продуктивності, які необхідні для задоволення експортних ринків.

- Суміжні підтримуючі галузі. Ланцюжок створення доданої вартості в автомобільній промисловості Мексики має ту ж структуру, що і в усьому світі. Американські та європейські автовиробники намагалися скопіювати японський спосіб виробництва, при якому складальники автомобілів передають виробництво всіх деталей ієрархії постачальників. У цій інтегрованій системі постачальники I рівня є безпосередніми виробниками комплексних систем для складальників автомобілів, а постачальники II рівня виробляють компоненти для постачальників I рівня. Наприкінці ланцюжка поставок знаходяться постачальники III рівня, які постачають стандартизовані продукти (металеві частини і рознімачі). У 1994 році в Мексиці налічувалося близько 600 автопостачальників, кількість яких до 2001р. зросла до 875 зареєстрованих постачальників автозапчастин, 60 з них – I рівня. До 2003 року їх число збільшилося до 1350 зареєстрованих постачальників (281 - I рівня). У структурі власності в галузі виробництва автозапчастин Мексики 70% представляють іноземні компанії, і 30% - місцеві фірми. Іноземні автопостачальники, які були засновані в Мексиці, повинні були виконувати ряд умов, які встановлювали правила походження товару, вимагаючи, щоб 62,5% двигунів і коробок передач, і 50% інших деталей, що використовуються в автомобільній промисловості, повинні бути зроблені в Мексиці. Автопостачальники I рівня створили свої виробничі потужності у районі чотирьох автомобільних кластерів. Негативним для розвитку місцевих фірм виявився той факт, що за критеріями НАФТА постачальники I рівня з 100% іноземного капіталу в Мексиці вважаються «місцевими». Постачальники II рівня в основному представлені місцевими промисловими конгломератами і малими та середніми місцевими постачальниками. Сегмент постачальників III рівня складається в основному з малих і середніх місцевих постачальників стандартної сировини, а також представлений імпортом із зарубіжних фірм, розташованих в інших країнах. Отже, після аналізу системи поставок в автомобільній промисловості в Мексиці, можна виділити потужну структуру постачальників I рівня, більшість з яких є міжнародними (місцеві фірми, що займаються виробництвом автозапчастин, здатні задовольнити лише 23% потреби місцевого ринку). Наступні рівні постачальників, II та III, є недостатньо інтегрованими в систему поставок.

Отже, мексиканський «діамант» автомобільної промисловості можна охарактеризувати як помірно конкурентний з більшістю детермінант моделі. Відносний

успіх на міжнародній арені пов'язаний з істотною підтримкою з боку «діаманту» США та ФРН. Незважаючи на те, що Мексика зайняла порівняно велику частку загального обсягу світового експорту малих і середніх легкових автомобілів, вантажівок та автозапчастин, є переконливі докази того, що виключно внутрішні детермінанти не є основними джерелами конкурентоспроможності Мексики. ПП підтримали три детермінанти національної конкурентоспроможності: факторні умови, стратегії фірми, а також наявність суміжних галузей.

Таким чином, присутність ТНК Volkswagen AG, BMW Group, Daimler AG, General Motors, Ford Motor Company і Chrysler Group LLC в Мексиці відіграє важливу роль в процесах економічного зростання всередині промислових кластерів та прилеглих промислових центрів. Супутніми ефектами, що пов'язані з передачею технології, є підвищення кваліфікації робочої сили, вдосконалення технологічного процесу та підвищення вартості експорту.

Список використаної літератури

1. Barragbn S., Usher J. (2009) «The role of multinationals in the host country: Spillover effects from the presence of auto carmakers in Mexico». *Contadurна у Administraciyn, N°m.* 228, mayo-agosto, 2009, pp. 83-104.
2. Contreras, Yscar F. (2008). «PequecasEmpresasGlobales: un ConglomeradoAutromovilnstico en Mйxico,»*Comercio Exterior*, 28(8/9), 617-629.
3. Hodgetts, R. M. (1993). «Porter's Diamond Framework in A Mexican Context». *Management International Review*, 33(2),41.
4. Ochoa-Valladolid (2005). «La IndustriaAutomotriz de Mйxico: lasExpectativasde Competitividad del Sector de Autopartes,»*Mйxico y la Cuenca delPacnfico*, 8(26), 33-58
5. Vicencio-Miranda, Arturo (2008). «La Industria Automotriz en Mйxico: Antecedentes, Situaciyn Actual y Perspectivas,»*Contadurна у Adminstraciyn*,221, 213-248.

*Косьміна В.В.**

МЕХАНІЗМ ВПЛИВУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКСПОРТ КРАЇН-РЕЦИПІЄНТІВ КАПІТАЛУ

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) можуть справляти суттєвий вплив на зовнішню торгівлю, зокрема експорт, країн експортерів капіталу і країн, що приймають інвестиції. В світовій економічній літературі досить глибоко досліджені питання взаємозв'язку між ПІІ і експортом країни, що вивозить капітал. Наприклад, представники неокласичної економічної школи вважають, що інвестиції транснаціональних корпорацій (ТНК) можуть замінювати експорт їх країн базування. Інші дослідники відзначають нейтральний або позитивний ефект ТНК на експорт країн, що вивозять капітал.

Менш глибоко в економічній науці досліджений вплив операцій ТНК на експорт країн-реципієнтів капіталу. В концептуальному плані вважається, що інвестиції ТНК мають прямий та побічний вплив на експорт приймаючих країн. Серед прямих ефектів слід відзначити безпосередній вплив підприємств ТНК на географічну та товарну диверсифікацію експорту, збільшення обсягів та темпів зростання експорту, підвищення технологічного рівня експортної продукції, збільшення кількості компаній експортерів. Побічний ефект в основному пов'язаний із впливом іноземних інвестицій на експортний потенціал місцевих компаній та конкуренцію на місцевому ринку.

ПІІ транснаціональних фірм приносять у країну певний набір видимих та невидимих активів – виробничий капітал, технологію, людські кадри, управлінські знання, фінансові ресурси. Ці активи виступають важливими факторами зростання економіки та експортного потенціалу країни. Багато дослідників відзначають, що особливо важливу роль при цьому відіграють інновації та технологічний досвід ТНК, передача цими компаніями знань місцевим фірмам. Саме знання та технологія транснаціональних фірм є фактором формування нових динамічних порівняльних переваг країн, а отже, і поступових структурних зрушень в їхньому експорті. Наприклад, нові індустріальні країни Азії (Сингапур, Південна Корея, о. Тайвань, Гонконг) за 70-90-ті роки ХХ ст. суттєво змінили структуру свого експорту саме завдяки залученню ПІІ.

Ще один аспект механізму впливу ТНК на експорт приймаючих країн полягає в тому, що транснаціональні фірми мають можливості значно розширити експорт країни внаслідок відкриття для неї нових ринків. Глобальний ланцюг створення вартості компаній передбачає високий ступінь внутрікорпоративної торгівлі всієї мережі технологічно пов'язаних між собою підприємств ТНК. Таким чином, транснаціональні корпорації можуть породжувати додатковий експорт країни, якщо там розміщені їхні підприємства. Це впливає на динаміку та темпи зростання експорту приймаючих країн.

В залежності від типу ПІІ та стратегії компанії, динамізуючий ефект на експорт країни буде відрізнятися. Експортно-орієнтовані ПІІ (так звані «експортні платформи») мають найбільший вплив на зростання обсягу експорту країни. Багато країн, що розвиваються,

*здобувач кафедри міжнародних фінансів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Рогач О.І.

зокрема, нові індустріальні країни Азії, стимулюють приплив саме таких підприємств ТНК. Для цього в цих країнах створюються спеціальні зони експортної обробки, що пропонують пільговий режим функціонування експортних підприємств. Прямі іноземні інвестиції, що орієнтуються на внутрішній ринок приймаючих країн можуть мати тільки побічний ефект на зростання експорту країни. Поставки їх продукції місцевим фірмам (наприклад, технологічного обладнання або напівфабрикатів) можуть підвищувати технічний рівень та конкурентоспроможність останніх і відкривати нові можливості для організації експорту місцевими компаніями. Слід зазначити, що інколи вплив ТНК на місцеві компанії може бути негативним, наприклад, внаслідок конкуренції з ними, або витіснення місцевих фірм із певної галузі. В цій ситуації іноземні фірми можуть навіть зменшувати експортний потенціал країни.

Ще один аспект механізму впливу ПІІ пов'язаний з підвищенням технологічного рівня експорту країни. Як свідчать статистичні дані торгівлі країн Південно-Східної Азії, за останні тридцять років всі ці країни проходили певні етапи зміни технологічного рівня експорту. Якщо в 70-80-х роках ХХ ст. основу їх промислового експорту складали працемісткі вироби з низьким технологічним рівнем, то сьогодні технологічний компонент їх експорту є набагато вищим. Вони експортують сучасне промислове обладнання, складну медичну апаратуру, електроніку, автомобілі. На зміну працемістким ПІІ в цих країнах прийшли капіталомісткі та наукомісткі підприємства ТНК, що дозволило НІК Азії зайняти нові ніші в міжнародному поділі праці.

Розвиток неакціонерних форм ПІІ стимулює появу різноманітних форм субпідрядних відносин ТНК із місцевими компаніями приймаючих країн. Субконтрактні форми операцій ТНК виступають сьогодні одним із найважливіших механізмів впливу на зростання експорту приймаючих країн. В багатьох секторах і галузях (наприклад, виробництво іграшок, спортивного знаряддя, взуття та одягу) переважна частина світового експорту продукції здійснюється на основі субконтрактів місцевих компаній та транснаціональних корпорацій. Деякі форми субконтрактних операцій передбачають передачу технології ТНК місцевим фірмам і навчання їх персоналу з метою більш глибокої інтеграції таких національних фірм в глобальну систему міжнародного виробництва ТНК. Це сприяє зростанню конкурентоспроможності місцевих компаній і збільшує експортний потенціал країни.

Онопко М.О.*

ФОНДИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАГАТСТВА ЯК АКТОРИ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

Суверенні інвестиційні фонди стали символами зміни балансу сил у світовій економіці та фінансах, поява яких породила протиріччя та дебати серед провідних представників економічної науки та політичних діячів. Зростання значення фондів національного багатства є одним із факторів, які визначають зміну становища країн з ринками, що формуються: вони стають кредиторами для решти світу, в тому числі для розвинених країн, а також зберігають економічне зростання навіть в умовах уповільнення темпів зростання світової економіки.

Фонди національного багатства як актори на міжнародних фінансових ринках перебувають у рівному становищі з представниками країн-членів ОЕСР. Вони являють собою значних гравців у глобальному масштабі, оскільки великі суверенні фонди досягли такого ж обсягу активів, як і найбільші у світі компанії з управління активами, хедж-фонди та пайові інвестиційні фонди [3]. Таким чином, одним із проявів поведінки фондів, що розглядаються як актори у світових фінансах, є швидке та широкомасштабне розширення сфери їх діяльності як у географічному плані, так і у розміщенні їх ресурсів, внаслідок чого може спостерігатися значна зміна ролі цих фондів у майбутньому.

Головною відмінністю суверенних інвестиційних фондів як актора у міжнародних економічних відносинах є їх безпосередній зв'язок з урядом країни-емітента, який визначається самою їх сутністю. Вказані фонди виявляються протиставленими концепції ліберального капіталізму, оскільки належать в основному державам, в яких реалізовується концепція державного капіталізму. Фонди національного багатства можуть здійснювати діяльність не тільки виходячи із необхідності максимізувати прибуток, але і досягати інших, стратегічних цілей. Л.Саммерс зазначив, що міжнародна діяльність фондів національного багатства змінила тенденцію до приватизації, яка існувала у світовій економіці останні 25 років, оскільки в руках урядів накопичуються пакети акцій компаній, які раніше були тільки приватними, що викликає необхідність перегляду підходів до регулятивного середовища світової фінансової системи [1, с. 1347].

Суверенні фонди виступають як власники значних активів за кордоном, тому виявляють зацікавленість у підвищенні ефективності підходів до управління в компаніях, якими володіють, вступаючи у взаємодію з урядами приймаючих країн. Фонди національного багатства через інвестиції за кордон сприяють функціонуванню глобального ринку капіталу та забезпечують додаткові можливості для глобального інвестування, що своєю чергою підтримує світову банківську систему. В той же час, високорозвинені країни стали певним чином залежати від того, в яких активах зберігають резерви країни з ринками, що формуються, а також від того, в якій валюті деноміновані активи фондів національного багатства, оскільки вони наділені більшими можливостями

* аспірант кафедри міжнародних фінансів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Рогач О.І.

для вибору валюти, а значні зміни на користь тієї чи іншої валюти можуть змінити котирування навіть у середньостроковій перспективі, значно вплинувши на розвиток світової економіки [2].

Втім, в сучасних умовах скоріше за все суверенні інвестиційні фонди переважно будуть схильні до накопичення активів деномінованих в доларах, оскільки ситуація в ЄС достатньо нестабільна, а євро є валютою з невизначеним майбутнім, тому з точки зору економічної доцільності для суверенних фондів, можна прогнозувати, що в найближчому майбутньому таких раптових змін не відбудеться. На нашу думку, уряди, керуючись певними геополітичними мотивами, можуть впливати на рішення фондів національного багатства про зміну у розподілі валют, в яких деноміновані їх активи, таким чином підтримуючи курс євро.

В той же час, зростання активів суверенних інвестиційних фондів вказує на поступове вичерпання можливостей розвитку для країн периферії, які запроваджують режим керованого плавання валютного курсу, оскільки спрямування все більшої частки таких фондів у закордонні активи веде до звинувачень у навмисному стримуванні ревальвації в країні-емітенті фонду.

Стратегічне інвестування у закордонні активи є одним із найбільш суперечливих напрямків міжнародної діяльності суверенних інвестиційних фондів, оскільки ці актори у міжнародних економічних відносинах керуються інтересами суверенних урядів.

Таким чином, фонди національного багатства є важливим актором у розвитку світової економіки, що викликано рядом особливостей: через діяльність суверенних фондів національні уряди можуть накопичувати зовнішні активи на таких умовах, як і приватні інвестори; значний розмір суверенних фондів добробуту визначає їх роль у стабілізації фінансових ринків, довгостроковий горизонт інвестування надає можливості для здійснення стратегічних інвестицій. Основними недоліками у діяльності суверенних інвестиційних фондів як акторів у міжнародних економічних відносинах є недостатня прозорість цілей та процедур прийняття рішень щодо діяльності більшості фондів, що веде до посилення протекціонізму в приймаючих країнах.

Список використаної літератури:

1. Gilson R. Milhaupt C. Sovereign wealth funds and corporate governance: a minimalist response to the new mercantilism. / R. Gilson C. Milhaupt // *Stanford Law Review*. – 2008. - Vol. 60. – С.1345 – 1369.
2. A common European approach to Sovereign Wealth Funds [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0115:EN:NOT>
3. Santiso J. Sovereign development funds / J. Santiso [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/17/57/40040692.pdf>

УДК 63:338.43; 631.1

Федюшко М.М.*

КЛАСТЕРНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОГРАМ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Створення конкурентоспроможного сільського господарства в умовах посилення міжнародних інтеграційних процесів і, як наслідок, зростання конкуренції, потребує розвитку виробничої кооперації та корпоративних відносин з врахуванням нових економічних і технологічних умов в аграрному секторі економіки.

Вітчизняна практика розвитку кооперації, передусім обслуговуючої, свідчить, що в ній зацікавлені переважно особисті селянські та фермерські господарства, яким об'єднання в кооперативи дає змогу на основі спільної заготівельної, агротехнічної і збутової діяльності досягти співставних з сільськогосподарськими підприємствами рівнів технологічності та товарності. Разом з тим ці необхідні заходи в напрямі формування великотоварного виробництва недостатні в сучасних умовах. Потрібна більш крупномасштабна інтеграція.

Тому ситуація на продуктових ринках стимулює формування корпоративних агропромислових об'єднань, зокрема агрохолдингів – об'єднань, заснованих на оренді розосереджених по території великих земельних масивів, які мають високотехнологічні виробничі потужності. Процеси корпоратизації є прогресивним напрямом, але не вирішує всіх проблем розвитку агропромислового виробництва сільських територій. Дослідження свідчать, що слідуючим кроком подальшої інтеграції в АПК є реалізація кластерних підходів з врахуванням європейського досвіду.

Агропромислову кластеризацію розуміємо як «концентрацію та спеціалізацію агропромислового виробництва з формуванням на території замкнутих продуктових ланцюгів “виробництво-зберігання-переробка та реалізація сільськогосподарської продукції” на засадах інтеграції для одержання учасниками кластерів конкурентоспроможної продукції й підвищення прибутковості». Можуть створюватися різні типи агропромислових формувань кластерної організації за галузевим, регіональним або економічним принципом.

Кластерний підхід здатний суттєво змінити зміст державної економічної політики в сфері сільського господарства. У цьому випадку зусилля уряду спрямовуються не на підтримку окремих підприємств і галузей, а на розвиток взаємовідносин між виробниками сільгосппродукції, постачальниками ресурсів і споживачами продукції, обслуговуючої інфраструктури, які утворюють галузеві і міжгалузеві кластери. Це дозволяє визначити структуру виробництва сільськогосподарських підприємств, що входять до продуктових кластерів, їх фондозабезпеченість, рівень технологій, що використовуються, доступ до матеріально-технічних ресурсів, ринків збуту сільськогосподарської продукції та інші фактори.

Кластерні підходи закладено в основу розроблення Національної виробничо-технологічної програми у сільському господарстві, націленої на визначення рівня витрат та рентабельність різних видів виробництва, умови та структуру забезпечення виробництва

* аспірант Інституту інноваційного провайдингу НААН

інвестиціями, в тому числі в формі державних дотацій, стимулювання переорієнтації агропромислового виробництва на потреби суспільства, включаючи продовольчу безпеку держави і кожного громадянина. Важливим є створення умов для зростання капіталовкладень та залучення матеріально-технічних і фінансових ресурсів у найбільш перспективні в економічному і соціальному плані галузі сільського господарства. Розроблення Національної виробничо-технологічної програми базується на засадах економіко-математичного моделювання соціально-економічних систем та процесів за галузевими кластерами (пшениця, ячмінь та інші) та регіональними кластерами.

Слід зазначити, що сучасна економічна наука як на мікро-, так і на макрорівнях у своїх практичних дослідженнях широко використовує наявний інструментарій математичних методів для формалізованого опису існуючих стійких кількісних характеристик та закономірностей розвитку соціально-економічних систем. Соціально-економічна система представляє складну ймовірнісну динамічну систему, яка містить процеси виробництва, обмін, розподіл та споживання матеріальних й інших благ. Її відносять до класу кібернетичних, тобто керованих систем. Багатокомпонентність і велика розмірність систем, зокрема соціально-економічних, може значно ускладнити процес відображення мети та обмежень в аналітичному вигляді. Тому виникає необхідність у використанні моделей, що спрощують аналітичні завдання досягнення багатокомпонентних цілей. При виконанні процедури спрощення опису реальних систем, на основі якої буде побудована обрана модель, насамперед необхідно ідентифікувати домінуючі змінні, параметри та обмеження.

За результатами проведених в Інституті інноваційного провайдингу теоретичних досліджень визначено комплексний підхід щодо формування економіко-математичних моделей виробничої діяльності в кластерних сегментах АПК.

Модель складається з модулів виробничо-економічних (ВЕР), балансово-аналітичних (БАР) і фінансово-аналітичних (ФАР) розрахунків, які побудовано за кластерними принципами і мають єдину систему управління програмно-аналітичним комплексом (ПАК) Національної виробничо-технологічної програми.

ВЕР будується на виробничій економіко-математичній моделі “ресурси-технологія-продукція”, розраховує економічні показники виробництва, формування та оцінку собівартості та прибутку [1].

БАР ґрунтується на розрахунку балансової моделі “витрати-випуск” і забезпечує аналіз відтворення ВВП по галузевих і міжгалузевих зв'язках, розподілу та оцінки собівартості-прибутку [2].

ФАР визначається фінансовою моделлю бізнесу і працює за схемою “інвестиції-ефект”, забезпечує фінансове управління виробничою програмою, оцінку ефективності інвестицій, в тому числі державної підтримки галузевих і регіональних виробничих програм, формує показники маркетингу та бізнес-результатів виробництва [3].

Поєднання цих трьох модулів в єдиний автоматизований програмно-аналітичний комплекс, який забезпечує оптимізацію, прогнозування та моніторинг виробничої програми за економіко-технологічними, балансовими та фінансовими показниками, дасть можливість моделювати сценарії Національної виробничо-технологічної програми, оптимізувати необхідні ресурси і регулятивні заходи, прогнозувати показники виробництва і оцінювати його ефективність в режимі економіко-математичного моделювання.

Таким чином, економіко-математична модель і її програмно-аналітичний комплекс дозволяють проводити перспективні та фактичні розрахунки за кількісними і якісними показниками для визначення індикаторів зростання і ефективності при формуванні та реалізації Національної виробничо-технологічної програми в кластерних сільськогосподарських сегментах АПК.

Література

1. Кваша С.М., Ільчук М.М., Коновал І.А. Проектування підприємницької діяльності в АПК. Навчальний посібник. Ч.1.- К.:ЗАТ «Начлава», 2007.-106 с.
2. Леонтьев В.В. Межотраслевой анализ влияния структуры экономики на окружающую среду // Экономика и математические методы, 1972.- Т.8.-№3.- с.370-400
3. Володін С.А., Шанда Л.В. Методичні підходи щодо інноваційного бізнес-проекування в аграрній сфері // Економіка АПК, 2009.- №11.- с.11-18

УДК 004.75; 681.3

Володін М.С.*

GRID-ТЕХНОЛОГІЇ ТА КЛАСТЕРНІ МОДЕЛІ

У сучасній економіці, особливо в умовах глобалізації, традиційний розподіл економічних сегментів на сектори або галузі, на думку М.Портера – класика сучасної економічної науки, втрачає свою актуальність. На перше місце виходять кластерні-системи взаємозв'язків суб'єктів підприємницької діяльності, господарюючих суб'єктів державного управління, науки. З метою підвищення продуктивності, конкурентоспроможності на ринку різні його учасники шукають нові інтеграційні економічно-правові форми галузевого, міжгалузевого, транснаціонального співробітництва, які характерні для кластерних моделей організації.

За М.Портером «Кластер – об'єднання взаємодоповнюючих підприємств, організацій, зв'язаних з ними географічною та функціональною ознаками органів державного управління, наукових закладів тощо, на засадах спільної діяльності на певній території з виробництва конкурентоспроможної на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції та збільшення прибутків учасників кластера».

Реалізація кластерних моделей організації великотоварних географічно розгалужених економічних систем потребує нових системних інструментів інформаційних технологій, які забезпечують оперування економічною інформацією за допомогою комп'ютерної техніки та програмних моделей отримання оптимального кінцевого результату.

В економічних системах бізнесу інформаційні технології використовуються для обробітки і зберігання інформації, прогнозування економічних показників, оцінки ефективності інноваційних рішень і залучення інвестицій, управління та розвитку інтегрованих ринкових формувань. Одним з найбільш перспективних напрямів в інформаційних технологіях для розподілених обчислень в розгалуженій комп'ютерній інфраструктурі, котра об'єднує безліч ресурсів різних типів (процесори, оперативна і довгострокова пам'ять, сховища та бази даних, мережі), доступ до яких користувач може отримати з будь-якої точки, незалежно від їх розташування, є напрям Grid-технологій [1].

Grid-обчислення (англ. Grid - решітка, мережа) - це форма розподілених обчислень, в якій «віртуальний суперкомп'ютер» представлений у вигляді кластерів, з'єднаних за допомогою мережі, слабо зв'язаних гетерогенних комп'ютерів, що працюють разом для виконання величезної кількості завдань (операцій, робіт). Ця технологія застосовується для вирішення наукових, математичних, інформаційних задач, що вимагають значних обчислювальних ресурсів.

Можна вважати, що Grid представляє собою обчислювальні кластерні-технології для економічних кластерів в локальному або глобальному масштабі.

Grid-технології передбачають об'єднання всіх комп'ютерів кластеру в єдину систему - у віртуальний суперкомп'ютер великої потужності, що дозволяє розподіляти і перерозподіляти ресурси між користувачами у відповідності з їх запитами. В світових масштабах це прагнення поєднати всі комп'ютери світу в єдину систему. Маючи такий суперкомп'ютер, користувач може в будь-який час і в будь-якому місці запросити стільки обчислювальних ресурсів, скільки йому потрібно для вирішення свого завдання.

* системний аналітик Інституту інноваційного провайдингу НААН, студент НТУУ «КПІ»

Grid-обчислення використовуються також в промислово-комерційній інфраструктурі для вирішення таких трудо- і ресурсомістких задач, як економічне прогнозування комп'ютерних досліджень ринку, оцінки ефективності бізнесу, розробки та вивчення властивостей нових продуктів, їх комерційної та споживчої цінності.

Концепція Grid орієнтована на створення комп'ютерної інфраструктури (Grid-комп'ютіngu), що об'єднує комп'ютери і суперкомп'ютери в територіально-розподілену інформаційно-обчислювальну систему, що забезпечує глобальну інтеграцію інформаційних і обчислювальних ресурсів на основі керівного і оптимізуючого програмного забезпечення нового покоління [2].

Основна ідея технології Grid полягає у використанні кожним комп'ютером логічних і фізичних потужностей усієї мережі (кластеру), що входить в систему. Це схоже на локальну мережу з тією відмінністю, що крім можливості доступу до даних на інших комп'ютерах нова технологія робить можливим об'єднання ресурсів, що знаходяться на відстані і входять до Grid обчислювальних машин, для вирішення одного завдання. Вигоди такого підходу очевидні: користувачеві стануть доступні операції, які в силу програмних або апаратних обмежень не здатний виробляти його комп'ютер.

Основними напрямками використання Grid є: розподілені суперобчислення, рішення дуже великих задач, що вимагають величезних процесорних ресурсів, пам'яті; обчислення з високою пропускну здатністю; обчислення на вимогу – великі разові розрахунки; обчислення із залученням великих об'ємів даних, наприклад, в метеорології, астрономії, фізиці, колективні обчислення.

На розвиток Grid спрямовано декілька масштабних проектів.

Проект EGEE (EnablingGridsforE-science) направлений на побудову Grid-інфраструктури, яка може використовуватися в наукових дослідженнях в Європі та світі.

Проект BEinGrid (BusinessExperimentsinGrid – Експерименти по застосуванню гід-технологій в бізнесі) націлено на реалізацію серії бізнес-експериментів в Grid-форматі і створення інструментарію верхніх рівнів проміжного програмного забезпечення для Grid в бізнесі.

В Україні створюється національна Grid-інфраструктура для підтримки наукових досліджень і навчальних програм, головним виконавцем проекту є Інститут прикладного системного аналізу (ІПСА) НТУУ «КПІ» [3,4]. Під егідою НАН України реалізуються Міжнародна Програма «Упровадження Grid-технологій і побудова кластерів в НАН України», який став сегментом Європейського Grid-проекту.

Подальший розвиток Grid-технологій разом з розвитком комп'ютерних мереж в найближчий час разом з Інтернет-технологіями забезпечить нові можливості в інформаційних технологіях. Це потребує прискорення досліджень та розробок щодо переходу Grid-технологій від їх науково-дослідного застосування до більш широкого розповсюдження в економічній, в тому числі бізнес-діяльності.

В Інституті інноваційного провайдингу Національної академії аграрних наук України на базі досліджень ІПСА НТУУ «КПІ» проводяться роботи щодо застосування Grid-технологій в управлінні галузевих і регіональних інтегрованих технобізнескластерів в аграрній сфері, реалізації інноваційно-інвестиційних бізнес-проектів розвитку агропромислового комплексу.

Література

1. Foster I. Kesselman C. The Grid: Blueprint for a New Computing Infrastructure. Morgan Kaufmann Publishers, 1998. – 701p.

2. Grid – технології: розвиток, моделювання та перспективи пост бінарного комп'ютингу / Анопрієнко О.Я., Дзьоба В.В., Конопльова Г.П., Аль-Абабнех Х. – Наукові праці ДонНТУ, вип. 10.
3. Згуровський М.З., Петренко А.І. Grid-технології для е-науки і освіти. // Наукові вісті, НТУУ«КПІ».-№2, 2009.-с.10-17
4. Петренко А.І. Застосування Grid-технологій в науці і освіті. – К.: Політехніка, 2008 – 120с.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Філіпенко А.С.*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ДОСЛІДЖЕННІ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА І МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Методологічні інновації об'єктивно зумовлені, з одного боку, розвитком власне об'єкта та предмета дослідження - світового господарства (СГ) і міжнародних економічних відносин (МЕВ), зростанням масштабів світової економіки, особливо її фінансового сектора, диверсифікацією структури світового господарства, складністю трансформаційних процесів та ін. З іншого боку, зазначені глибинні зрушення мають супроводжуватися новими підходами, удосконаленням інструментарію економічного аналізу, його методологічних та практичних аспектів. Серед загальнонаукових інновацій слід, насамперед, відзначити синергетичну парадигму, світосистемний аналіз, цивілізаційний підхід та економіко-математичні, економетричні методи і моделі, які формують наукові уявлення про світогосподарські процеси, розкривають загальні тенденції розвитку складних та надскладних економічних систем.

Конкретнонаукові інновації в дослідженні СГ і МЕВ пов'язані безпосередньо з міжнародною (глобальною)¹ політичною економією, що сформувалася у 70-і роки ХХ ст. Вона охоплює лібералізацію і протекціонізм, вплив політичних факторів на процеси економічної глобалізації, функціонування міжнародних економічних організацій, інші форми міжнародних економічних відносин. Як одна із структурних ланок конкретнонаукової методології міжнародна політична економія (МПЕ) спирається, по-перше, на світосистемний підхід, у якому замість так званого «контейнерного»² погляду на державу, коли всі аспекти соціальних відносин досліджуються, насамперед, в рамках держави як основної аналітичної одиниці, використовуються такі одиниці аналізу, як світ-система (мінісистема, світ-економіка, світ-імперія та ін.). По-друге, відчутний вплив на міжнародну політичну економію справили різноманітні теорії гегемоніальної стабільності, суть якої полягає у існуванні лідера-гегемона (чи групи лідерів), що підтримують ліберальний світовий порядок. Останні дослідження базуються на прикладах Великобританії та США. По-третє, міжнародна політекономія приділяє велику увагу функціонуванню «міжнародних режимів» - систем інститутів на глобальному рівні. Сюди відносяться дослідження

¹ Поняття міжнародна та глобальна політична економія часто вживаються як синоніми (O'Brien R. and Williams M. *Global Political Economy. Evolution and Dynamics.*- New York, 2004; *International Political Economy. Debating the past, present and future.* Ed. by N. Phillips and E. Weaver. – London & New York, 2011).

² Термін було запроваджено німецьким дослідником У.Беком (Beck U. *Was ist Globalisierung?* - Frankfurt Main, 1997).

* доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

економічних передумов війн і конфліктів, проблеми міжнародного економічного співробітництва, глобального управління (global governance)³. Політичні рамки міжнародних економічних відносин містять у собі три елементи: вивчення позицій акторів, тобто корпоративних гравців, з огляду на їхнє позиціонування у світовій економіці щодо тих чи інших заходів економічної політики; вивчення інститутів політики, у яких формуються позиції акторів; аналіз переговорів між державами про зміст даних заходів економічної політики з урахуванням впливу акторів, які артикулюють свою позицію через інститути.

Концептуально міжнародна політична економія поділяється на лібералізм, марксизм та реалізм⁴.

Ліберальна течія в МПЕ традиційно обстоює вільну торгівлю та вільні ринки, спираючись на неокласичну парадигму. Ключовою є позиція про необхідність досягнення фундаментальної гармонії інтересів між державами внаслідок вільного обміну між ними товарами та послугами, поглиблення співпраці. Наріжним каменем лібералізму є концентрація уваги на поведінці індивідумів, фірм та держав. За умов отримання державами максимальної користі від вільної торгівлі не створюється жодних економічних підстав для міжнародних конфліктів та воєн. Ліберальна концепція також передбачає необхідність управління міжнародними економічними відносинами з боку держави шляхом встановлення відповідних торговельних режимів, правил, норм і стандартів з метою забезпечення еквівалентного обміну між країнами, недопущення недобросовісної конкуренції тощо.

Марксистський підхід⁵ в сучасній МПЕ розглядає два основних положення: ринок праці та зайнятість за умов зростаючої інтернаціоналізації капіталу, з одного боку, та проблеми бідності й слабкорозвинутості країн третього світу – з іншого. Невпинне зростання транснаціональних корпорацій та глобально інтегрованих фінансових ринків загострює суперечності між реальним та фінансовим секторами світової економіки, відчутно послаблює економічну і політичну силу робітничого класу, веде до глибокого соціального розшарування в глобальному масштабі. Усе це породжує наростання політичних конфліктів як на індивідуальному рівні, так і на рівні груп, класів та цілих країн. По-перше, тенденція до зниження норми прибутку загострює капіталістичну конкуренцію та зумовлює зменшення рівня заробітної плати працюючих. По-друге, капіталізм характеризується нерівномірним розвитком, коли зростання багатства окремих центрів відбувається за рахунок інших. По-третє, марксизм стверджує про капіталістичне надвиробництво та недоспоживання широких мас, що деформує бізнес-цикл, підриває соціальну стабільність та неминує породжує внутрішні та міжнародні конфлікти і навіть війни.

Реалізм (націоналізм) сягає своїми коріннями античності, середньовіччя та епохи модерну. Характеризуючи даний напрям, оперують такими поняттями, як меркантилізм, неомеркантилізм, статистизм, державно базовані теорії, владна політика, економічний націоналізм⁶. Суть економічного націоналізму полягає у формуванні сильної держави, чому має бути підпорядкований і економічний розвиток. Згідно з реалістичним підходом,

³ Либман А. Направления и перспективы развития политико-экономических исследований. Вопросы экономики, 2007, №1, с. 37-38.

⁴ Global Political Economy. Third Edition. Ed. by J. Ravenhill.- Oxford University Press, 2011, p. 24.

⁵ В окремих роботах марксистський підхід розглядається як складова критичного напрямку в міжнародній політичній економії, куди відносять також феміністську теорію та інвайронменталізм (зелені), які в сукупності позиціонують себе як неортодоксальна економічна наука. Неограмшизм (послідовники Антоніо Грамши) акцентує увагу на ролі транснаціональних класів у глобальній економіці (О'Хара Ф. Современные принципы неортодоксальной политической экономии. Вопросы экономики, 2009, №12, с.41-43.); О'Бrien R. and Williams M. Op.Cit., p.21-22.).

⁶ О'Бrien R and Williams M. Cit. Op., p.14. Вказані автори переважно використовують термін «економічний націоналізм».

припускається, що держава є головним актором міжнародної політичної економії. Держава має пріоритет перед ринком, політична сила формує ринкові відносини. У міжнародній економічній системі немає єдиних правил, тут панує анархія, держави є суверенними, діють на власний розсуд як суб'єкти найвищого рівня, а їм підпорядковуються усі інші актори, що керуються у своїх діях національними законодавствами. Отже, МПЕ формується, насамперед, внаслідок раціональних дій держав у боротьбі за владу та багатство. У взаємовідносинах держав переважає гра з нульовою сумою, коли виграш одного суб'єкта обов'язково передбачає програш іншого, що неминуче породжує конфлікти та економічні війни. Водночас зазначені підходи не є замкнутими та самодостатніми. У реальній дійсності вони переплітаються, використовують інструментарій із арсеналу усіх трьох концепцій.

*Будкін В.С.**

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В РЕГІОНІ СНД

На відміну від ЄС члени Співдружності незалежних держав не змогли встановити інноваційну взаємодію на міждержавному рівні. “Угода про створення спільного науково – технологічного простору держав – учасників СНД” (1995 рік), науково – технічні завдання в угоді про співробітництво в галузі машинобудування (1993 рік) та інші документи першої половини 90 – х років про розвиток співробітництва у цій сфері не були реалізовані, а надалі їх підготовка була припинена. В межах СНД не існує таких наднаціональних проектів, як БРИТЕ, СПІРИТ, ЄСПІТ та інші, які в ЄС на базі спільного фінансування та об’єднання дослідників різних країн забезпечують суттєвий прогрес в галузі high-tech.

Необхідно відзначити, що в Україні, Білорусі, Казахстані та Росії на національному рівні визнається нагальна необхідність переходу до інноваційної моделі розвитку, підтримки високотехнологічних досліджень та впровадження їх у всі сфери господарського життя (інші країни СНД не мають для цього необхідних кадрових, фінансових та матеріальних ресурсів). В Україні від прийняття постанови уряду В.Пустовойтенка “Про розробку Державного плану науково – технічного розвитку України на 1999 – 2005 роки та визначення інноваційних пріоритетів держави” (№84 від 26 січня 1998 року) й до цього часу регулярно приймаються відповідні документи, але без значного ефекту від їх реалізації. Є певні осередки високотехнологічних розробок (Інститут Патона, Інститут монокристалів, деякі ВИШі тощо), але масовий перехід до розповсюдження інновацій в країні не відбувся. У Білорусі, де до останнього часу переважала державна власність, зростання технологічного рівня виробництва відбувається шляхом централізованої підтримки Белазу, Мінського тракторного заводу та інших великих неприватизованих об’єктів. Цікавим є досвід державного кураторства інноваційного розвитку в Казахстані. Він базується на використанні принципів “дорожньої карти” із поступовим нарощуванням асигнувань після виконання попередніх етапів НДДКР. Після кризи в цій країні у 2010 році почалося здійснення п’ятирічної програми інвестиційно – інноваційного розвитку, яка передбачає реалізацію 294 проектів на загальну суму 8,1 трлн. тенге.¹ Складність вирішення цих завдань пов’язана із відставанням науково – технічної бази республіки, дефіцитом наукових кадрів високої кваліфікації, проблемою доведення розробок до виробництва.

Найбільш послідовно намагається впровадити інноваційну модель розвитку керівництво Росії. Ще до кризи 2008 – 2009 років за ініціативою тодішнього й новообраного зараз президента В.Путіна в країні почали здійснювати програму впровадження інноваційних осередків у російську економіку. У 2007 році були створені державні корпорації інноваційного призначення “Об’єднана суднобудівна” та “Об’єднана авіабудівна” корпорації, танкерна корпорація “Совкомфлот”, Російська корпорація нанотехнологій

¹ Е.Ионова. Итоги президентских выборов в Казахстане. //Россия и мусульманский мир. 2011, №10, с. 84.

* д.е.н., проф., ІСЕМВ НАН України

“РосНАНО”, а також 46 федеральних цільових програм інноваційного призначення. Про масштаби підтримки нових форм інноваційної діяльності свідчить той факт, що лише на дослідження у сфері нанотехнологій передбачалось витратити 180 – 200 млрд. рублів (7,4-8,2 млрд.доларів).² Після кризи формування інноваційних утворень в Росії було продовжено, серед них особлива увага зараз приділяється створенню російської “Силиконової долини” у підмосковному Сколково, а також наукограду “Троїцьк”. Порівняно із іншими країнами СНД Росія має можливість виділити набагато більші кошти на інноваційну перебудову своєї національної економіки, однак вирішення цього завдання наштовхується на великі труднощі. Так, вже зараз прогнозується, що до 2015 року наноіндустрія не зможе досягти передбачуваного рівня у 900 млрд.рублів.³

В сучасних умовах можна помітити двоїстий підхід до використання можливостей міждержавного інноваційного співробітництва в регіоні СНД. Прийняття регіональної угоди про зону вільної торгівлі лише побічно впливатиме на процес взаємного обміну високотехнологічними продуктами - йдеться про гнучкіші правила поставок машин та устаткування, у які втілені більш високі науково – технологічні параметри порівняно із існуючими в даній країні. Фактично це існувало й раніше, свідченням чого є, наприклад, поставка російського енергетичного устаткування для відповідних об’єктів у партнерах по Співдружності (прикладом цього є оснащення російськими високотехнологічними блоками понадпотужної Камбаратинської ГЕС - 2 в Киргизстані, які були передбачені ще десятиліття тому). Така схема відносин у науково – технологічній сфері не передбачала й не передбачатиме міждержавну кооперацію при здійсненні дослідницьких робіт та випуску високотехнологічного устаткування для експорту. Крім того країни СНД, включаючи найбільш технологічні Росію та Україну, будуть орієнтуватися на імпорт “уречевлених” інновацій у вигляді high-tech виробів виробничого та споживчого призначення з США, ЄС та інших передових держав і регіонів світу.

Інша ситуація у взаємодії інтеграційної та спільної інноваційної діяльності почала формуватися в межах ЄврАзЕС і Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану. Учасники цих інтеграційних утворень при провідній ролі Росії намагаються об’єднати зусилля своїх дослідницьких центрів для обопільного підвищення науково – технологічного рівня їх національних економік. Зараз трьома вищезазначеними країнами створюється спільний венчурний фонд ЄврАзЕС, мета якого - залучення венчурних компаній з країн – партнерів. В межах Союзної держави Росії та Білорусі здійснюється міждержавна програма «Композит» по створенню новітніх матеріалів військового та цивільного призначення. В кінці 2011 року керівництвом Союзної держави була прийнята програма “Промінь” (“Луч”), яка спільно реалізується Інститутом фізики міцного тіла та напівпровідників Академії наук Білорусі та Фізико – технічним інститутом імені Йоффе у Санкт-Петербурзі з метою створення нових поколінь світлодіодів на основі гетероструктур. Проробляється проект спільного білорусько – російського підприємства по виробництву світлодіодних елементів та техніки на їх основі. В галузі електронної промисловості є проект спільного підприємства із залученням високотехнологічних розробок в галузі мікроелектроніки білоруської компанії “Планар”.⁴ Покищо всі ці заходи мають вибіркового характеру, вони не створюють загальноохоплюючий комплекс спільних дій в сфері інтеграційного забезпечення інноваційного піднесення національних економік країн – учасниць ЄврАзЕС, Союзної держави й зовсім не передбачені в межах Митного союзу зазначених вище трьох

² Партия сказала: нано! // Newsweek, 25.06- 01.07.2007.

³ Ю.Медведев. Сливки сняли // Российская газета, 14.03.2012.

⁴ Союз Беларусь – Россия // Российская газета, 15.03.2012, 29.03.2012.

держав. Тому важко визначити, чи стануть такі інтеграційні зусилля вагомим внеском в справу переходу до інноваційної моделі розвитку, чи основним шляхом такого переходу буде опора на власні сили із додатковою переважною орієнтацією на залучення інноваційних технологій з інших регіонів світу.

Протидіючими факторами у ефективному використанні інтеграційно – інноваційної діяльності виступають суттєві різниці у рівнях науково – технологічного потенціалу країн – учасниць цих нових міждержавних об'єднань. До того ж і якісний рівень такого потенціалу навіть в Росії суттєво поступається кращим світовим зразкам, внаслідок чого об'єктивно існує великий часовий лаг у наздоганючій тенденції її виходу на передові інноваційні позиції серед інших високотехнологічних держав. Необхідно враховувати й негативну ситуацію стосовно відторгнення інновацій більшість суб'єктів господарювання в регіоні СНГ, подолати яку можна лише шляхом кардинальної перебудови економічного механізму на дійсно ринкових, а не на імітаційних засадах його функціонування.

*Мухин М.Ю.**

РОССИЯ НА ПУТИ К ИННОВАЦИОННОЙ МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ 1985-2007 ОПЫТ ИСТОРИЧЕСКОЙ РЕТРОСПЕКЦИИ

Ещё в 1960-70-е годы прошлого века наиболее развитые в экономическом плане страны столкнулись с новым для истории феноменом. Наука постепенно стала превращаться в ведущий, можно сказать – определяющий фактор производства, постепенно трансформируя коренные основы производительных сил. Начавшись ещё в 1950-х годах, через 2-3 десятилетия этот процесс стал настолько зримым и неоспоримым, что экономисты, социологи и политологи оказались в некотором затруднении. Было очевидно, что масштабные изменения в экономической и социальной сфере происходят, но было крайне затруднительно оценить генеральное направление этого метаморфинга. В СССР, где ставить под сомнение коммунистическую перспективу мира было не принято, говорили о научно-технической революции, ограничивая вопрос исключительно технологической сферой. На Западе была выдвинута доктрина постиндустриального общества, но такой подход изначально был ущербен, т.к. определял вектор изменений не по конечному, а по стартовому пункту. Постиндустриальное общество – это общество, идущее на смену индустриальному, но какое оно? Постепенно кристаллизировалось понимание основных трендов происходивших изменений. Были сформулированы критерии наукоёмкости производства, информационного общества, и понятие инновационной модели развития. Эти понятия, не будучи тождественный друг другу, тем не менее, находятся в тесной взаимосвязи. В данном сообщении мы попытаемся рассмотреть генезис идеи инновационной, т.е. ориентированной на интенсифицированное внедрение в экономику разнообразных новаций, модели развития российской экономики.

Собственно говоря, уже на ранних стадиях развития "Перестройки" одним из ведущих лозунгов Горбачёва и его сторонников было "Ускорение", под которым подразумевалось ускорение как научно-технического прогресса, так и внедрения результатов этого прогресса в производство. Таким образом, можно сказать, что необходимость кардинального изменения подходов к модели развития экономики, как минимум, осознавалась руководством СССР последних лет его существования. В этом же русле выдвигалась идея крупномасштабной конверсии различных производств ВПК, на которых предполагалось выпускать наукоёмкие изделия широкого потребления. Однако от осознания проблемы до её успешного решения – дистанция огромного размера, и команда Горбачёва, по сути, даже не успела толком взяться за работу в этом направлении. Стремительно развитие политических процессов во второй половине 1980-х годов смело и Горбачёва, и его сторонников, и Советский Союз.

В 1990-е годы вопрос о построении инновационной модели экономики вообще, по большому счёту не стоял. Собственно, винить в этом руководство России тех лет довольно затруднительно – образно говоря, если в конструкторском бюро горит крыша, тут уж не до обсуждения тонкостей конструкции, тут тушить надо. В целом, можно сказать, что для финального десятилетия XX века были характерны 3 ведущие тенденции.

* Д.и.н., проф. РГГУ, в.н.с. ИРИ РАН

Во-первых, в условиях обвального снижения уровня жизни, первоочередное внимание уделялось сохранению собственно научного потенциала страны, а вопросы внедрения научной деятельности в экономическую повседневность выводились за скобки. Надо отметить, что в данном русле было сделано не так уж мало. Уже в 1991 г. в составе правительства РФ было создано Министерство науки, технологии и высшего образования, а в 1992 г. специально для поддержки прикладных исследований был учреждён Российский фонд технологического развития. В 1992-93 годах был принят целый комплекс законодательных актов, по сути, сформировавший в России новый подход к интеллектуальной собственности, без чего никакая инновационная деятельность в условиях рыночной экономики была бы немыслима. В 1993-1994 годах были учреждены РФФИ и РФНФ, обеспечивающие (хотя бы по замыслу) сбережение научного потенциала страны. Тогда же был утверждён статус государственных научных центров, ставших своеобразными прообразами технопарков, и создан Фонд содействия развитию малых форм предприятий в научно-технической сфере. Однако на этом задачи были сочтены выполненными, и во второй половине 1990-х годов в тренде содействия формирования инновационной модели развития страны не было сделано практически ничего.

Во-вторых, в рамках господствовавших на тот момент в российском руководстве взглядов, инновационная деятельность являлась, в первую очередь, делом частного бизнеса. Государство свою функцию выполнило, соответствующие институты и законы приняты – а дальше пусть Его Величество Свободный Рынок всё расставит по местам. За образец был принята модель "инновационной среды", апробированная в США. Однако то, что хорошо работало в довольно специфических условиях мирового лидера и эмитента базовой резервной валюты, плохо укоренялось в российских реалиях 1990-х годов. Вероятно, более уместным было бы следование политике "государственного инновационного протекционизма", характерного для Японии и Южной Кореи. Так или иначе, непосредственную работу по формированию инновационной экономики команда Ельцина попыталась возложить на частный капитал, и частный капитал эту задачу провалил.

В-третьих, значительная часть наукоёмкого производства в СССР традиционно относилась к сфере ВПК. Попытка осуществить форсированную конверсию военных производств, фактически закончилась экономической катастрофой. Россия потеряла ряд технологий военного назначения, но при этом мало преуспела в повышении наукоёмкости гражданского сектора.

Фактически, к проблеме стимулирования создания инновационной экономики государство вернулось только в 2000 г., учредив статус "Наукограда". Спохватившись, что последние 5 лет XX века были в этом смысле попросту потеряны, новая команда бросилась навёрстывать упущенное. В 2002 г. была утверждена первая федеральная целевая научно-техническая программа, важнейшим результатом которой стало создание Российской сети трансфера технологий. В 2003 г. Фонд содействия запустил программу "Старт", ставшую первым отечественным бизнес-инкубатором в области инновационных проектов. С другой стороны, было сочтено, что оставшаяся от советских времён система научных учреждений избыточна, поэтому в 2004-2005 годах государственные НИИ были сокращены примерно на четверть. В целом, можно сказать, что первая половина 2000-х годов стала временем первых успешных инноваций, и возникновения успешных инновационных предприятий, однако крупные корпорации продолжали игнорировать инновационную деятельность.

Наконец, с 2006 г. начинается своеобразный "шторм небес". В тот год была принята Федеральная программа поддержки высокотехнологичных кластеров (технопарков) и уч-

реждена РВК. На следующий, 2007 г., пришлось учреждение Правительственной комиссии по высоким технологиям и инновациям и создание системы инновационных Госкорпораций: Роснано, Росатом, Ростехнологии. Тогда же была принята вторая федеральная целевая научно-техническая программа, ориентированная на поощрение инновационных инициатив ВУЗов. В результате к 2008 г. в России уже существовало 120 бизнес-инкубаторов, 85 технопарков и 100 центров трансфера технологий, а так же несколько особых экономических зон как промышленного, так и технико-внедренческого типа.

Однако тут мы вплотную приближаемся уже к текущему моменту. Думается, детальная оценка результатов деятельности по созданию инновационной экономики российского руководства во второй половине 2000-х годов – дело экономистов и политологов. Мне же, как историку, следует именно тут поставить точку.

*Федулова Л. І.**

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Сьогодні міжнародне науково-технологічне співробітництво – це не тільки одна із сфер міжнародного життя, поряд з політичним, економічним, культурним. Це вектор, що пронизує й поєднує їх. Всі питання сучасності - безпека, навколишнє середовище, подолання бідності - вбудовані у відносини в сфері науково-технологічного обміну. На початок ХХІ ст. сформувався загальний простір науково-технологічного й інноваційного розвитку, виявилися його глобальні й локальні особливості. Питання науково-технологічного розвитку визначили стратегії допомоги науково-технологічному й інноваційному розвитку та характер технологічної експансії. Чітко позначилася тенденція: вплив на міжнародній арені неможливий без прискорення зусиль впливу на глобальний технологічний порядок.

Особливостями інноваційної моделі економічного зростання країн в останнє десятиліття є: перетворення інноваційного фактору в домінанту соціально-економічного розвитку; скорочення тривалості інноваційного циклу; посилення ролі науки в якості впливового інституту рівноправного партнера в мережі соціально-економічних взаємин; підвищення значимості неекономічних факторів економічного зростання; збільшення державних видатків на розвиток науково-технологічної сфери; глобалізація й інтеграція національних інноваційних процесів.

В останній час існують глобальні виклики, які зачіпають усі країни, у тому числі й ті, що розвиваються, і на які повинні бути спрямовані інновації. До них відносяться: кліматичні зміни, раціональне використання енергетичних ресурсів, забезпечення продовольством і водопостачання а також здоров'я населення. Поглиблення міжнародного розподілу праці веде до зростання ролі зовнішньоекономічних інноваційних ресурсів, пов'язаних із міжнародним трансфером технологій, що здатний до певної міри компенсувати брак коштів для фінансування науково-технологічного розвитку країни. У країнах із інноваційною економікою прогресивною вважається тенденція не просто зростання експортного потенціалу а, передусім, його “інтелектуалізація”, тобто збільшення частки високотехнічних товарів у загальній структурі експорту.

Зростаюча глобалізація виробництва й активності НДДКР та більш відкриті, пов'язані в мережі форми інновацій спонукали країни до залучення іноземних інвестицій у R&D, а також сприяли участі в глобальних технологічних ланцюжках нарощення вартості.

За таких умов змінюються традиційні форми й механізми міжнародної взаємодії в сфері науки й технологій, а також роль держави в регулюванні цих процесів. Спостерігається тісний взаємозв'язок науково-технологічної, зовнішньої й торгово-економічної політики в сфері МНТС. Важлива роль при цьому відводиться міжнародному трансферу технологій як одній із найважливіших складових інноваційного процесу в частині передачі знань від власника (розробника) до виробника (замовника). При цьому процесі учас-

* доктор економічних наук, професор зав. відділом технологічного прогнозування та інноваційної політики ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»

ники процедури вступають в довгострокові відносини, що обумовлені правовим договором (ліцензійним контрактом) і спрямовані на досягнення, насамперед, матеріального успіху від впровадження нових знань (технологій) у виробництво, причому, як на внутрішньому національному, так і на зовнішньому міжнародному ринках. Основним економічним механізмом міжнародного трансферу технологій по зовнішніх каналах є патентно-ліцензійна торгівля, в умовах якої відбувається передача патентних і безпатентних ліцензій на використання винаходів, технологічного досвіду, товарних знаків тощо.

В той же час в Україні, надії, що покладалися на підприємництво в частині зміцнення конкурентних позицій вітчизняних виробників на внутрішніх та зовнішніх несировинних ринках, доки ще не справдилися. Все це говорить про наявність серйозних недоліків в діючих положеннях інноваційної політики, особливо в частині її економічних механізмів, що стосуються стимулювання і забезпечення інноваційної діяльності. Очевидне технологічне відставання українських підприємств від зарубіжних конкурентів пов'язано, зокрема, із слабким рівнем сприйнятливості до нововведень. Керівники та спеціалісти вітчизняних підприємств не мають достатньо повної уяви про роль інновацій в економічному розвитку, не використовують сучасні методи управління інноваційними процесами.

Вивчення засад, положень, принципів, інструментів інноваційної політики прискорить перехід до формату безперервної освіти та самоосвіти, коли найчастіше, той, хто навчається, має справу не з готовими системними знаннями, а з інформацією, з якої нове знання потрібно зуміти правильно одержати. Це передбачає здатність з їхньою допомогою кристалізувати «нове знання», самостійно вибудовуючи цілісний пізнавальний процес в інформаційному середовищі.

В останній час в Україні також розпочався активний розвиток нового напрямку економічної науки – інноваційної економіки. Проте й до цього часу відсутня методологія формування та реалізації інноваційної політики як комплексної системи заходів щодо стимулювання, розробки, супроводження, управління, планування і контролю процесів інноваційної діяльності в сфері науки, технологій і виробництва, взаємопов'язаних з адекватними супроводжуваними заходами у важливих сферах життєдіяльності суспільства, що забезпечують в сукупності створення необхідних умов для реалізації цілей соціально-економічного розвитку країни.

Для підвищення результативності державної інноваційної політики в частині ефективності фінансування й непрямого стимулювання МНТС в Україні необхідно здійснити наступні заходи:

- розробити за запровадити порядок держбюджетного фінансування проектів МНТС;
- постійно та системно удосконалювати з урахуванням закордонного досвіду порядок і механізми спільного із закордонними партнерами фінансування проектів, виходячи з того, що проекти міжнародного партнерства держави й приватного сектора повинні фінансуватися з коштів держбюджету тільки в рамках національних пріоритетних напрямків розвитку науки й технологій і тільки у випадку подальшої комерціалізації технологій та їхнього промислового освоєння закордонним партнером переважно на території України;
- розробити організаційно-правові механізми, що стимулюють залучення коштів українських і закордонних приватнопромислових і банківсько-кредитних структур для фінансування міжнародних інноваційних проектів і передбачають надання для цього державних гарантій та страхування ризиків українських і закордонних інвесторів та венчурних фондів, що здійснюють у рамках МНТС інвестиції у високотехнологічні сектори вітчизняної економіки;

- сформувати та упровадити механізм консультацій із закордонними некомерційними фондами з метою орієнтації грантових потоків для надання підтримки українській науці в пріоритетних галузях;
- розробити механізми залучення іноземних інвестицій у сферу науки й технології, зокрема, за допомогою створення бірж інновацій, відкритих торгів цінними паперами наукомістких фірм, що беруть участь у МНТС;
- удосконалити податкове законодавство з метою стимулювання процесів міжнародної комерціалізації й експорту високих технологій, наукомістких товарів і послуг та забезпечити оперативне інформування вітчизняних і закордонних партнерів по МНТС про надані пільги.

Єгоров І., Лінчевська Н.***

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛЕКСНИХ МІЖНАРОДНИХ ІНДИКАТОРІВ ДЛЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ

В останні десятиріччя різноманітні комплексні індикатори та процедури побудови рейтингів стали доволі розповсюдженими у публікаціях міжнародних організацій, таких, зокрема, як Світовий Банк, ЮНІДО, Давоський економічний форум та інші. Можна зазначити, що особливої популярності такі рейтинги набули після запровадження оцінок людського розвитку ООН, де на початковому етапі використовувалися три складові загального індексу: рівень ВВП на душу населення, рівень освіти та тривалість життя. У роботах інших організацій та окремих авторів кількість складових є, як правило, більшою.

Що стосується інноваційної діяльності, то тут теж спостерігається певний «бум» у використанні комплексних індикаторів, які застосовуються як в якості спеціалізованих «вимірників» саме інноваційних процесів в економіці та в якості субіндексів для побудови інших узагальнюючих індексів.

Можна виділити не менше чотирьох груп проблем, які необхідно брати до уваги при побудові подібних індексів для досліджень в соціально-економічній сфері.

1. Проблеми вибору та представлення елементарних (первинних) показників, що стають основою для побудови індексу
2. Проблеми достовірності та можливості порівняння даних по різних країнах.
3. Проблеми вибору методів «згортки» та розрахунку балів.
4. Проблеми аналізу на стійкість отриманих результатів

Всі ці проблеми можна проаналізувати на основі порівняння показників «інноваційних» складових добре відомого індексу конкурентоспроможності (ІК) та показників Європейського інноваційного табло (ЄІТ).

Можна припустити, що більшість компонентів ІК має під собою реальну основу, і використовується коректно. Але це твердження важко віднести до його інноваційних компонентів, особливо, коли розглядаються дані щодо України.

Інновації розглядаються в Індексі конкурентоспроможності у складі двох компонентів: „Каталізatori ефективності” та „Фактори розвитку та інноваційного потенціалу”. До першого входить Складова 9 „Оснащеність новітніми технологіями”, до другого – Складова 12 „Інновації”. Найбільші проблеми із цими складовими полягають у тому, що, по-перше, переважна більшість з них оцінюється за бальною системою, хоча можна було б використовувати більш надійні статистичні показники, по-друге, самі показники не завжди пов’язані із діяльністю компаній і відображають процеси, які лише опосередковано впливають на конкурентоспроможність, по-третє, у випадку України групи респондентів формуються штучно, що впливає на загальну надійність результатів. Як свідчить наш аналіз, динаміка показників ІК, що відображають інноваційність економіки, має мало спіль-

* д.е.н., зав. відділом, Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки НАН України

** аспірантка, Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки НАН України

ного із динамікою «первинних» показників, що збираються на основі традиційної техніки статисти стичних обстежень. Їх некоректно використовувати для аналізу відповідної сфери діяльності, хоча, можливо, вплив на «загальну картину» стану економіки України, яка відображається узагальненому індексі ІК, є обмеженим.

Індекси інноваційного табло ЄС теж мають значні недоліки. Але на відміну від показників ІК вони базуються на ретельно відібраних статистичних даних, які надаються національними статистичними відомствами, зокрема Держстатом України на основі даних спеціального інноваційного обстеження компаній. Багато які з показників, як і у випадку із складовими ІК, викликають певні запитання. Деякі інші показники важко розрахувати на основі наявних даних. Наприклад, якщо розглядати показники освіти, в Україні використовують дещо інший розподіл за віковими групами; дані про підвищення кваліфікації також є фрагментарними і такими, що не відповідають стандартам ЄС. Взагалі, важко виділити на основі наявної статистики інформацію щодо деяких аспектів інноваційної діяльності малих та середніх підприємств. Набагато простіше отримати дані щодо міжнародного патентування та деяку інформацію, що вже збираються вітчизняною статистикою. Але у будь-якому разі, ці показники (складові), на основі яких розраховується інноваційний індекс ЄС, мають під собою більш ґрунтовну статистичну базу і набагато легше піддаються відповідній інтерпретації, ніж показники ІК.

Підсумовуючи, вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що майже всі результуючі індекси створювалися завдяки політичним замовленням тих чи інших міжнародних чи національних організацій. Ризикнемо висунути гіпотезу, що головна мета таких індексів – надання узагальненої (а в реальності – вкрай спрощеної) інформації для політичних цілей, а не для ґрунтового аналізу стану та динаміки складних соціально-економічних об'єктів.

*Степанкова Т.М.**

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У доповіді «Світ в 2050 році» HSBC Банку, однієї з потужніших банківських груп в світі та найпотужнішою (за капіталізацією) в Європі, йдеться про те, що в Україні є шанси значно покращити свої позиції за темпами росту економіки. Вони припускають, що країна здатна зайняти гідне місце в рейтингу найбільших світових економік та у 2050р. стати соковою в світі. Такої думки представники банку дійшли, аналізуючи рівень законодавчої бази країни, освіти, демографічну ситуацію, темпи зростання ВВП тощо.

Вихідною передумовою аналізу і висновків по Україні експерти банку прийняли гіпотезу, що у середньостроковому та довгостроковому періоді політики, відповідальні за прийняття рішень, будуть працювати над усуненням макроекономічних ризиків, уникнуть військових конфліктів та будуть сприяти розвитку глобальної торгівлі і притоку інвестицій. За оцінками HSBC, Україна, не дивлячись на негативну демографічну динаміку, має змогу продемонструвати суттєве зміцнення економічних позицій і до 2050р. зайняти 40-е місце в рейтингу найкрупніших економік світу. При цьому експерти банку роблять ставку на геополітичне розміщення країни на перетині шляхів Схід-Захід, українську систему освіти і, відповідно, інноваційну складову стратегії розвитку та подальше вдосконалення законодавчої бази. У той же час прогнозом Банку передбачено скорочення чисельності населення країни до 36 млн. чол. (причини- міграція і старіння нації)

Слід відмітити, що нині економічне зростання в Україні значно сповільнилося, а прогнози на 2012 рік не досягають бажаного рівня. Тим не менш, HSBC Банк прогнозує Україні «райдужну» довготривалу перспективу. Очікується, що Україна стане одною з найбільш динамічно розвиваючихся економік світу. Саме так Україна змогла б у наступні десятиліття приєднатися до списку країн, що мають найвищі темпи розвитку економіки, в компанії з Філіпінами і Перу.

Прогнози HSBC Банку щодо перспектив України перестрибнути рядки світових рейтингів і посісти високе місце в світі за темпами росту економіки вселяють оптимізм. Адже Україна розглядається як учасник процесів глобального перерозподілу ринку в міжнародному просторі. В той же час за прогнозами банку це можливо при збереженні високих темпів економічного росту (біля 7% в рік до 2050 року) і значному скороченні чисельності населення країни у зв'язку з старінням нації, скороченням народжуваності і міграційними процесами. Тому треба реально усвідомлювати, яким складним є «домашнє завдання», скільки зусиль треба докласти, щоб досягти більш високого місця у світовому перерозподілі праці і ресурсів. Сьогодні Україна (та й на протязі всього періоду трансформації) не розробила довгострокову стратегію свого розвитку. Більш того, політична трансформація суспільства значно відстає від економічних процесів. Рушійною силою великого стрибка може бути стрімкий розвиток нових інноваційних ринків на базі як своїх інноваційних технологій, так і трансферу технологій з інших країн, швидкий розвиток малого і середнього бізнесу на стадії бізнес – інкубації і в подальшій кооперації, політика

* к.е.н., заслужений економіст України

стимулювання інвестицій в зазначені сектори, розвиток державно-приватного партнерства, стабільне законодавче поле. Всі ці аспекти мають бути визначені в довгостроковій стратегії економічного розвитку країни і неухильно виконуватись, незалежно від змін політичних сил в керівництві держави. Саме такий підхід є передумовою прискорення реалізації фундаментальних реформ, збільшення темпів росту вітчизняної економіки, зростання її конкурентоспроможності та більш відчутного успіху на шляху євроінтеграції. Також, зважаючи на геополітичне розміщення України і її високий економічний потенціал як транзитної держави, важливою є різновекторна зовнішньоекономічна політика. Необхідно посилити увагу до глобальних економічних проєктів, стратегічних інноваційно-інвестиційних кластерів, у розвитку яких були б зацікавлені сусіди як з Заходу, так і Сходу.

Надзвичайно важливим є подальший розвиток нормативної бази і проєктів державно-приватного партнерства по стратегічним ринкам розвитку євразійського партнерства. Безумовно, треба сприяти розширенню глобальної торгівлі через розвиток торгівельно-транзитного потенціалу за вектором Схід-Захід та Північ-Південь.

Сьогодні обсяги двосторонньої торгівлі у минулому році між нашою державою та європейськими країнами становили майже 49 млрд. дол., що складає 30% від загального зовнішньоторговельного обороту України. В структурі імпорту з ЄС переважну частину складала технологічна й інноваційна продукція. Більше того, 80% всіх прямих іноземних інвестицій, спрямованих в Україну за весь період незалежності, а це майже 38 млрд. дол., становлять інвестиції з ЄС. Тому вступ у Євросоюз, глибока євроінтеграція була і залишається для України стратегічним завданням. Ми маємо думати про те, як модернізувати економіку, надати новий імпульс розвитку малому та середньому бізнесу, залучити потужні інвестиції, нові технології та інновації. Є усі підстави зробити таке в найближчі часи. Позитивним прикладом у цьому напрямку є досвід економічного співробітництва України і Німеччини. Німеччина є флагманом у розвитку технологій в сфері енергоефективності та альтернативної енергетики. Крім того, досвід Німеччини в реформуванні економіки Східної Німеччини, після об'єднання, є надзвичайно важливим для трансформування української економіки на засадах модернізації та енергоефективності. У цьому напрямку потенціал співпраці між Україною і Німеччиною та іншими країнами сходу і заходу в економічній сфері надзвичайно ємкий. Власне саме цей потенціал (трансфер інноваційних технологій і дешеві фінансові ресурси) може стати хорошим фундаментом для технологій ривка «Український тигр – Україна у великому стрибку вперед».

*Резнікова Н.В.**

ПРИРОДА ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Процес технологічної трансформації, що розглядається на основі методології еволюційного підходу, є зміною ресурсної бази економічної системи, що відбувається у рамках відповідної технологічної парадигми.

У економічній теорії з точки зору погляду на економічну систему, виділяють: класичну парадигму, відповідно до якої економічна система розглядається як матеріальна система з рухом фізичних потоків; неокласичну і неоінституціональну парадигми, відповідно до яких економіка розглядається як система взаємодіючих економічних суб'єктів; еволюційну, системну, самоорганізаційну парадигми, у рамках яких економіка характеризується як різновид складної системи. Щодо технологічної парадигми, то вона визначає закономірності технологічної трансформації сучасної економічної системи у рамках економічних парадигм третьої групи [1].

Поняття технологічної парадигми, розроблене К. Перес-Перес, К. Фріменом і Д. Досі, що адаптували класичний аналіз наукових революцій, виконаний Куном, допомагає осмислити суть нинішньої технологічної трансформації в її взаємодії з економікою і суспільством. При цьому, як відмічав М.Д. Кондратьєв, сам розвиток техніки включений в закономірний процес економічної динаміки [2, С. 62]. На думку іншого відомого економіста Д. Досі, техніко-економічна парадигма є моделлю рішення селективних технологічних проблем, ґрунтованих на принципах, що витікають з природних наук і відповідних матеріальних технологій.

Технологічна парадигма як історична траєкторія громадського розвитку, визначається терміном життя технологічного устрою. По суті, йдеться про заміну однієї базової технології іншою у рамках трансформації економічної системи. Кожен новий технологічний устрій зароджується, коли в економічній структурі ще домінує попередній, і саме в цій фазі його розвиток стримується несприятливим технологічним і соціально-економічним середовищем. Лише з досягненням домінуючим технологічним устроєм меж зростання і падінням прибутковості складових його виробництв починається масовий перерозподіл ресурсів в технологічні ланцюги нового технологічного устрою.

На сьогодні, як відомо, виокремлюють шість технологічних устроїв, кожен з яких характеризується властивою йому базисною інновацією. Часові межі п'яти технологічних устроїв історично визначені, а шостий тільки зароджується в надрах сучасної економічної системи. Сама по собі зміна технологічних устроїв може бути описана відповідно до закономірностей теорії систем, що розвиваються. Мається на увазі загальний закон зростання ентропії в замкнутій системі, в ролі якої виступає технологічний устрій. «Впровадження у виробництво радикально нових технологічних принципів і рішень забезпечують внесення нової інформації в цю систему і перешкоджають наростанню ентропії, призводячи до стрибкоподібного підвищення норми прибутку капіталів, інвестованих в застосування нових технологій» [3, С.36-37].

* кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Відповідно до теорії самоорганізації нелінійних систем, технологію не можна розглядати в якості визначальної змінної зовнішнього походження. Кожна технологія розвивається за своєю траєкторією, напрям якої визначається технічними і економічними межами обраної парадигми, а також стратегією і поведінкою індивідів, соціальних груп та інститутів. Цей розвиток і визначає зміст процесу технологізації.

У вузькому сенсі технологія визначається як «описана за допомогою деякої знакової системи послідовність дій, застосування якої до початкового матеріалу дозволяє отримати заданий продукт» [4.С. 55]. Представляється, що це занадто вузький, прикладний, так званий «індустріальний» підхід до характеристики технології і, відповідно, технологізації. В даному випадку, змішуються поняття «технологія» і «техніка», а всяка технологія зводиться до машинної технології, в якій людина грає підпорядковану роль. Прикметно, що такий підхід має «неокласичні» корені.

В той же час, в сучасних технологіях технічна складова стає все менш значимою, що відноситься навіть до інформаційно-комунікаційних технологій, відносно яких навіть прибічниками вузького підходу визнаються можливості творчості. Так, В.М. Цлаф підкреслює, що «інформаційні технології проектування і управління проектами дозволяють виробникові думати і реалізовувати творчі рішення, укладаючись в темп масового виробництва» [4.С.56- 57]. Іншими словами, технологія означає використання наукових і інженерних знань для вирішення проблем.

Виробництво на замовлення робить питання «як»? пріоритетним. І відповідь на нього може бути різною: як на основі використання наявних (масових) технологій, так і на основі створення (чи модифікації) нових. Саме у останньому випадку йдеться про інноваційність розвитку, якій сама по собі технологізація не суперечить. Оскільки економіка знань матеріалізується в певних технологіях, процес їх створення і вдосконалення, інноваційний по суті, не може не бути творчим.

Сама по собі технологізація розглядається як в широкому, так і вузькому сенсі. У вузькому значенні слова технологізація протиставляється творчому началу. У широкому сенсі - включає це творче начало і означає зростання значущості технології в якості умови виживання і розвитку сучасної економічної системи.

Сучасна економічна система не може залишатися техніко-механічною, оскільки нарощування індустріального потенціалу має свої межі: економічні (пов'язані зі зниженням ефективності виробництва); екологічні (такі, що проявляються в протиріччі з довкіллям); гуманітарні (такі, що виражаються у втраті людиною креативної природи); соціальні (такі, що полягають в зростанні відокремленості соціуму).

Будучи умовою виживання економічної системи, технологізація розвивається: вшир - шляхом поширення (дифузії) технологій в різні сфери людського життя; углиб — шляхом якісної зміни ролі технології і освоєння нею ролі базового економічного ресурсу.

Зміст технологізації визначається якісним розвитком економічної системи як безповоротним процесом зміни її стану. Цим вона відрізняється від зміни функціонування економічної системи як оборотного процесу, пов'язаного з рівномірним кругообігом і циклічною динамікою технологічних ресурсів. Як безповоротний процес, технологізація має подвійний зміст. З одного боку, вона обумовлена об'єктивними трансформаційними закономірностями, що визначають спонтанний розвиток економічної системи, пов'язаний з процесом її технологічної самоорганізації. З іншого боку, вона опосередковується суб'єктивною діяльністю людей і виступає як транзитивний, телеологічний процес, що має організаційну природу, яка реалізується в певній технологічній політиці.

Таким чином, технологізація як еволюційне явище у своїй основі означає єдність трансформаційного і транзитивного аспектів як двох сторін процесу господарювання.

Обидві форми, трансформаційна і транзитивна - мають суперечливий взаємозв'язок: будь-яке транзитивне перетворення має певний ступінь свободи, об'єктивності, незалежності і навпаки, будь-який спонтанний процес коригується цілеспрямованими діями, зусиллями і маніпуляціями. Якщо траєкторія технологічно детермінованого розвитку об'єктивно зумовлена спонтанним порядком (трансформаційність первинна, транзитивність вторинна), то в стані зміни технологічних устроїв на перше місце виходить проблема вибору (транзитивність первинна, трансформаційність вторинна). Саме це протиріччя проявляється в двох принципово протилежних підходах до опису динаміки науково-технічного прогресу: онтологічному, за яким винаходи і нововведення розглядаються як результати саморозвитку економічної системи, і телеологічному, в якому поява винаходів і нововведень є результатом суспільної, ринкової або державної потреби.

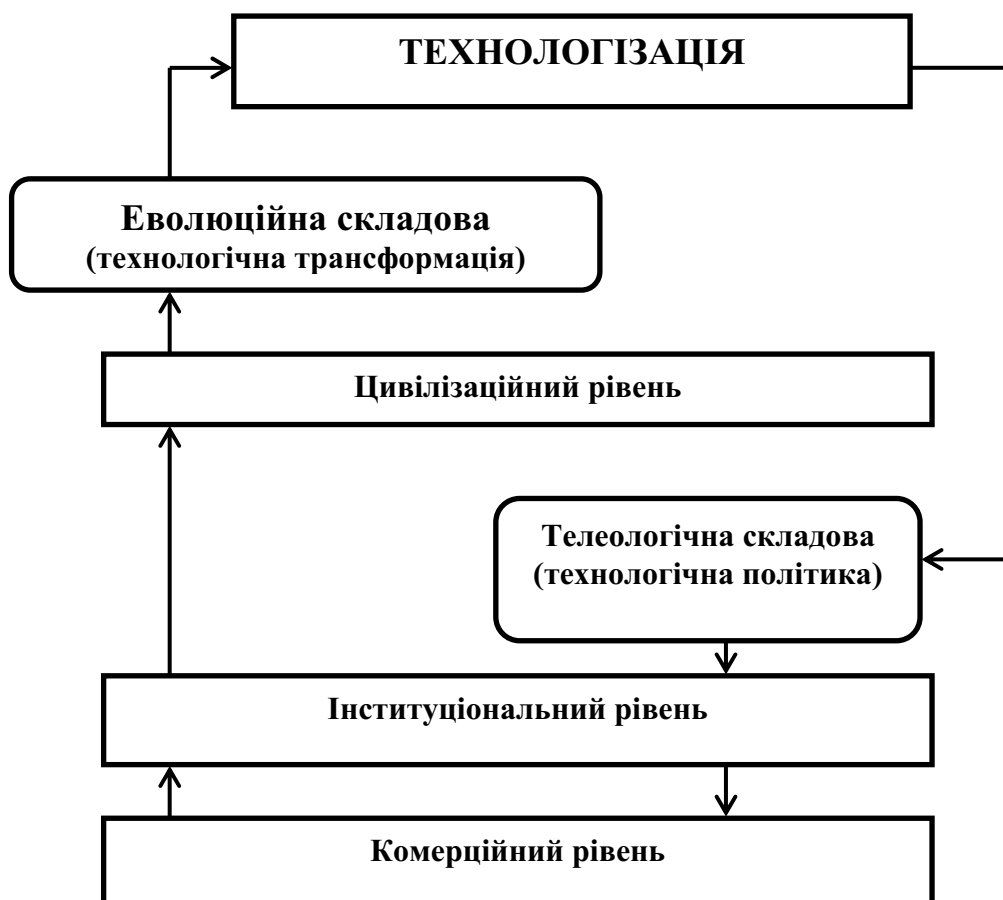

Рис. 1 Рівні технологізації

Можливість компромісу між еволюційною і телеологічною складовими технологізації забезпечується розумінням телеологічності не як прагнення реалізувати ідеальний проект, а як пошуку кращого з можливих в конкретних умовах рішення.

Цивілізаційний рівень технологізації визначає характер зміни технологічних способів виробництва і технологічних устроїв. Інституціональний рівень пов'язаний з транзитивними перетвореннями норм і правил не лише економічного, але соціального, політичного, культурного порядку. Комерційна технологізація характеризує поточні технологічні модифікації і тиражування технологій.

Кожен з рівнів, з одного боку, розвивається на основі своїх власних законів (технократичних, інституціональних, ринкових). З іншого боку, параметри кожного подальшого

рівня, формуючись у рамках параметрів кожного попереднього, чинять на нього безпосередню дію.

Сукупний вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на процес технологізації зумовлює закономірності його розвитку, які полягають в наступному:

- сучасна технологічна парадигма формується, виходячи з історичної траєкторії суспільного розвитку, що визначається станом «технологічного розриву» - зміною технологічних устроїв і технологічних способів виробництва;
- умовою виживання і розвитку сучасної економічної системи є її технологізація - перетворення технології на базовий економічний ресурс постіндустріального товариства;
- процес технологізації характеризується подвійною природою, пов'язаною з суперечливим поєднанням його природно-еволюційної (трансформаційної, неспрямованої) і реформаторсько-еволюційної (телеологічної, спрямованої, транзитивної) складових;
- ефективність процесу технологізації забезпечується цілісністю і нерозривністю його багаторівневого (цивілізаційного, інституціонального і комерційного) характеру.

Список використаних джерел

1. Кирдина С.Г. Модели экономики в разных парадигмах: неоклассической, неоинституциональной, эволюционной и самооргани-зационной // vntvw.nova.rambler.ru.
2. Кондратьев Н.Д. Проблемы экономической динамики / ред.кол.: Л И. Абалкин (отв. ред.) и др. - М.: Экономика, 1989.
3. Нижегородцев Р.М. Управление в сфере НИОКР и инноваций // Управление в социально-экономических системах бесприбыльного сектора /под общ. ред. Р.М. Нижегородцева и С.Д. Резника. - Пенза: ПГУАС, 2006.
4. Цлаф В.М. Технологии в управленческой деятельности // Вестник СамГУ. - 2007. - №3. 20

*Бабін Б.В.**

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В РЕГІОНІ СНД. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОГРАМ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Програмне регулювання міжнародних правовідносин як процес реалізації державами й міждержавними організаціями імперативних і рекомендаційних норм та індивідуальних приписів програмних актів є характерною рисою для системи сучасного міжнародного права, що динамічно розвивається протягом останнього сторіччя. Міжнародне програмне регулювання стало невід'ємною складовою сучасної міжнародно-правової реальності, при цьому істотним елементом такого програмного регулювання слід вважати саме міжнародні інноваційні програми та регламентні акти, що схвалюються з питань їх розроблення та реалізації.

Інноваційність є рисою саме прогнозованого та програмованого розвитку, що підтверджує й теорія менеджменту. Як визнають дослідники, на міжнародному рівні «виключно традиційної довіри до технологічних інновацій і ринкових сил радше може виявитися недостатньо для вирішення довгострокових екологічних та соціальних проблем, і це збігається з висновком, отриманим на основі математичного моделювання» [1, с. 7]. Зрозуміло, що це ставить перед міжнародним правом у XXI ст. нові виклики, відповідь на які може здійснюватися, зокрема, шляхом поширення програмування на міжнародному рівні.

Цікавим міжнародним актом у сфері правового забезпечення міжнародних інноваційних процесів слід уважати Угоду про формування і статус міждержавних інноваційних програм і проектів у науково-технологічній сфері, укладену Радою глав урядів СНД у Москві 11 вересня 1998 р. У зазначеному документі сторони, зокрема, відзначили «визначальну роль міждержавних інноваційних програм» у науково-технологічній сфері в механізмі реалізації інтересів держав у сфері науково-технологічного співробітництва [2].

Згідно зі ст. 1 указанного документа міждержавна інноваційна програма (далі – МІП) в науково-технологічній сфері є пов'язаним за ресурсами, виконавцями і строками здійснення комплексом науково-дослідних, дослідно-конструкторських, технологічних, виробничих, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших заходів, спрямованих на ефективне використання науково-технологічного потенціалу з метою отримання нового чи покращення продукту, що виробляється, затребуваного ринком, способу його виробництва та/або вдосконалення соціального обслуговування, що представляють інтерес для двох або більше держав – учасниць Угоди від 11 вересня 1998 р., котрі виділили необхідні фінансові та/або інші види ресурсів для їх реалізації. Зазначимо, що розуміння програми як комплексу заходів є поширеним у науковій доктрині, і не виключає нормативний, правовий характер відповідних програм, оскільки програма розуміється не формальному, а у матеріальному сенсі.

* к.ю.н., доцент, завідувач кафедри адміністративного та кримінального права Одеська національна морська академія

В рамках вимог ст. 2 угоди від 11 вересня 1998 р., рішення про затвердження МПП в науково-технологічній сфері за поданням Міждержавного економічного комітету Економічного союзу приймається урядами держав – учасниць програми і оформлюється відповідною міжурядовою угодою або рішенням з кожної конкретної програми. При цьому МПП набуває статусу міждержавної після набуття чинності міжурядової угоди або рішення про її реалізацію. При цьому до МПП можуть вноситися зміни і доповнення за спільною згодою держав – учасниць її реалізації відповідно до процедури, передбаченої відповідною міжурядовою угодою про її реалізацію. Таким чином правова природа МПП є достатньо невизначеною зазначеною Угодою, адже вона передбачає різні варіанти ухвалення програми, при чому питання щодо юридичного змісту рішення про схвалення програми залишається відкритим [2].

До Угоди від 11 вересня 1998 р. додавався Порядок формування та реалізації і проектів у науково-технологічній сфері, у якому регламентувалися аспекти структури МПП, питання представлення і відбір проблем для програмного розроблення, формування та фінансування програм і проектів, управління їх реалізацією тощо. Зокрема, відзначалося, що МПП в науково-технологічній сфері має включати зміст проблеми та обґрунтування її розв'язання програмними методами; основні цілі і завдання, терміни та етапи реалізації програми; систему програмних заходів із зазначенням термінів та ресурсного забезпечення програми; механізм реалізації програми; систему організації управління програмою та контроль за ходом її реалізації; оцінку ефективності, соціально-економічних і екологічних наслідків від реалізації програми; бізнес-план та паспорт програми. Як ми бачимо, відповідні вимоги до змісту МПП у цілому відповідають загальним критеріям програмного менеджменту.

Цікаво, що згідно з п. 13 зазначеного Порядку умови участі в реалізації МПП і порядок її фінансування мають оформлюватися окремою міжурядовою угодою, що укладається між державами – учасниками МПП, після підписання якої вона приймається до фінансування та реалізації. Таке фінансування МПП здійснюється за рахунок коштів державних бюджетів держав – учасниць програми в межах коштів, передбачених на ці цілі, та (або) позабюджетних джерел. При цьому держави – учасниці МПП можуть забезпечувати фінансовими та іншими видами ресурсів свою частину проектів, що входять до складу МПП або утворити за рахунок своїх пайових внесків централізований фонд МПП чи поєднувати обидва механізми.

Відповідно до п. 17 Порядку, форми і методи організації управління МПП визначаються в міждержавній угоді або рішенні про цю програму. При цьому відповідальність за своєчасну реалізацію МПП, управління виконавцями робіт з програми, забезпечення ефективного використання коштів, що виділяються на реалізацію МПП, покладається на головного координатора програми. При цьому як головний координатор МПП можуть виступати підприємства і організації – виконавці робіт за програмою, а також органи адміністративного управління держав – учасниць програми. Додамо, що форма відповідальності в Порядку не встановлена, але узагалі можливість притягнення до міжнародної відповідальності за порушення умов виконання програми безумовно свідчить про обов'язковий характер будь-яких МПП, навіть тих, про які було схвалено не міждержавну угоду, а рішення.

Згідно з п. 18-21 Порядку 1998 р. реалізація МПП здійснюється на основі контрактів (договорів), що укладаються головним координатором з організаціями – виконавцями робіт, що мають визначатися, як правило, на конкурсній основі. При цьому проміжні та остаточні підсумки реалізації МПП розглядаються державами – учасниками відповідно до

умов міжурядової угоди про програму, використовуючи, при необхідності, незалежну експертизу. МК НТР на основі аналізу звітів, що подаються головними координаторами МПП, готує і направляє до МЕК пропозиції про продовження робіт та фінансування міждержавних програм або про їх припинення. Крім того, за поданням МК НТР МПП можуть доповнюватися новими напрямками та проектами, що свідчить про наявність у МПП такої характерної риси програми, як інтерактивність [2].

Отже, аналіз міжнародно-правових форм програмного регулювання, зокрема у форматі правового забезпечення міжнародних інноваційних процесів мають величезну актуальність та повинні стати предметом спеціальних наукових досліджень.

Література

1. Вовк В. Україна в контексті сучасних тенденцій і сценаріїв світового розвитку / В. Вовк // *І. Часопис*. – 2001. – № 22. – С. 5–14.
2. О формировании и статусе межгосударственных инновационных программ и проектов в научно-технологической сфере : соглашение государств-участников СНГ от 11 сентября 1998 г., г. Москва [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_888

*Відякіна М.М.**

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КАПІТАЛ ЯК РЕЗУЛЬТАТ КОЕВОЛЮЦІЇ ТРАДИЦІЙНИХ ЧИННИКІВ ВИРОБНИЦТВА

На різних етапах розвитку світового господарства різноманітні види багатства втілювалися в історично визначених капітальних формах. Останні, маючи пріоритетне значення в конкретному періоді, можуть співіснувати, характеризуючи багатуокладність певного історичного стану економічної системи.

Початок постіндустріального періоду пов'язують із розвитком новітніх технологій, унаслідок чого, починаючи з 90-х років минулого століття, до економічного вжитку увійшов термін «нова економіка», як економіка, що відповідає новому інформаційно-технологічному устрою. Саме у цей період на практиці набуває пріоритетності технологічна функція капіталу, втілена в інформаційно-комунікаційних технологіях, які стають головним економічним ресурсом, спочатку доповнюючи, а згодом заміщуючи традиційні технічні засоби. Втім, категорія технологічного капіталу не отримала належної оцінки в економічній теорії не в останню чергу через обмеженість аналізу якісних технологічних змін на основі методології неокласичного синтезу. Як справедливо зазначав Дуглас Норт «технологія (принаймні, у межах неокласичної теорії) завжди розглядалася як екзогенний чинник і тому її ніколи не вдавалося «вбудувати» в теорію» [6. С. 110.].

Історично технологічна функція завжди мала чітку структурну організацію й асиметричний вигляд, що характеризується переважанням одного з базових чинників: праці або капіталу. Доіндустріальний етап суспільного виробництва характеризувався переважанням особистого чинника над речовим. Первісна техніка, ручна праця рабів, ремісниче виробництво середньовіччя представляли період панування людини над засобами виробництва. Цінність мав сам працівник, його здібності, майстерність та уміння, а капітальним активом виступала земля.

В період становлення індустріальної цивілізації техніка продовжувала відігравати допоміжну роль, а фонд життєвих засобів працівника був одним з елементів капіталу. Причому, він був більшою мірою капіталом, ніж безпосередньо машини й устаткування. Таким чином, відокремивши факторні функції від землі, капітал продовжував поєднувати в собі речові і особисті умови. Причому, роль речового капіталу в створюваному продукті була ще не такою суттєвою, як роль праці. Розквіт індустріального періоду характеризувався переважанням техніки і машинних технологій. Саме тоді технічний капітал став капіталом в повному розумінні цього слова.

В постіндустріальному суспільстві, що матеріалізує досягнення науково-технологічної революції, людина відновила панування над засобами виробництва. Ефективність суспільного виробництва в сучасній економіці визначається не технічними даними машини, а здібностями працівника, реалізацією його творчого потенціалу. Засоби виробництва вимагають не стільки фізичної, скільки інтелектуальної участі людини. Частка традиційних технічних засобів у сучасних технологіях (у тому числі й

* к.е.н., асистент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

промислових) скорочується, а роль людського чинника зростає. При цьому, праця і капітал не протистоять один одному, а, об'єднавшись, створюють новий технологічний ресурс.

Пояснюючи природу сучасних технологій, інституційна теорія акцентує на технології, присутній будь-яких діях людини й еволюції економічної діяльності, що виступає головною детермінантою. Відповідно до поглядів інституціоналістів, саме технологія є головним чинником, здатним що завгодно перетворити на ресурс [4, С. 121], знімаючи традиційні ресурсні обмеження.

Коеволюція речового й особистого чинників призводить до їх стійкого технологічного симбіозу і виникнення нової економічної суті – технологічний капітал. Відповідно до одного з визначень технологічного капіталу, він «має інтеграційний зміст і включає здатність й уміння застосовувати найбільш оптимальні способи діяльності на основі координації інших видів капіталів ... » [1, С. 256]. Інакше кажучи, технологія набуває функції капіталу і відповідної капітальної форми, яка показує, за якими законами прості структури (праця і капітал) можуть бути об'єднані в складні структури (технологію).

Технологічний капітал об'єктивно приходить на зміну технічному капіталу індустріальної економіки. За таких обставин роль капіталу виконують не матеріалізовані засоби виробництва, а технології з високою часткою людської, інтелектуальної праці. Відбувається гуманізація технологічних процесів, пов'язаних зі зростанням ролі людського чинника в науково-технологічному розвитку й обумовлених постіндустріальними зрушеннями в розвитку продуктивних сил. Особливістю людської праці стає унікальна здатність створювати і використовувати нову інформацію з її високим корисним ефектом, непропорційно витраченим зусиллям, що перетворює людину на власника нового інтелектуального капіталу, здатного приносити дохід [5].

Технологічний капітал постіндустріальної економіки відрізняється від технічного капіталу індустріального періоду такими ознаками як: зв'язок з іншими чинниками виробництва, фізична форма, ставлення до природного чинника тощо.

Оскільки технологічний капітал є результатом і об'єктом еволюції, його слід розглядати, застосовуючи основні методологічні принципи еволюційного підходу: системності й мінливості. Технологічний капітал може бути віднесений до системних категорій, оскільки є не просто сукупністю елементів (матеріальних і нематеріальних активів, основних і оборотних засобів, праці, знань), а й утвореною внаслідок цієї сукупності новою економічною категорією, що має самостійний зміст, форми і функціональні характеристики.

До системних властивостей технологічного капіталу відносяться:

- нелінійність, при якій зміну складної системи неможливо звести до простої суми змін її складових елементів. Функціональні характеристики технологічного капіталу не є механічною сукупністю видозмінених характеристик традиційних чинників виробництва;
- відкритість, що спричиняє постійний взаємообмін інформацією з довкіллям. Для технологічного капіталу як відкритої системи закономірним є зв'язок з історичними, політичними, економічними подіями. Крім того, передбачається спадкоємність – передача інформації про технологічні зміни подальшим поколінням;
- стохастичність, що перетворює поведінку відкритої системи на низько передбачувану. Технологічний капітал є стохастичною системою, що розвивається за законами еволюції, відповідно до яких не можна зумовити вибір, зроблений системою на користь того або іншого технологічного нововведення під впливом випадкових подій [2, С. 111];
- динамічність, що виявляється у постійному розвитку, пов'язаним з порушенням рівноваги. Кожен новий технологічний устрій на початку зародження є вкрай

розбалансованою системою. Він завойовує економічний простір не в силу спекулятивних операцій, а виключно тому, що створює нові продукти, технології, нові види організації виробництва, тобто є дисипативною структурою, за допомогою якої долається застій і стагнація в економіці [3, С. 13];

- незворотність, тобто послідовне протікання у часі та залежність технологічних змін від початкового вибору;
- гетерогенність, що пов'язується з різноманітністю елементів і властивостей системи. Технологічний капітал є гетерогенною системою в тому сенсі, що реалізується в різноманітних формах (технологіях) та в різних галузях життя людини;
- самоорганізація, що виражається в здатності системи до самовідтворення і самоосвіти. Йдеться про наявність генетичного механізму, що зумовлює відтворення технологічного капіталу;
- багаторівневість, визначальна складова структури відкритої системи. Технологічний капітал, функціонуючи на усіх рівнях економічної системи, набуває багаторівневого характеру.

Для сучасного технологічного капіталу сфера застосування не має суттєвого значення. Це, однак, не значить, що в системному уявленні про технологічний капітал відсутня економічна основа. Проте, на відміну від традиційних складових економічної системи, що відповідають на питання «що?» або «хто?», технологічний капітал відповідає на питання «як?» [7]. Знати «як» (ноу-хау) – головна умова розвитку сучасної економіки. Тому, на перше місце виходять не системні «вузли», а системні зв'язки. У той же час, процесні, поведінкові, мотиваційні аспекти починають переважати над структурними характеристиками. Саме у технологічному капіталі, як економічній системі, на перше місце з усією очевидністю виступають економічні відносини, а не економічні елементи. З огляду на це технологічний капітал доцільно розглядати як сукупність економічних зв'язків, що виникають між людьми з приводу створення і використання технології як комбінаторного ресурсу, що виконує функції капіталу в постіндустріальній економіці.

Використані джерела

1. Бурмыкина И.В. Технологический капитал в структуре социальных практик / И. В. Бурмыкина // Тезисы I Всероссийской научной конференции "Сорокинские чтения-2004: Российское общество и вызовы глобализации".- М.: Альфа-М, 2004. - С. 255-257.
2. Кюнтцель С. Эволюционное моделирование и критический реализм / С. Кюнтцель // Вопросы экономики. – 2009. – №1. – С. 101-118.
3. Маевский В. И. О взаимоотношении эволюционной теории и ортодоксии (концептуальный анализ) / В. И. Маевский // Вопросы экономики. – 2003. – № 11. – С. 4-14.
4. Московский А. Институционализм: теория, основа принятия решений, метод критики / А. Московский // Вопросы экономики. – 2009. – № 3. – С. 110-124.
5. Goldin C. The Race between Education and Technology / C. Goldin, L. Katz. – Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 2010. – 496 p.
6. North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance (Political Economy of Institutions and Decisions) / D. North. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 159 p.
7. Waegemann P. Knowledge Capital in the Digital Society / P. Waegemann. – Seattle: CreateSpace, 2012. – 215 p.

Піскорська Г.А. , Шкуров Є.В.***

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА У ФРАНЦІЇ

Сучасна інформаційна політика в розвинених країнах – це сукупність напрямів і способів діяльності компетентних органів держави з контролю, регулювання та планування процесів у сфері одержання, зберігання, оброблення, використання та поширення інформації [4; с.27]. Інтернет став стратегічною інфраструктурою, що грає першорядну економічну і соціальну роль. Сучасна інформаційна політика Франції спрямована на реформування інформаційного законодавства, стимулювання наукових досліджень у галузі, розбудову електронного уряду та електронного ринку, створення систем інформаційної безпеки та запобігання комп'ютерним злочинам. Важливими складовими інформаційної політики Франції є розвиток інформаційних магістралей, адже інформаційна інфраструктура є запорукою розвитку будь-якої держави, оскільки дає змогу різко скоротити час на висунення та обговорення нових ідей, проектів, людей. Розвинута інформаційна інфраструктура дає змогу розробляти найбільш ефективну галузь економіки, як зазначає Г. Почепцов, – економіку інформації, економіку з виробництва нових знань [6].

Метою статті є дослідження розбудови сучасного інформаційного суспільства у Франції, зокрема через реалізацію проектів PAGESI ("Програма дій з переходу Франції в інформаційне суспільство"), "Administration Electronique 2004/2007" ("Електронний уряд 2004/2007"), "France numérique 2012" ("Цифрова Франція 2012") тощо, а також їх впровадження.

16 січня 1998 року Франція прийняла першу урядову програму щодо побудови інформаційного суспільства – «Програму дій по переходу Франції в інформаційне суспільство» (PAGESI). Ця програма, відповідно до напрямків, раніше позначених в 1997 році прем'єр-міністром Франції в його промові у місті Хоуртін, включала в себе шість пріоритетів, а саме:

1. Впровадження нових інформаційних та комунікаційних технологій у сфері освіти;
2. Амбітна культурна політика для нових мереж.
3. Використання інформаційних технологій як інструменту для модернізації суспільних служб.
4. Використання інформаційних технологій як необхідного інструменту для ведення бізнесу.
5. Зустріч викликів індустріальних та технологічних інновацій.
6. Заохочення появи ефективного регулювання і регулюючої структури для нових інформаційних мереж [2].

Розглянемо ці пріоритетні напрямки детальніше. Франція великої уваги надала впровадженню нових інформаційних та комунікаційних технологій в сферу освіти. В тексті урядової програми було відзначено, що комп'ютерні технології сприятимуть розвитку творчого потенціалу учнів через різноманітність і багатство доступних засобів інформа-

* канд. істор. наук, доцент, с.н.с. КНУ ім.Тараса Шевченка

** магістр Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка

ції [2]. Окрім того, ці технології можуть допомогти учням, які мають труднощі в засвоєнні інформації традиційними шляхами, пропонуючи їм нові інструменти навчання. Використовуючи внутрішні шкільні мережі, учні можуть обмінюватися інформацією і працювати в групах, ламаючи звичайні властиві їм класу та рівнем освіти обмеження. Електронна пошта дає можливість обмінюватися інформацією і на місцевому та міжнародному рівні. Використовуючи бази даних, доступні на CD-ROM або Інтернет, учні мають простий та інтерактивний доступ до інформації, і можуть таким чином краще виконувати індивідуальну роботу. Також інформаційні мережі стимулюватимуть обмін досвідом та ідеями між викладачами. Окрім того, уряд Франції зважив, що засоби інформаційних та комунікаційних технологій могли б просунути розвиток дистанційної освіти і навчання, створеного за замовленням (самоосвіта, навчання за допомогою репетитора і т.д.), які ставлять і учня, і студента в центрі процесу навчання [2]. Наслідком цієї роботи стало те, що лише за рік роботи програми число шкіл, підключених до Інтернету, збільшилося для середніх шкіл від менш 40% до 85% і від 1% до більше 10% для початкових шкіл. У 2000 році більшість шкіл та університетів отримали адреси електронної пошти і їх було обладнано комп'ютерами, пов'язаними з мережею Інтернет.

Амбітна культурна політика для нових мереж була зумовлена недостатньою, на думку уряду Франції, часткою матеріалів та послуг на французькій мові, що були доступними в мережі Інтернет. Складовими політики культури мережі стало оцифрування національної культурної спадщини, урядова підтримка створення контенту й мультимедійних послуг. Створено було Мультимедійні центри мистецтв з метою навчання громадськості мультимедійним технологіям з культурним ухилом. В рамках цього пункту Франція також звертає велику увагу на організацію захисту авторських прав у цифровому середовищі.

Політика Франції у використанні інформаційних технологій як інструменту для модернізації суспільних служб спрямована на покращення зв'язку за широкою громадськістю, завдячуючи чому держава діятиме ефективніше і стане більш доступною. Всі міністерства та інші державні служби до 2000 р. отримали електронну адресу. Уряд Франції вважає, що оскільки в даний час вся діяльність міністерств знаходиться на очах у користувачів Інтернету, то, безсумнівно, це підвищує відповідальність і ефективність роботи чиновників. Велика увага у Франції приділяється підвищенню комп'ютерної грамотності як населення, так і державних службовців. Так, уряд організував спеціальні програми з навчання чиновників роботі з персональними комп'ютерами та з Інтернетом [2]. Крім того, володіння новими інформаційними технологіями повинно було увійти в навчальну програму при підготовці чиновників у вищих навчальних закладах. У Франції також була реалізована програма Використання інформаційних та телекомунікаційних технологій урядом - основа для державних реформ. Для фінансування цієї програми був створений фонд, бюджет якого становить 130 млрд. франків.

1 лютого 1998 року державою відкрито сайт «LEGIFRANCE», на якому у безкоштовному доступі розміщено додаток до «Journal Officiel de la République Française» («Офіційний бюлетень Французької Республіки №»), головні закони і правові документи, а також відомості про всі головні рішення, прийняті адміністративними і судовими властями.

У рамках PAGESI було створено адміністративний «шлюз» AdmiFrance, дозволено використання електронних підписів у відносинах уряд-громадяни, модернізовано державні інформаційні системи. Деякі зі створених у 1999 році систем повинні були забезпечити зв'язок між усіма міністерствами, а інші - надавали бланки і зразки документів, доступні для всіх. У 2000 році щомісячно пошуковою системою користувалися 350000 чоловік. Використання інформаційних та комунікаційних технологій полегшило можливість обміну інформацією між відомствами та збільшило їх ефективність.

Нині пошукова система «AdmiFrance» надає своїм користувачам найрізноманітнішу корисну в повсякденному житті інформацію: довідники по праву і державним установам, тексти законів та положень, оголошення пропозицій державних організацій, офіційні доповіді, довідники сайтів державних властей Франції та інших країн. Сайт пропонує величезну кількість послуг, включаючи способи внесення поправок до законів, права населення в їх взаєминах з державними органами, адреси сайтів усіх міністерств та урядові сайти [9].

На сайті Міністерства закордонних справ можна ознайомитися з матеріалами (обсягом 25 тис. сторінок) з питань французької дипломатії, а також культури, туризму та економіки (англійською, французькою, німецькою та іспанською мовами). Цей сайт був відзначений Міністерством державних служб як один з 6 кращих французьких сайтів. Цікавий сайт міністерства фінансів. Тут населення може знайти дуже потрібну інформацію, наприклад спосіб обчислення прибуткового податку. Вся інформація тут представлена в доступному вигляді [9].

В рамках заохочення використання інформаційних технологій як інструменту ведення бізнесу уряд Франції направив свої зусилля у напрямку створення умов довіри та правової бази для розвитку електронної торгівлі, полегшення доступу до мережі Інтернет для малого бізнесу, розвиток умов та захисту сфери електронної комерції [8].

В тексті PAGSI відзначено, що вміння користуватись інформаційними та комунікаційними технологіями має життєво важливе значення, через те що майбутні багатство і влада будуть сконцентровані там, де цими технологіями володіють на високому рівні [2]. Тож Франція вказує як стратегічний пріоритет відповідь на виклики технологічної революції (зазначимо, що ще з 1996 ANVAR (Agence Nationale pour la Valorisation de la Recherche - Національне Агентство з Розширення Досліджень підтримує технологічний розвиток малих і середніх підприємств в секторі інформаційних та комунікаційних технологій).

Заохочення появи ефективного регулювання і регулюючої структури для нових інформаційних мереж передбачає формування «мережного етикету», забезпечення ефективного саморегулювання та гнучкості послуг он-лайн, сприяння розвитку ефективних механізмів захисту приватної інформації.

Основні положення PAGSI були успішно майже повністю виконані до 2002 р. [5].

У листопаді 2002 року було прийнято урядовий План RE/S02007 «Для цифрової республіки в інформаційному суспільстві». Він включав у себе дії щодо технологічного розвитку мереж, забезпечення всіх громадян можливістю використовувати базові послуги мережі Інтернет та електронного уряду до 2007 р, рекомендацію щодо створення Агентства електронного уряду (ADAЕ) тощо.

21 лютого 2003 р. у Франції було створено Агентство з розвитку електронного уряду «ADAЕ», яке переслідує дві головні цілі: спростити й сумістити адміністративні інформаційні системи та запровадити конкретні міжвідомчі проекти.

Урядова програма «Електронний уряд 2004/2007» («Administration Electronique 2004/2007», чи «ADELE 2004/2007») створила точку відліку електронного уряду, вона включає техніко-економічні обґрунтування цілей і завдань, розробку й упровадження близько 300 електронних державних послуг тощо. Програма забезпечила в повній мірі надання громадянам і підприємствам державних послуг через Інтернет і дозволила перейти державно-адміністративному апарату на використання безпаперових технологій та повністю комп'ютеризований режим роботи.

У Франції активно відбувається інформатизація регіонів. Так прикладом цього постає система «GIP e-Bourgogne», вона передбачає масштабне об'єднання державних і при-

ватних ресурсів на всіх рівнях. На порталі системи виставляються тендери і ведуться е-консультації, публікуються і обговорюються всі супутні документи (zareєстровано більше 17500 компаній). «GIP e-Bourgogne» - це мультисервісна платформа, приєднання до якої дозволяє організації (неважливо, державної або приватної) надавати свої послуги споживачам по найкращим з наявних стандартам і правилам (електронно-цифровий підпис, інтерфейси), а також нарощувати нові послуги - платежі, архівацію (регулюється окремими контрактами).

Серед проектів ADELE було встановлення єдиного телефонного номера для адміністративних запитів, ведення централізованого державного Інтернет-порталу «Servicepublic.fr» для забезпечення користувачів персональним доступом до всіх суспільних послуг он-лайн, введення в експлуатацію національної електронної картки-ідентифікатора (CNIE), запровадження «оперативної карти», або «щоденної карти життя» (CVQ), що зробить можливим звернутися до державних установ з кіосків у громадських місцях, у магазинах, державних суспільних установах чи просто на вулиці, а також створення єдиної процедури або «єдиного вікна», зокрема соціальних та податкових виплат.

З 2001 р. працює державний портал – «www.service-public.fr», а також національний колл-центр з єдиним номером 3939, на який звертаються щорічно 1,4 млн. громадян. У 2006 р. з офіційного державного порталу було завантажено 1,2 млн. електронних форм (документів для звернення до органів влади в електронному вигляді). Уряд Франції збирається просувати послуги в реальному часі, використовуючи різні канали доступу до громадян (стаціонарні і мобільні телефони, інфомати). Єдиний стандарт для функціонування і зовнішнього вигляду державних порталів всіх рівнів управління дозволить уніфікувати доступ громадян до е-послуг.

Виходячи з пріоритетної необхідності розвитку передових цифрових технологій, в жовтні 2008 року Ерік Бессон, державний секретар Франції з розвитку цифрової економіки, представив план «Цифрова Франція 2012», в якому викладено «154 невідкладні заходи». В документі йдеться про просування високошвидкісного Інтернету, перехід до цифрового телебачення, до стимуляції конкуренції в галузі мобільного зв'язку. Відправною точкою плану стало послання міністра Еріка Бессона про основи цифрової революції, оприлюднене в червні 2008 року. Ціллю «154 заходів» стало зробити до 2012 р. з Франції цифрову державу, яка не поступається найрозвиненішим країнам [8].

Серед головних «154 заходів» по перетворенню Франції в цифрову державу відзначаємо такі пункти:

- Зробити загальнодоступним високошвидкісний Інтернет з фіксованими цінами.
- Відраховувати частину прибутку за цифрові технології телекомунікацій. Так званий «цифровий прибуток» пов'язаний зі звільненням герцевої частоти, викликаний переходом телекомунікацій на нові технології. Продаж вільних частот здатний приносити державі мінімум 1,4 млрд. євро прибутку.
- Стимулювати конкуренцію в галузі мобільного телефонного зв'язку, зокрема, зменшуючи терміни, необхідні щоб змінити мобільного оператора, зберігаючи той же номер.
- Зменшити можливість цифрових зломів і посилити довіру до Інтернету, не забуваючи про підтримку таких специфічних користувачів, як літні люди, інваліди, люди з обмеженими руховими функціями і одночасно вести боротьбу проти всіх форм злочинів у мережі Інтернету.
- Створити національну раду по цифровим технологіям, що об'єднує різні інстанції.
- Посилення цифрову довіру, гарантувати захист особистих даних;

- Пристосувати освіту до потреб цифрової економіки, зокрема, оцифрувати навчальні матеріали та розробити навчальні програми для дистанційного навчання у вищих навчальних закладах;
- Забезпечити оперативну сумісність між службами управління та доступності управлінських сайтів, розвивати електронний уряд;
- Розширити доступ до електронних платіжних систем, розробити політику безпечної цифрової архівації;
- Удосконалити національну електронну ідентифікаційну картку з електронним підписом;
- Полегшити доступ до державних служб та забезпечити доступність урядових сайтів.

Мета всіх цих заходів - перетворити Францію на цифрову державу, яка не поступається найрозвиненішим в технологічній галузі державам.

Серед досягнень можна відмітити зрушення в сфері охорони здоров'я. Так, при відшкодуванні витрат громадяни використовують спеціальну карту здоров'я громадянина, а обробка електронного дос'є тепер подешевшала з 1,74 до 0,27 євро. В сфері оподаткування – кількість декларацій, що подаються через Інтернет, перевищила 10 млн декларацій на рік. Окрім того - оформлення біометричних паспортів займає лише 3 тижні, а виплата заробітної плати чиновникам відбувається через єдиний електронний «Бухгалтерський центр» уряду. Також серед досягнень відмітимо високошвидкісний Інтернет, який введено в усій країні з 1 січня 2010 року, тариф на який не перевищує 35 євро в місяць. Міжон Ф.Д вказує, що французький уряд лише за 3 роки впровадження системи електронного уряду витратив більше 10 млрд. євро [7].

З'явилась послуга «електронний сейф», в якому можна зберігати копії паспорта та інших важливих документів. Цією послугою вже скористалися понад 1 млн. французів. В майбутньому планується надати можливість відслідковувати хід поліцейських розслідувань в мережі Інтернет: від моменту подачі заяви до винесення рішення суду. Вже зараз користувачі можуть отримувати SMS-повідомлення, наприклад про те, що готовий паспорт або їм потрібно сплатити деякі державні послуги.

Уряд Франції запровадив два нові проекти – національну платформу «EtatLab» і «DataPublica». Перший проект дозволить оптимізувати роботу по створенню нових IT-рішень, а другий проект спрямований на розвиток більшої відкритості уряду шляхом доступу громадян до державної інформації, що підлягає розкриттю.

Також в останні роки у Франції було впроваджено платформу для порталу електронних державних закупівель. Служба е-закупівель здійснює закупівлі на 10 млрд. євро щорічно. Нова служба держзакупівель повинна забезпечити конфіденційність, інфраструктуру електронного довіри, простежування транзакцій, шифрування, перенесення на нову платформу та її спадкоємність. Загальна вартість усіх етапів розвитку системи - 2,1 млн. євро. У системі складна управлінська структура: міжвідомчий комітет, команда погодження з Міноборони, наглядовий комітет, клуб користувачів (15000 організацій і громадян). 82% користувачів залишилися задоволені її системи. Власник системи – держава. [7]

У зв'язку із завершенням виконання плану «Цифрова Франція 2012» (France Numérique 2012), прийнятого в жовтні 2008 р., Міністерство економіки, фінансів і промисловості створило новий проект розвитку цифрових технологій Франції на період 2012-2020 рр. під назвою «Цифрова Франція 2020» (France Numérique 2020). Одна з цілей нового плану - прискорити реалізацію всеосяжного проекту "електронного уряду", по-

кликаною максимально спростити контакти громадян з усіма рівнями регіональної та центральної влади. Він також повинен стимулювати розвиток малих та середніх підприємств у сфері інформаційних технологій, яким у Франції все більше відводиться роль "локомотива" в забезпеченні економічного зростання [10]. Особливу увагу планується приділити сфері освіти. З цією метою пропонується створити спеціалізоване національне агентство з комунікацій і новим технологіям в галузі освіти. Цій структурі буде доручена координація програми електронного оснащення школи XXI століття, взаємодія з асоціаціями батьків, громадськими організаціями. Всі платежі і ділова переписка до 2020 року має перейти в електронний формат [10].

Таким чином, Франція за останні роки впровадила багато успішних проектів у сфері розбудови інформаційного суспільства. Інформаційна політика Франції спрямована на розвиток електронного уряду, інформаційних магістралей, реформування законодавства, створення систем інформаційної безпеки тощо.

Горбачук В. М. , Коробейнікова А. С.***

ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ПРИЄДНАННЯ ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН (ЧОРНОГОРІЇ, СЛОВЕНІЇ, СЛОВАЧЧИНИ, ЕСТОНІЇ) ДО ЄВРОЗОНИ

Передумови єврозони – це процеси євроінтеграції. Президент Франції Помпіду (Pompidou), обраний у червні 1969 р. після відставки де Голля (de Gaulle) у квітні 1969 р., закликав на Гаазькому саміті (the Hague Summit) у грудні 1969 р. до вдосконалення, поширення та поглиблення Європейського товариства (European Community, EC). На відміну від де Голля, Помпіду не виступав проти членства Великобританії в ЕС, а держави-члени ЕС погодилися розпочати переговори щодо приєднання з Великобританією, Данією, Ірландією, Норвегією. Держави-члени ЕС погодилися надати свої власні ресурси для ЕС і надати обмежені повноваження бюджетного нагляду для парламенту, які замінили систему національних бюджетних внесків до ЕС. Розпочав діяти комітет на чолі з прем'єр-міністром Люксембургу Вернером (Werner) для вивчення економічного та монетарного союзу. Гаазький саміт відродив політичне співробітництво через заснування політичного комітету на чолі з міністром закордонних справ Бельгії Давіньйоном (Davignon).

У червні 1970 р. 3-м президентом Європейської комісії (ЄК) став міністр закордонних справ Італії Мальфатті (Malfatti), а у жовтні 1970 р. опубліковано доповіді Давіньйона та Вернера. Доповідь Давіньйона рекомендувала тісніших консультацій з питань закордонної політики, щоб дозволити ЕС говорити одним голосом. Доповідь Вернера виступала за шлях до економічного та монетарного союзу через компроміс між позиціями Франції і Німеччини, пропонуючи координацію економічних політик разом з координацією обмінних курсів у межах вузької смуги флуктуацій – “змії у туннелі” (валютного коридору). Доповідь Вернера також рекомендувала використання грантів, щоб допомогти державам-членам утримувати їхні валюти у межах смуги (приклад – запит уряду Греції у квітні 2010 р.) Плани економічного та монетарного союзу супроводжували десятиріччя монетарної нестабільності, яка загрожувала системі спільної сільськогосподарської політики (Common Agricultural Policy, CAP) і вносила значні ризики обмінних курсів у спільний ринок.

Після провалу першого експерименту з Європейським монетарним союзом у 1971 р., 15 серпня 1971 р. припинилася конвертація долара США в золото за Бреттон-Вудською (Bretton Woods) міжнародною монетарною системою, підписаною в липні 1944 р. Курс долара США став плаваючим. У грудні 1971 р. цю систему замінила Смітсонівська (Smithsonian) угода.

У березні 1972 р. 4-м президентом ЄК став Маншолт (Mansholt), член ЄК від Нідерландів, комісіонер для землеробства та сільського розвитку, а держави-члени ЕС погодилися на систему “змії у туннелі” для монетарної координації: валютам ЕС дозволялося

* кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, Інститут кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України

** бакалавр, Національний університет України “Кієво-Могилянська академія”

флюктувати в межах смуги 2.25 % відносно одна одної (змії) і маржі 4.5 % відносно долара США (туннелю).

Євро у вигляді монет увійшло в обіг з січня 1999 р., коли розпочався етап III Економічного та монетарного союзу (Economic and Monetary Union, EMU). До лютого 2002 р. залишалися в обігу національні монети і банкноти держав-членів Європейського союзу (ЄС). У лютому 1999 р. розпочалися переговори з пропозицій ЄК Agenda 2000, опублікованих у липні 1998 р., у частині сільського господарства. Після оприлюднення випадків шахрайства, непотизму, недбалості в ЄК, у березні 1999 р. 9-й президент ЄК Сантер (Santer), прем'єр-міністр Люксембургу у 1984–1995 рр., подав у відставку. Тимчасовим президентом ЄК став Марін (Marin), перший член ЄК від Іспанії. У березні 1999 р. європейська нарада в Берліні погодила реформи Agenda 2000, спрямовані на підготовку ЄС до східного розширення, зокрема фінансові перспективи на 2000–2006 рр., реформу CAP, структурні фонди. Нарада номінувала прем'єр-міністра Італії Проді (Prodi) на посаду президента ЄК. У травні 1999 р. набув чинності Амстердамський договір, погоджений у червні 1997 р., який додав пакт зростання і зайнятості до пакту стабільності, а також заснував Європейський центральний банк (European Central Bank, ECB).

У червні 1999 р. на 5-х прямих виборах до Європейського парламенту (ЄП), при явці 50 %, перемогла група EPP-ED з Європейської народної партії (European People's Party, EPP), заснованої у 1976 р. християнсько-демократичними партіями, та Європейських демократів (European Democrats, ED). У грудні 1999 р. європейська нарада у Хельсінкі погодилася розпочати переговори про вступ з Болгарією, Латвією, Литвою, Мальтою, Румунією, Словаччиною, а також визнала Туреччину як країну-кандидата. Нарада поставила “головну ціль” створення Європейських сил швидкого реагування до кінця 2003 р.

На європейській нараді у Ніцці у грудні 2000 р. була проголошена Хартія фундаментальних прав ЄС і був погоджений Ніццький договір (the Nice Treaty), спрямований на ряд інституційних реформ для підготовки до наступного розширення ЄС. У грудні 2000 р. Данія на референдумі проголосувала проти плану введення євро як національної валюти з результатом 52 % (у жовтні 2000 р. – з результатом 53 %).

Євро у вигляді банкнот почали використовувати з січня 2002 р. всі держави-члени ЄС, крім Великобританії, Данії, Швеції. У лютому 2002 р. у Брюсселі почалися обговорення на зборах з майбутнього Європи під головуванням д'Естена (d'Estaing), колишнього президента Франції. У лютому 2002 р. євро стало єдиною валютою для 12 держав ЄС. У травні 2002 р. ЄС ратифікував Кіотський протокол. У липні 2002 р. завершився термін дії Європейського товариства вугілля і сталі. У жовтні 2002 р. Ірландія на референдумі проголосувала за Ніццький договір з результатом 63 % при явці 49 % (у червні 2001 р. Ірландія проголосувала проти договору з результатом 54 % при явці 35 %) після того, як уряд закріпив гарантії її військової нейтральності. У жовтні 2002 р. ЄК рекомендувала завершення переговорів про вступ з 10 державами – Кіпром, Мальтою (дата подачі заявки на членство в ЄС – липень 1990 р.), Польщею, Угорщиною (квітень 1994 р.), Словаччиною (червень 1995 р.), Латвією (жовтень 1995 р.), Естонією (листопад 1995 р.), Литвою (грудень 1995 р.), Чехією (січень 1996 р.), Словенією (червень 1996 р.), прокладаючи шлях для їхнього вступу в ЄС у травні 2004 р.

Пострадянські країни, що приєдналися до єврозони, – це Чорногорія (2002 р.), Словенія (2007 р.), Словаччина (2009 р.), Естонія (2011 р.)

Чорногорія (дата подачі заявки на членство в ЄС – грудень 2008 р.) прийняла євро в односторонньому порядку так само, як до того прийняла німецьку марку, зважаючи на туризм. Чорногорія не бере участі в Європейській системі центробанків або зустрічах

ЕСВ, не випускає євро у вигляді монет і банкнот. Центробанк Чорногорії наслідує політику ЕСВ.

Словенія, Словаччина, Естонія – це пострадянські країни з найбільшим валовим внутрішнім продуктом (ВВП) на душу населення (за базою даних World Economic Outlook), фінансові інновації і відповідні відсоткові ставки яких [1] на шляху до євросони спрямвані на ріст ВВП:

Країна / Рік	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>ВВП на душу населення (дол.)</i>											
Чорногорія		1893	2086	2753	3337	3628	4323	5869	7254	6632	6417
Словенія	10091	10292	11621	14621	16956	17857	19391	23566	27261	24390	23648
Словаччина	3791	3926	4562	6197	7845	8902	10382	13937	17543	16187	16104
Естонія	4151	4568	5398	7273	8914	10334	12511	16158	17634	14410	14405
Україна	636	781	879	1048	1368	1830	2305	3071	3899	2550	3013

Література

1. Горбачук В. М., Коробейнікова А. С. Аналіз динаміки відсоткових ставок і дефлятора ВВП України та сусідніх держав у 1990–2010 рр. / Фінансово-економічні проблеми інноваційного розвитку – Умань: Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини, 2012.

*Рилач Н.М.**

ГЛОБАЛЬНА ІННОВАЦІЙНА СИСТЕМА: СТРУКТУРА ТА ГЕНЕЗИС

Основною характерною рисою початку 21 століття є стрімке прискорення процесів глобалізації світової економіки, сучасна економіка все більше набуває рис інноваційної, пов'язаної з розробкою, впровадженням і використанням нововведень, із структурною перебудовою товарообігу на користь високотехнологічних товарів. Оскільки збільшується розрив між країнами, що нагромадили науково-технологічний потенціал, і тими, що ним не володіють, крім того, в найрозвинутіших країнах світу функціонує економіка, яка базується на знаннях, можна стверджувати, що за останні роки виникла та формується глобальна інноваційна система. Така система поєднує національні інноваційні системи країн світу, найбільші транснаціональні компанії, які діють у високотехнологічних галузях, та є на сьогодні, є найважливішими елементами «знаннєвої» економіки. Сучасні темпи науково-технічного прогресу (НТП) та залежність економічного зростання провідних країн і світового господарства в цілому від ефективності використання науки і технологій зумовили необхідність поєднання зусиль та ресурсів різних країн для досягнення національних і глобальних інноваційних цілей. Саме у інноваційній галузі на сучасному етапі найбільше проявляється динаміка процесів інтернаціоналізації та глобалізації, що створює підґрунтя для ефективного розвитку всіх сфер суспільства. Внаслідок науково-технологічної революції (НТР) відбувається зміна існуючого технологічного укладу. Його сучасну основу становлять електронна промисловість, обчислювальна техніка, інформатика, роботобудівництво, нано- та біотехнології.

На сьогодні існує два підходи щодо складових глобальної інноваційної системи. [2;5]

Згідно першого підходу, суб'єкти, що займаються фундаментальними дослідженнями, працюють на початковому етапі «національного» інноваційного циклу, отже, входять до НІС.

Згідно другого підходу, суб'єкти народного господарства, що проводять фундаментальні дослідження та виробляють некомерційні знання, автоматично стає учасником глобальної інноваційної системи. В цьому зв'язку фундаментальна наука будь-якої країни стає суб'єктом глобальної інноваційної системи. З цього слідує, що національні форми та правила організації фундаментальних досліджень повинні бути гармонізовані з найкращими світовими аналогами з огляду на те, що глобальна інноваційна система є ринковою системою з жорсткими правилами конкурентної боротьби за матеріальні та інформаційні ресурси, за науково-технічні кадри, інноваційний потенціал.

Крім цього, важливими учасниками глобальної інноваційної системи є міжнародні наукові центри, або національні центри, зокрема, провідні університети світу, які діють на міжнародній арені і є важливими центрами підготовки найкваліфікованіших кадрів та джерелом комерційних та некомерційних знань. [5]

* к.е.н., науковий співробітник. кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Основною підсистемою глобальної інноваційної системи є інформаційна, яка включає мережу ІНТЕРНЕТ, а також сукупність національних та міжнародних інформаційно-аналітичних центрів, які надають послуги учасниками глобальних інноваційних процесів. Важливим є те, що всі учасники глобальної інноваційної системи запроваджуються в глобальні інноваційні процеси світові стандарти, норми та правила поведінки. Це, зокрема, міжнародні угоди в галузі авторського права, патентів, торгових марок, стандарти ISO тощо, моніторингом процесів займаються СОТ, МАГАТЕ та інші. При цьому, суб'єкти НІС повинні інтегруватися, пристосовуватися до загального правового середовища глобальної інноваційної системи.

Вчені виділяють наступні групи чинників формування сучасної глобальної інноваційної системи: економічні, технологічні, регуляторно-правові, політичні, соціальні, екологічні. (див. Таблиця 1)

Таблиця 1.
Чинники формування глобальної інноваційної системи.

<i>Група чинників</i>	<i>Складові елементи групи</i>
Економічні	- зміна базисних складових економічної системи, заснованої на знаннях; - інтернаціоналізація економічної діяльності і міжнародна конкурентна боротьба за володіння інтелектуальними ресурсам; - галузево-структурні трансформації світової економіки; - глобальні кризи, в основі яких лежать зміни технологічних укладів, - формування глобальної інтегрованої інноваційної інфраструктури
Політичні	- загострення протиріч між країнами з високим рівнем розвитку економіки та менш розвиненими країнами; - рух антиглобалістів; - формування політичних блоків та угруповань.
Регуляторно-правові	- розширення правового поля міжнародних інституцій у сфері охорони інтелектуальної власності та регулювання міжнародних інноваційних процесів; - формування та вдосконалення нових принципів міжнародного права у сфері високих технологій, - впровадження нових норм міжнародної сертифікації високо-технологічної продукції тощо.
Соціальні	- формування глобальної мережі ринку праці; - поширення і поглиблення форм залучення фахівців до міжнародної інноваційної діяльності; - зміна функціональної ролі окремих ланок міжнародної системи освіти тощо.

На сучасному етапі можна виділити наступні характерні риси глобальної інноваційної системи: [5;6]

1. Збільшення наукоємності ВВП в розвинутих країнах, а також в країнах, що розвиваються.
2. Зростання активності державних структур на різних стадіях інноваційного процесу.
3. Поглиблення та ускладнення процесів інтернаціоналізації НДДКР.

4. Посилення позицій США, ЄС, країн БРІК в глобальному інноваційному середовищі, збільшення ролі регіональних інноваційних систем.

5. В розвинутих країнах, держава, створивши економічне та правове середовище для функціонування НІС, передає свою роль крупному бізнесу, в т.ч. ТНК ,які збільшуючи попит на високотехнологічну продукцію самі фінансують витрати на його створення, перетворюючись таким чином на основну рушійну силу інноваційної активності в глобальній економіці.

6. Створення технологій всередині ТНК стає невід'ємною частиною бізнес процесів. Все частіше департаменти з досліджень та розробок компаній витрачають більше коштів на впровадження розробок у виробництво, ніж ВНЗ та НІІ. При цьому, традиційні дослідні структури все більше залучаються до інноваційної діяльності корпорацій.

7. Існує глобальні міграція центрів промислового виробництва, як основного сучасного споживача інноваційної продукції, і, за цим, переміщення центрів НДДКР. Основною рушійною силою при цьому виступають ТНК.

8. Створення глобальних інноваційних мереж, які впливають на національну та регіональні інноваційні системи та являють собою «вузли», які пов'язують регіональні і національні інноваційні системи по всьому світі і, відповідно, різні структурні елементи науково-технологічної діяльності: інноваційні підприємства, університети, науково-дослідні інститути, дослідники, урядові заклади. Саме за допомогою інноваційних мереж ТНК прагнуть максимізувати передачу інновацій та знань ,які знаходяться в НІС. Крім того, співробітництво в рамках інноваційних мереж допомагає становленню тісних взаємозв'язків з споживачами інноваційної продукції, впровадження її на найбільш перспективні ринки.

Для рівноправного залучення тієї чи іншої держави до глобальної інноваційної системи важливого значення набувають рівень розвитку національної інноваційної системи, політика уряду в цьому напрямі, участь країни в глобальних та регіональних економічних угрупованнях.

Література.

1. Велігорський А.М. Конкурентоспроможність національної інноваційної системи в умовах глобалізації/ А.М. Велігорський//Чернігівський науковий часопис.- Серія 1. Економіка і управління.- №1 (1), 2011. С. 54-61.
2. Геєць В.М., Семіноженко В.П. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семіноженко. – Харків: Константа, - 2006 р. , 272 с.
3. Глобальная трансформация инновационных систем./ Отв. ред. – Н.И. Иванова.- М. ИМЭМО РАН, 2010.- 163 с.
4. Заремський Б.В. Інноваційний процес у глобальному середовищі: основні тенденції та закономірності. / Б.В. Заремський //Науковий вісник ЧДІЕУ.- №3 (11), 2011. –с. 125-133.
5. Роль научных и инновационных фондов в развитии национальных инновационных систем // БЭА (фонд «Бюро экономического анализа» Москва). Информационно-аналитический бюллетень.- №64, сентябрь 2004 г.
6. Соловьев В.П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике / Соловьев В.П. – К. : Фенікс, 2004. – 560 с. С.27.
7. Freeman C. The Economics of Industrial Innovation / Freeman C., Soete L. – [3-d edition]. – L. : Pinter, 1997.
8. World Investment Report 2001: Promoting Linkages / UNCTAD. –United Nations, New York and Geneva,.-2001- P.38

*Хмара М.П.**

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ НА РОЗВИТОК НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ КЛАСТЕРІВ У КРАЇНАХ СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА

Створення високотехнологічних кластерів в країнах ЄС прискорює процес інноваційного розвитку країни в окремих галузях економіки, викликає підйом інновацій, змінює здатність підприємств конкурувати на світовому ринку. Існує чіткий взаємозв'язок між економічним розвитком країни та інноваціями. Країни з високою складовою високотехнологічного виробництва мають значно кращі економічні показники та більш високий рівень життя населення. У сучасних умовах дедалі більше країн світу (як високорозвинених, так і тих, що розвиваються) починають інтенсивно використовувати кластерний підхід для досягнення більш високого рівня регіонального та загальнонаціонального розвитку, для формування та регулювання власних інноваційних систем. Тому, високотехнологічні кластери підприємств можна назвати однією з найбільш ефективних форм економічного та інноваційного розвитку. Серед тенденцій, що зумовили прискорення процесів кластеризації, ми можемо виділити основні такі:

§ глобалізація економіки, яка призводить до посилення процесів інтеграції економічних суб'єктів як по вертикалі, так і по горизонталі;

§ посилення ролі світової конкуренції та ускладнення її механізму, внаслідок чого підприємства не спроможні поодиночки ефективно проводити конкурентну боротьбу як на зовнішніх, так і на внутрішніх ринках;

§ стирання кордонів, трансформація навколишнього середовища функціонування підприємств з національного на світове (міжнародне), що загострює конкурентну боротьбу та змушує шукати нові більш ефективні стратегії розвитку та форми взаємодії підприємств.

Глобалізація й технологічні зміни впливають на високотехнологічні галузі промисловості підприємств повсюдно. У світовій економіці розвиток кластерів вважається ефективним напрямком інноваційної підприємницької діяльності. Відомий вчений Є. Тоффлер назвав кластеризацію третьою хвилею ХХІ ст.. Адже саме кластерна інтеграція є потужним поштовхом для здійснення інновацій та призводить до підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку.

Як свідчить зарубіжний досвід, кластеризація підприємств сприяє зменшенню вартості технічних послуг, що надаються членам кластеру, вільному циркулюванню організаційних та технічних ідей, нововведень. Все це безперечно є важливим чинником підвищення ефективності виробництва і послуг, як на підприємстві, так і в державі. Тому членство у високотехнологічних регіональних кластерах збільшує продуктивність, рівень інновацій і конкурентоспроможність підприємств певної країни. Ядром багатьох кластерів є фірми, що стали світовими лідерами в окремих галузях виробництва. Досить часто

* к.е.н., м.н.с., кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

в країнах Європейського Союзу науково-технічні (високотехнологічні) кластери створюються при університетах, які можуть включати їх до свого складу. З розвитком кластерів багато країн Європи зв'язують підвищення своєї конкурентоспроможності на світових ринках. Відзначається, що формування й розвиток регіональних кластерів буде впливати на зміну місця європейських країн у системі світового господарства

Економічне зростання галузей економіки країн Європейського Союзу залежить від рівня інноваційного розвитку та взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та підприємництвом. Формування кластерної структури економіки й створення системи її розвитку є проміжним кроком на шляху становлення сучасної інноваційної економіки розвинутої країни. В умовах жорсткої конкурентної боротьби учасники кластера поєднують свої ресурси й ресурси фінансових інститутів для створення нової продукції, досягнення більшої економічної ефективності й одержання доступу до нових технологій та нових ринків. Результатом діяльності кластера є дифузія інноваційної активності від одного суб'єкта господарських відносин до іншого, тому кластери, як інноваційні установи, є тією основою, на якій може бути сформована національна інноваційна система.

*Корнєєва Ю.В.**

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В сучасному глобальному середовищі інноваційна складова економічного розвитку країни визначає її місце та роль у світовій економіці. Системі грошово-кредитного регулювання належить провідна роль у стимулюванні інноваційних процесів. Монетарна політика має сприяти забезпеченню високої зайнятості населення, економічному зростанню країни, стабільності цінового рівня та рівня процентних ставок, стабільності на фінансових та валютних ринках. Хоча деколи ці цілі і не узгоджуються одна з одною, загалом монетарна політика спрямована на досягнення макроекономічної стабілізації.

Серед українських вчених ключові аспекти ролі монетарної політики у макроекономічному регулюванні та питання взаємозв'язку грошово-кредитної політики та інноваційного розвитку розглядали такі вчені: С. Башкатова, Ю. Біленко, В. Геєць, А. Гальчинський, А. Гриценко, В. Захарченко, Т. Кричевська, О. Лапко, А. Мельник, С. Ніколайчук, О. Петрик, В. Семиноженко, А. Стасишин, В. Стельмах, Н. Тушницький, С. Циганов та ін.

Запровадження ефективної системи макроекономічного регулювання має сприяти сталому економічному зростанню та стимулювати інноваційний розвиток країни. Фіксований валютний режим, який фактично діє в Україні, обмежує незалежність монетарної політики. Необхідною умовою для ефективної роботи грошово-кредитної системи є запровадження монетарної стратегії таргетування інфляції у поєднанні з гнучким валютним режимом. Таке поєднання забезпечить послаблення валютного каналу у монетарному трансмісійному механізмі та посилення процентного регулювання, це сприятиме розвитку національної банківської системи, та дозволить впроваджувати ефективну політику інноваційного розвитку економіки України.

Розвиток експортного потенціалу країни є важливою передумовою сталого економічного зростання. Протягом багатьох років експортна галузь в Україні приносила надприбутки через сприятливу кон'юнктуру на світових ринках. Це дозволяло нарощувати обсяги валютних резервів, сприяло поповненню державного бюджету, проте варто зазначити, яку ціну «сплатила» економіка України за такі досягнення. Вузька спеціалізація експортної промисловості поставила економіку у значну залежність від ситуації на зовнішніх ринках. Продукція національних експортерів є дуже енергоємна оскільки основні експортні галузі України є енерго- і ресурсомісткі, а тому потребують значних затрат блакитного палива. Відповідно, разом із зростанням цін на енергоресурси відбулося подорожчання експортної продукції, що значно знизило її рентабельність та конкурентоспроможність, зниження рівня експорту погіршило торговельний баланс країни. Тож основні експортні галузі конкурентоспроможні тільки за умов постачання енергоресурсів за пільговими цінами, що робить економіку України дуже залежною від основного енер-

* к.е.н., науково-дослідна частина Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

гетичного партнера, Російської Федерації. Популярна в Україні девальвація національної валюти задля підтримки конкурентоспроможності експортерів є на даному етапі неефективною мірою, оскільки національний експорт є неконкурентоспроможний через застаріле та непродуктивне виробництво, і це є головною проблемою.

Для вирішення проблеми експортерів потрібні значні інвестиції в інноваційні розробки та сучасне обладнання, яке дозволить покращити імідж українських виробників на світових ринках. Корисним було б створення податкових, страхових чи кредитних пільг для виробників наукомісткої продукції, де задіяні новітні технології та передові технологічні розробки. Україна має достатній наукомісткий потенціал для розвитку високотехнологічного виробництва, а отже стабілізаційна державна політика має значну увагу приділяти саме цій галузі, що в майбутньому значною мірою сприятиме входженню України до групи технологічно розвинутих країн. Отже, оскільки забезпечення належного рівня конкурентоспроможності національних виробників на світових ринках вимагає покращення якості товарів та зниження вартості виробництва, необхідною передумовою для цього є використання високотехнологічних науково-дослідних розробок, впровадження інноваційних технологій, а отже потрібні значні фінансові вливання, тобто інвестиції у довгострокові проекти.

Однією з головних проблем, яка стоїть на шляху до переходу до інноваційних стратегій розвитку національної економіки, є слабка банківська система України. Головним завданням грошово-кредитної політики на сьогодні є створення сприятливих умов для підвищення рівня фінансування інноваційної діяльності. Проте недостатній рівень ліквідності національної банківської системи, нестабільна економічна ситуація у країні, недостатній рівень довіри до національної грошової одиниці призводять до такої ситуації, коли фінансуються проекти, які швидко приносять дивіденди, натомість довгострокові інвестиційні проекти залишаються поза увагою. Потрібно вирішувати проблему недостатнього рівня капіталізації національної банківської системи, яка породжує обмеженість у можливостях фінансування довгострокових інноваційно-інвестиційних проектів. Зростання довіри до грошово-кредитної політики сприятиме зміцненню національної банківської системи, сприятиме стійкості національної валюти; стійка грошова одиниця, своєю чергою, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості країни, зменшенню валютних ризиків та інфляційних очікувань, що прямо впливають на вартість фінансових ресурсів.

Однією з найважливіших частин інноваційної стратегії є запровадження інструментів монетарної політики, головною метою яких є розвиток ринково-орієнтованих або непрямих методів монетарного контролю. Однак швидкому пристосуванню непрямих інструментів монетарної політики в Україні заважав ряд чинників, таких як невідповідна інфраструктура фінансового ринку, слабкість банківського сектора та загальна макроекономічна незбалансованість. Економіка має бути досить реформованою для застосування непрямих інструментів монетарної політики, оскільки їх ефективність напряму залежить від ефективності організації банківської системи, фінансових інституцій та злагодженої роботи ринку капіталу. Різниця між прямими та непрямими методами монетарного контролю полягає у тому, що непрямі інструменти, такі як зміна ставки рефінансування, облікової ставки, операції на відкритому ринку, зміна резервних вимог, застосовуються загалом для впливу на кредитні умови, прямі інструменти впливають на ціну та обсяги кредитування.

Тож можна зробити висновок, що оскільки створення національної інноваційної системи є одним з найважливіших завдань соціально-економічної політики держави, урядова

підтримка інноваційної діяльності має бути спрямована на зміцнення банківської системи, підвищення якості фінансових послуг, підвищення стійкості національної грошово-кредитної системи до негативного впливу зовнішніх шоків, підвищення рівня інвестування у довгострокові проекти та науково-технологічні розробки. Для посилення позицій України на світових ринках, для забезпечення сталого економічного зростання необхідним є перехід до інноваційних стратегій розвитку економічної системи, поєднуючи інноваційну діяльність із залученнями інвестицій. Державна політика в цілому має сприяти розвитку науки і технологій, монетарна політика, своєю чергою, створювати умови для залучення фінансових ресурсів у інноваційні дослідницькі проекти.

*Лебедь І.Г.**

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ХОДІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

На початку XXI сторіччя процеси економічної глобалізації, формування економіки знань, підвищення значимості інновацій як конкурентної переваги країн, визначають зростаючу увагу до національних інноваційних систем, інтегрованих у міжнародну інноваційну сферу. У цілому питання взаємозв'язку економічної інтеграції й динаміки інновацій і зростання достатньо інтенсивно обговорюються у світі в контексті інтеграції фінансових ринків і посилення виробничої спеціалізації. Англійські дослідники Д. Броу й М. Рута (D.Brou, M. Ruta) побудували модель, яка показує, що у випадках, коли економічна інтеграція супроводжується співробітництвом на політичному рівні, вона інтенсифікує інноваційну діяльність, тому що фірми в таких умовах зіштовхуються з менш жорсткою конкуренцією [4]. Американський економіст С. Браун (S.Braun), проаналізувавши взаємозв'язок між економічною інтеграцією, продуктовими й процесними інноваціями й порівняльним попитом на компетенції крізь призму моделі міжнародної олігополії, підтвердив, що зменшення конкуренції стимулює фірми до інвестицій у продуктивні інновації й підвищує попит на кваліфіковану робочу силу [3]. Дослідження ОЕСР виявили, що в результаті європейської інтеграції відбувся істотний розвиток нових форм співробітництва у фінансовій сфері, що супроводжувався сплеском інновацій [1]. Раніше американська дослідниця К. Ксі (X.Xie) вказувала: хоча економічна інтеграція й стимулює зайнятість науково-дослідного персоналу, існує загроза, що у разі відсутності набору адекватних заходів економічної й інноваційної політики, що враховує наслідки інтеграції в довгостроковому періоді може відбутися підриг науково-технічного потенціалу країни. Це обумовлено уповільненням швидкості інноваційного розвитку й економічного зростання внаслідок масштабного зсуву ресурсів від фундаментальних (тих, що мають ефект скоріше в довгостроковому періоді) до прикладних досліджень, що негайно підсилюють конкурентоспроможність [6].

Виділимо наступні основні механізми впливу міжнародної економічної інтеграції на інноваційний розвиток країни:

- інноваційна поведінка підприємств, освоєння ними нових технологій забезпечує зростання їхньої конкурентоспроможності. В об'єднаному просторі, що інтегрує відносно близькі за структурою економічні системи, більшість підприємств, зіштовхуючись із посиленою конкуренцією, змушені активізувати зниження витрат, нарощування якості продукту, освоєння нових ніш на ринку й закріплення у вже освоєних нішах. Це стосується не тільки так званих високотехнологічних, але й традиційних галузей (сільське господарство, текстильна промисловість та інші);

- формування інституціонального каркаса співробітництва прискорює нагромадження економічними суб'єктами комбінаторного знання. Б. Кларіс, А. Хайрман і Ж.-Ж. Дегруф (B.Clarysse, A.Heirman, J.J. Degroof) виділили два типи факторів динамічного роз-

* к.е.н., науково-дослідна частина Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

виту фірм - комбінаторне навчання (знання й експертиза, запозичені через зв'язки із уже існуючими фірмами й організаціями підтримки (імітація) і кумулятивне навчання (досвід, знання й уміння роботи на ринку, управління фірмою, включаючи планування акціонування, управління правами інтелектуальної власності, які фірма накопичує з власного досвіду). Загальний ринок надає можливості не тільки для придбання більшого спектра нових виробничих технологій і устаткування, але й навчання значній кількості організаційних інновацій. При інтенсифікації взаємодії його учасники вчаться швидше. Швидкість, з якою фірми навчаються й накопичують необхідні ресурси, визначає їхні шанси у проникненні на ринок, подальше зростання і стабільність і залежить від типу навколишнього середовища. Тому відповідний інституціональний каркас національної інноваційної системи (спеціалізовані інститути, у тому числі обслуговуючі міжнародне співробітництво в науково-технічній і інноваційній сфері) важливий саме як інфраструктура, що надає можливості для прискорення навчання [5];

- створення спільного ринку комерціалізації результатів дослідницьких робіт поступово призводить до зниження трансакційних витрат технологічної торгівлі. Як стверджує італійський фахівець С. Антонеллі (S. Antonelli), на ринку науково-технічної продукції є свої трансакційні витрати: з боку попиту вони пов'язані з пошуком на ринку необхідних знань, фільтрацією, обробкою інформації, укладанням контракту, вибором між самостійним виробництвом знань і закупівлею знань ззовні [2]. Продуктами на ринку комерціалізації результатів дослідницьких робіт можуть бути радикальні й приростні інновації, як технологічні, так і продуктові, що мають як безліч субститутів (функціональних еквівалентів), так і таких, що складають основу цілого кластера похідних інновацій. У багатьох технологічних інноваціях, що є лише вдосконаленим варіантом попередніх, споживач часто зіштовхується з безліччю альтернативних можливостей їх придбання, створення усередині фірми або в альянсі з іншими фірмами, відповідно, з високими витратами вибору контрагента й оцінки його компетенції. При зростанні кількості фірм, що спеціалізуються на дослідницькій діяльності в конкретних наукових сферах, економія трансакційних витрат з боку попиту відбувається завдяки конкретизації інформації, необхідної для ухвалення рішення споживачем, і зменшення ступеню невизначеності. Інтенсифікація співробітництва спеціалізованих фірм із промисловими підприємствами-замовниками, можливість розробки технологічних рішень під конкретний профіль вимог клієнта, висока інтенсивність зворотного зв'язку з боку попиту спричиняють зменшення витрат «на помилки вибору контрагента». Створення загального науково-технічного простору, спільного ринку комерціалізації результатів НДДКР і його гармонізованих інститутів значно знижує трансакційні витрати технологічної торгівлі також і з боку пропозиції (витрати, які фірми несуть під час використання ринків знань для збереження знань у таємниці, маркетингу, реклами, технічної допомоги, ідентифікації перспективних клієнтів і укладання контракту). Так, наприклад, інтенсифікація використання фірмами патентної системи для захисту прав на спільному ринку дозволяє більш адекватно оцінити потенціал конкурентів, зменшити витрати на дублювання інноваційних зусиль, поширити сигнали по системі про нецінові характеристики інноваційних продуктів і технологій.

Джерела

1. Поболь А.И. Экономический потенциал инновационного развития стран в интеграционных процессах СНГ, ЕвразЭС и ЕЭП/А.И.Поболь //Евразийская экономическая интеграция. – 2012. - №1(14), февраль. – С.59-76.

2. Antonelli C. To use or to sell technological knowledge// University of Turin – 2005 - Working Papers. № 5.
3. Braun S. Economic Integration, Process and Product Innovation, and Relative Skill Demand// Review of International Economics. – 2008. - Vol. 16(5). – P. 864-873.
4. Brou D., Ruta M. Economic integration, political integration or both? //Journal of the European Economic Association. – 2011.- Vol. 9(6). – P. 1143–1167.
5. Clarysse B., Heirman A., Degroof J.J. An institutional and resource-based explanation of growth patterns of research-based spin-offs in Europe//STI Review. – 2001. - Vol. 26. – P. 75–96.

*Мороз Ю.В.**

ІННОВАЦІЇ, ЯК ОДІН З КЛЮЧОВИХ МОМЕНТІВ ДІЯЛЬНОСТІ МФК НА РОЗВИВАЮЧИХ РИНКАХ

В середині 90-х років основним напрямком діяльності Міжнародної Фінансової Корпорації (МФК) в країнах з перехідною економікою або в країнах з виникаючими ринками (emerging markets), що до речі є терміном, який був введений саме МФК, була технічна та консультаційна допомога в проведенні масової приватизації та корпоративному управлінні. Через таку допомогу корпорація допомагала країнам, що мали централізовану економіку і державний сектор, провести роздержавлення та створити приватний сектор економіки, що було першим кроком в допомозі країнам, що стали на шлях розвитку до ринку. Згодом акценти змінилися і настав новий етап в діяльності організації, а саме вплив на розвиток приватного сектору через інвестування. На сьогодні уже багато підприємств різних напрямків діяльності в країнах з розвиваючими ринками отримали інвестиції від МФК, також і в Україні.

За оцінкою українських економістів, для того, щоб подолати технологічне відставання України від розвинутих країн світу та низької технологічної спеціалізації необхідно забезпечити економіку додатковими науково-технічними та інтелектуальними ресурсами, здатними забезпечити розвиток за рахунок наукоємного виробництва та домінування нових технологічних укладів. Шляхи посилення інноваційної складової в стратегії інноваційного розвитку України передбачають співробітництво держави з приватним капіталом в інноваційній сфері, жорсткий контроль фінансових потоків, спрямованих на модернізацію промисловості, опора на банківські кредити в системі малого та середнього інноваційного бізнесу, створення інституційних основ для формування ринкових відносин в процесі дифузії та трансферу технологій, вибір інструментів впливу та підвищення мобільності інвестиційних потоків [2,ст.8]. На протязі останніх років МФК сприяла розвитку приватного сектору за допомогою інновацій, впливу, демонстрації та дій. Це головні сильні сторони МФК, які дозволяють посилити присутність бренду МФК на ринку.

Якщо ми розглянемо діяльність МФК в країнах з розвиваючими ринками, ми побачимо, що більшість тих проблем, що стоять сьогодні перед Україною, та іншими країнами вирішуються за до допомогою МФК, в тому числі через різного роду інноваційні рішення. Як сказав у своєму виступі виконавчий віце-президент та Генеральний директор Міжнародної Фінансової Корпорації Ларс Х. Танелл, клієнти (МФК) не просто підприємці, але і новатори. Вони створюють робочі місця там, де це, здавалось би, неможливим. Вони першими беруться за проекти в сфері відновлюючих джерел енергії, таких як сонячна, вітрова, біомасна, геотермальна та гідроенергетика. Вони забезпечують продуктами мільйони людей. Вони беруть невеличкі майстерні та перетворюють їх в процвітаючі міжнародні фірми. [1,ст.6] . Також, клієнти допомагають максимально посилити дії інвестицій МФК. Лише за минулий рік клієнти, що отримали інвестиції

* здобувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

створили рекордну кількість робочих місць, забезпечивши зайнятість майже 2,4 млн. чоловік. Вони надали близько 10 млн. кредитів на загальну суму 140 млрд. дол. США мікро, малим та середнім підприємствам. Вони допомогли забезпечити медичне обслуговування для 7,5 млн. пацієнтів; навчання для 1 млн. людей; постачання водою, електроенергією та газом для десятків мільйонів громадян. [1,ст.21]

Для вирішення проблем з безробіттям в країнах Близького Сходу та Північної Африки IFC та Ісламський банк розвитку запропонували інноваційне рішення за допомогою програми "Освіта на службі зайнятості", або "e4e". Через неї МФК планує налагодити контакти між урядами та компаніями, з тим щоб орієнтувати систему освіти на задоволення потреб ринків робочої сили. Планується залучити для цієї програми близько 2 млрд. дол. США.

В сучасному світі Інтернет є основною формою для входу до світової економіки. Незважаючи на різного роду перешкоди, МФК збрала 240 млн. дол. для компанії ОЗб, щоб підтримати проект по наданню доступу до Інтернету сільських районів, що знаходяться між 45 градусами широти на півночі та півдні від екватору, таким чином МФК знімає перешкоди що мішають розвитку приватного сектору, шляхом розширення доступу до комунікаційних технологій, телекомунікаційних послуг а також комерційних інновацій, що базуються на використанні Інтернету.

IFC допомагає Україні зміцнити свої позиції, як одного з провідних виробників зерна у світі, працюючи з агропромисловими компаніями на всьому ланцюжку постачання з метою усунення обмежень, таких як несприятливі природні умови та дефіцит довгострокового фінансування. Так МФК надала довготермінове фінансування у розмірі 75 млн. дол. США компанії "Мрія", яка займає сьоме місце по обсягу виробництва сільськогосподарсько продукції в країні. Завдяки цим інвестиціям та рекомендаціям щодо підвищення енергоефективності "Мрія" тепер може виробляти скільки зерна, що зможе годувати понад 2 мільйонів людей на рік. Вона продає пшеницю, кукурудзу та картоплю більш ніж в 20 країн світу. У період стагнації сільськогосподарського виробництва і зростання цін компанія «Мрія» сприяє підвищенню продовольчої безпеки. [1,ст.3].

Проект розвитку агрострахування, реалізацію якого IFC розпочала в 2008 році в партнерстві з Канадським агентством міжнародного розвитку (CIDA) спростить використання продуктів страхування і допоможе фермерам не тільки пом'якшити можливі ризики, але і спростить отримання ними банківського фінансування. Також до останніх досягнень в рамках даного проекту можна віднести участь IFC у розробці нового закону про державно-приватні партнерства в галузі агрострахування, що дозволить розширити номенклатуру агрострахових продуктів. [4,ст.42].

Консультаційні послуги, та рекомендації допомогли клієнтам з числа фінансових посередників надати 3,4 млн. мікрофінансових кредитів та 700 тис. кредитів малим та середнім підприємствам, часто в поєднанні з інвестиціями. Урядам 44 країн МФК посприяла у здійсненні 72 реформ, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату. [1,g].

Постачальниками фінансових інновацій в першу чергу є фінансові посередники - комерційні та інвестиційні банки. Саме вони є винахідниками, що започатковують такі інструменти, які задовольняють потреби власників коштів та тих хто в них потребує. [5, 218]

Тому Корпорацією був створений Фонд рекапіталізації у розмірі 3 млрд. дол США, кошти якого спрямовуються на зміцнення банків невеликих за обсягом виникаючих ринках. IFC планує розширення масштабів діяльності Фонду рекапіталізації шляхом

створення паралельних фондів, що будуть спеціалізуватись на короткострокових інвестиціях в банки країн Африки і Східної Європи [3, 37].

Також, ще одним інноваційним рішенням є заснування МФК Компанії по управлінню активами (КУА), яка управляє коштами фондів державного майна, пенсійних фондів, незалежних фондів та інших інвесторів. Вона створила для МФК нову модель залучення інвестицій на цілі розвитку. На даний момент в її управлінні знаходиться близько 4 млрд. дол. США.

Також, Корпорація знаходить інноваційні рішення в плані більш ефективного, ніж раніше, використання власних коштів і коштів своїх партнерів. В 2009 році вона сприяла відкриттю нових установ мікрофінансування в Африці, брала участь у фінансуванні проекту з розширення Панамського каналу та сприяла розвитку вітроенергетики в ряді країн. [3, 23]

IFC співпрацює також зі Світовим банком в рамках ряду ініціатив, запрямованих на подолання нинішньої кризи. Наприклад, в Україні корпорація працює з урядом над усуненням положень податкового кодексу, які перешкоджають продажу проблемних активів. Усунення цих перешкод допоможе постраждалим від кризи регіональним банкам відновити операційну діяльність шляхом очищення балансів. [3,ст.37]

Три основних напрямки діяльності IFC - інвестиційні і консультаційні послуги та Компанія IFC з управління активами – доповнюють одна одну, забезпечуючи клієнтам Корпорації в країнах, з ринками, що розвиваються доступ до світового досвіду і знань. Корпорація надає як поточне, так і довгострокове фінансування, яке вона супроводжує рекомендаціями, покликаними допомогти компаніям швидко та стабільно розвинути, - шляхом впровадження інновацій, підвищення стандартів, зниження ризиків, поліпшення інвестиційного клімату, обміну досвідом і знаннями в рамках галузей і регіонів. [1, 66]

Таким чином можемо заключити, що IFC продемонструвала оперативність, гнучкість і здатність до інновацій у відповідь на глобальну економічну кризу, надаючи сприяння підприємствам у країнах з розвиваючими ринками за допомогою великого пакету адресних інвестицій та консультаційних послуг. Ініціативи IFC надали допомогу країнам у важкий час шляхом збереження і створення робочих місць, підтримки логістичних ланцюжків і надання необхідних кредитів.

Література

1. Annual Report. 2011. International Finance Corporation. Washington. D.C. – 115p. [Електронний ресурс] /Режим доступу: http://www1.ifc.org/wps/wcm/connect/CORP_EXT_Content/IFC_External_Corporate_Site/Annual+Report
2. Жаворонкова Г.В., Янчук М.Б., Дегтяр Н.В., Іноваційна складова інтеграції високотехнологічних підприємств України у світову промисловість. Всеукраїнський науково-виробничий журнал ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА. [Електронний ресурс] /Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2012_1/3.pdf
3. Annual Report. 2009. International Finance Corporation. Washington. D.C. – 136p. [Електронний ресурс] /Режим доступу: http://www1.ifc.org/wps/wcm/connect/CORP_EXT_Content/IFC_External_Corporate_Site/Annual+Report
4. Annual Report. 2010. International Finance Corporation. Washington. D.C. – 118p. [Електронний ресурс] /Режим доступу: http://www1.ifc.org/wps/wcm/connect/CORP_EXT_Content/IFC_External_Corporate_Site

Смолич Д.В.*

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Процеси кластеризації, транскордонне співробітництво досліджувались в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Разом з тим, залишаються невирішеними питання дослідження формування інноваційних кластерів саме в умовах транскордонного співробітництва регіонів, що дало б можливість виявити конкурентні переваги та подолати причини неефективного господарювання у прикордонних регіонах країни за допомогою використання інновацій.

Формування інноваційних кластерів в Україні – це новітній шлях перебудови економіки для виходу на новий рівень світових господарських взаємовідносин, оскільки найбільш перспективним методом підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів країни є продукування та оперативне впровадження інновацій.

Сьогодні, людський розум та винахідливість поступово отримують імперативне значення на фоні фінансових ресурсів та капіталу. Надзвичайно актуальною нині є «економіка знань», яка передбачає переміщення інтелекту в центр детермінуючих чинників стійкого економічного зростання та суспільного прогресу.

Таким чином інноваційні кластери можемо вважати реальною формою матеріалізації «економіки знань», яка здатна впливати на зростання конкурентоспроможності як окремих регіонів, так і держави в цілому.

Сучасні теоретики та практики економічної науки відокремлюють різноманітні види кластерів, зокрема промислові, регіональні, економічні, інноваційні. Серед різних видів кластерів особливе значення набуває інноваційний тип, який використовує інновації як засіб досягнення успіху, як технологію досягнення конкурентних переваг та як стратегію майбутнього розвитку [4, с.85].

Вирішальними чинниками для розвитку інноваційних кластерів є доступ до новітніх джерел наукових знань і сучасних технологій, а також можливості концентрації значних обсягів фінансових ресурсів. Визначальну роль в процесі інноваційної орієнтації кластера відіграє наявність розвинутої інфраструктури, інтелектуального та фінансового капіталів. Таким чином, в ефективно функціонуючих інноваційних кластерах відбувається безперервна взаємодія фінансового та інтелектуального капіталу, результатом якої є прискорення інноваційного процесу, а учасники кластера отримують такі переваги, як здатність до сприйняття інновацій, раціоналізація бізнесу, випереджаюче зростання продуктивності та інше [1, с.196].

Необхідною умовою формування інноваційних кластерів транскордонного співробітництва є система принципів на яких базуватиметься їх діяльність. В науковій літературі ми спостерігаємо неоднозначність поглядів вчених, щодо сутності та переліку основних принципів кластеризації.

Тищенко О.М. визначає кластери, як вектор розвитку економіки та пропонує наступні принципи: принцип територіальної локалізації; принцип відкритості у формі перетікання

* аспірантка I курсу Луцький національний технічний університет

знань, динамічності і зручності; економічний і процесний принцип об'єднання у формі стійкого партнерства, кооперації й конкуренції; принцип наявності лідируючої компанії (ядра) або інтегруючого продукту, а також принцип впливу на малий і середній бізнес [2, с.75].

Мовчан І.В та Чучіна І.М. вказують на те, що основним принципом формування інноваційного кластера є вибір пріоритетних напрямків науково-технічного й технологічного розвитку економіки, пошук територій з обліком наукового й інноваційного потенціалу об'єктів, приваблюваних для рішення поставлених завдань [3, с.291].

В даний час для України необхідною засадою кластеризації слід вважати принцип подолання замкнутість господарських комплексів економіки нашої країни. Подолання зазначеної проблеми можливе за рахунок побудови нових суспільних відносин – регіональної економіки, що базується саме на знаннях, основою якої є розвиток підприємництва, створення мережевих структур типу інноваційних кластерів, технопарків, технополісів.

Оскільки кластер являє собою добровільне об'єднання незалежних компаній, відповідно при кластеризації вагомим роль відіграє принцип гарантії відповідальності та порядності учасників співпраці по відношенню один до одного. Втілення такого принципу можливо за рахунок координації процесу формування кластерів, зазначену роль варто відвести владі в особі державних органів та органів виконавчої на місцях. Окрім цього, представники держави повинні виконувати контрольну та стимулюючу функції.

Вагомим принципом варто вважати формування інноваційних кластерів в транскордонному просторі на засадах «економіки знань». Особливістю інноваційного кластеру на наш погляд, на відміну від традиційного розуміння є обов'язкова участь в його складі наукових та освітніх закладів, але при цьому їх головною роллю є не звичайне кадрове забезпечення кластеризації, а акумулювання, розробка та втілення нових інтелектуальних поглядів, сучасних ідей та рішень. Таким чином зазначені заклади освіти є локомотивами реалізації сучасної «економіки знань», центральним досягненням якої являється імперативність людського інтелекту та креативної думки.

Доцільно приділяти увагу дослідженню формування інноваційних кластерів в транскордонних регіонах, адже така форма співробітництва відкриває нові горизонти співпраці на нових засадах. Наша країна має увійти в інноваційний транскордонний простір на правах конкурентного партнера, а не з позиції сировинного додатку, саме тому слід продовжувати роботу з дослідження основ створення та функціонування інноваційних кластерів транскордонного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Буряк П.Ю., Буряк О.П. Кластерний підхід в реалізації інноваційної політики регіону // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів : [Збірник наукових праць/ Під ред. Є.І.Бойко].- Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України. Випуск 3 (71), 2008.- С.192-198
2. Тищенко О. М. Кластери як вектор розвитку економіки: організація, сутність і концепції / О. М. Тищенко // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць. – К.: Київський університет, 2010. – Вип. 21. – С. 74–80.
3. Чучіна І.М., Мовчан І.В. Формування інноваційних кластерів в Україні // Економічний простір.- 2011.- №49.- С.289-294.
4. Югас Е.Ф. Інноваційний кластер як фактор конкурентоспроможності// Науковий вісник Ужгородського університету.-2010.-Вип.31.- С. 84-88.

*Новиков М.Н.**

ИННОВАЦИИ В МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ КАК СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ МИРОВЫХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Высшее образование в современном мире стало необходимой составляющей успешного развития человека, как в профессиональном, так и в личностном плане¹. Все чаще, на протяжении жизни, человек меняет сферу своей деятельности, когда полученных им изначально профессиональных компетенций уже не хватает. Получая второе, а то и третье образование, люди восполняют эту потребность.

Университеты и институты, колледжи и курсы повышения квалификации как организации, заинтересованные в предоставлении образовательных услуг, реагируют на запросы людей, стремящихся получить дополнительное образование. Появляются новые формы обучения, одной из которых является «дистанционное образование». В информационную эпоху, т.н. «век знаний», эта перемена очень важна, т.к., возможно, именно она будет определяющей в развитии системы высшей школы в XXI веке.

Отвечая на сложившуюся в современной России ситуацию, 28 февраля 2012г. Президент РФ Дмитрий Медведев подписал Федеральный закон Российской Федерации "О внесении изменений в Закон Российской Федерации "Об образовании в части применения электронного обучения, дистанционных образовательных технологий"², юридически выделяющий «студентов-дистанционщиков». Отмечается, что в глазах работодателя студенты ДО скорее будут иметь преимущество как люди, сумевшие самоорганизоваться настолько, что смогли, преодолев различные затруднения, получить высшее образование.

Касаясь треугольника международной интеграции: «Россия-Украина-Европа», приведем примеры систем российско-украинского дистанционного образования Харькова, Чернигова и Киева — именно в такой последовательности происходило их зарождение на Украине.

Первым, в 1996г., был создан Харьковский гуманитарно-технический институт (ГТИ). Его целью являлось внедрение в учебный процесс дистанционных технологий. Институт имел двойной статус - украинского ВУЗа и представительства Московского Современного гуманитарного университета(СГУ).

Обучение проводилось по дистанционно-активной технологии (ДАО) основанной на авторской информационно-коммуникационной образовательной технологии СГУ, что позволяло эффективно организовать учебный процесс: 1/3 учебного времени – обязательная работа в аудиториях; 1/3 времени – самостоятельная работа в аудиториях с тьютором-консультантом. 80% учебного процесса было основано на применении видеолекций, обучающих компьютерных программ, Internet, компьютерных тестирований.

Институт производил подготовку по следующим направлениям:

1. юриспруденция,
2. лингвистика

* аспирант Российского государственного гуманитарного университета, преподаватель факультета дистанционного образования РГГУ

3. економіка
4. психологія
5. менеджмент
6. інформатика

ГТИ видавав випускникам державний диплом бакалавра Росії і України, молодшого спеціаліста України, британську ступінь бакалавра (NARİK) і сертифікат Кембриджа. Випускники ГТИ – бакалаври РФ – продовжують навчання до рівня «спеціаліст України» в Національному університеті внутрішніх справ, Інституті бізнесу і менеджменту. ГТИ бере участь в програмі «Неперервне образование: школа – ВУЗ». При інституті відкрит «Університетський курс» для школярів 10-х і 11-х класів на навчання за програмою вищої школи з зарахуванням по закінченні на 2-й і 3-й семестр. Інститут має власне приміщення 1000 кв. м., спортивну площадку 0,1 га і філіали в містах Ніколаєве, Полтаве, Донецьке, Києві, Вінниці.

Во-других, розглянемо історію першого філіалу російського університету на Україні, Московського державного відкритого університету (МГОУ)³. Він був відкрит також в 1996 році, на базі Чернігівського державного інституту економіки і управління (ЧГІЕиУ), за ходатайством Верховного Ради України, від 30 грудня 1995 року (№ 03 3/23), Чернігівського обласного ради народних депутатів, від 1 листопада 1995г. (№ 6 01/440) і за угодою між МГОУ і ЧГІЕиУ.

В момент навчання, філіал мав статус навчального центру, однак за короткий час зміг якісно і кількісно збільшити освітній і матеріально-технічний потенціал, тому в жовтні 1999 року був перетворений в Українсько-Російський інститут (філіал) МГОУ в м. Чернігові.

Головною задачею інституту є задоволення потреб російськомовного населення Чернігівської області і прилеглих регіонів України, Російської Федерації і Білорусії в інтелектуальному, культурному і моральному розвитку шляхом реалізації освітніх програм вищої і післявузовської освіти за спеціальностями, визначеними ліцензією. Активно розвиваючи дистанційну форму навчання, інститут дозволяє собі поширювати вищу освіту за межі регіону.

Форма дистанційного навчання від Російського державного гуманітарного університету (ДО РГГУ) представлена на Україні ООО «ІСТ-РГГУ»⁴. В лютому 2011г. між цією організацією і РГГУ був підписаний договір, згідно з яким «ІСТ-РГГУ» став офіційним партнером університету на території України.

В жовтні 2011, в Києві, був проведений перший набір українських абітурієнтів, для навчання в московському університеті, не виїждяючи з столиці України. Для нас цікавий перелік напрямків, навчання за якими були набрані українські студенти. Такими напрямками є:

1. документознавство і архівознавство
2. журналістика
3. психологія
4. юриспруденція
5. психолого-педагогічне навчання
6. реклама і PR
7. туризм
8. економіка
9. прикладна інформатика

Проанализировав представленный набор направлений высшего образования, мы обнаружим предельную утилитарность и практическую значимость получаемых студентом профессиональных компетенций. Эта тенденция видится довольно интересной и требующей специального изучения. Его итог явится показателем магистрального развития рынка образовательных услуг Украины.

В плане развития мировых интеграционных процессов, система ДО создает новое образовательное пространство и позволяет укрепить уже налаженные между университетами связи. Общение посредством современных технологий становится уже обычным в жизни современного человека: электронная почта, чаты, SKIPE,... Применение мультимедийных технологий делает возможности дистанционного обучения практически неограниченными, как по направлениям подготовки, так и по географической локализации. Там, где существует возможность приема Internet-сигнала — возможно и поступление на дистанционную форму обучения в университете.

Сам процесс такого образования требует от студента высокой степени самоорганизации и самоконтроля. Существует соблазн выполнить задание, особо не напрягаясь: что-то списав, где-то «скачав» готовый реферат. Но все эти попытки строго пресекаются преподавателями ДО РГГУ. Массовый характер такой борьбы с плагиатом опускает среднюю оценку работы потока студентов в район отметки «удовлетворительно». Но, наряду с такой негативной тенденцией, сразу выделяется группа сознательных студентов, выполняющих исследование самостоятельно и поэтому интересно.

Методику дистанционного образования предстоит развивать и совершенствовать, чтобы именно такие усердные студенты стали основной частью «дистанционщиков».

*Куликова С.О.**

ИННОВАЦИОННЫЙ ФАКТОР В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ МОРСКИХ ПЕРЕВОЗОК

С начала 60-х гг. нашего столетия развитие морского транспорта происходит в условиях усиления тенденции к интернационализации хозяйственной деятельности, основой которой является углубление международного разделения труда. В то же время и сам объективный процесс совершенствования транспортных и погрузочно-разгрузочных средств, улучшения всей организации торгового судоходства явился одной из необходимых предпосылок углубления международного разделения труда. В условиях активно развивающейся интернационализации производства стабильное, бесперебойное, эффективное международное транспортное обслуживание становится важнейшим условием нормального функционирования, как отдельных национальных хозяйств, так и мировой экономики в целом. Налицо тесное переплетение процессов развития международного судоходства и мирового хозяйства в целом, поскольку нарушения в деятельности морского транспорта могут оказать разрушительное воздействие на всё мировое хозяйство.

Основной причиной значительного роста судоходства является рост мировой торговли. Однако, институциональные и технологические факторы также сыграли свою роль. В прошлом, либерализация достижений ГАТТ и его последователя WTO дали толчок мировой торговле. Экономическое открытие Китая внешнему миру, которое привело к их приему в ВТО в 2001 году, также было очень значительным – его экспорт вырос в 4 раза за 5 лет. Еще одним примером роста мировой торговли от интеграции рынков является утроение экспорта из Мексики в США за 6 лет с создания NAFTA.

Производственные потребности развитых наций и вливающих в эту группу стран, особенно Китая и Индии, на энергетические и минеральные ресурсы привели к росту объемов товаров, привезенных из отдаленных стран. Одновременно доля транспортных услуг в мировом экспорте за 2007-2010гг. сократилась с 23 до 21%. Наблюдается падение объема морских перевозок на международном и страновом уровне. Так, морской транспорт Украины в структуре национальных перевозок грузов (44млн.т.) занимает предпоследнее место. Как результат, мировое, как и национальное хозяйства испытывают ряд трудностей, негативно воздействующих на систему перевозок. Толчком к его развитию служит использование ряда факторов, в первую очередь инновационного. Прежде всего, инновации в информационных технологиях и технологиях связи значительно снизили затраты на связь. Это позволило развиваться новым сетям и производственным процессам, и придало огромный стимул развитию логистики. В результате роста спроса стоимость транспортировки упала. Кроме того, произошли технологические и организационные улучшения в управлениях портами, например, в общем движении груза. Важной составляющей стала контейнеризация, которая была самой большой революцией в транспортировке в 20 веке.

Как результат, инновации в морских технологиях помогли ускорить рост морских перевозок. Самые значительные перемены произошли в следующих областях:

* магистрантка факультета «Международная экономика» КЭИ ГВУЗ КНЭУ им. В.Гетьмана

- значительно вырос средний размер судов. Более крупные суда сокращают расходы на единицу экипажа, горючего, стоимости простоя, страховки, обслуживания и ремонта. Власти порта должны реагировать на увеличение размеров судов, расширяя инфраструктуру портов (причалы, транспорт) и улучшая доступ к порту (например, углубляя портовые каналы). Следовательно, им приходится увеличивать затраты. Это может привести владельцев – обычно государство – к финансовым трудностям: капитальные инвестиции обычно финансируются из государственного источника, но полную их стоимость нельзя передать на плечи пользователей порта.

- Средняя скорость торгового судна составляет около 15 узлов, или 28 км/ч, что эквивалентно 670 км в день. Инновации в судоходстве привели к ситуации, когда новые суда способны развивать скорость до 25 – 30 узлов (45 – 55 км/ч). Морские двигатели значительно улучшились с момента изобретения гребного винта, в частности – двойного гребного винта. Развитие достигло своего пика в 1970х гг. Достижение более высоких скоростей – сложная задача, и она может оказаться очень дорогой в выполнении. Эксперты прогнозируют лишь небольшие улучшения в скоростях обычных коммерческих судов.

- значительно изменился дизайн судов, от стальных судов к построенным из алюминия и композитных материалов. Инновации в дизайне нацелены на сокращение расходов топлива и стоимости постройки судов, в то же самое время, увеличивая безопасность.

Мировой торговый флот претерпевает не только количественные, но и качественные изменения. В его составе появились суда принципиально новых типов RO-RO, LO-RO, OBO, VLCC, ULCC, GASCARRIER и т.п.

- Значительные перемены в судоходстве произвела специализация в судостроительной отрасли. Узкоспециализированные суда все чаще строятся для определенных типов груза:

- танкеры для сырой нефти, нефтепродуктов, химикатов, сжиженного газа и концентратов соков;
- балкера для перевозки насыпных грузов, например, руд, угля, зерна;
- сухогрузы для крупных грузов, таких как автомобили и железо;
- рефрижераторные суда для фруктов из Южного Полушария;
- суда для перевозки генеральных грузов;
- контейнеровозы, которые все больше выполняют задачи судов для перевозки генеральных грузов на длинных маршрутах;
- паромы, а также ролкеры. Эти два вида судов принимают на себя задачи судов для перевозки генеральных грузов на коротких маршрутах.

Как результат, увеличивая скорость обработки груза, специализация судов сократила затраты на единицу перевезенных товаров.

На развитие перевозок позитивно повлияли различные технологии автоматизации, которые были использованы в судостроении и судоходстве, включая саморазгружаемые системы, компьютеризированную навигацию и GPS. Автоматизация значительно сократила количество членов экипажа, необходимых на судне, и при этом увеличила безопасность. Согласно данным “IHS Fairplay”, общие потери на судах (в результате аварий или происшествий) снизились с 200 в середине 90-х до 150 сейчас – существенное улучшение безопасности, если принять во внимание рост количества судов. В следствие, морские перевозки стремительно росли в течение многих лет. Объем груза, перевезенного морем, превысил значение в 8 млрд. тонн впервые в 2007 году. Мировое судоходство, таким образом, увеличилось вдвое с 1990г. (при среднегодовом росте более 4%). Грузоподъем-

ность судов также выросла практически в два раза за тот же период до 33 трлн. тонн-милей.

Вместе с тем на развитие международных морских перевозок помимо инновационного, воздействуют и другие факторы. Один из постоянных – фактор мировой компьютеризации. Мировая рецессия в 2008-2009гг. привела к огромному падению в мировой торговле и, соответственно, в судоходстве. Вслед за небольшим ростом на 3% в 2008 году, торговля упала на 14% в 2009 году. Фрахтовые ставки упали до исторических минимумов на многих рынках. В начале 2009 года около 9% сухогрузов были не задействованы, стояли в портах, эта масса судов возвратилась на рынок очень медленно вследствие небольшого восстановления в 2010 году.

В итоге в системе факторов, воздействующих на морские перевозки, роль инновационного будет возрастать, т.к. он в корне изменяет как средства, так и систему международных перевозок.

Головченко Р.О.*

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ SWOT АНАЛІЗУ

Методичною основою розвитку національної промисловості є синтез результатів фундаментальних і прикладних досліджень в області економіки, маркетингу, а також вчених різних галузей знань, в яких висвітлено фундаментальні теорії розвитку систем. Основне завдання полягає в обґрунтуванні вибору перспективних напрямів експортної спеціалізації за допомогою порівняльного динамічного аналізу чинників, що впливають на формування і розвиток експортної бази України.

Серед методів дослідження промисловості України необхідно виділити, метод SWOT аналізу в стратегічному плануванні, що полягає в поділі факторів і явищ, що впливають на компанію, на чотири категорії: Сильні сторони, Слабкі сторони, Можливості і Загрози. Інакше кажучи, SWOT-аналіз - це аналіз сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз з боку зовнішнього навколишнього середовища. За результатами ситуаційного аналізу можна оцінити, чи володіє даний сектор економіки внутрішніми силами і ресурсами, щоб реалізувати наявні можливості і протистояти погрозам, і які внутрішні недоліки вимагають якнайшвидшого усунення (табл. 1.1).

Таблиця 1.1
Принцип SWOT аналізу

Внутрішні фактори		
Внутрішні елементи, які прямо відносяться до розглядаючи сфер економіки повинні бути максимально звужені	<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
Зовнішні фактори		
Зовнішні елементи, які відносяться до різних сфер середовища, таким як законодавство, політика, регулювання, економіка, технологія	<i>Можливості</i>	<i>Погрози</i>

SWOT-аналіз стає необхідним елементом досліджень, обов'язковим попереднім етапом при складанні будь-якого рівня стратегічних і маркетингових планів розвитку промисловості. Дані, отримані в результаті SWOT-аналізу, служать базисними елементами при розробці стратегічних цілей і задач. Оскільки SWOT-аналіз у загальному виді не містить економічних категорій, його можна застосовувати як до аналізу промисловості регіону так і країни в цілому, для побудови стратегій у областях індустріальної діяльності. Даний комплект допомагає реалізувати наступні задачі:

- створення наочного представлення про стан розвитку промисловості з погляду її сильних і слабких сторін;

* магістрант Кримський економічний інститут ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім В. Гетьмана»

- створення наочного подання про навколишнє середовище компанії (чим вона може заважати й у чому сприяти);
- визначення того, як будуть використовуватися внутрішні ресурси при визначених зовнішніх факторах.

Успіх залучення економіки країни до зовнішньоекономічних зв'язків багато в чому визначається станом експортного сектора. Ефективність розвитку даного процесу потребує проведення глибоких соціально-економічних перетворень в економіці, пов'язаних, в першу чергу, із структуризацією і модернізацією виробничого, кадрового і науково-технічного потенціалу країни. У сьогоднішній соціально-економічній ситуації в країні збільшення експортних поставок, що запобігають падінню сумарного обсягу виробництва, зниження зайнятості можна віднести до сукупності чинників стабілізації внутрішнього ринку.

Для всебічної оцінки промисловості України за допомогою SWOT-аналізу визначимо реальні і потенційно можливі конкурентні переваги в сучасних умовах господарювання. Отримані результати представимо у вигляді (табл. 1.2), який дає наочне уявлення не тільки про існуюче положення галузі на міжнародному ринку, але і про його потенційні можливості і погрози.

Таблиця 1.2
Матриця результатів SWOT-аналізу (в балах від 1 до 5)

<i>Сильні сторони</i>	<i>Бали +</i>	<i>Слабкі сторони</i>	<i>Бали -</i>
Наявність потужних промислових підприємств, здатних виробляти конкурентоспроможну продукцію	4	Зношеність основних фондів	3
Технологічний досвід випуску продукції	4	Недостатність обігових коштів	3
Наявність значної частки недержавних підприємств	3	Високий рівень не завантаженості виробничих потужностей	3
Наявність родовищ вуглеводнів залізної руди, місцевих будівельних матеріалів	5	Висока матеріально-та енергомісткість продукції	3
		Низька іноваційність підприємств	4
		Недостатня кількість підприємств сертифікована за міжнародними стандартами	4
<i>Сприятливі можливості</i>		<i>Потенційні погрози</i>	
Збільшення інвестицій в усі галузі економіки	5	Нестабільність, зміна законодавчої та нормативно-правової бази	3
Посилення іноваційності економіки	5	Збільшення імпорту сільгосппродукції та продуктів харчування внаслідок вступу до СОТ	2
Формування регіональних брендів	5	Недотримання вимог антимонопольного законодавства	3

<i>Сильні сторони</i>	<i>Бали +</i>	<i>Слабкі сторони</i>	<i>Бали -</i>
Поглиблення зв'язків науки і виробництва.	5	Нерозуміння необхідності отримання конкурентних переваг	2
		Наявність тіньового сектору економіки	3
		Фінансова і цінова нестабільність, інфляційні процеси	5
Сума	36		38

Узагальнююче сказане проведений SWOT-аналіз дає можливість визначити пріоритетні напрями розвитку промисловості, реалізація яких має забезпечити сталий розвиток промислового комплексу України:

- технічне переозброєння діючих промислових виробництв, впровадження ресурсоощадних технологій, освоєння конкурентоспроможної продукції. Створення нових конкурентоспроможних виробництв, які в середньостроковій перспективі визначатимуть соціально-економічний розвиток країни в цілому;
- підвищення іновативності економіки та ефективності використання науково-технічного потенціалу України.

Ефективний розвиток співробітництва в зазначених сферах не є можливим без доведення як до представників ділових кіл, так і широкого кола світової громадськості, інформації щодо соціально-економічних здобутків України, даних про експортний потенціал.

*Віннік В. В.**

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗАЛУЧЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЕКОНОМІЧНИХ ПРОГРАМ ЄС ПІСЛЯ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Говорячи про підписання Угоди про асоціацію з ЄС, ми в першу чергу уявляємо що мова йде про глобальні перспективи майбутньої інтеграції України в ЄС. Але в цьому контексті не менш цікавим є аналіз економічних переваг і найближчих перспектив. Угода про асоціацію була пріоритетом у сфері української зовнішньоекономічної діяльності на протязі багатьох років, і нарешті подолавши цей етап нашого довгого шляху до ЄС ми можемо абсолютно точно говорити про переваги, які ми від цього отримуємо.

Перше і найбільш важливе значення цієї угоди полягає власне у її символічності, нам нарешті вдалося розширити сферу нашої співпраці з ЄС та підвищити рівень нашої базової угоди про співробітництво від 1994 року.

По-друге угода про асоціацію передбачає ряд галузей, в яких Україна зобов'язується поступово гармонізуватися з європейським правом і політикою ЄС у цих галузях. Практичним засобом імплементації Угоди про асоціацію став Порядок денний асоціації Україна – ЄС, який замінює колишній План дій (інструмент в рамках Європейської політики сусідства).[1, 4]

Так порядок денний асоціації Україна – ЄС передбачає що Європейський Союз підтримуватиме Україну в імплементації цілей та пріоритетів і за необхідності це буде здійснено ЄС за допомогою різноманітних інструментів, які включають в себе обмін технічними експертними оцінками і рекомендаціями, практиками та ноу-хау, обмін інформацією, підтримку у розбудові та посилення інституційної спроможності. Також зазначено що, якщо це буде необхідно Європейська Комісія заохочуватиме міжнародних, урядових, ділових та громадських партнерів до реалізації цих цілей та пріоритетів, а також сприятиме у реалізації цих завдань, також для імплементації Порядку денного асоціації будуть доступними інструменти східного партнерства. [2]

Для даного дослідження було обрано перспективи отримання Україною в майбутньому переваг у сфері інновацій та економічного розвитку після парафіювання Угоди про асоціацію. В цьому контексті варто звернути увагу на сферу торгівельних відносин і програму Твіннінг, яку окремо виділено в Порядку денному угоди про асоціацію.

Інституційна та політична система України все ще знаходиться на перехідному етапі, і, прийнято вважати, що цей перехід направлений у сторону демократичної моделі. В даному випадку нам є багато чому повчитися у країн Європи, і нещодавно парафіювана Угода про асоціацію є потужним поштовхом у необхідному нам напрямку. Важливим аспектом нашого подальшого розвитку є конституційні та адміністративні законодавчі реформи, причому вони мають бути не просто політичними змінами, вони повинні бути стимулом подальшого розвитку і подальших перетворень. Ще одним проблемним аспектом є доступність та зрозумілість цих реформ для населення.[3]

* студентка IV курсу, відділення міжнародних економічних відносин, Інституту Міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Зараз у світі все більше спостерігається тенденція до прозорості та відкритості будь-яких процесів, які мають місце в державному секторі, і участь України у програмах ЄС може навчити нас цим процесам і прискорити їх розвиток в Україні.

Питанням торгівлі та регулювання торгівлі в контексті співпраці України з ЄС приділяється окрема увага, і цікаво, що ця, здавалось би, доволі специфічна сфера передбачає зміни і реформи щодо багатьох аспектів розвитку, які наразі є проблемними в Україні. Згідно з порядком денним Угоди про асоціацію передбачається що надалі, сторони співпрацюватимуть у підготовці належної імплементації правил походження, які використовуватимуться між сторонами. Серед основних шляхів цієї імплементації виділяють передачу повноважень щодо сертифікації походження від Торгово-промислової палати до митних органів до набуття чинності Угоди про асоціацію, реалізацію проектів Твіннінг для Державної митної служби України щодо застосування правил походження за ініціативи Української сторони. Також цікавим аспектом розвитку є наміри щодо розроблення законодавства України щодо технічного регулювання, стандартизації, оцінки відповідності, ринкового нагляду, метрології та акредитації стосовно положень, які регулюють обіг промислових товарів відповідно до acquis ЄС з метою усунення торгівельних бар'єрів між Сторонами, та вжиття заходів відповідно до індикаторів, погоджених Сторонами для проектів бюджетної підтримки ЄС у сфері стандартизації 2010-2012 рр.[2]

Особливо цікавою програмою тут є програма Твіннінг, та перспективи участі України в цій програмі. Україна має досвід роботи в рамках цієї програми з 2005 року, і за цей час поки що не вдалося досягнути тих результатів, які можна було б. І тому є надія, що парафіювання Угоди про асоціацію з ЄС може дати новий поштовх до розвитку цієї програми в Україні. Програма Твіннінг в Україні наразі включає в себе 53 проекти, деякі з яких вже навіть завершилися, і ми маємо оцінити перші результати. Чим же вона є цікавою, і які інновації передбачає? [6]

Звісно не всі проекти в рамках програми Твіннінг були надзвичайно результативними, але це тільки початок, і програма передбачає проведення значної кількості конкретних реформ які зараз як ніколи є необхідними в Україні. Так наприклад 4 квітня 2012 року у рамках проекту Твіннінг була проведена робоча зустріч для Мінсоцполітики, темою якої було питання наближення законодавства України до норм та стандартів ЄС у сфері професійної реабілітації та зайнятості осіб з обмеженими можливостями. Назадво до цього, було проведено інше засідання, яке було присвячено темі «Підтримка реалізації норм та стандартів ЄС у сферах аеропортів та обслуговування повітряного руху».

На прикладі цих проектів ми маємо можливість побачити, що Твіннінг це програма яка здебільшого направлена на вирішення досить вузьких питань у конкретних сферах, і підхід програми Твіннінг передбачає використання європейських моделей та європейського підходу, більш того основною її перевагою є те, що на відміну від інших видів технічної допомоги, проекти Твіннінг мають завершуватися досягненням обов'язкових результатів, за що несуть відповідальність керівники проекту – державні службовці високого рівня з країни-члена ЄС та з країни-бенефіціара. За своєю суттю це інструмент інституціональної розбудови і форма безпосереднього технічного співробітництва між органами влади держав-членів ЄС та країн-бенефіціарів. Цікаво що визначальною рисою цього проекту є безпосередній обмін специфічним досвідом у окремо взятій сфері державного регулювання з метою впровадження норм та стандартів ЄС, передачу «ноу-хау» та передової практики між державними органами країн-членів ЄС та їхніми партнерами-бенефіціарами, розробку унікального національного досвіду.

Щодо переваг цього проекту, то слід зазначити, що окрім обміну досвідом і знаннями, проект передбачає впровадження практик органів влади країн-членів ЄС в Україні, до-

свід в управлінні іншими проектами націленими на впровадження технічної підтримки, досягнення відповідності національного законодавства у певних сферах нормам та стандартам ЄС, проведення навчальних тренінгів, покращення професійних можливостей.[5]

Таким чином, можна зробити висновок, що Угоди про співпрацю з ЄС передбачають не тільки довгострокові перспективи співпраці в рамках інтеграцію і можливість майбутньої інтеграції. Вони також надають можливість розширювати співпрацю з ЄС та участь України в інноваційних програмах ЄС вже зараз, і яскравим прикладом інструменту ЄС, який дозволяє навчитися досвіду європейських країн та перейняти у них деякі практики є програма Твіннінг, яка вирізняється серед інших подібних інструментів обов'язковою умовою досягнення певних результатів.

Література:

1. Концепції формування організаційно-економічного механізму євроінтеграційної політики України / Коваленко Є.О. – З. : Гуманітарний вісник ЗДІА 39, 2009. – С. 191-192.
2. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію, 2009.
3. Східне партнерство: Рекомендації до розвитку співпраці між Україною та Словацькою Республікою на 2010-2015 роки / Александр Дулеба, Владімір Білчик – Бритислава: RC SFPA, 2010. – С. 17-19.
4. Україна – ЄС: що день прийдешній нам готує? / Єлісеєв К. – К. : Національна безпека і оборона, Центр Разумкова, 2009. -- №1, С. 6-7.
5. Information Bulletin Bureaucrat / Center for adaptation of the civil service -- #19-20, 2011. – С. 144-145.

*Дейнега Ю.В.**

РАМКОВІ ПРОГРАМИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

Стратегія інноваційного розвитку України ставить на меті нарощення науково-технічного і виробничого потенціалу країни в перспективних напрямках і становлення нового технологічного укладу з метою одержання конкурентних переваг у світовій економіці. Науково-технічне співробітництво України з ЄС, складовою якого є участь України в Рамкових програмах, є потужним сегментом загального механізму інтеграції нашої держави в європейський науково-дослідницький простір.

Сьома рамкова програма з наукових досліджень і розвитку технологій (РП7) передбачає широкі можливості міжнародної співпраці, у тому числі залучення до неї нашої держави. РП7 реалізується протягом 2007-2013 рр. і має найбільші, за попередню історію існування рамкових програм, обсяги фінансування. РП7 поділяється на чотири спеціальні програми: «Співпраця», «Ідеї», «Люди» та «Можливості». Загальний бюджет програми складає 50,521 млрд. євро. Окрім цього, на реалізацію програми ядерних досліджень протягом 2007-2011 рр. в рамках Євроатому було виділено ще 2,7 млрд. євро.

За результатами РП6 (2002—2006), українські вчені брали участь у 89 успішних проєктах і отримали від Європейської комісії 6,84 млн. євро. Станом на липень 2011 року, загальна кількість заявок на участь у РП7 становила 77 873. Організації з України подали 717 заявок, з яких 134 були відібрані. При цьому, коефіцієнт успішності для організацій з України становив 18,7%, що є вищим за середній рівень успішності у 17,6%. А запропоноване фінансування для організацій з України за 2007 – липень 2011рр. становило 13,21 млн. євро.

За перші 6 міс. 2011 року Україна отримала фінансування на суму 2,17 млн. євро. Якщо взяти до уваги, що запланований рівень витрат на науку в Україні у 2011 році становив 4,76 млрд. грн. (за підрахунками, приблизно 432,76 млн. євро; за 6 міс. 216,38 млн. євро), то частка фінансування в рамках РП7 у порівнянні із загальнодержавними витратами на науку становила у 2011 році 1%.

У цьому контексті необхідно звернути увагу на те, що українські науково-дослідні організації та установи не залучені до РП7 у повній мірі і не можуть використовувати весь свій потенціал через статус, який має Україна в РП7.

Статуси країн-учасниць Сьомої рамкової програми:

- члени РП7, до яких належать країни-члени ЄС (27 країн);
- асоційовані члени (13 країн і територій);
- треті країни-партнери.

За своїм статусом у РП7 Україна належить до третіх країн-партнерів, участь яких у порівнянні з членами та асоційованими членами є обмеженою. Єврокомісія неодноразово пропонувала Україні вийти на новий рівень партнерства у сфері науки і технологій та укласти Меморандум про асоційовану участь нашої держави у Сьомій рамковій програмі ЄС.

* студентка IV курсу відділення міжнародних економічних відносин, Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Асоціація України до Рамкових програм ЄС сприятиме залученню української науки до Європейського науково-дослідницького простору, структурним змінам в науковому та інноваційному секторах, стимулюватиме конкурентоспроможну кооперацію та всебічний розвиток взаємовідносин між Україною та Європейським Співтовариством.

Асоційована участь дозволить Україні:

- 1) стати повноправним членом Європейського науково-дослідницького простору;
- 2) брати участь у програмі на рівних з членами правах, обов'язках та умовах діяльності;
- 3) не лише брати участь у всіх заходах, а й координувати їх;
- 4) мати повний доступ до таких програм, як «Безпека», «Ідеї», «Внутрішні програми співдружності ім. Марії Кюрі»;

5) отримувати фінансування дослідницьких установ за рахунок Єврокомісії, а також розподіляти спільні фінансові ризики (в рамках Risk Sharing Finance Facility)

6) приймати участь у всіх програмних комітетах Рамкової Програми ЄС, Комітеті з науки та технологій країн-членів ЄС (CREST), в Об'єднаному Дослідницькому Центрі (JRC) та Групах радників або інших експертних групах;

7) отримувати всебічну підтримку діяльності Національних інформаційних центрів.

Як асоційований член, Україна повинна буде сплачувати внески до бюджету програми. Беручи за основу бюджет Сьомої рамкової програми, внесок України до бюджету РП7 з 2007 до 2013 р. складав би 322 млн. 184 тис. євро. Але Україна може розраховувати на знижку — від 80% до 50%, яку ЄК надає як нинішнім, так і майбутнім країнам «розширення». Можливість та розмір цієї знижки буде визначено під час переговорів, після надання офіційного запиту щодо отримання асоційованого статусу, та з урахуванням всіх економічних і політичних аспектів (ВВП, рівень зростання економіки, рішення Європейського парламенту та країн—членів ЄС тощо).

Варто зазначити, що потенціал участі України в рамкових програмах не реалізований повною мірою і з інших причин. Однією з прогалин участі України у РП7 є низький рівень залучення малого та середнього бізнесу до програми, внаслідок чого український бізнес втрачає можливості інноваційного розвитку.

Однією з причин низької активності бізнесу є його недостатня проінформованість про програми та умови участі в них. Для подолання цієї проблеми в найбільших містах України були створені національні контактні пункти Сьомої рамкової програми. Зазначимо, що раніше функціонував лише один контактний пункт — Національний інформаційний пункт.

У рамках РП7 функціонує «Схема дослідження для малих та середніх підприємств», що надає таким підприємствам можливість передавати на умовах субпідряду дослідницькі завдання Виконавцям програми з досліджень і технологічного розвитку (RTD) з метою здобуття необхідних технологічних знань та технологічного ноу-хау. Участь у програмі здійснюється за схемою «покупець-продавець», тобто малі та середні підприємства здійснюють інвестування своїх власних коштів у проект. При цьому, ЄС фінансує проект лише частково: для діяльності з дослідження та технологічного розвитку (RTD) — до 75%; для демонстраційної діяльності (ДЕМО) — до 50%; для іншої діяльності — до 100%.

Таким чином, широка участь України в проектах Сьомої рамкової програми могла б бути важливою євроінтеграційною складовою нашої держави, але задля цього необхідно в повній мірі реалізувати потенціал залучення українських організацій до європейської програми. Цього можна досягти шляхом набуття статусу асоційованого члена програми та більш широко залучення до програми малого та середнього бізнесу.

*Ветчинов О. Й.**

ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

Згідно із статтею 1 Закону України «Про транскордонне співробітництво», транскордонне співробітництво – це спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством. [1]

Зважаючи на те, що 15 областей України мають кордони із адміністративно-територіальними одиницями інших держав, можна вважати транскордонне співробітництво одним з національних пріоритетів для нашої держави. Зокрема, 6 областей межують з країнами Євросоюзу, саме вони є форпостом України на шляху до ЄС. Ці області (Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька, Одеська) мають тісні історичні, культурні, етнічні, економічні, транспортні та інші зв'язки з регіонами Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії.

Відповідно до угод про транскордонне співробітництво створюються єврорегіони, зокрема в Україні це «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), «Карпатський» (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай», «Верхній Прут» (обидва – Україна, Молдова, Румунія), «Чорноморський», «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь), «Слобожанщина», «Ярославна», «Донбас» (всі – Росія і Україна). [5]

Слід зазначити, що наразі транскордонне співробітництво на західних кордонах України відбувається насамперед з метою недопущення перетворення нових східних кордонів ЄС у лінії розподілу, що відділили б Україну від Європи. [2, с. 16] Крім того, зусилля сконцентровані на розвитку транспортної та прикордонної інфраструктури, захисті навколишнього середовища (перший у світі тристоронній українсько-польсько-словацький біосферний резерват «Східні Карпати», українсько-румунський Дунайський біосферний заповідник), розвитку туризму, пошквалюванню зовнішньої торгівлі. Однак в контексті євроінтеграційних устремлінь України все більшого значення набуває інноваційний аспект співробітництва, адже Україна відстає від своїх європейських сусідів за наявним технологічним укладом та розповсюдженням високих технологій.

Дані регіони (передовсім, Західна Україна) є традиційно більш аграрними, мають перевагу в дешевій робочій силі, багаті на корисні копалини та мають значний рекреаційний потенціал, приваблюючи туристів. Також порівняно добре розвинена інфраструктура. Однак через ці фактори інвестиції спрямовуються в розвиток інфраструктури та туризму, а не науково-технічного потенціалу регіону, який залишається досить незначним. Науково-технічний потенціал доцільно було б розвивати навколо потужних освітніх центрів, якими є Львів, Одеса, деякою мірою, Чернівці. За оцінками вітчизняних вчених, Львівщина та Одещина знаходяться серед лідерів за кількістю

* студент 3 курсу курсу відділення міжнародного бізнесу, Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

фахівців-науковців, часткою вироблюваної інноваційної продукції, науково-технічним потенціалом, мають середні показники якості матеріально-технічного оснащення, торгівлі ліцензіями та патентами (разом з Івано-Франківщиною), кількості інноваційно-орієнтованих підприємств. Інші області стабільно демонструють найгірші результати за цими показниками оцінки інноваційного потенціалу. При цьому жодна з 6 областей не належить до числа лідерів серед регіонів України за якістю інвестиційного клімату в Україні. Як наслідок, за комплексним показником готовності підприємств до впровадження інновацій Львівська та Одеська області знаходяться на середньому (через неефективну реалізацію наявна інтелектуальна власність в умовах недостатнього розвитку інших показників), а інші на низькому рівні. За інвестиційною підтримкою лише Львівщина з розглядуваних регіонів належить до лідерів. Загалом було зроблено висновок, що Львівська область має високий інноваційний потенціал, а інші регіони – середній. [3, с. 40, 87-101]

Слід згадати про прагнення Львова перетворитися на ІТ-центр та створити потужний інноваційний кластер. Вже створено Львівський центр інновацій на базі університету «Львівська політехніка», Львівського державного центру науки, інновацій та інформатизації (ЛДЦ НІ) та компанією ППВ «Мережі знань». [6] Міська влада та ЛДЦ НІ проводить численні конференції та круглі столи з питань інновацій, на яких відбувається обмін досвідом із закордонними колегами («Інноваційна весна», «Ефект синергії: Нові можливості ІТ-спільноти України», «Наука та інновації: Польща-Україна»). ЛДЦ НІ, разом із закарпатським Фондом розвитку транскордонного співробітництва також співпрацює із Асоціацією інновацій і трансферу технологій «Горизонти» (м. Жешув, Польща), зокрема, в реалізації проекту «Енергозбереження – обмін досвідом у сфері системних рішень та успішних практик України та Польщі» в рамках якого також відбувався обмін та ознайомлення з передовим польським досвідом впровадження інновацій та функціонування інноваційних підприємств. Щодо енергозбереження, то в цій галузі реалізується проект ЄС MODEL CIUDAD у Львові, Луцьку та Кам'янець-Подільському щодо перетворення їх на енергоощадні міста. [4]

Також слід згадати про європейську програму TACIS CBS, яка фінансує інноваційні проекти в численних галузях, і у якій бере участь Україна. Зокрема, за цією програмою було створено Буковинський інноваційний центр у Чернівцях у рамках здійснення міждержавної програми сусідства «Румунія-Україна». На жаль, у зв'язку з економічною кризою дія проекту була припинена. Натомість у Чернівцях за підтримки Німецького бюро технічного співробітництва видається «Інноваційний каталог Чернівецької області», який сприяє інформуванню можливих інвесторів про інноваційні ініціативи.

Міжнародна асоціація кластерів «Тиса» сприяє впровадженню інноваційних проектів на території України, зокрема, Закарпаття. Розпочаті проекти з утилізації сміття, поліпшення якості води у Тисі та запровадження відновлювальної енергетики, планується відкриття навчального центру біотехнологій та виставки передових європейських технологій. [5]

Лідером з укладання двосторонніх угод є Закарпаття. Між ним та регіонами сусідніх країн були укладені підзаконні акти, що передбачали обмін технологіями та науковими досягненнями і співробітництво в науковій сфері: з Кошицьким краєм Словаччини (1999); Пряшівським краєм Словаччини (2000); Сату-Марським повітом Румунії та областю Саболч-Сатмар-Берег Угорщини (2000; Угода про ІНТЕРРЕГІО); повітом Марамуреш Румунії; Підкарпатським воєводством Польщі [2, с. 89-97].

Як висновок, слід наголосити на необхідності розширення інноваційної співпраці, збільшення залучення іноземних інвестицій у новітні технології, для чого необхідно

створити сприятливий інвестиційний клімат, створення кластерів інноваційних підприємств, продовження активної участі в існуючих програмах сприяння інноваціям та обміну досвідом з країнами ЄС. Інноваційний потенціал прикордонних регіон розвинений нерівномірно, тому нагальним питанням є створення державної програми його розвитку.

Використані джерела

1. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 р.
2. Артёмов І. В. Транскордонне співробітництво в євро інтеграційній стратегії України: [монографія] / І. В. Артёмов. – Ужгород: Ліра, 2009. – 520 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип. 13)
3. П. Т. Бубенко Інноваційний розвиток регіонів / П. Т. Бубенко, О. Б. Снісаренко. Монографія. – Х.: Вид-во «Форт», 2009. – 160 с.
2. [4.http://cstei.lviv.ua/ua/item/546?PHPSESSID=4f0de5aad49cfee17652a61541254a40](http://cstei.lviv.ua/ua/item/546?PHPSESSID=4f0de5aad49cfee17652a61541254a40)
3. [5.http://www.mukachevo.net/ua/News/view/49919-Асоціація-кластерів-Тиса-сприятиме-інноваціям-в-Україні](http://www.mukachevo.net/ua/News/view/49919-Асоціація-кластерів-Тиса-сприятиме-інноваціям-в-Україні)
4. [6.http://www.it-bpo.lviv.ua/2011/08/lviv-innovation-center-announcement/](http://www.it-bpo.lviv.ua/2011/08/lviv-innovation-center-announcement/)

ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ В УГОДІ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

*Nicholas Tsounis**, *George Polychronopoulos***, *Dimitrios Serenis****

DYNAMIC EFFECTS IN MANUFACTURING OF A POSSIBLE ACCESSION OF UKRAINE TO THE EU

The paper presents quantitative estimates of the dynamic effects of a possible integration of Ukraine into the European Union (E.U.)¹. The examination of the dynamic effects of integration has been made with the utilisation of an ex-ante model. The results found by the application of this model suggest that the accession of Ukraine in the EU would have mixed effects in the various sectors of the region. For thirty manufacturing sectors out of one hundred and twenty six sectors that have been included in the analysis, integration would be beneficial. The sector that would benefit the most from integration is manufacture of electronic valves and tubes. Other sectors where positive integration effects are expected are: publishing of books and other publications, basic chemicals except fertilizers, recycling of metal waste and scrap, basic iron and steel, cocoa, chocolate and sugar confectionery and textile fibre preparation, textile weaving for which, the total product of the region is expected to increase.

Key Words: EU, Ukraine, Dynamic Integration Effects

1. Introduction.

The possible accession of Ukraine to the E.U. is from an economic perspective, a historic event. It is the first time that a customs union will be formed between the E.U. countries and a large country of the ex-Soviet Union.

International trade theory suggests that we can categorise the economic effects of integration in terms of allocation, accumulation and location effects (Baldwin and Venables 1995). Further, there could be also an important effect on technical change and innovation and thus growth, as described in particular by Grossman and Helpman (1992).

The allocation effects (static effects) refer to an increase in real income (welfare) due to a more efficient allocation of factors of production that result from decreasing trade barriers and from the elimination of price distortions in production and consumption (de la Fuente 1995). However, the distribution of welfare gains may be uneven with some larger countries experiencing net welfare losses (Badinger et.al. 2006, Badinger et.al. 2008).

¹ The European Union has the following 27 countries: Austria, Belgium, Bulgaria, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxemburg, Malta, Netherlands, Poland, Portugal, Romania, Slovak Republic, Slovenia, Spain, Sweden and the United Kingdom

* Corresponding author; Professor, Department of International Trade, Technological Institute of Western Macedonia

** Professor, Department of Business Administration, Technological Institute of Athens, Greece.

*** Department of International Trade, Technological Institute of Western Macedonia, Greece.

Another possible source of welfare loss after removing trade barriers, may result from trade diversion as opposed to trade creation. Trade diversion occurs when there is a switch in trade from outside efficient suppliers to less efficient suppliers inside the union. Originally, this literature, on trade diversion/trade creation, was developed by Viner (1950), Meade (1955), Lipsey (1960) and Michaely (1963) and it was surveyed by Krauss (1972). However, Mundell (1964) and Kemp and Wan (1976) have developed theoretical frameworks which show how member countries can benefit from an economic union even if there is trade diversion.

The above assumes perfectly competitive markets. The allocation effects on income and welfare could probably be larger if we allow for economies of scale (increasing returns) and imperfect competition. (See Krugman and Venables (1994) for an introduction to this literature). This theoretical literature has not however reached unambiguous conclusions. The welfare impact on individual countries is difficult to evaluate *ex ante* and its size depends very much on the assumptions made by the specific model on the relevant importance of supply and demand elasticities, economies of scale, market size, the concentration of industry and other trade distortions. Nevertheless, empirical models show that the welfare gains are larger under imperfect competition and economies of scale than would have been under situations of perfect competition (de la Fuente, *op.cit.*).

Another source of efficiency gains comes from the reduction of internal organisational slack termed X-inefficiency by Leibenstein (1966). Economic integration increases competition forcing a better (more efficient) allocation of the managerial resources of the firm.

The allocation effects are static in the sense that they do not take into consideration the impact of integration on factor accumulation.

The accumulation effects (dynamic effects) of integration can be analysed in terms of factor accumulation through changes in relative efficiency caused by increased competition and the exploitation of economies of scale on one hand and in terms of technical progress on the other and both affect output growth. However, economic theory has not reached to an unequivocal conclusion of whether or not integration effects on output are only temporary or permanent. The neoclassical growth theory argues for the former while the endogenous growth theory with scale effects argues for the latter (for a literature review on this issue see Badinger (2005)).

This analysis of the effect on factor accumulation and growth of trade liberalisation measures can be expanded to allow for permanent productivity enhancing factor accumulation effects (endogenous growth). The new growth literature initiated by Romer (1986), has made the accumulation of factors of production a ceaseless endogenous process of the economic system. This literature emphasises the micro-foundations of factor accumulation specifying the private costs and gains in new investment in human capital, and technical progress. The conclusion reached by this 'new' literature is that continuous output growth can be achieved by sustained productivity growth generated, for example, by a continuous process of R&D investment and innovations.

Further, the elimination of trade barriers will affect the geographical concentration of economic (industrial) activity as stressed by Krugman (1991a and 1991b) and Krugman and Venables (1990, 1993 and 1994). Two factors emphasised by this new literature are: a) increasing returns to scale in production that are internal to the firm and b) trade costs such as transport costs, marketing costs and communication costs due to language, and/or cultural differences.

The distribution of economic activity across regions cannot be *a priori* determined. It is true that for those industries that experience increasing returns (due to large fixed costs), the elimination of trade barriers, make it profitable to concentrate production in specific regions. On the other hand, if economies of scale are not large enough relative to regional demand and trade

costs are large, then economic activity may spread in many regions. This effect, which may be called the location effect of integration, may be reinforced by wage differentials that are due to labour immobility.

Economic integration has a technical progress effect through its impact on the accumulation of technological knowledge. Grossman and Helpman (1992) have identified four mechanisms by which economic integration might affect the accumulation of technological knowledge.

First, economic integration will facilitate the communication of technical information. Second, competition which is the expected result of economic integration forces private agents to implement new ideas and technologies. Third, economic integration increases the size of the market creating more profit opportunities. This can have a positive affect on the innovation process even though increasing competition may have a negative effect on innovation. Fourth, innovation may be encouraged through the specialisation fostered by economic integration.

Baldwin (1992) has also developed a theoretical argument that links the accumulation of human capital (knowledge) to the removal of trade barriers and economic growth. Nevertheless, it is quite possible that the integration impact might negatively affect the incentives to invest in technological innovations and human capital accumulation and this may be so particularly for the relatively less-developed countries. Grossman and Helpman (op.cit.) give four reasons why this might be the case. First, more trade implies more competition and national firms might find that this reduces the anticipated profitability of their investment in knowledge. Second, opening up trade with a technologically advanced country may force the less advanced country to reduce investment in innovation. This might lead to a concentration of technological progress in a few regions that had an advantage in innovation production before economic integration. Third, countries with unskilled (manual) labour endowment may be forced by economic integration to specialise in commodities that are low in technological content. Fourth, countries that invested relatively more in human capital before economic integration will experience a higher reward after economic integration reducing the incentives to invest in research and development.

The above paragraphs present a literature review of theoretical aspects of integration. International trade theory literature is very reach with empirical studies, which try to qualitatively and quantitatively estimate the economic implications of integration. Plummer (1991) and Tsounis (2001, 2002) investigated the static effects of the Greek accession using an ex-post import-growth model and a shares in apparent consumption model, respectively. Katos (1982) analysed the possible effects of economic integration of Portugal, Spain and Greece. Other authors have estimated the integration effects of the establishment of the single market in the EU on the structure of trade and production. A short, but not exhaustive, list includes Amiti (1996), Buigues-Sheehy (1995), Italianer (1994), Jacquemin (1990), Jacquemin-Sapir (1988), Neven-Roller (1991), Pelkmans (1993), Sapir (1990, 1992, 1996), Tsounis (1999, 2002, 2003), Landau (1995), Henrekson et al. (1997) and Breuss (2010).

The purpose of this paper is to present quantitative estimates of the welfare effects of the possible entrance of Ukraine into the European Union (E.U.). The dynamic effects on manufacturing are examined; one hundred and twenty six sectors have been included in the analysis. These effects are related to the changes in relative efficiency caused by increased competition and the exploitation of economies of scale on the Community's output of the post-accession area and they are examined with the help of an ex-ante model. The structure of the paper is as follows: in section 2 the model for analysing the dynamic effects is presented. Section 3, describes the estimation procedure of the model, section 4 provides a quantitative estimate of the dynamic effects stemming from the possible accession of Ukraine to the E.U. and section 5 concludes.

2. The Model.

To examine the dynamic effects of economic integration on each sector of a region which will potentially integrate, the ‘normal’ products of each sector of the region in the case of being integrated are compared with the ‘normal’ products of each sector of each individual country in the absence of economic integration. The ‘normal’ products are functions of the regional income, the market size and the level of efficiency of a sector in terms of the overall efficiency in the economy. The ‘normal’ products for the economy as a whole and for the various sectors individually of a country are given by²:

$$Q_{Tj} = A_T Y_j^{a_T} P_j^{b_T}; j = 1, \dots, m \tag{1}$$

$$Q_{ij} = A_i Y_j^{a_i} P_j^{b_i} D_{ij}^{c_i}; j = 1, \dots, m, i = 1, \dots, n \tag{2}$$

where the subscripts T, j and i denote all sectors of economy j taken together, country j and sector i, respectively. The variables Q, Y, P and D denote output, per capita income, population and relative rate of efficiency. The relative rate of efficiency is defined as the efficiency of a sector in terms of the overall efficiency in the economy (the full description of the variables and the method of calculation of the relative efficiency variable is given in section 3); A is a constant term and a, b and c are elasticities. Thus, a_i is the income elasticity of output of sector i, b is the population elasticity of output of sector i and c is the elasticity of output of sector i with respect to the sector’s relative degree of efficiency.

Assume now that a region R is composed by two blocks: the twenty seven E.U. countries and Ukraine, with per capita incomes $Y_{EU} = (\sum_j Y_j P_j) / (\sum_j P_j); j=1, \dots, 27$ and Y_U and population $P_{EU} = \sum_j P_j; j=1, \dots, 27$ and P_U , respectively.

Equations (1) and (2) express relationships in which -given income, population and relative efficiency- it is possible to determine the ‘normal’ product of the different sectors. Therefore, we can define the integration of the two regions as beneficial according to a Pareto criterion as the situation in which the regional product of at least one of the sectors is larger than the sum of the respective product of the two regions, and where the regional product of the remaining sectors is not smaller than the sum of the products of the two regions (Tsounis 2003, 2004).

To formalise the above, the ‘normal’ equations of each block, in our case, of the E.U.-27 and Ukraine, corresponding to the sector i, would be:

$$Q_{iEU} = A_i Y_{EU}^{a_i} P_{EU}^{b_i} D_{iEU}^{c_i} \tag{3}$$

and

$$Q_{iU} = A_i Y_U^{a_i} P_U^{b_i} D_{iU}^{c_i} \tag{4}$$

Assume now that Ukraine integrates with the E.U.. The per capita income of the twenty eight countries will be $Y_R = (\sum_j Y_j P_j) / (\sum_j P_j); j=1, \dots, 28$ and the population of the region $P_R = \sum_j P_j; j=1, \dots, 28$. The ‘normal’ equations for each of the i sector of the region would be:

$$Q_{iR} = A_i Y_R^{a_i} P_R^{b_i} D_{iR}^{c_i} \tag{5}$$

According to the above, integration would be beneficial for the i sector, if $Q_{iR} > Q_{iEU} + Q_{iU}$ or it would not be beneficial if $Q_{iR} < Q_{iEU} + Q_{iU}$. Alternatively, an ‘integration index’ can be defined as:

$$I_i = \frac{Q_{iR}}{Q_{iEU} + Q_{iU}} \tag{6}$$

² The model used here has been developed by the UN (1963) and Sakamoto (1969) and refined by Katos (1982) and Tsounis (2002, 2003, 2004). The full description and explanation of equations 1-2 is given in Tsounis (2003).

for each sector i (Tsounis op.cit). If $I_i > 1$ integration is beneficial for the i sector, if $I_i < 1$ then integration will not be beneficial for the i sector. It is noted, however, that the 'integration index' indicates only whether integration is beneficial or not for a specific sector i and no conclusion can be derived for all the sectors taken together, if in some of them I_i is greater than unity and in some others less than unity. Additionally, it should be noted that the analysis is only applicable if the 'normal' equations are a good approximation to the actual products of the sectors of the countries considered. Otherwise the results would be subject to an overestimation or an underestimation. In our case 'normal' products were found to be very good approximations to the actual products since the value of their correlation coefficient³ was over 0.70 and there were statistically different from zero at a less than 5% level of statistical significance.

3. The Estimation Procedure.

For the calculation of the 'normal' products given by the equations (3), (4) and (5), the coefficients a_i , b_i and c_i should be estimated first. This can be done by estimating equations (1) and (2) in a double logarithmic form. The estimation of (1) is necessary for the calculation of the D_{ij} variable.

Output data was extracted from the UNIDO database (UNIDO 2012) for the period 2000 to 2007 for one hundred and twenty six manufacturing sectors (ISIC, rev. 3 classification). The description of sectors is given in Appendix A. For the choice of the period, data availability was taken into account for the EU-27 countries and Ukraine. The data on population variable and on per capita income (in constant prices and PPP s⁴) were extracted from the IMF (2012) database.

The data and for each sector was pooled and a dummy variable for each country was included in the estimating equation to allow for the different intercepts of the same industry in the different countries.

The final form of (1) and (2) that was estimated is the following:

$$\log Q_{Tjt} = \log A_T + a_T \log Y_{jt} + b_T \log P_{jt} + d_1 \text{Dummy}_1 + \dots + d_{27} \text{Dummy}_{27} \quad (7)$$

$$\log Q_{ijt} = \log A_i + a_i \log Y_{jt} + b_i \log P_{jt} + c_i \log D_{ijt} + d_1 \text{Dummy}_1 + \dots + d_{27} \text{Dummy}_{27} \quad (8)$$

The variables Q , Y , P , and D denote output (in constant 2005 prices), per capita income (in constant 2005 prices and PPPs), population and relative efficiency, respectively; $i=1, \dots, 126$ sectors, $j=1, \dots, 28$ countries, $t=2000, \dots, 2007$ and T denotes all sectors of economy j taken together.

The number of dummies included is equal to the number of the EU countries plus Ukraine minus one. The dummy variables were included in the model to control for the heterogeneity of the different countries. It would be incorrect not to include the dummy variables when estimating the model, even if they are not statistically significant, because this would cause bias to the estimates (Maddala 1988, pp.263-264). The residuals of equations (7), (8) are expected to be subject to heteroskedasticity because of the different variances of the data sets of the different countries. To test for the presence of heteroskedasticity the Breush-Pagan test was used. The test statistic has approximately a χ^2 distribution with $j-1$ degrees of freedom. From the statistical tables we find that $\chi^2_{27}=46.96$ at 1% level of statistical significance. Therefore, if $\chi^2_1 > \chi^2_{27}^{(0.01)}$ we reject the null hypothesis of no-heteroskedasticity and we adopt the alternative one. The results of the heteroskedasticity test for (8) are reported in Appendix B.

³ Pearson correlation coefficient.

⁴ For the use of PPPs see (Officer 1976).

For all sectors the null hypothesis of no-heteroskedasticity was rejected and the two-stage least squares (2SLS) estimation procedure has been used to make the estimated coefficients best (with minimum variance). The coefficients found in the final step have the minimum variance. The correction of heteroskedasticity has increased the values of the t-statistic of the coefficients.

The variable D_{ij} is the relative efficiency of the i th sector of the j economy and it has been calculated as $D_{ij} = R_{ij}/E_j$, where the efficiency variable E_j of the j th economy is defined as the ratio of the actual over 'normal' values of Q_{Tj} , i.e., $E_j = Q_{Tj}^*/Q_{Tj}$ (the asterisk indicates actual values) and R_{ij} is the efficiency variable of the i sector of the j th economy defined as the ratio of the actual over the 'normal' values of Q_{ij} , i.e. $R_{ij} = Q_{ij}^*/Q_{ij}$. Q_{Tj}^* is the total manufacturing output for economy j in EUROS in constant 2005 prices; $j=1, \dots, 28$, Y_j is the per capita income in economy j in EUROS and in purchasing power parities (PPP) and P_j is the total population of economy⁵.

The explanatory power of the independent variables is very high, as it was observed by the high ($\text{adj}R^2$) coefficients; for all sectors they are over 0.90.

The income coefficients can be called, growth elasticities rather than income elasticities, since in the long-term, with rising income, factor proportions as well as demands vary. Similarly, the population coefficients are market size elasticities and represent the effects of the increase in the market size.

The relative efficiency variable was introduced into the model to capture the effects of the changes in the relative efficiency of a sector on its output. It is interesting to note that the introduction of the relative efficiency variable left unchanged the values of the regression coefficients of the other two explanatory variables and also of the constant terms of equation (8), but it improved the value of their t-statistic. Thus, it can be regarded as a 'correction' term in the equation, in the sense that it is used to increase the stability of the estimates and to capture a part of the unexplained part of the dependent variable, since its t-values for all sectors are high (it is statistically significantly different from zero at 1% level of significance for all sectors). Its estimated coefficient can be interpreted as the relative efficiency elasticity of output showing the effects of a percentage change of the efficiency of a sector relative to the overall efficiency of the economy on the percentage change of output, the other variables remaining unchanged.

The population variable was for all sectors statistically significantly different from zero at 1% level of significance. It is observed that for the sectors of dairy products (1520), bakery products (1541), wines (1552), tobacco products (1600), processing/preserving of fruit & vegetables (1513), prepared animal feeds (1533), other food products (1549), other textiles (1729), publishing of books and other publications (2211), non-refractory clay and ceramic products (2693), articles of concrete, cement and plaster (2695), other non-metallic mineral products (2699), other special purpose machinery (2929) and recycling of metal waste and scrap (3710) the population (size) elasticity is close to unity showing a constant relation of changes in the sectors' products caused by the changes in the population, in these sectors.

Sixty two sectors⁶ have a population elasticity less than unity, showing that production growth in these sectors does not keep pace with the market size growth. This result may seem surprising for the sectors of wearing apparel, except fur apparel (1810), soap, cleaning & cosmetic preparations (2424), TV and radio receivers and associated goods (3230), watches and clocks (3330) since one would expect a population elasticity of at least one for those sectors.

⁵ Data was extracted from the UNIDO database (2012).

⁶ These sectors are 1512, 1514, 1542, 1544, 1553, 1712, 1722, 1723, 1810, 1820, 1911, 1920, 2010, 2029, 2109, 2213, 2221, 2230, 2424, 2430, 2511, 2519, 2520, 2691, 2692, 2694, 2720, 2731, 2732, 2812, 2813, 2891, 2893, 2899, 2911, 2913, 2914, 2921, 2922, 2925, 2926, 2927, 3130, 3140, 3150, 3190, 3220, 3230, 3311, 3313, 3320, 3330, 3410, 3520, 3530, 3591, 3592, 3599, 3691, 3693, 3694, 3699.

On the other hand, the remaining 48 sectors have a population elasticity greater than one. These sectors will benefit from the expansion of the size of the market alone, (the other independent variables remaining unchanged), occurring after the integration of two regions, and their relative position in the economy of the region will improve.

Regarding the growth (income) elasticities, they indicate the changes in economic structure of the region under investigation. The highest growth elasticity is that for the sector of footwear (1920), while other sectors with high growth elasticities are rubber products (2519), tanks, reservoirs and containers of metal (2812), lighting equipment and electric lamps (3150), plastic products (2520), office, accounting and computing machinery (3000), finishing of textiles (1712) and articles of paper and paperboard (2109). All growth coefficients are statistically significantly different from zero at, at least, 1% level of significance.

4. The Results.

In Table 1 the 'integration index' calculated from (6) is presented. It is observed that integration will not be beneficial for all sectors since the sectoral integration indexes are not all higher than unity: 30 sectors are found to have $I_i > 1$. The highest integration index is reported in the sector of manufacture of electronic valves and tubes (sector 3210), while relatively high values of the index are also reported for publishing of books and other publications (sectors 2219, 2211), basic chemicals except fertilizers (2411), recycling of metal waste and scrap (3710), basic iron and steel (2710), cocoa, chocolate and sugar confectionery (1543) and textile fibre preparation and textile weaving (1711).

Table 1:
Dynamic Effects of Integration

ISIC	Integration Index	ISIC	Integration Index	ISIC	Integration Index
1511	0.988	2221	0.880	2921	0.854
1512	0.809	2222	0.794	2922	0.701
1513	0.909	2230	0.726	2923	1.163
1514	0.814	2320	0.790	2924	1.002
1520	0.863	2330	1.005	2925	0.761
1531	1.057	2411	1.393	2926	0.736
1532	1.090	2412	1.116	2927	1.098
1533	1.099	2413	1.189	2929	1.019
1541	1.051	2421	1.019	2930	0.709
1542	0.707	2422	0.852	3000	0.776
1543	1.249	2423	1.131	3110	0.858
1544	0.849	2424	0.814	3120	0.746
1549	1.031	2429	1.028	3130	0.919
1551	0.897	2430	1.015	3140	0.836
1552	0.898	2511	0.852	3150	0.778
1553	0.805	2519	0.756	3190	0.709
1554	0.820	2520	0.782	3210	1.584
1600	1.042	2610	0.780	3220	0.703
1711	1.238	2691	0.800	3230	0.780
1712	0.845	2692	0.824	3311	0.885

ISIC	Integration Index	ISIC	Integration Index	ISIC	Integration Index
1721	0.755	2693	0.931	3312	1.009
1722	0.817	2694	0.868	3313	0.731
1723	0.783	2695	0.932	3320	0.794
1729	0.756	2696	1.041	3330	0.980
1730	0.723	2699	1.173	3410	0.978
1810	0.798	2710	1.251	3420	0.767
1820	0.837	2720	0.829	3430	0.705
1911	0.936	2731	0.724	3511	0.819
1912	0.812	2732	0.778	3512	0.715
1920	0.711	2811	0.722	3520	0.753
2010	0.710	2812	0.746	3530	0.908
2021	0.735	2813	0.748	3591	1.010
2022	0.738	2891	0.769	3592	0.774
2023	0.661	2892	0.705	3599	0.716
2029	0.928	2893	0.917	3610	0.716
2101	0.700	2899	0.868	3691	0.763
2102	0.765	2911	0.729	3692	0.796
2109	0.796	2912	0.792	3693	0.700
2211	1.491	2913	0.820	3694	0.788
2212	1.112	2914	0.728	3699	0.811
2213	0.718	2915	0.769	3710	1.312
2219	1.528	2919	0.733	3720	1.083

Source: Authors' calculations

The sectors that exhibit the lowest integration indexes are watches and clocks (3330), machine tools (2922), motor vehicles (3410), pulp - paper and paperboard (2101), TV/radio transmitters; communication apparatus (3220), steam generators (2813), wearing apparel, except fur apparel (1810). Integration would not be beneficial for the region for these sectors.

5. Conclusion.

The purpose of the paper is to present estimates of the dynamic (changes in relative efficiency) effects of a possible accession of Ukraine into the E.U. utilising an ex-ante model. The results found by the application of this model suggest that the entrance of Ukraine into the E.U. would have mixed effects in the various sectors of the region. For thirty manufacturing sectors out of one hundred and twenty six sectors that have been included in the analysis, integration would be beneficial. The sector that would benefit the most from integration is manufacture of electronic valves and tubes. Other sectors where positive integration effects are expected are: publishing of books and other publications, basic chemicals except fertilizers, recycling of metal waste and scrap, basic iron and steel, cocoa - chocolate - sugar confectionery and textile fiber preparation and textile weaving, for which, the total product of the region is expected to increase. Integration would not be beneficial for the sectors of watches and clocks, machine tools, motor vehicles, pulp- paper and paperboard, TV/radio transmitters and communication apparatus, steam generators, wearing apparel, except fur apparel for which, the total product of the region is expected to decrease.

**Appendix A:
Description of Sectors⁷**

ISIC Description	ISIC Description
1511 Processing/preserving of meat	2694 Cement, lime and plaster
1512 Processing/preserving of fish	2695 Articles of concrete, cement and plaster
1513 Processing/preserving of fruit & vegetables	2696 Cutting, shaping & finishing of stone
1514 Vegetable and animal oils and fats	2699 Other non-metallic mineral products n.e.c.
1520 Dairy products	2710 Basic iron and steel
1531 Grain mill products	2720 Basic precious and non-ferrous metals
1532 Starches and starch products	2731 Casting of iron and steel
1533 Prepared animal feeds	2732 Casting of non-ferrous metals
1541 Bakery products	2811 Structural metal products
1542 Sugar	2812 Tanks, reservoirs and containers of metal
1543 Cocoa, chocolate and sugar confectionery	2813 Steam generators
1544 Macaroni, noodles & similar products	2891 Metal forging/pressing/stamping/roll-forming
1549 Other food products n.e.c.	2892 Treatment & coating of metals
1551 Distilling, rectifying & blending of spirits	2893 Cutlery, hand tools and general hardware
1552 Wines	2899 Other fabricated metal products n.e.c.
1553 Malt liquors and malt	2911 Engines & turbines (not for transport equipment)
1554 Soft drinks; mineral waters	2912 Pumps, compressors, taps and valves
1600 Tobacco products	2913 Bearings, gears, gearing & driving elements
1711 Textile fibre preparation; textile weaving	2914 Ovens, furnaces and furnace burners
1712 Finishing of textiles	2915 Lifting and handling equipment
1721 Made-up textile articles, except apparel	2919 Other general purpose machinery
1722 Carpets and rugs	2921 Agricultural and forestry machinery
1723 Cordage, rope, twine and netting	2922 Machine tools
1729 Other textiles n.e.c.	2923 Machinery for metallurgy
1730 Knitted and crocheted fabrics and articles	2924 Machinery for mining & construction
1810 Wearing apparel, except fur apparel	2925 Food/beverage/tobacco processing machinery
1820 Dressing & dyeing of fur; processing of fur	2926 Machinery for textile, apparel and leather
1911 Tanning and dressing of leather	2927 Weapons and ammunition

⁷ International Standard Industrial Classification (ISIC), Rev. 3.

ISIC Description	ISIC Description
1912 Luggage, handbags, etc.; saddlery & harness	2929 Other special purpose machinery
1920 Footwear	2930 Domestic appliances n.e.c.
2010 Sawmilling and planing of wood	3000 Office, accounting and computing machinery
2021 Veneer sheets, plywood, particle board, etc.	3110 Electric motors, generators and transformers
2022 Builders' carpentry and joinery	3120 Electricity distribution & control apparatus
2023 Wooden containers	3130 Insulated wire and cable
2029 Other wood products; articles of cork/straw	3140 Accumulators, primary cells and batteries
2101 Pulp, paper and paperboard	3150 Lighting equipment and electric lamps
2102 Corrugated paper and paperboard	3190 Other electrical equipment n.e.c.
2109 Other articles of paper and paperboard	3210 Electronic valves, tubes, etc.
2211 Publishing of books and other publications	3220 TV/radio transmitters; line comm. apparatus
2212 Publishing of newspapers, journals, etc.	3230 TV and radio receivers and associated goods
2213 Publishing of recorded media	3311 Medical, surgical and orthopaedic equipment
2219 Other publishing	3312 Measuring/testing/navigating appliances, etc.
2221 Printing	3313 Industrial process control equipment
2222 Service activities related to printing	3320 Optical instruments & photographic equipment
2230 Reproduction of recorded media	3330 Watches and clocks
2320 Refined petroleum products	3410 Motor vehicles
2330 Processing of nuclear fuel	3420 Automobile bodies, trailers & semi-trailers
2411 Basic chemicals, except fertilizers	3430 Parts/accessories for automobiles
2412 Fertilizers and nitrogen compounds	3511 Building and repairing of ships
2413 Plastics in primary forms; synthetic rubber	3512 Building/repairing of pleasure/sport. boats
2421 Pesticides and other agro-chemical products	3520 Railway/tramway locomotives & rolling stock
2422 Paints, varnishes, printing ink and mastics	3530 Aircraft and spacecraft
2423 Pharmaceuticals, medicinal chemicals, etc.	3591 Motorcycles
2424 Soap, cleaning & cosmetic preparations	3592 Bicycles and invalid carriages

ISIC Description	ISIC Description
2429 Other chemical products n.e.c.	3599 Other transport equipment n.e.c.
2430 Man-made fibres	3610 Furniture
2511 Rubber tyres and tubes	3691 Jewellery and related articles
2519 Other rubber products	3692 Musical instruments
2520 Plastic products	3693 Sports goods
2610 Glass and glass products	3694 Games and toys
2691 Pottery, china and earthenware	3699 Other manufacturing n.e.c.
2692 Refractory ceramic products	3710 Recycling of metal waste and scrap
2693 Struct.non-refractory clay; ceramic products	3720 Recycling of non-metal waste and scrap

Source: UN (2012)

**Appendix B:
Breush-Pagan heteroskedasticity test**

Sector	x ² statistic	Sector	x ² statistic	Sector	x ² statistic
1511	150.29	2221	198.89	2921	103.64
1512	124.22	2222	123.88	2922	137.74
1513	130.48	2230	171.28	2923	47.12
1514	186.34	2320	173.88	2924	99.20
1520	78.56	2330	138.94	2925	119.33
1531	87.04	2411	145.30	2926	105.77
1532	78.86	2412	84.70	2927	70.57
1533	134.81	2413	197.26	2929	173.59
1541	113.82	2421	155.19	2930	135.27
1542	129.77	2422	133.54	3000	190.29
1543	165.69	2423	159.42	3110	174.06
1544	145.95	2424	191.11	3120	143.15
1549	133.97	2429	159.34	3130	155.51
1551	177.80	2430	64.99	3140	127.54
1552	136.98	2511	119.63	3150	174.08
1553	120.17	2519	185.51	3190	177.15
1554	151.11	2520	140.04	3210	160.82
1600	142.12	2610	140.94	3220	102.33
1711	105.12	2691	99.09	3230	184.37
1712	144.89	2692	127.30	3311	144.77
1721	136.53	2693	58.39	3312	147.33
1722	204.29	2694	156.69	3313	133.90
1723	135.10	2695	96.25	3320	139.17
1729	173.08	2696	198.09	3330	114.41
1730	76.10	2699	175.90	3410	132.45

Sector	x ² statistic	Sector	x ² statistic	Sector	x ² statistic
1810	94.68	2710	174.68	3420	122.00
1820	160.39	2720	175.69	3430	120.40
1911	130.66	2731	108.23	3511	143.09
1912	179.91	2732	158.16	3512	184.24
1920	158.90	2811	119.92	3520	129.16
2010	142.13	2812	199.34	3530	147.94
2021	146.11	2813	197.87	3591	107.91
2022	138.31	2891	176.87	3592	189.46
2023	133.51	2892	127.50	3599	105.80
2029	146.50	2893	177.04	3610	183.77
2101	163.60	2899	181.69	3691	186.91
2102	134.88	2911	96.70	3692	169.74
2109	149.17	2912	145.05	3693	178.26
2211	167.91	2913	145.94	3694	168.94
2212	208.54	2914	152.84	3699	184.06
2213	178.20	2915	86.51	3710	149.72
2219	187.26	2919	127.83	3720	100.38

Source: Authors' calculations

REFERENCES

1. AMITI, M., (1996), 'Specialisation Patterns in Europe, LSE and Universitat Pompeu, mimeo.
2. BADINGER, H., (2005), 'Growth Effects of Economic Integration: Evidence from the EU Member States', *Review of World Economics*, 141:50-78.
3. BADINGER, H., BREUSS, F., (2006), 'Country Size and the Gains from Trade Bloc Enlargement: an Empirical Assessment for the European Community', *Review of International Economics*, 14:615-631.
4. BADINGER, H., BREUSS, F., (2008), 'Country Size and the Trade Effects of the Euro', *Review of World Economics*, 145:207-223.
5. BALDWIN, R. and VENABLES, A., (1995), *Methodologies for an Aggregate Ex-Post Evaluation of the Completion of the Internal Market*, study commissioned by CEC DGII.
6. BALDWIN, R., (1992), *The Growth Effects of Import Competition*, NBER Working Paper No. 4045.
7. BREUSS, F., (2010), 'An evaluation of the EU's fifth enlargement: with special focus on Bulgaria and Romania', Chapter 12, in F. Keereman and I. Szekely (eds.), *Five Years of an Enlarged EU*, Berlin Heidelberg :Springer-Verlag.
8. BUIGUES, P. and SHEEHY J., (1995), 'The impact of the Internal Market Programme on European Integration', in E. EMS (eds), *35 Years of Free Trade in Europe*, Geneva:EFTA.
9. De la FUENTE A., (1995), *Assesing the Effects of the Internal Market Programme : A Conceptual Framework*, Study commissioned by CEC DGII.
10. GROSSMAN, G and HELPMAN, E., (1992), *Innovation and Growth in the World Economy*, MIT Press:Cambridge USA.

11. HENREKSON, M., J. TORSTENSSON, R. TORSTENSSON, (1997), 'Growth Effects of European Integration', *European Economic Review*, 41:1537-1557.
12. INTERNATIONAL MONETARY FUND (IMF), (2012), *World Economic Outlook, Database*.
13. ITALIANER, A., (1994), 'Whither the Gains from European Economic Integration?' *Review Economique*, 45:689-702.
14. JACQUEMIN, A. and SAPIR, A., (1988), 'European Integration or World Integration?', *Weltwirtschaftliches Archiv*, 124:127-139.
15. JACQUEMIN, A., (1990), 'Horizontal Concentration and European Merger Policy', *European Economic Review*, 34:539-550.
16. KATOS, A.V., (1982), 'Portugal, Spain and Greece: On the Dynamic Effects of Joining the EEC', *Journal of Economic Studies*, 7:87-98.
17. KEMP, M.C. and WAN, H.Y., (1976), 'An Elementary Proposition Concerning the Formation of Customs Unions', *Journal of International Economics*, 6:95-97.
18. KRAUSS, M.B., (1972), 'Recent Developments in Customs Union Theory : An Interpretive Survey', *Journal of Economic Literature*, 10:413-436.
19. KRUGMAN, P. and VENABLES A., (1990), 'Integration and the Competitiveness of Peripheral Industry', in BLISS, C. and de MACEDO J.B., *Unity with Diversity in the European Community*, CUP:Cambridge.
20. KRUGMAN, P. and VENABLES A., (1993), *Integration, Specialisation and Adjustment*, CEPR Discussion Paper No.886.
21. KRUGMAN, P. and VENABLES A., (1994), *Globalisation and the Inequality of Nations*, CEPR Discussion Paper No. 1015.
22. KRUGMAN, P., (1991), 'Increasing Returns and Economic Geography', *Journal of Political Economy*, 99:483-99.
23. KRUGMAN, P., (1991), *Geography and Trade*, MIT Press, Cambridge, Mass..
24. LANDAU, D., (1995), 'The Contribution of the European Common Market to the Growth of Its Member Countries: An Empirical Test', *Review of World Economics/Weltwirtschaftliches Archiv*, 131:774-782.
25. LEIBENSTEIN, H., (1966), 'Allocative Efficiency vs. X-efficiency', *American Economic Review*, 56:392-415.
26. LIPSEY, R.G., (1960), 'The Theory of Customs Unions : A General Survey', *Economic Journal*, 7:496-513.
27. MADDALA, G.S., (1988), *Introduction to Econometrics*, MacMillan:London.
28. MEADE, J., (1955), *The Theory of Customs Unions*, Amsterdam.
29. MICHAELY, M., (1963), 'On Customs Unions and the Gains from Trade', *The Economic Journal*, 75:577-583.
30. MUNDELL, R., (1964), 'Tariff Preference and the Terms of Trade', *The Manchester School*, 32.
31. NEVEN, D. and ROLLER. H., (1991), 'European Integration and Trade Flows', *European Economic Review*, 35:1295-1309.
32. OFFICER, C.H., (1976), 'The Purchasing Power Parity Theory of Exchange Rates: A Review Article', *IMF Staff Papers*, 23:1-60.
33. PELKMANS, J., (1993), 'The Significance of EC-1992', *CEPS Working Document 82*, Centre for Economic Policy Studies, Brussels.
34. PLUMMER, M.G., (1991), 'Ex-Post Empirical Estimates of the Second Enlargement: The Case of Greece', *Weltwirtschaftliches Archiv*, 127:171-181.

35. ROMER, P., (1986), 'Increasing Returns and Long-Run Growth', *Journal of Political Economy*, 94:1002-1037.
36. SAKAMOTO, T., (1969), 'Industrial Development and Integration of Underdeveloped Countries', *Journal of Common Market Studies*, 73:283-304.
37. SAPIR, A., (1990), 'Does 1992 Come Before or after 1990?. On Regional versus Multilateral Integration', in JONES, R. and KRUEGER, A.O., (eds), *The Political Economy of International Trade - Essays in Honor of Robert Baldwin*, Oxford: Basil Blackwell.
38. SAPIR, A., (1992), 'Regional Integration in Europe', *Economic Journal*, 102:1491-1506.
39. SAPIR, A., (1996), 'The Effects of Europe's Internal Market Program on Production and Trade: A First Assessment', *Weltwirtschaftliches Archiv*, 132:457-475.
40. TSOUNIS, N., (2001), 'The Greek Experience from the EC Membership', Proceedings of sixth international conference 'The Problems of Economic Integration of Ukraine into the European Union: European: Comparative Studies' (in Ukrainian), organised by the Ministry of Education and Science of Ukraine and the Ternopil Academy of National Economy, 26- 28, September, 2001, Yalta-Phoros, Ukraine.
41. TSOUNIS, N., (1999), 'The Static Effects of the Single Market Programme on Greek Manufacture', *Economia Internazionale*, 52:245-271.
42. TSOUNIS, N., (2002), 'Trade and Welfare Effects of Greek Membership in the EU: a Yardstick for the Association Countries', *Acta Oeconomica*, 52:477-500.
43. TSOUNIS, N., (2003), 'Dynamic Effects of Polish Accession on EU Manufacturing', *Archives of Economic History*, 15(2):151-166.
44. TSOUNIS, N. – KALOGIRATOU, S., (2004), 'Dynamic Effects of the Enlargement on EU Manufacturing', *Journal of European Economy*, 3(3).
45. UNITED NATIONS, (1963), *A Study on Industrial Growth*, New York.
46. UNIDO - United Nations Industrial Development Organization, (2012), *INDSTAT4, Industrial Statistics Database at the 3- and 4-digit level of ISIC Code (Revision 3)*, ESDS International.
47. VINER, J., (1950), *The Customs Union Issues*, Carnegie Endowment for Peace:NY.

Lenka Pčolinská, Sergej Strajňák**, Jana Jablonská****

THEORETICAL MODEL USING RENEWABLE EARTH RESOURCES IN EASTERN SLOVAKIA

The main idea of the article is presenting the model using earth resources in the district Sobrance in eastern Slovakia. Paper analyses Sobrance district from the macroeconomic view, it indicates strategy of development according its strengths, weaknesses, opportunities and threats and evaluates it from the view of renewable energy sources use. It also shows the importance of cooperation between subjects and suggests the way of cooperation within renewable energy sources field. The impact on geotourism is also suggested. Even using these renewable sources can lead to closer cooperation between the Slovak republic and Ukraine.

Key words: Sobrance district, district analysis, renewable energy sources, information tool, simulator, geotourism

Introduction

While problem with unemployment is observed in specific regions of Slovakia, it is needed to think about its elimination and create possibility of the rural development. First of all, we need to know macroeconomic indicators of the explored territory, its socio-economic situation and analyse the territory from the view of strengths and weaknesses. As well as, possibilities of the development need to be confronted with threats. Authors deal with the analysis of the Sobrance district from the view of renewable energy sources use and on the example from Austrian region, suggest to improve the communication and information base in the district between interested subjects. Sobrance district is noted for its wine growing areas and Sobrance itself used to be a spa town with Central European reputation. The renewable energy project could support the will to invest into the renovation of the Sobrance spa and thus to have a synergic effect on reviving tourism in the area.

1 Sobrance district and macroeconomic indicators

Sobrance district is situated in the east part of Slovakia, on the main road to the Ukraine border. Geomorphologically, it is situated in the north-eastern part of the East Slovakian lowland and administratively it is located to the land of Košice region. The town Sobrance is the centre of the district. Sobrance is also the centre of Schengen border and the seat of the Directorate of the Border Police. At present, Sobrance has 6118 inhabitants and the district contains of 47 villages. The whole district has 23 213 inhabitants. Sobrance is the centre of wine region in the easternmost part of Slovakia. Sobrance spa, which is situated in the north of the town, is the one the oldest spa of Slovakia. Its potential in the tourism and healthing resorts is not yet developed. (Komunitný plán sociálnych služieb mesta Sobrance, 2010-2015)

* University of Economics in Bratislava, faculty of Business Economy with seat in Kosice

** Institute of geotourism, BERG faculty, Technical University of Kosice

*** Institute of geotourism, BERG faculty, Technical University of Kosice

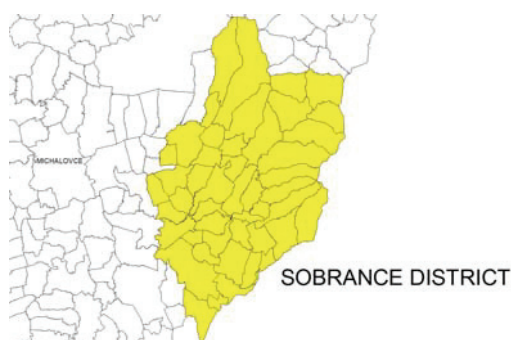

Fig. 1 Sobrance district
Source: produced by authors, ArcGIS 10

Fig. 2 Eastern Slovakia
Source: produced by authors, ArcGIS 10

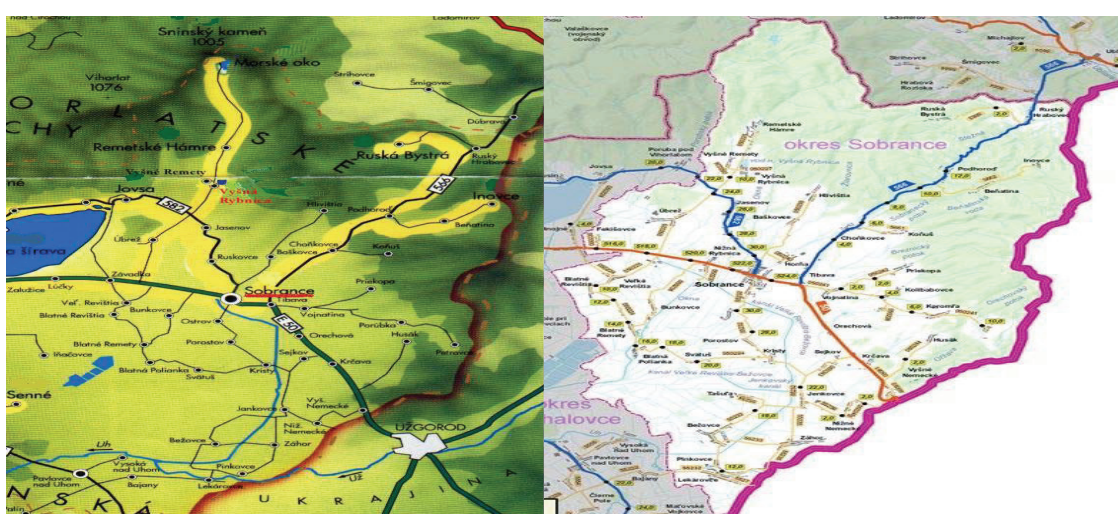

Fig. 3 Geographic view of Sobrance district
Source: www.cdb.sk

Within Košice self-governing region, this region belongs to the area, where the number of inhabitants has increasing long-term nature. In Sobrance, development of the housing fund and small and medium enterprises stagnates also activities within tourism are not yet beneficial to the development. According the Programme of the economic and social development of Sobrance district, decisive factor of regional economic prosperity with respect to the natural attractiveness will be development of small and medium enterprises, agriculture, services and tourism development. These activities are conditioned by building, or by completing the technical infrastructure and support for rural recreation and tourism. (PHSR Sobrance - Profil územia, 2006)

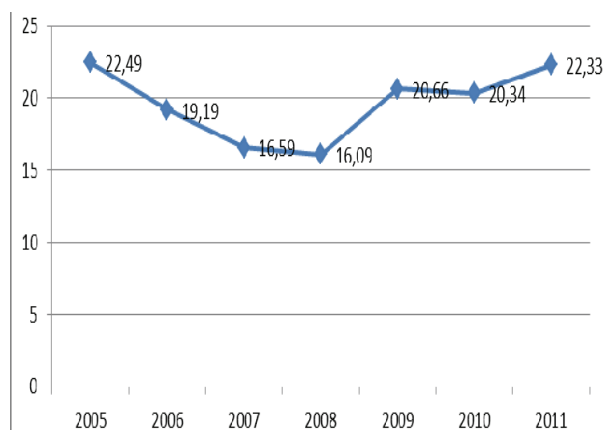

Fig. 4 Registered unemployment rate
Source: Regdat SR, 2012

Sobrance district is the one of the districts with the highest unemployment. In 2011 unemployment increased up to 22,3 % (figure 4). Number of unemployed is increasing because this district stagnates for a long term in business activities, investment incentives and presentation of the area as the interesting area in tourism. (PHSR Sobrance - Profil územia, 2006)

Figure 5 shows the number of jobseekers in Sobrance district by age groups. The largest group of jobseekers are inhabitants in the age of 35-49, which represents inhabitants in the working age.

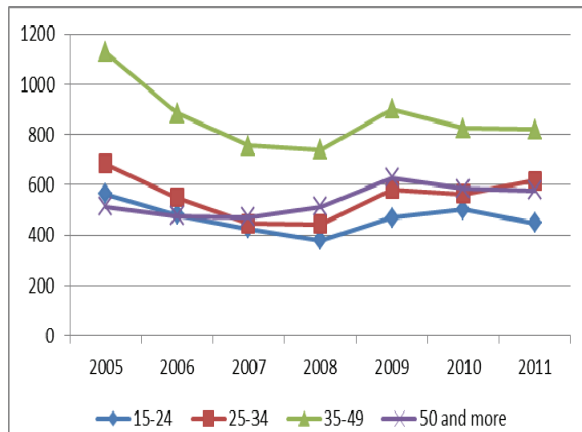

Fig. 5 Number of jobseekers by age
Source: Regdat SR, 2012

In term of business subjects and law forms, the largest representation has tradesmen in the services area, but also business companies, mostly limited liability companies. (PHSR Sobrance - Profil územia, 2006)

The number of industrial plants in Sobrance district is decreasing during last years according available information. In 2010, regional database Regdat stated only 2 industrial plants in Sobrance district – in contrast to Michalovce district, were have been stated 32 industrial plants. This fact indicates the hard situation in the employment opportunities in Sobrance district. Many people leave this re-

gion and move for seeking job in other towns, or they move abroad. Sobrance district is according these indicators on the low level of development, it lacks mainly business activities, that could create capital and new job for local inhabitants.

Figure 6 shows the number of employees in the particular economic activities in Sobrance district in 2009. According data from regional database Regdat, the most employees work in the public administration, in the business and education, and in the agriculture. Figure 6 also notes, that industry, or construction is on the next levels. This situation is related with absence of the industrial plants and other business activities in the Sobrance district.

Figure 6
Employees in the economy of Slovakia, according economic activities

	2009		
	Total	Men	Women
Agriculture, forestry and fishing	674	504	170
Industry	308	200	108
Construction	443	333	110
Wholesale and retail, repair of motor vehicles and motorcycles	790	554	236
Transport and storage	185	122	63
Accommodation and food services	55	39	16
Information and communication	17	12	5
Financial and insurance activities	51	26	25
Real estate activities	117	79	38
Professional, scientific and technical activities	39	23	16
Administrative and support services	61	45	16
Public administration and defense, compulsory social security	926	704	222
Education	763	205	558
Health and social care	413	112	301
Arts, entertainment and recreation	22	17	5
Other activities	108	83	25

Source: Regdat SR, 2012

2 Analysis of Sobrance district

To analyse Sobrance district, we used results of SWOT analysis, to show what are strengths, weaknesses, opportunities and threats.

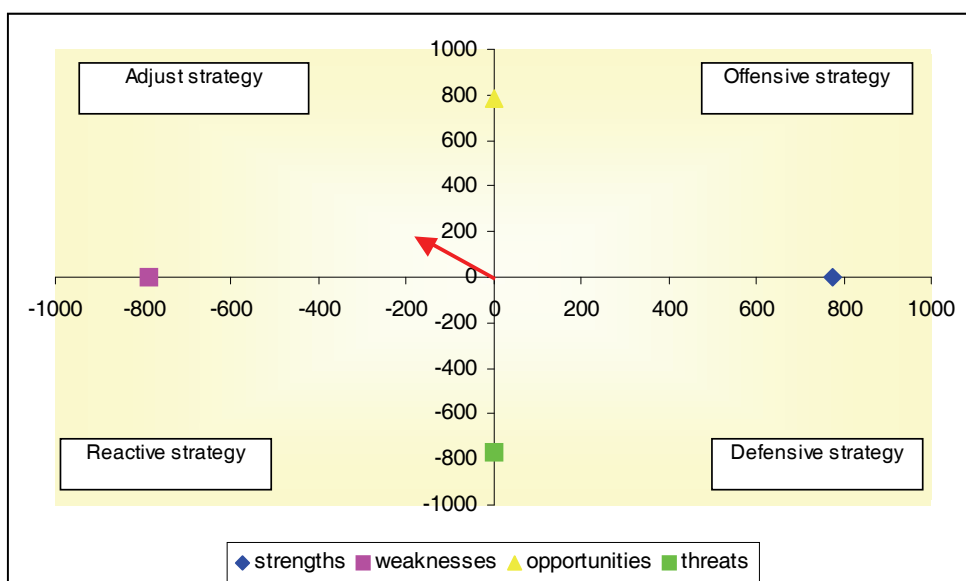
Strengths of the district emphasize mostly suitable geographical position, potential for investment projects in industry, tourism or at present supported renewable energy resources. Good transport position and close border with Ukraine is advantage of this district and could empower cooperation with Lviv region (Transcarpathian region).

Weaknesses of the district are mainly: lack of business development and tourism development conception and weak promotion of the region. Very important is also passivity of local inhabitants and there is no detailed analysis of the region and mapping the current conditions of renewable energy resources for the business development. Interregional networking and coordination and cooperation in business is also weak and in the complex view, Sobrance district is low attractive for potential investors.

Opportunity of the district is mainly the orientation on inflows from abroad that could create new job opportunities for people in this region. Current European initiative oriented on the support of renewable energy resource use, can also create work opportunities. This area is suitable also for reinforcement of tourism, as the one of the pillar of increasing economic power of the region. Bio-farms and eco-farms, or reconstruction of the Spa in Sobrance can be the initial solution. It could allow the growth of the economic opportunities for inhabitants in the locality.

Threats in this locality can be divided into two areas: threats within its own locality, and threats from outside. Threats within the district of Sobrance primarily related to the inability of people to use the potential sources, weak interaction between people and involvement in public affairs, leaving the people to work abroad, or lack of communication between the competent authorities and weak innovativeness of firms. Threat that comes from the external environment is particularly weak interest in investment opportunities in the region by foreign investors. This relates to the ability of presenting and communicating the district Sobrance to present its strengths.

The result of analysis – by an assessment of the internal environment (strengths and weaknesses of the district of Sobrance) and external environment (opportunities and threats), is the alliance (adjust) strategy. For this district, it is the way to union with the adjacent districts or cross-border cooperation with Transcarpathian region in Ukraine.

Next, more important is to see the area in complex view and to create the platform for business establishment and its spreading with the aim to increase tourism and employment in the area for effectiveness to district itself.

Fig. 7 Final strategy

Source: own scheme, 2012

3 Renewable energy sources

One of the possibilities for the development of Sobrance district is to prepare it to be more independent in energy. With renewable sources use it can create more jobs possibilities and increase employment.

The whole area is specific for its geomorphological division, which determines the orientation of the renewable energy source. Renewable energy sources are important in order to energy need, since fossil fuels are reduced. Areas that are completely dependent on import of these raw materials are at risk of failure to supply the energy needs for commercial or industrial purposes.

Renewable energy sources are of extreme, almost existential importance for humanity. Due to their nature, in a matter of few years they will present the driving force of almost all individual economies whereas once the fossil reserves come depleted they will become one of the most important sources of energy.

From the primary renewable energy sources, such as water, sun, wind, biomass, the greatest potential in this district has wind, biomass and solar. Detailed study mapping utility of renewable resources should be developed in Sobrance district.

3.1 Wind energy

Sobrance district has sites which represents one of the best sites in Slovakia in terms of using wind energy. Specifically, the municipalities of Jenkovce, Bežovce, Lekárovce, Nižné Nemecké, Kristy and Tašul'a that are located directly on the Ukrainian border. The construction of wind turbines in this area would be in addition to the supply of electricity has also increased the attractiveness of the region in terms of tourism. It can be assumed that just because the wind turbines given site was busier than Slovak tourists as well as tourists from Ukraine, whereas that of the village is located directly in the largest border crossing in eastern Slovakia. From an international perspective, the construction of wind turbines in eastern Slovakia and western Ukraine (Uzhorod region, Lviv region), would be one of the most important investments regarding renewable earth resources in Eastern Europe between these two neighbours. An example is provided in Figure 8. (Strajňák & Jablonská, 2012; Strajňák & Jablonská & Kostková, 2012).

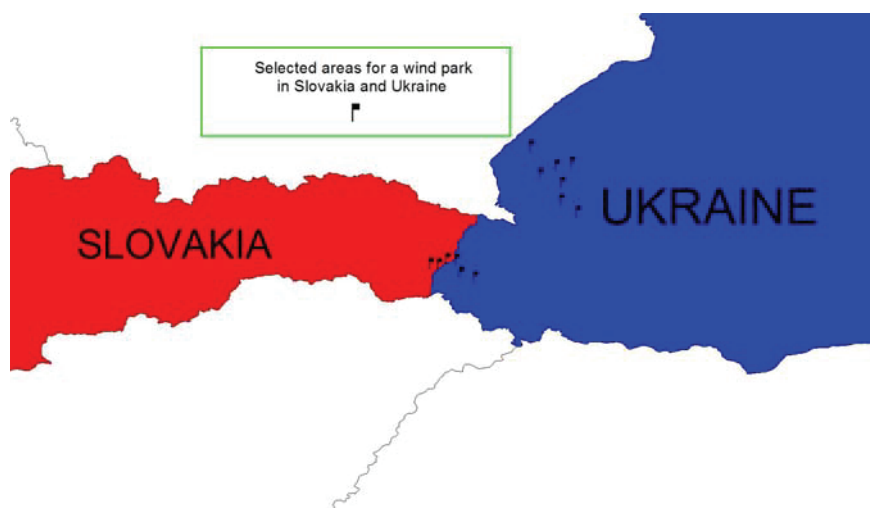

Fig. 8 Selected areas for a wind park in Slovakia and Ukraine

Source: produced by authors

Economic assessment of Košice region

From the aspect of investment and operating costs, the use of wind energy is the most attractive at the moment, however return on investment is problematic. In conditions of Košice region there are some important factors, which can impact return on investment negatively:

- Irregular flow of wind (frequent change of direction and speed)

- A listed site in the vast majority are located in protected areas
- Relatively high density (negative noise and visual impacts of wind power to population)
- Low efficiency of wind turbines - in terms of our 8 to 10%.

Barriers for the wind energy use

Wind energy potential in Košice region hasn't been mapped in detail yet. Data in official documents are not objective and they are overestimated. Measures made previously had only local character.

Barriers for development:

- Insufficient knowledge of wind climate conditions (wind intensity and its time and geographical location),
- Strong dependance on the wind climate conditions,
- Ignorance of the impact of high share (over 5%) of the electricity on the turnover in energy network,
- Problems of perceptions connected mainly with visual change of the environment,
- Insufficient awareness about hygiene and environment impact on the operation of wind parks. (SVOZE KSK, 2007)

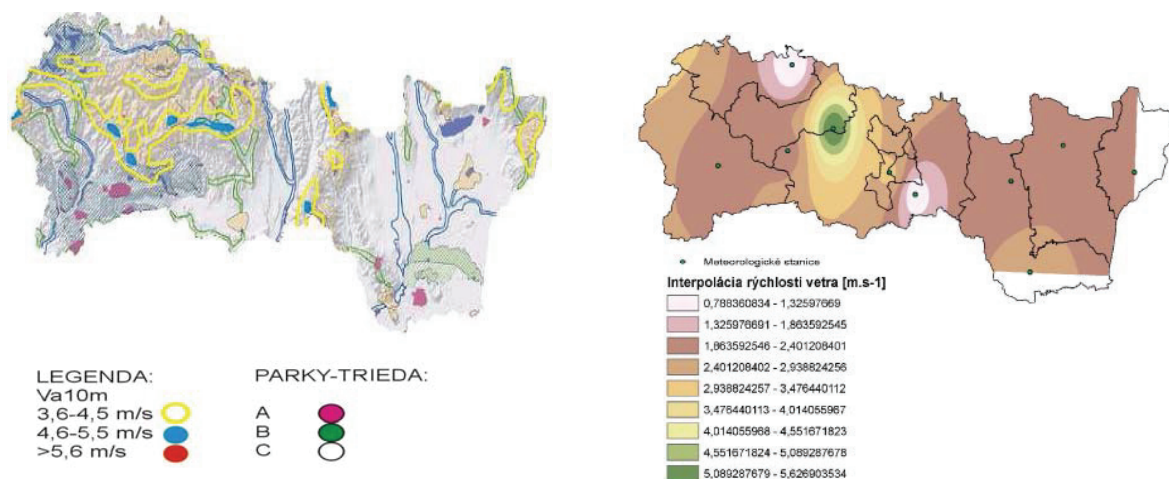

Fig. 9 Map of wind and area suitability for wind-park in Košice region

Source: SAŽP CKEP Prešov

The dominant criteria for the location of construction wind plant in our conditions belongs average wind speed in the year (min 4m/s), habitat disturbance aspect of landscape and scenery of the country, distance power line grid, accessibility to the site and sufficient distance from the residential buildings, thus also effectiveness of the investment. (Vagaský, V., 2005)

3.2 Biomass potential

Sobrance district is situated in the east of Slovakia, in Košice self-governing region. It interferes protected landscape Vihorlat. In the region, there are 2 national nature reservations Vihorlat and Morské Oko, 7 nature reservations and 3 nature monuments. In this area, excavation is prohibited in a particular period of the year, there is a ban on all economic activity in the vicinity of nests of protected birds and the prohibition of building, maintenance and repair of forest road network. Conditions are from these criteria limited. If considered using biomass energy, it is necessary to take into account the criteria for determining potential: area of forest ownership and forest tree species composition, the category into which the intended forests fall, store locations being considered for mining, the actual data mining in a given area and view for harvesting options.

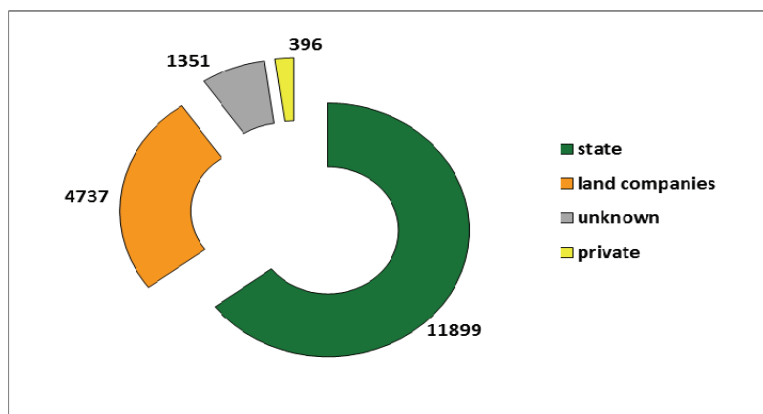

Fig. 10 Area of forest land in the district of Sobrance (in ha)

Source: Možnosti využitia OZE, PSK

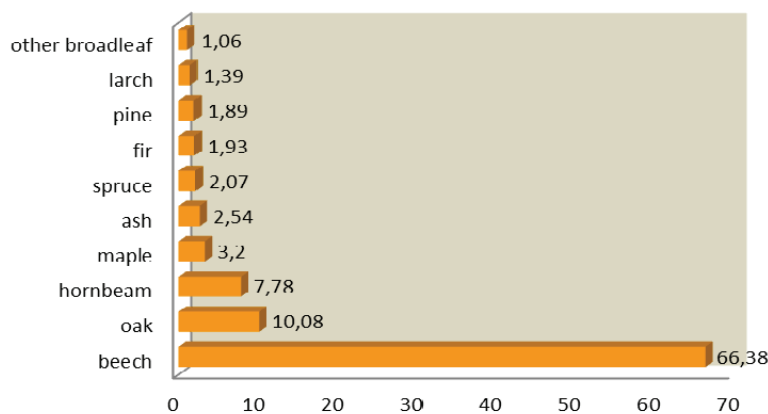

Fig. 11 Representation of trees in the district of Sobrance (in %)

Source: Možnosti využitia OZE, PSK

On the figure 10 we can see the area of forest land in Sobrance district. Most of the forest land is in the state ownership. Figure 11 compares possibilities of the use the trees potential, suitable as the biomass material. Forests in the area are mostly of the beech-oak trees. For the energy use, it's possible to use, except part of timber with no good quality, residue after extraction (the top of the tree limbs and branches), thin wood, calamity wood (uprooted stumps, roots of trees) (Možnosti využitia OZE, PSK). For example, the village Koromľa has an area of approximately 220 hectares, which qualifies for fast-growing trees.

For energy use in Sobrance district, there is potential 13 000 to 21 000 m³ of forest biomass (waste from felling, firewood and thinner, ...) (Možnosti využitia OZE, PSK).

Figure 12
Potential of Sobrance district

Sobrance district	
Area of the district	53 840 ha
Area of forest timber land	18 383 ha
Forestation	34,14%
Forest stand inventory	3 677 715 m ³
Planned annual production	55 893 m ³
Of the restoration	40 308 m ³

Source: Možnosti využitia OZE, PSK.

3.3 Solar energy

The next potential from the renewables in Košice region has solar energy. Due to financial and technological possibilities, assumption for the solar energy use, especially in heat production and hot water, is real. The current photovoltaic (PV) technology allows without major structural changes to integrate the energy distribution system, photovoltaic generators, providing several percent share of annual consumption of electricity. Using the technical potential of solar is now, compared with other technologies, more expensive. (SVOZE KSK, 2007)

Regarding the assessment of Sobrance district, in Figure 13 can be seen that the district is still in the band of radiation sufficient sun throughout the year. On the first picture of horizon-

tally mounted photovoltaic modules is likely to total annual global radiation in this district in 1100 kWh/m²

The second figure shows the optimal inclination of photovoltaic modules. The annual total radiation in the district of Sobrance is about 1200 kWh/m².

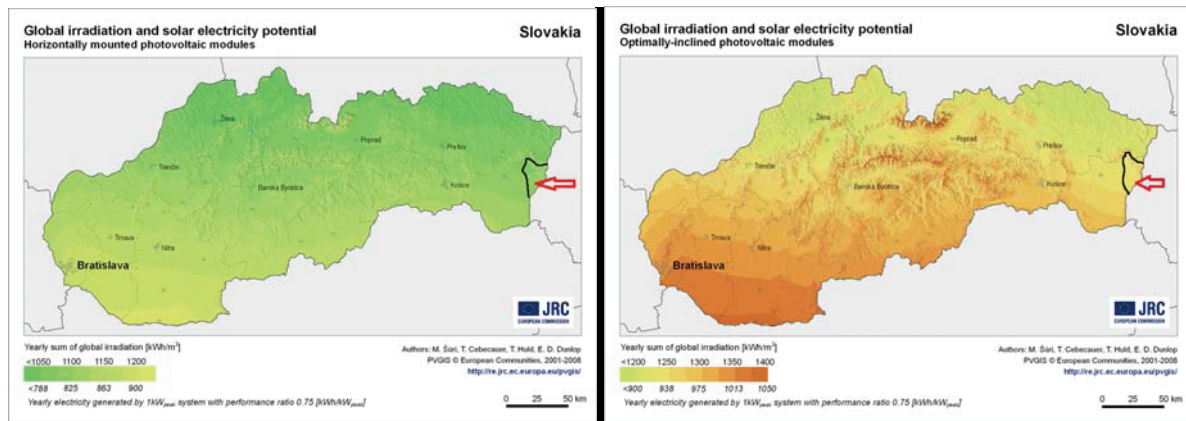

Fig. 13 Global irradiation and solar electricity potential in Slovakia and Sobrance district
Source: <http://re.jrc.ec.europa.eu/pvgis/>

4 Successful example of development in Gussing, Austria

Similar situation as in the Sobrance district was in the Austrian region Burgenland. Local institutions fought with high unemployment. As the starting point they decided to utilize all the resources, that the region had and so achieve economic growth by contribution of investment incentives and cooperation of individual subjects.

Burgenland is the youngest region in Austria. Gussing has approximately 4000 inhabitants. In the 50's the region bordered with Hungary. There was a lack of jobs and many people left the region because of work, mostly to the USA (about 9000 people). Therefore, the idea of industrial development and creating job opportunities created, to decrease people leaving their homes and families, and that human capital could remain in the region. The conditions were particularly to use all natural resources and material in this region. In 1988 the construction of the station began. The authors of the project relied on what they had: biomass, solar energy, forests, agricultural machinery. But the important thing was to find experts in various directions: technology, chemical processes, environmental impacts etc. At the beginning of construction of the station's founders had to hang with the lack of funds and had to count primarily with their own money and loans, as Austria at that time wasn't part of the European Union.

The basic philosophy of the installation was the final customer shouldn't buy oil, gas, and various raw materials from external suppliers, but to exploit domestic sources - solar, biomass, and therefore that any money could remain in the region. It was necessary to determine what the potential of the region is - forests, meadows and natural resources. Then it was necessary to determine the energy consumption in the city Gussing. It was found that 70 000 ha in the region can be used for the purpose of obtaining energy, consumption would be able to cover 136%. The investment for the construction operation in Gussing was 47 million EUR.

The actual device in Güssing includes four operations:

- 1) the operation of research and development - cooperation with the Technical University in Vienna,
- 2) operation of the demonstration - demonstration of how the operation works and what benefits it provides,
- 3) the possibility of providing know-how - to help others who are interested and has got a plan,

4) ecotourism – use the space as a tourist area – energy weeks, cooperation, culture and sports, parades in technical operations.

The device provides the following benefits especially for the region: the region is 45% supplied by these sources. It has created more than 1000 jobs.

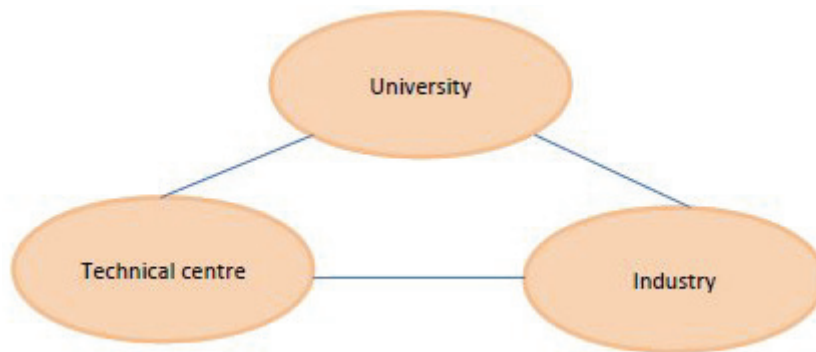

Fig. 14 Concept of the multifunctional operation in Gussing

Source: own scheme, 2007

Figure 15

Possibilities of the renewables use

Sources	Product
Sun	heat -cooling
Waste wood	
Sawdust	electricity
Forest wood	gas
Cuttings	
Grass, grain	biogas, bio-oil
Canola oil, old oil	

Source: own scheme, 2007

The basic concept of the operation is to link the three pillars: the university as a representative of science, technology research centres and industry as the representatives of technological constructions. Figure 15 gives an overview of the use of energy resources.

Similar excursions and practical processing of renewable energy sources contribute to a better informed society, but especially information to those who want to work and participate in specific solutions for renewable energy. Topic of renewable energy is currently very topical, and although the first research centres slowly emerge in our country, it is true that the conditions of the construction of facilities and access to this issue in both countries differ. It is often hampered by conflicts of interest and legislative constraints. (Pčolinská, Bio-energetické centrá v Rakúsku, 2007)

5 How to increase awareness and spread information between subjects?

As in the relation to the use of renewable energy sources is missing information database in specific regions in our country, which would be a kind of connecting individual entities - governments, businesses, research and development institutions and investors, creating 'information platform' offers the ability to link these entities, that shared constantly updated information in the specific regional conditions.

Bio-informator is the practical tool for individual interested subjects – municipalities, entrepreneurs, that are interested in using all energy sources in its environment. The result of this, should be clear view about bio-energy sources and their use through specific simulations about financial-investment difficulty.

Planned simulator can contribute not only to the clarification of bio-energy sources field, but it can also help to choose the concrete solution of the construction project and simulated construction of the individual equipment aimed at renewable sources use.

Complete information tool will be ended with the section dedicated to the financing of specific bio-projects. Project of the construction equipment, that will be chosen according criteria sponsor (municipalities, entrepreneurs), can be financially evaluated and return on investment will be set by responsible and expert subject. As the projects aimed on construction of biomass equipment are highly capital-intensive, simulator allows clarify possibilities of the projects, by bank loan or financing from European funds.

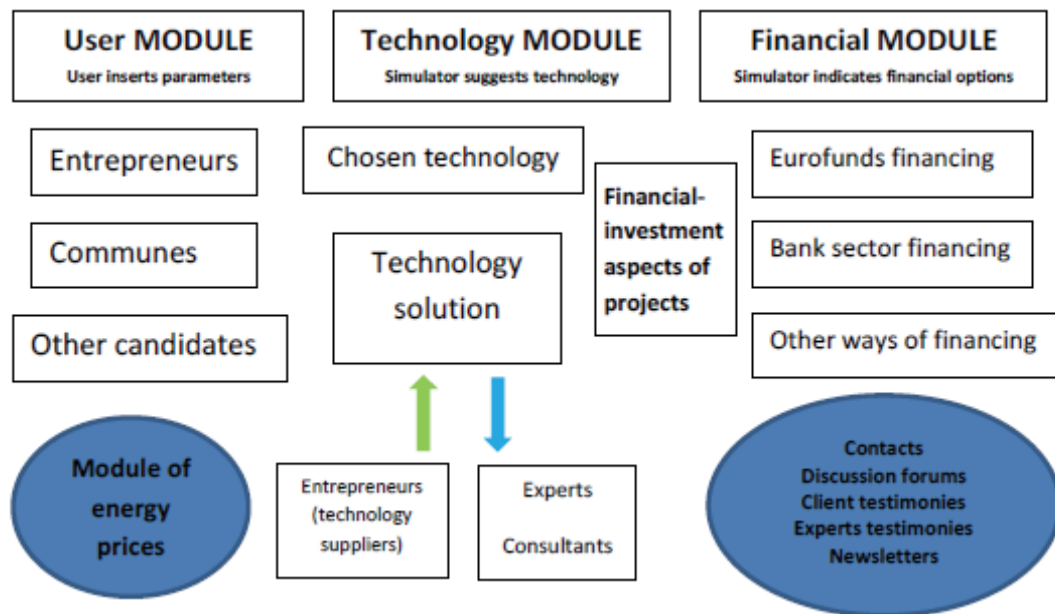

Fig. 16 Simulator of new energy possibilities
 Source: Žiaran, P., Pčolinská, L., Jurková, J., 2006

This implies the continuity of cooperation between various sectors to be included in the project and will be involved in the preparation of this information medium. Since the aim is not only to inform, but also to improve cooperation between individuals, it is expected especially mutual cooperation between these sectors:

- Private and public sector - candidates of renewable sources use or submitters criteria, municipalities, farms, institutions, regional development (SARIO), international cooperation, research institutions.
- Technology sector - bodies competent to carry out biotechnology projects - entrepreneurs, research institutes, etc.
- Financial sector - banking institutions, entities responsible for communicating information about project funding from the European funds. (Pčolinská, 2007)

6 Potential for tourism (geo-tourism, ecotourism)

District of Sobrance can use the potential of its natural, geological and cultural base for increasing the tourism. In the locality, tourists can find more attractions that are waiting for their discovering. Of course, without investment, development is stagnating. Sobrance spa, already founded in the 14th century needs restoration and in the future there is possibility of its renovation within investment project that can bring financial capital to the locality. Within the Sobrance spa there was created nature trail in 2011 (Lesy SR, 2012). It is situated near to the Sobrance town and the Vihorlat mountains and offers possibilities for the whole family to know the nature and Sobrance surroundings. It is the real solution of geo-tourism.

Another point of geo-tourism should be near the town Sobrance in villages Podhorod' and Beňatina. In the plan of rural development of Košice self-governing region, it is the locality for creation geo-park for its geological structure (SRCR DZ, 2009). Both, nature trail and geo-park should contribute to the economic growth by support domestic and foreign tourism.

Close to the Sobrance, in Tibava, Orechová and Choňkovce, more wine entrepreneurs exist and they are focused on the production of standard varietal and attributive wine. Also tourists that are looking for history and local culture and religion can discover wooden orthodox churches in Ruská Bystrá, listed in UNESCO and Inovce village.

Surroundings of the Sobrance region offer walks and touristic possibilities to the nature treasures in Vihorlat mountains: Morské Oko, Sninský kameň and close Zemplínska Šírava especially suitable for tourism in summer. Interesting for tourists can be also the locality of ponds near the village Senné, in the district of Michalovce.

According the example of Gussing in Austria, potentially created renewable energy plants and centres should be used for the ecotourism as the touristic points and demonstration for the interested ones in renewables.

Conclusion

Economic situation in the district of Sobrance is alarm and should be discussed and solved between experts from fields like economy, sociology, entrepreneurship, research and educational institutions. Starting point should be to analyse district's sources and possibilities that can contribute to its economic growth. In the paper we tried to analyse the region from the view of the renewable energy sources use, name the fields of development and show the example of the rural development in Austria.

We hope that suggested solutions can contribute to the development of the region and especially of Sobrance district. Renewable energy sources could be the way of the development but it requires better information and cooperation base. That could be solved by suggested simulator Bio-informator. Another way is to use the natural and cultural resources as the tourism incentives.

Summary

Paper discussed about the possibilities for the development in Sobrance district. It pointed on the importance of the analysis of the region and then on the possibility of the renewable energy sources utility. Renewable energy sources could be the solution in the creation of labour possibilities. In the end, authors compare the district situation with the similar concept in Austrian region Burgenland and suggest "Simulator of new energy possibilities Bio-informator" for cooperation between subjects – investors, research institutions, entrepreneurs and municipalities that could be the information, communication and solution tool between them. Renewable energy sources and concrete solutions in tourism should support economic growth of the region.

References

1. Databáza regionálnej štatistiky. Regdat. Available at: <http://px-web.statistics.sk/PXWeb-Slovak/>
2. Ďurovčík J. a kol.: Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Dolný Zemplín. Košický samosprávny kraj Košice. 2009. Dostupné na: <http://zastupitelstvo.vucke.sk/Dokumenty/2009/25-2009/dokument1351%20zast25bod10-4main.pdf>
3. Komunitný plán sociálnych služieb mesta Sobrance, Sobrance. 2010-2015. Available at: <http://www.sobrance.sk/download/komunitny-plan.pdf>
4. Lesy SR, 2012. Dostupné na: <http://www.lesy.sk/files/aktivity/naucne-chodniky/lensicky-naucny-chodnik-sobranecke-kupele.pdf>
5. Možnosti využitia Obnoviteľných zdrojov energie v komunálnej sfére Prešovského samosprávneho kraja Dostupné na: <http://enersupply.euke.sk/wp-content/uploads/Potencial-dendromasy-v-okrese-Sobrance.pdf>
6. Pčolinská, L.: Bio-informátor – komunikačná podpora subjektov pri využití obnoviteľných zdrojov energie. In: Odpady – odborný časopis pre podnikateľov, organizácie, obce, štátnu správu a občanov, roč. 7, 2007, č. 7, s. 28. ISSN 1335-7808

7. Pčolinská, L.: Bio-energetické centrá v Rakúsku. In: Odpady – odborný časopis pre podnikateľov, organizácie, obce, štátnu správu a občanov, roč. 7, 2007, č. 12, s. 9. ISSN 1335-7808
8. PHSR Sobrance - Profil územia. In: Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja okresu Sobrance. 2006. Available at: <http://www.sobrance.sk/dokumenty/dokumenty/samosprava/phsr/phsr-profil-uzemia.pdf>
9. Strajňák S., Jablonská J., (2012). In: RIED 2012 : 1st Scientific Seminar and 1st Symposium Synergy : Intercollegiate Sustainable Energy Network : 19-20 June 2012, Montreal, Canada. - [Montreal : ÉTS], 2012 P. 1.
10. Strajňák S., Jablonská J., Kostková A., (2012) In: ICAST 2012 : 2nd International Conference on Arts, Social Sciences and Technology : 3rd. - 5th. March 2012, Penang, Malaysia. - Penang : University Teknologi MARA (UiTM) Kedah, 2012 P. 12084-1-12084-13. - ISBN 978-983-44499-1-9
11. Stratégia využitia obnoviteľných zdrojov energie v Košickom samosprávnom kraji. 2007. Dostupné na:
http://www.vucke.sk/APIR/sk/Pre_Podnikatelov/Investicne_prostredie/energetika/obnovitelnezdroje/Documents/KoncepciavyuzivaniaobnovzdrojovenergievKSK.pdf
12. Šúri M., Huld T.A., Dunlop E.D. Ossenbrink H.A., 2007. Potential of solar electricity generation in the European Union member states and candidate countries. Solar Energy, 81, 1295–1305, <http://re.jrc.ec.europa.eu/pvgis/>.
13. Vagaský, V.: Je Slovensko vhodnou krajinou na využívanie energie z vetra? In : Enviromagazín. 2005. č. 4. s. 22. Dostupné na:
http://www.enviromagazin.sk/enviro2005/enviro4/12_oze.pdf
14. Žiaran, P., Pčolinská, L., Jurková J.: Zvýšenie príležitostí využitia biomasy v podmienkach slovenského trhu prostredníctvom zlepšenej komunikačnej siete a kooperácie medzi jednotlivými kompetentnými subjektami. In : Obnoviteľné zdroje surovín a energie - šanca pre znevýhodnené regióny : Zborník referátov z medzinárodného workshopu a prezentácie na CD : Bardejovské kúpele-Zemplínska šírava. Košice : Dúnadan s.r.o., 2006. s. 92-95. ISBN 80-225-2276-7.
15. www.cdb.sk/Files/Galleries/mapyokresov/sobrance.jpg?w=1300
16. http://www.forestportal.sk/forestportal/les_financie/biomasa/lesna_biomasa/lesna_biomasa.html

УДК 336.76

Нанавов А.С.*

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ: ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Програми стрес-тестів були застосовані до найбільших банків Великобританії для оцінки вірогідності виникнення ризиків платоспроможності за умов гіпотетичного розвитку подій за базовим та трьома несприятливими сценаріями. Так, на 7 найбільших банків (Barclays, HSBC Group (HSBC), Lloyds Banking Group (LBG), RBS, Standard Chartered Bank (SCB), Santander U.K. і Nationwide) Великобританії припадає 71% активів фінансової системи, 80% наданих кредитів та 90% депозитів фізичних осіб [2]. Період стрес-тестів – кінець 2010-2015 рр. Базові прогнози фактично відповідають МВФ World Economic Outlook, в той час як несприятливі сценарії включають в себе:

1) сценарій виникнення другої хвилі рецесії, який передбачає зниження темпів зростання реального ВВП у межах одного стандартного відхилення у перші два роки п'ятирічного періоду проведення тестування з можливим підвищенням темпів росту протягом наступних трьох років (Double Dip-«м'який прогноз»);

2) сценарій другої хвилі рецесії із пониженням темпів зростання в межах двох стандартних відхилень (DD-складний);

3) сценарій повільного зростання з негативним відхиленням на 0,7% від базового прогноза, тобто із середніми темпами зростання на рівні 0,9% за 5 років (SG-повільне зростання).

Моделювання стрес-тестів, відповідно до трьох можливих сценаріїв розвитку подій, зводиться до визначення інтервалу значень, в рамках якого знаходиться 99,7% значень нормально розподіленої випадкової величини. Оскільки прогнозне значення зростання ВВП розраховується в результаті обробки статистичної вибірки і не є істинним, інтервал слід будувати відповідно до правила 3-х S (стандартних відхилень), а не 3-х сигм (середньоквадратичних відхилень). Отже, прогнозні значення ВВП знаходяться у інтервалі :

$$[x-3S;x+3S] \quad (1)$$

де

$$s = \sqrt{\frac{n}{n-1} \sigma^2} = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2};$$

Стрес-тести проводилися з метою визначення можливості виникнення у фінансових установ проблем платоспроможності та ліквідності. До стрес-тестів платоспроможності були залучені найбільші банки СК, для кожного з яких було задіяно вимоги достатності

* асистент кафедри Світового господарства та міжнародних економічних відносин Інститут міжнародних відносин Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка

капіталу та рівня ліквідності відповідно до стандартів Basel III та вимог Програми оцінки фінансової стабільності фінансового сектору Великобританії (FSA). Тести на достатній рівень ліквідності застосовувалися до більшої кількості фінансових установ, включаючи дочірні компанії міжнародних інвестиційних та комерційних банків (рис. 1).

Рис. 1 Програми тестування фінансового сектору Великобританії

Примітки: Побудовано автором на основі даних, наведених у [1].

Тести на ліквідність оцінюють стійкість системи у випадку раптового, значного скорочення фінансування. Вибірка включає 16 установ – 7 найбільших банків, ряд іноземних інвестиційних банків та будівельних товариств. Два запланованих тести грошового потоку імітують поступовий відтік фінансування протягом 5 днів поспіль. Оцінка здійснюється також на основі розрахунку Коефіцієнта покриття ліквідності (LCR), що вимірює наявність високоліквідних активів (готівка та казначейські векселі), достатніх для покриття грошового потоку банку протягом 30 днів.

Табл. 1.

Значення основних показників ліквідності найбільших фінансових установ Великобританії

Показники					
<i>Коефіцієнт покриття ліквідності LCR</i>					
визначення діапазону	<0.25	0.25-0.50	0.50-0.75	0.75-1.00	>1
<i>Програма оцінки фінансової стабільності (FSAP) у % від загальних активів</i>					
Всі фірми (16)	-	-	-	-	100.0
Найбільші банки (7)	-	-	-	-	100.0
<i>Оцінювання за методологією Комісії із регулювання ринків фінансових послуг (FSA), у % від загальних активів</i>					
Всі фірми (16)	-	5,1	64,2	15,4	13,3
Найбільші банки (7)	-	-	74,7	19,0	6,3

Показники					
<i>Коефіцієнт співвідношення джерел стабільного фінансування</i>					
визначення діапазону	<0.25	0.25-0.50	0.50-0.75	0.75-1.00	>1.00
<i>Програма оцінки фінансової стабільності (FSAP), у % від загальних активів</i>					
Всі фірми (16)	11,4	25,4	50,9	9,9	2,3
Найбільші банки (7)		28,3	58,2	12,3	1,2
<i>Оцінювання за методологією Комісії із регулювання ринків фінансових послуг (FSA), у % від загальних активів</i>					
Всі фірми (16)	-	2,6	-	89,9	7,6
Найбільші банки (7)	-	-	-	100,0	
<i>Різниця у вартості активів та пасивів за кожним із періодів здійснення виплат</i>					
<i>Терміни платежів</i>	<i>менше 1 міс</i>	<i>від 1 до 3 міс</i>	<i>від 3 до 6 міс</i>	<i>від 6 до 12 міс</i>	<i>більше 12 міс</i>
Всі фірми (16)	11,6	29,1	22,3	68,9	89,2
Найбільші фірми (7)		23,9	16,8	70,5	92,7

Примітки: Побудовано автором на основі даних, наведених у [3].

По результатах проведення тесту можна зробити наступні висновки:

1. Банки мають достатні запаси високоліквідних активів для компенсування припинення фінансування (в т.ч. ринкового) в короткостроковій перспективі (5 днів) припускаючи, що рівень депозитів залишається стабільним. У випадку відтоку депозитів сукупний дефіцит фінансування дорівнюватиме 0,03% активів за вибіркою із 16 банків. Дані результати підкреслюють важливість депозитів фізичних осіб як основного джерела фінансування банківської системи.

2. Загальний дефіцит ліквідності є значним за умов відтоку депозитів відповідно до умов складного 30-денного сценарію. У Банку Англії вважають, що сукупний відтік фінансування за 30 днів може скласти понад 40 % оптового фінансування та 35-40% депозитного фінансування в рамках даного тесту [6]. Підсумки даного тесту дозволяють стверджувати, що 14 із 16 банків втратять, в середньому, 6% активів.

3. Джерела фінансування в банківській системі не є достатньо стабільними. Тест на співвідношення надійних джерел фінансування (NSFR ratio) показує структуру довгострокових активів банку, які забезпечуються стабільними джерелами фінансування (депозити, довго- та короткострокові міжбанківські кредити) та акції. Так, понад 95% активів не мають стабільних джерел фінансування (тобто коефіцієнт NSFR менший одиниці).

Важливою проблемою також є проведення переоцінки боргових зобов'язань, що надавалися банкам в якості застави як іншими компаніями корпоративного чи фінансового сектору, так і державними інституціями та не мали рейтингу AAA, існує необхідність визначення їх сучасної реальної вартості та інвестиційної привабливості. Відповідно до практики, що склалася, аналіз вартості таких боргів здійснюється на основі спредів по 5-річним кредитно-дефолтним свопам, які випускались в період 2009-2010 рр. [8]. Відтоді спреди по кредитно-дефолтним свопам, якими хеджувалися боргові зобов'язання урядів країн-боржників банків Великобританії суттєво зросли, пропорційно до значного зростання ризиків протягом останніх років, що не повністю враховується при перегляді вартості фінансових інструментів, які передаються під заставу. Тобто британські банки можуть зазнати додаткових збитків у випадку погіршення економічної ситуації у країнах-

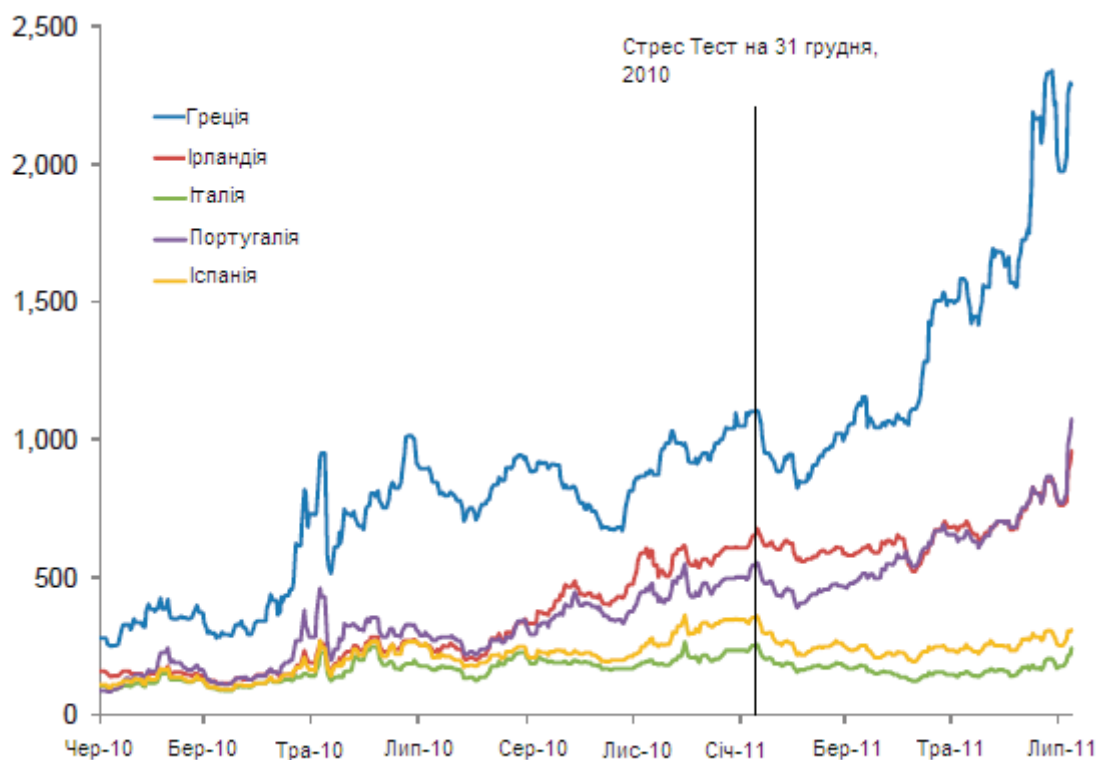

Рис. 2 Спреди по кредитно-дефолтних свопах країн, що залучають переважну частину кредитів найбільших банків Великобританії

Примітки: Використано дані, наведені у [4].

боржниках.

Реалізація програм державної підтримки дозволила покращити фінансову ситуацію банків Великобританії. Зменшення використання позичкових коштів (делеверіджинг) було досягнуто завдяки списанню з рахунків неприбуткових активів, продажу «заражених» активів, здійсненню заходів із збільшення капіталу фінансових установ, зменшенню залучення позик та диверсифікації ризиків, включаючи ризики, що походять від контрагентів із інших європейських країн. Сукупні активи семи найбільших банків Великобританії зменшились на 20% з 2008 по 2010 рік, а частка неліквідних активів на 7%. Починаючи із 2009 р. темпи приросту залучених депозитів були вищими, ніж темпи надання позик, нестача фінансових ресурсів для покриття зобов'язань по вкладам, хоча і досі є значною, почала поступово зменшуватись, а залучення оптового ринкового фінансування скоротилося. Тенденція, що склалася сприяє визначенню можливих втрат банківського капіталу першого рівня в обсягах, що не перевищують 3% у період 2011-2015 рр. за усіма сценаріями МВФ, крім сценарію кризи «із подвійним дном». З іншого боку, коефіцієнт капіталу першого порядку найбільших банків Великобританії у порівнянні з європейськими банками є вдвічі більшим.

Потреба у залученні фінансування, а отже і середній рівень цін на міжбанківські кредити ймовірно, залишатиметься на високому рівні. В першу чергу, основний тиск на рівень цін по запозиченнях банків створюватиме невизначеність із поверненням кредитів домогосподарствами та корпоративним сектором. З іншого боку, існуючі домовленості між банками та регулюючими органами щодо подовження строків визнання кредиту простроченим (з 30 днів до 60) можуть лише сприяти фінансовій невизначеності банківського сектору.

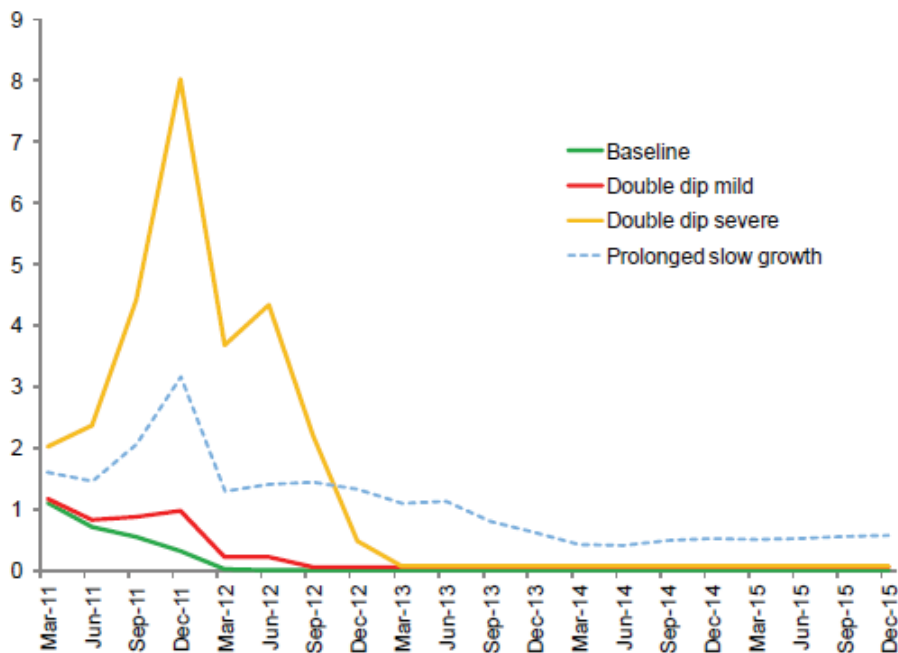

Рис. 3 Можливі втрати капіталу першого рівня (Tier 1) за умов розвитку подій за одним із сценаріїв, змодельованих МВФ.

Примітки: Побудовано автором на основі даних, наведених у [7].

за мінімальні значення нормативів Basel III протягом всього періоду 2011-2015 років. Середньозважені показники співвідношення капіталу до активів перевищують нормативні мінімуми; а середній коефіцієнт співвідношення власних та позичкових коштів залишається більшим ніж 4,5%. Резерви банків також є достатніми для покриття ринкових ризиків, що можуть виникати через волатильність обмінного курсу та ризиків сек'юритизації, які з урахуванням переглянутих нормативних стандартів, оцінюються на значно вищому рівні.

- Відповідно до результатів офіційних тестів, що проводилися із використанням моделі оцінки ризиків для системоутворюючих установ (RAMSI), ризики дефолту державного боргу і боргу найбільших банків Великобританії мають значний вплив на показник співвідношення акціонерного капіталу до зважених за ризиком активів (Core Tier 1 ratio) і можуть призводити до відхилень у значенні показника на 0,9%-1%. Методологія RAMSI враховує аналіз балансової звітності банків та дані Звіту «Про прибутки і збитки». Передбачається, що банки мають реагувати на покращення макроекономічної ситуації в країні підвищенням рівня капіталу, що, в свою чергу, досягається підвищенням нерозподіленого прибутку (нерозподілений прибуток на початок звітного періоду+чистий прибуток-дивіденди).

- Модель оцінки системних ризиків (Systemic CCA) застосовується для оцінки системного ризику неплатоспроможності (дефолт одного із великих банків може спричинити неспроможність інших учасників фінансової системи виконувати свої зобов'язання та може призвести до припинення кредитування). Systemic CCA включає аналіз ринкових цін на акції та вірогідність виникнення збитків в рамках однієї системи оцінок. У випадку розвитку подій за стандартним (baseline) сценарієм зменшення вартості ринкового капіталу у зв'язку із падінням рівня прибутків може скласти у період 2011-2015 рр. приблизно 0,03% від ВВП в 2011 році (£ 0,4 млрд.). За умов негативного сценарію та виникнення другої хвилі рецесії, вартість акціонерного капіталу може знизитися протягом 2011-2015

На основі результатів тестів, що проводилися Банком Англії відповідно до рекомендацій МВФ, можна зробити наступні висновки:

- Результати тестів свідчать про те, що банки мають надійні резервні запаси капіталу, які дозволяють покрити збитки за умов фінансово-економічної кризи. Розподіл показників співвідношення капіталу першого рівня до активів для найбільших банків СК залишається більшим

рр. на 0,12% від ВВП 2011 року (£ 1,8 млрд.). Якщо декілька банків переживуть різке зростання рівня збитків, за умов розвитку найгіршого сценарію та дії ризиків, які не попадають у розподіл вірогідностей відповідно до правила 3-х S (0,3% ймовірності настання події), акціонерний капітал банків, за період 2011-2015 рр., може знаходитися на рівні втрат у 2,7-3,4% від ВВП 2011 року (£ 37 - £ 50 млрд.).

Література

1. Кордонець І.М., Квасницька Р.С. Використання механізму сек'юритизації для забезпечення фінансової стійкості та безпеки банків// Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2010. – С.145-148.
2. Acharya, Viral V., Philipp Schnabl and Gustavo Suarez. 2010. 'Securitization Without Risk Transfer'.
3. Bank of England. 2011. Financial Stability Review (June).
4. Borio, Claudio. 2010. 'The Financial Turmoil of 2007-?: A Preliminary Assessment and Some Policy Considerations', BIS Working Papers No.251 (March).
5. Basel Committee of Banking Supervision. 2009. Report on Special Purpose Entities (September).
6. Borio, Claudio. 2010. 'The Financial Turmoil of 2007-?: A Preliminary Assessment and Some Policy Considerations', BIS Working Papers No.251 (March).
7. Committee on the Global Financial System. 2010. The Role of Valuation and Leverage in Procyclicality. CGFSPapers No.34 (April).
8. Fitch Ratings. 2010. Fair Value Disclosures. A Reality Check. (26 June).

УДК 339.91

Стаканов Р.Д.*

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС, ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН В СФЕРІ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню впливу підписання договору про Асоціацію між Україною та ЄС на подальшу інтеграцію національного ринку праці України та ринку праці Європейського Співтовариства

Ключові слова: трудова міграція, міграційне регулювання, ЄС, ринок праці, Угода про асоціацію Україна-ЄС.

Аннотация. Статья посвящена исследованию влияния подписания договора про Ассоциацию между Украиной и ЕС на дальнейшую интеграцию национального рынка труда Украины и рынка труда Европейского Сообщества

Ключевые слова: трудовая миграция, миграционное регулирование, рынок труда, Соглашение об Ассоциации Украина-ЕС

Summary. The article is devoted to the research of the influence of signing of the Association Treaty between Ukraine and EU on the further integration of the Ukraine national labor market and the EU labor market

Keywords: labour migration, migration management, the EU labour market, the EU-Ukraine Association Agreement.

Актуальність теми дослідження. Міжнародна трудова міграція набирає все більшого значення в сучасному глобалізованому світі. У взаєминах України та ЄС питання регулювання міграції відіграють також важливу роль, зважаючи на те, що ЄС є одним з ключових центрів притягання робочої сили, а Україна є важливим її експортером, а також країною транзиту для мігрантів з третіх країн. Оскільки нова базова угода, яка знаходиться на завершальному етапі перед підписанням її сторонами, здатна суттєво посприяти подальшому розвитку двосторонніх міграційних відносин, важливість дослідження даної тематики є очевидною.

Аналіз останніх публікацій. Міжнародна трудова міграція, європейський ринок праці, національна та регіональна міграційна політика, а також перспективи та механізм інтеграції України до Європейського ринку праці досліджувались рядом українських та зарубіжних науковців, серед яких в першу чергу варто виділити Дж. Борхаса, Г. Вурсела, А. Гайдуцького, С. Дрінквотера, І. Івахнюка, Е. Лібанову, О.Малиновську, С. Метельова, Р. Раян, А. Румянцева, О. Старка, А. Філіпенка, Дж. Флореса, Р. Чамі.

Постановка проблеми. Завданням даного дослідження є визначення значення підписання Угоди про Асоціацію для розвитку міграційних процесів по лінії Україна-ЄС.

* к.е.н., асистент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Результати дослідження автора. Ринок праці ЄС тривалий час залишається ключовим напрямком міграції робітників з України. За окремими оцінками, до 50% усіх трудових мігрантів з України працюють в країнах ЄС, в першу чергу в Італії, Чехії, Іспанії, Португалії, Польщі [3]. Оскільки географічно Україна є сусідом ЄС, питання трудової міграції, як в контексті безпосередньо міграції українців до ЄС, так і переміщення осіб з третіх країн транзитом через територію України буде виникати постійно у двосторонніх відносинах нашої держави та Європейського Співтовариства.

Для України на сьогодні питання зовнішньої трудової міграції залишається неоднозначним за своїми наслідками. Це ж саме стосується і міграційної ситуації в ЄС, в першу чергу аспекту регулювання трудової міграції на рівні Союзу. На даний момент можна стверджувати, що короткострокові економічні та політичні стимули як в Україні, так і в ЄС не відповідають їхніх довгостроковим інтересам, однак, ці пріоритети є різноспрямованими.

Так, для ЄС, який переживає значний економічний спад та в якому спостерігаються значні проблеми із зайнятістю, характерним є посилення рестрикційної, обмежувальної імміграційної політики, що, водночас, не співпадає з необхідністю в довгостроковій перспективі залучати близько одного мільйона мігрантів щорічно, для того, щоб мати можливість балансувати негативну ситуацію на ринку праці, яка обумовлена старінням населення та низькою народжуваністю в країнах ЄС. Так, за оцінками населення Європи віком понад 65 р. в 2010 р. складало понад 16%, а до 2025 р. даний показник досягне 20%, при чому найвищим цей показник буде саме в країнах Західної Європи – понад 22% (Таблиця 1).

Таблиця 1
Населення Європи віком понад 65 р. (1950-2025, %)

	1950	1970	1990	2010	2025
Північна Європа	10,3	12,7	15,5	16,1	19,8
Західна Європа	10,1	12,7	15,5	16,1	22,3
Центральна Європа	7,4	9,9	12,7	16,3	20
Східна Європа	7	10,4	11,3	13,5	17,6
РАЗОМ	8,7	11,4	13,4	16,1	20,1
Коефіцієнт залежності	13,2	17,9	20	24,3	31,7

Джерело: [2, с. 65]

Для України в короткостроковій перспективі, зважаючи на структурні проблеми в економіці, які лише загострились підчас економічної кризи, немає можливості відмовитись від еміграції робітників без застосування рестрикційних, антиринкових механізмів регулювання, оскільки для цього існують об'єктивні передумови, ключовою серед яких є значна відмінність в оплаті праці між Україною та країнами ЄС, в т.ч. і країнами ЄС-10, які приєдналися до Співтовариства в 2004 р. Багато серед них є також ключовими країнами-призначення, або ж країнами транзиту для українських робітників. З іншого боку, довгострокова політика еміграції призводить до значної втрати населення працездатного віку, при чому для України дана проблема є ще більш гострою ніж для країн ЄС, в які, значною мірою, і направляються робітники з України.

Питання трудової міграції залишається переважно питанням національного регулювання країн ЄС, на відміну від інших видів міграції, таких як міграції біженців, нелегальна міграція, або ж аспекти возз'єднання сімей, а також суміжні з цим питанням,

такі як прикордонний контроль, питання депортації, реадмісії, захист прав біженців та робітників-іноземців.

Порівняльний аналіз міграційного законодавства в окремих країнах ЄС розкриває відсутність єдиних підходів до регулювання процесів трудової міграції в ЄС в цілому. Навіть створення Шенгенської зони не забезпечує єдиних підходів у видачі віз. На практиці зустрічаються певні розбіжності в цьому процесі, які стосуються як видачі робочих дозволів, так і дозволів на проживання в приймаючих країнах. Також значні розбіжності існують в питаннях соціальної допомоги, а також можливості набуття громадянства імігрантами. Все це ставить під сумнів тенденцію збереження існуючих пріоритетів міграційної політики Союзу на рівні національних урядів [7, с. 63].

Водночас, за кризових умов більшість ключових для України приймаючих країн в ЄС, серед них Італія, Іспанія та Португалія, мають тенденцію до обмеження можливостей легального в'їзду до їхніх країн імігрантів, а також отримання можливості легального працевлаштування. Ключовою метою, в даному разі, виступає обмеження іміграційного притоку, зважаючи на складну ситуацію з безробіттям в країнах ЄС на поточному етапі, зокрема і в тих, країнах, які є традиційними країнами призначення для українських трудових мігрантів (Таблиця 2).

Таблиця 2.
Рівень безробіття в окремих країнах ЄС, у %

Країна/регіон	Вересень 2011 р.	Вересень 2012 р.
ЄС-27	9,8	10,6
Країни зони євро	10,3	11,6
Іспанія	22,4	25,8
Португалія	13,1	15,7
Італія	8,8	10,8
Франція	9,6	10,8
Польща	9,8	10,1
Чехія	6,5	6,8
Німеччина	5,8	5,4

Джерело: [9]

Як видно з Таблиці 2, ситуація з безробіттям в країнах ЄС впродовж останнього року, за окремими виключеннями, лише ускладнюється, що не сприяє проведенню лібералізації доступу робітників з третіх країн на ринки праці країн ЄС в короткостроковій перспективі.

Незважаючи на те, що в кожній країні ЄС є свій специфічний шлях обмеження міграційного притоку, серед ключових рестрикційних заходів можна виділити встановлення квот на кількість трудових мігрантів, збільшення переліку вимог при поданні заявки на отримання візи, ускладнення процедур видачі робочих дозволів, а також дозволів на проживання.

Незважаючи на суттєвий досвід еміграції та іміграції деяких країн ЄС, таких як Німеччина, Франція, Італія та інших, спостерігається відсутність значного рівня ефективності від міграційних заходів, що запроваджуються даними країнами. Це, зрештою, впливає на зростання соціальної напруженості, зростання обсягів нелегальної іміграції, в т.ч. все більша кількість нелегальних перетинів кордонів країн ЄС, експлуатації робітників-імігрантів, що, в кінцевому рахунку, негативно позначається на ринках праці приймаючих країн [7, с. 63].

Обмежена ефективність міграційної політики ЄС може бути пояснена невідповідністю поточних міграційних підходів в цих країнах сучасним викликам міжнародної міграції, що не дозволяє Союзу досягнути поставлених цілей по розвитку ринку праці, які, зокрема, були викладені в Лісабонській Стратегії, яка припинила свою дію в 2010 р., а надалі в практично незмінному вигляді перейшли до Стратегії Європа-2020. Значно обмежують можливості рестрикційної політики також і вже наявний значний обсяг кількості мігрантів в структурі населення більшості країн ЄС, в яких особи іноземного походження складають, переважно, від 10%, а подекуди і 15-16% від загальної кількості населення. При чому їхня відносна частка в структурі місцевого населення лише зростає від року до року (Таблиця 3).

Таблиця 3.
Частка іноземців у населенні країн Західної Європи (%)

	1910	1991	1996	2000	2006	2008
Австрія	-	6,8	9	10,4	14,7	15,3
Бельгія	-	9,2	9	10,3	12,5	13
Велика Британія	0,9	3,1	3,4	7,9	9,5	10,8
Данія	3,1	3,3	4,7	5,8	6,6	7,3
Ірландія	-	2,5	3,2	8,7	14,4	16,7
Іспанія	-	0,9	1,4	4,9	11,9	14,1
Італія	-	1,5	2	2,5	4,6	-
Нідерланди	-	4,8	4,4	10,1	10,6	10,9
Німеччина	1,9	7,3	8,9	12,5	12,9	-
Португалія	-	1,2	1,7	5,1	6,2	6,1
Франція	3	6	6,3	7,4	10	10,7
Швеція	0,9	5,7	6	11,3	12,9	13,9

Джерело: складено на основі [2, с. 60].

Значна кількість мігрантів з неофіційним статусом (яка в окремих регіонах досягає 60-70% [7, с. 63]) сприяє появі значних дисбалансів в системі соціального добробуту, оскільки значні суми коштів обертаються в тіньовому обороті. Значні проблеми існують також в системі пенсійного забезпечення українських робітників в країнах ЄС. Якщо на сьогодні більшість мігрантів з України ще не досягли пенсійного віку, то найближчим ситуація відчутно зміниться, зважаючи на значну часту серед українських громадян осіб віком 50-60 рр. [7, с. 64]. Відповідно, система грошових переказів по пенсійним мотивам потребує значного врегулювання на рівні двосторонніх договорів між Україною та приймаючими країнами ЄС.

Аналіз базових документів ЄС в міграційній сфері [7, с. 64], зокрема Глобального підходу до міграції в Східних та Південно-Східних сусідів ЄС [8], вказує на превалювання економічних пріоритетів над захистом громадянських прав в міграційній політиці країн-членів. Це знаходить своє відображення і в двосторонніх угодах з приводу реадмісії, в т.ч. і між ЄС та Україною. Останнім часом, в країнах ЄС активно дискутується [7, с. 65] концепція ротаційної міграції, яка передбачає наявність у мігранта дозволу на проживання та на роботу, які є обмежені в часі, і на якого не поширюється можливість отримання

дозволу на постійне проживання. Це, з одного боку, дозволяє вирішити ряд проблем в соціальному забезпеченні та задовольнити брак кадрів на ринку праці, з іншого, не призводить до безповоротної втрати людського капіталу країнами-постачальниками робочої сили, однак дозволяє їм отримувати прибуток у вигляді грошових переказів мігрантів. В даному випадку корисним є приклад Польщі, де українці мають права працювати на сезонних роботах без отримання додаткових дозволів.

Хоча значення Спільної міграційної політики ЄС, в контексті діючих Стратегії Європа 2020 та Стокгольмської програми, поступово набуває все більше спрямовуючого значення, важливе значення для України має продовження підписання двосторонніх угод щодо працевлаштування робітників в країнах ЄС. Переговори щодо підписання угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, які розпочались іще в 2007 р. [5], іще не дійшли свого логічного завершення. Відповідно, ключовими на теперішній час для нашої держави договорами по лінії Україна-ЄС в сфері міграції є Угоди про реадмісію та Про спрощення візового режиму (2007 р.), а також Порядок денний асоціації. Важливим елементом співробітництва між Україною та ЄС з питань міграційного регулювання виступає Європейська політика сусідства.

Однак жоден з них не регулює безпосередньо аспектів трудової міграції, як, зрештою, і Угода Про партнерство і співробітництво (1994 р.). Так, наприклад, в Порядку денному асоціації [3] міграція осіб згадується лише в контексті «розвитку необхідних законодавчої та інституційної рамок у сфері управління міграцією з метою боротьби з нелегальною міграцією, контрабандою та торгівлею людьми за підтримки ЄС», а питання трудової міграції згадується лише як необхідність забезпечення недискримінації та соціального захисту легально працюючих громадян України в ЄС.

На сьогодні складно говорити про те, що Угода про асоціацію внесе докорінні зміни у відносини між Україною та ЄС у міграційній сфері. Більш важливими для України є перспективи, які відкриваються в контекст підписання Угоди про асоціацію, а саме можливість розвитку та поглиблення, а в окремих випадках і започаткування двостороннього співробітництва між Україною та державами-членами ЄС щодо забезпечення доступу для українських робітників на національні ринки праці країн-членів ЄС.

На сьогоднішній день Україною укладені двосторонні угоди у сфері працевлаштування серед країн ЄС лише з Латвією, Литвою, та Словаччиною. Також з такими країнами як Болгарія, Естонія, Іспанія, Латвія, Литва, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Угорщина та Чехія щодо соціального забезпечення робітників, які легально працюють за кордоном [4]. Необхідність розширення кількості та поглиблення якості таких договорів для України видається очевидною, оскільки саме від практичних двосторонніх домовленостей залежить ефективність використання Україною її еміграційного потенціалу, з можливістю його майбутнього використання на батьківщині.

Навряд чи можна також говорити про те, що підписання Угоди про Асоціацію якимось чином зможе напряму посприяти вирішенню проблем пенсійного забезпечення українських трудових мігрантів в країнах ЄС, оскільки в даному документі мова може йти лише про сприяння в підписанні договорів про соціальне забезпечення з країнами ЄС, а сама Угода не міститиме норм прямої дії, які сприятимуть вирішенню даних проблем. Не вирішеною залишається і проблема не вигідної для України структура зайнятості українських трудових мігрантів в ЄС, де вони працюють переважно на некваліфікованих посадах [3; 7, с. 72] в сфері будівництва, в домашньому та сільському господарстві.

Значною проблемою і надалі залишатиметься проблема нелегальної міграції, яка не підпадає під дію міжнародних договорів за участю України, не стане виключенням і нова

базова угода з ЄС. Практично всі випадки легалізації українських мігрантів, як це наприклад відбувалось в Португалії та Італії, є, переважно, односторонніми заходами, які здійснюються суто в інтересах приймаючої країни. Питання легалізації українських громадян в країнах ЄС повинна стати одним з ключових тем для дискусій в двосторонніх угодах з приймаючими країнами.

Висновки. Радше за все, варто говорити про те, що підписання Угоди про Асоціацію може в кращому разі виступити сигналом для інтенсифікації та поглиблення існуючих договорів між Україною та рядом ключових країн, що приймають трудових мігрантів з Україною, кінцевої метою якого може виступати покращення соціальної захищеності вітчизняних трудових мігрантів, спрощення процедур переказу коштів та інших супутніх моментів. Однак, як показує досвід нових країн членів, які приєдналися до ЄС в 2004 і 2007 рр. і лише після 7-літнього перехідного періоду отримали можливість повністю безперешкодно переміщатись до усіх «старих» країн-членів ЄС з метою працевлаштування, єдиним реальним шансом для України повністю інтегруватись до ринку праці ЄС може виступати лише повноцінне членство України в даному інтеграційному об'єднанні.

Список використаних джерел

1. Порядок денний асоціації Україна – ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3fshowHidden=1&art_id=243281941&cat_id=223345338&ctime=1266423569791
2. Відякіна М. М. Трудова міграція з України до ЄС: макроекономічний вимір: Монографія / М. М. Відякіна, Р. Д. Стаканов. – Київ: ТОВ «ДКС», 2011. – с. 198
3. Арсенія Яценюка «Open Ukraine». [Електронний ресурс]. – – Режим доступу: <http://openukraine.org/file/b3BlbnVrcmFpbmVfZmlsZXMyMjA3.rar>.
4. Працевлаштування за кордоном - основна інформація / Міністерство закордонних справ України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/50842.htm>
5. ENP Package, Country Progress Report – Ukraine / [Electronic resource]. – Mode of access: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-344_en.htm?locale=en
6. Joint Staff Working Document - Second progress report on the implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation / [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.europa-nu.nl/id/vix15xjtw7xo/joint_staff_working_document_second
7. Markov I. Ukrainian labour migration in Europe / I. Markov. - Lviv, 2009. - 72 p.
8. Migration: Global Approach to the Eastern and South-Eastern regions of the EU / Summaries of EU legislation // [Electronic resource]. – Mode of access: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/114565_en.htm
9. Euro area unemployment rate at 11.6% / Eurostat news release // [Electronic resource]. – Mode of access: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-31102012-BP/EN/3-31102012-BP-EN.PDF

УДК 339.924:336.744(4)

Кулицький С.П.*

ФІНАНСОВІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

При дослідженні інновацій традиційно більше уваги акцентується на технічних інноваціях. Утім, фахівці, зокрема, відомий російський вчений В.Ю. Яковец, говорять і про економічні інновації у сфері виробництва, обігу та управління. До категорії сучасних економічних інновацій можна віднести і єдину європейську валюту – євро. Адже механізми формування та, певною мірою, розвитку цієї дійсно міжнародної, за своїм походженням, валюти мають суттєві відмінності від аналогічних характеристик тих національних валют, які водночас виконують функції міжнародних грошей, як то долар США, японська єна й англійський фунт стерлінгів.

Євро, насамперед – інструмент економічної інтеграції політично незалежних держав. Специфіка функціонування єврозони, де євро виконує функції єдиної міждержавної грошової одиниці, до останнього часу полягала в тому, що у її межах проводилась єдина міждержавна монетарна політика за відсутності єдиної фіскальної політики. Саме незбалансованість монетарної та фіскальної політики й стала причиною нинішньої боргової кризи у євроні. Ця криза створила загрозу функціонування євро, як економіко-інноваційного інструменту європейської інтеграції.

Враховуючи економіко-інформаційну природу грошей, важлива роль у розвитку євро як міжнародної валюти належить фінансовим комунікаціям. Фінансова комунікація – це обмін між економічними агентами (суб'єктами економіки) різними формами інформації безпосередньо вираженими у грошовій формі або такими, що у грошовій формі описують різні економічні явища та процеси. Згідно з генезою, фінансові комунікації можна поділити на базові, іманентні та похідні.

Базові фінансові комунікації – це власне грошові потоки у готівковій чи безготівковій формі. Саме вони є фундаментом (базисом) всієї системи фінансів як такої. Іманентні фінансові комунікації – це потоки інформації переважно у документарній формі, що обов'язково супроводжують та регулюють процес грошового (товарно-грошового) обігу, і без яких фінансові операції у сучасному суспільстві по суті нездійсненні. Сюди відносяться потоки різноманітних супровідних фінансових документів, бухгалтерські та фінансові звіти, нормативно-правові акти з питань фінансів тощо.

Похідні фінансові комунікації – це потоки інформації, які є результатом інформаційно-аналітичної переробки змісту базових та іманентних фінансових комунікацій, а також інші повідомлення, що у різних формах супроводжують й забезпечують поточне функціонування та розвиток фінансової системи. Іманентні та похідні фінансові комунікації – результат ускладнення грошового обігу та всієї системи фінансових комунікацій в процесі суспільного розвитку.

Як правило у спеціальній літературі та у процесі професійного спілкування терміном «фінансові комунікації» позначають переважно похідні фінансові комунікації. Вони матеріалізуються у різноманітних оцінках різних аспектів фінансової діяльності з боку економічних агентів і у хронологічному плані можуть мати ретроспективний, поточний чи перспективний характер. Тобто доволі часто похідні фінансові комунікації певною мірою

* к.е.н, доцент, ст. наук. співробітник, Національна бібліотека України ім. В. Вернадського

відображають різні аспекти базових та іманентних фінансових комунікацій у суспільстві.

Генетично зміст похідних фінансових комунікацій визначається характером переробки змісту базових та іманентних фінансових комунікацій. Утім, залежно від характеру соціально-економічної ситуації, професійного рівня та інтересів суб'єктів такої інформаційної діяльності, впливу інших факторів, зазначене відображення базових та іманентних фінансових комунікацій у їх похідних аналогах може відбуватись у вельми широкому змістовному спектрі. Крім того, оскільки на формування змісту похідних фінансових комунікацій значною мірою впливають інтереси економічних агентів, то похідні фінансові комунікації стають інструментом активного впливу на перебіг базових та іманентних комунікацій, на характер товарно-грошового обігу, на економічну ситуацію у певному соціумі в цілому.

Повною мірою наведені міркування стосуються євро як економіко-інноваційного інструменту європейської інтеграції. Особливо наочно активна роль похідних фінансових комунікацій проявилась під час нинішньої боргової кризи у ЄС, і насамперед – у єврозоні. Активна роль фінансових комунікацій у процесі розвитку Європейського валютного союзу стає цілком зрозумілою, якщо врахувати характер формування та розвитку економічних інновацій.

Об'єкт економічної інновації неможливо змодельовати у довершеному вигляді як, наприклад, об'єкт технічної інновації. Остаточна експериментальна перевірка моделі економічної інновації відбувається у процесі розвитку конкретного економічного організму. Повною мірою це стосується і євро, як практичного унаочнення діяльності Європейського валютного союзу. Тому вплив боргової кризи у Греції на ситуацію у єврозоні та ЄС в цілому пов'язаний не з масштабами грецької економіки, обсяги якої приблизно у 8 раз менші за обсяги економіки Італії, і приблизно у 12 раз менші за економіку Німеччини, а з потужним негативним інформаційно-психологічним впливом на очікування суб'єктів економіки в різних країнах світу, і перш за все – у ЄС, оскільки наочно виявились больові точки функціонування єврозони як такої.

Адже складнощі на шляху подолання нинішньої боргової кризи окремих держав-членів зони євро полягають в тому, що за єдиної для всієї єврозони монетарної політики, яку здійснює Європейський центральний банк (ЄЦБ), у кожній з держав-членів єврозони проводиться власна національна фіскальна політика. Саме на виправлення цього недоліку були спрямовані похідні фінансові комунікації, які протягом останніх більш ніж двох років наповнювали європейський та світовий інформаційний простір. Так, апокаліпсичні прогнози стосовно майбутнього євро, що лунали з вуст політиків, фінансистів і науковців (М. Монті, Ж. Атталі, Н. Рубіні) у грудні 2011 р. завершилися рішенням про створення бюджетного союзу в ЄС.

Модель майбутньої єврозони та ЄС в цілому нині напрацьовується в процесі функціонування похідних фінансових комунікацій. Це стосується подальших рішень щодо бюджетного союзу в рамках ЄС, публічного обговорення механізмів виходу окремих держав із зони євро, ймовірних змін у механізмах побудови та функціонування ЄС тощо. В цьому контексті, можна зробити висновок, що нині європейський істеблішмент, по суті, використовує Грецію як свого роду полігон для відпрацювання механізмів подолання боргової кризи однієї з країн єврозони за умов сучасної глибокої економічної інтеграції в рамках ЄС.

Поряд із об'єктивними чинниками кризи в економіці ЄС, має місце ще й масштабна гра міжнародних фінансових спекулянтів, що прагнуть заробити на коливаннях курсу євро. Завдяки широкому використанню механізму фінансових комунікацій відбувається «гра на настроях та очікуваннях» суб'єктів ринку. Це суттєво ускладнює умови трансформації механізмів функціонування євро як інноваційного інструменту європейської ін-

ЗМІСТ

ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Філіпенко А.С. Концептуальні підходи в дослідженні ефективності міжнародних інтеграційних процесів.....	3
Сіденко В.Р. Щодо деяких проблемних аспектів оцінки довгострокових ефектів від міжнародної інтеграції.....	5
Биков С.О. Роль України в центральноевропейській ініціативі.....	8
Virginija Jurėnienė, Martynas Radzevičius European Union integration & unemployment consequences: the case of Lithuania.....	9
Шевчук В.О. Ефект локомотива» як наближена характеристика ефективності інтеграційних процесів: розрахунки для України.....	12
Павліха Н. В., Марчук Ю. В. Економічні наслідки українсько-польського співробітництва в умовах європейської інтеграції.....	15
Канов А.А. Экономическая глобализация и эффект масштаба.....	17
Воин А. М. Роль философии в международных интеграционных процессах.....	20
Скаленко А.К. Глобальносистемная основа современных интеграционных процессов.....	22
Геєць І.О. Оцінка інтеграційних процесів в авіаційному секторі України.....	24
Біленко Ю.І. Динамічна ефективність інтеграції постсоціалістичних країн центральної та східної Європи до ЄС.....	25
Сльозко О.О. Відмінність ЗВТ від офшорів: економічні інтереси України в ЄС.....	28
Амалян Н.Д., Амалян А.В. Неефективність участі України у міжнародних інтеграційних процесах.....	31

Насадюк І.Б. Вплив регіональної співпраці на економічне зростання України.....	34
Шевченко В.Ю. Результативність та ризики міжнародної фінансової інтеграції.....	37
Горбачук В. М., Лещинська Л. В. Міжнародні інтеграційні процеси та вимірювання рівня піратства.....	40
Литвиненко Т.М. Освітня компонента ефективності участі України в міжнародних інтеграційних процесах.....	43
Длігач А.О. Інтеграційні стратегії в системно-рефлексивному стратегічному управлінні.....	46
Руденко Н.В., Осокіна В.В. Зайнятість населення у контексті інтеграційної перспективи.....	49
Романенко О.А. Ефективність україно-грецьких інтеграційних процесів.....	52
Фліссак К.А. Економічна дипломатія як складова ефективності міжнародних інтеграційних процесів.....	55
Риляч Н.М. Вплив глобальних інновацій на інтеграційні процеси.....	58
Хмара М.П. Вплив кластерних утворень на ефективність міжнародних інтеграційних процесів.....	61
Корнєєва Ю.В. Оцінка ефективності механізму взаємодії монетарної та валютної політики у контексті інтеграційних процесів.....	63
Лебедь І.Г. Оцінка економічної ефективності участі країни у зоні вільної торгівлі: підходи до проблеми.....	66
Lositska T.I., Maksymova K.V. Financial statements harmonization in the context of European integration.....	69
Кузенко Н.В. Структурні зміни та макроекономічна стабільність в економіках пострадянських держав.....	72

Середа Т.М. Деякі аспекти адаптації законодавства України до законодавства європейського союзу.....	74
Андрієць В.С. Економічні аспекти вибору валюти управлінського обліку при оцінці ефективності діяльності компаній з міжнародним характером діяльності.....	76
Дудко О. С. Засади вивчення прояву ефектів зони вільної торгівлі під час розвитку країн-членів зони вільної торгівлі.....	78
Шкрабалюк Ю.О. Теорія оптимальних валютних зон Р. Манделла як метод оцінки ефективності міжнародної валютної інтеграції.....	80
Устенко Р.В. Тенденції розвитку національної інноваційної системи в Україні.....	83
Фищук І.М. ІРО в процесі інтернаціоналізації.....	86
Кузьмін П.В. Вплив інтеграційних процесів на транзитний потенціал України.....	89
Гладченко А.Ю. Енергетичний аспект ефективності міжнародних інтеграційних процесів.....	91
Светлов А.А. Імплементация статичних та динамічних ефектів економічної інтеграції в практичній діяльності суб'єктів господарювання.....	94
Кузьмова О.А. Роль релігії в східноєвропейській інтеграційних процесах.....	97
Данилова Н.В. Експансія українських компаній на європейський ринок альтернативних джерел енергії.....	99
Харкова Л.О. Економічні ефекти створення митного союзу Росії, Білорусії та Казахстану.....	102
Голик С.І. Вплив інтеграційних процесів на ринок зерна України.....	105
Крулько І.І. Парламентський вимір адаптації законодавства України до законодавства ЄС.....	107

Хомутова А.Ю. Регулювання процесів міжнародної інтелектуальної міграції в умовах глобалізації.....	110
Хандусь А.К. Интеграционные процессы в сфере духовной жизни Европы: положительные результаты и негативные последствия.....	112
Лепак Л. А. Вплив міжнародної конкуренції на ринок страхових послуг в Україні.....	114
Гончар В.В. Развитие внешнеэкономических связей в рамках содружества независимых государств.....	116
Брисенков Д.А. Протиріччя розвитку організації чорноморського економічного співробітництва..	119
Луцька О.П. Problems and prospects of the integration processes in the European monetary union...	122
Зуб Н.В. The effectiveness of integration processes in APEC.....	125
Литвин К.В. Вплив процесів європейської інтеграції на економічний розвиток України.....	128
Гончаров А.Ю. Ретроспективний аналіз наслідків інтеграції України з іншими державами.....	131
Осаул А.О., Редько Ю.Л. Україна і СОТ: сподівання та реальність.....	133
Остапенко Т. Г., Клопотовська Н. Д. Інтелектуальний капітал як фактор підвищення ефективності міжнародних інтеграційних процесів.....	136
Радзієвська С.О. Конкурентоспроможність економіки країни як показник ефективності міжнародних інтеграційних процесів.....	139
Кузенко О. В. Аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій в економіку України та за її межі...	141
Іус І. Б. Ефективність функціонування Європейської системи центральних банків в контексті подолання наслідків світової фінансової кризи.....	143

КЛАСТЕРНІ УТВОРЕННЯ В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Соколенко С. І. Динаміка та специфіка кластеризації економіки регіонів України.....	146
Осипов В.М., Єрмакова О.А. Передумови формування транскордонних морських кластерів в рамках євроре- гіону «Чорне море».....	153
Довбенко В.І. Трансформування підходів до формування та розвитку кластерів в ЄС.....	156
Ніколаєв Ю.О. Необхідність та передумови застосування європейського досвіду для форму- вання регіональних промислових кластерів в Україні.....	159
Шаперенков А.В. Необхідність розвитку кластерних ініціатив в Україні.....	162
Шемет Т.С. Денаціоналізація валют як чинник трансформації грошового суверенітету дер- жави.....	164
Яншина А.М. Роль кластерних утворень у реалізації концепції сталого розвитку.....	166
Горбачук В. М., Лещинська Л. В. Вивчення предметів індустріальної організації і діяльність консорціуму Airbus....	168
Хмара М.П. Високотехнологічні кластери у Європейському Союзі.....	171
Глуцевська А.С. Аналіз конкурентоспроможності економіки Мексики в контексті залучення пря- мих іноземних інвестицій автомобільних ТНК.....	173
Косьміна В.В. Механізм впливу прямих іноземних інвестицій на експорт країн-реципієнтів ка- піталу.....	176
Онопко М.О. Фонди національного багатства як актори в міжнародних економічних відноси- нах.....	178
Федюшко М.М. Кластерні підходи формування виробничо-технологічних програм у сільському господарстві.....	180

Володін М.С. Grid-технології та кластерні моделі.....	183
---	-----

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Філіпенко А.С. Методологічні інновації в дослідженні світового господарства і міжнародних економічних відносин.....	186
---	-----

Будкін В.С. Міжнародні аспекти інноваційної політики в регіоні СНД.....	189
---	-----

Мухин М.Ю. Россия на пути к инновационной модели развития 1985-2007 опыт исторической ретроспекции.....	192
---	-----

Федулова Л. І. Тенденції розвитку глобального інноваційного простору та перспективи України.	195
--	-----

Єгоров І., Лінчевська Н. Проблеми використання комплексних міжнародних індикаторів для оцінки рівня інноваційної активності в Україні.....	198
--	-----

Степанкова Т.М. Інноваційний розвиток як складова міжнародних інтеграційних процесів.....	200
---	-----

Резнікова Н.В. Природа технологізації сучасної економічної системи.....	202
---	-----

Бабін Б.В. Міжнародні аспекти інноваційної політики в регіоні снд. Роль міжнародних інноваційних програм у системі міжнародно-правового регулювання.....	206
--	-----

Відякіна М.М. Технологічний капітал як результат коеволюції традиційних чинників виробництва.....	209
---	-----

Піскорська Г.А., Шкуров Є.В. Розвиток інформаційного суспільства у франції.....	212
---	-----

Горбачук В. М., Коробейнікова А. С. Фінансові інновації для приєднання пострадянських країн (Чорногорії, Словенії, Словаччини, Естонії) до Єврозони.....	218
--	-----

Рилач Н.М. Глобальна інноваційна система: структура та генезис.....	221
---	-----

Хмара М.П. Вплив глобального поділу праці на розвиток науково-технологічних кластерів у країнах світового співтовариства.....	224
Корнєєва Ю.В. Запровадження ефективної системи грошово-кредитного регулювання інноваційної діяльності.....	226
Лебедь І.Г. Інтенсифікація інноваційного співробітництва в ході міжнародної економічної інтеграції.....	229
Мороз Ю.В. Інновації, як один з ключових моментів діяльності МФК на розвиваючих ринках.	232
Смолич Д.В. Принципи формування інноваційних кластерів транскордонного співробітництва.....	235
Новиков М.Н. Инновации в методике преподавания в высшей школе как составная часть мировых интеграционных процессов.....	237
Куликова С.О. Инновационный фактор в развитии международных морских перевозок.....	240
Головченко Р.О. Методика дослідження промисловості України на прикладі SWOT аналізу.....	243
Віннік В. В. Інноваційний розвиток та залучення України до економічних програм ЄС після підписання угоди про асоціацію: перспективи та можливості.....	246
Дейнега Ю.В. Рамкові програми як інноваційний аспект співробітництва України та ЄС.....	249
Ветчинов О. Й. Інноваційний аспект транскордонного співробітництва України та ЄС.....	251

ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ В УГОДІ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Nicholas Tsounis, George Polychronopoulos, Dimitrios Serenis Dynamic Effects in Manufacturing of a possible Accession of Ukraine to the EU.....	254
Lenka Pčolinská, Sergej Strajňák, Jana Jablonská Theoretical model using renewable earth resources in eastern Slovakia.....	268

Нанавов А.С.

Стрес-тестування як механізм попередження фінансової нестабільності в банківському секторі: досвід Великобританії..... 280

Стаканов Р.Д.

Угода про Асоціацію між Україною та ЄС, як фактор впливу на розвиток двосторонніх відносин в сфері трудової міграції..... 286

Кулицький С.П.

Фінансові комунікації як соціально-інноваційний інструмент європейської економічної інтеграції..... 292

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Збірник наукових праць

ВИПУСК 109

(Частина I)

Засновано 1996 року.

Засновник: Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Свідоцтво про державну реєстрацію: К1 № 292 від 05.11.1998 р.

Науковий редактор: д-р юрид. наук, доц. Бірюков О.М.

**Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Протокол № 4 від 27 листопада 2012 року.**

Підписано до друку 29.11.2012.
Наклад 1000 прим.

Відділ оперативної поліграфії
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Тел. 483–11–25